

Η ΠΡΩΤΗ

ΕΣΤΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 111 - 112ον

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1961

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Γ'

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 111ον—112ον

ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΣΠΙΡΩΤΙΑΣ

Η ΔΡΑΓΑΝΗ

ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ—ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ—ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Ι. ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Δυὸ ὄρες καὶ μισή, πεζοπορία, δυτικά τῆς Παραμυθιάς, ἐπὶ ἀνδρῶν μικροῦ λόφου σχηματισμένου ἀπὸ ἀμμοκονεῖ ἀσπρογῆς, σὴν νότια παρρηφῆ ἀκρολιμνίας γουποτιῆς κοκκινωχόματης κοιλάδας, περιβαλλομένης ὀλοῦθε ἀπὸ χαμηλά καὶ ψηλότερα βουνά, ἀπλώνονται κλιμακατὰ τὰ καθάρθρανα σπίτια, καμιὰ ἐκατόση, τῆς Δράγανης (τὴν ἄρα Ἀμπελιᾶς).

Οἱ κάτοικοι, ξεροκόμματοι σὸ φάει, ζοῦν ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία, τὴ γεωργία καὶ τὴ λίγη ἐλαιοκαμία καὶ ἀμπελοφυτὰ.

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας τὸ χωριὸ αὐτὸ πέρασε πολλὰ πένθη καὶ βάρσανα. Κι' ἂν παρέμεινε σὸ Χριστιανισμό, δὲν τούρκερε καὶ δὲν ἄκουσε χότζα ν' ἀλλολλάξει σὸ μεσοχώρι, ὅπως τὰ γειτονικά, Κουροτέσι, Νικολίτσι, Ψάκκα καὶ Γκρόικα, κοσμήθηκε χάρι σὴν παλληκαριά καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά του. Τούρκος χωρὶς τὴν ἄδεια τῶν κατοίκων δὲν πάταε χῶμα Δραγανίτικο.

Ἰδιαίτερα μὲ τοὺς Κουρτεσιώτες Τούρκους πῆγαιναν σὰν ἡ γάτα μὲ τὸ ποτίζι. Κεῖνη τὴν ἐποχὴ κυριαρχοῦσε τὸ «ῶκιμι» δηλ. «ὄ κάνομε κι' ὄπου βρεῖ».

Οἱ Κουρτεσιώτες γιὰ νὰ τοὺς ἰσακίσουν, νὰ τοὺς ξεδυναστέρουν σκοτώνουν τὴν Κυριακὴ τῶν Βατῶν τοῦ 1906 τὸν

παλληκαριότερο τοῦ χωριοῦ, Βαγγέλη Γιάννη, ἀφοῦ μὲ πονηριά, μπαμπέσικα, τὸν ἔβγαλαν ἔξω τοῦ χωριοῦ σὴν ἄκρη τῆς λίμνης.

Ἄλλὰ καὶ ἡ φύση τᾶχε βάλει μ' αὐτοὺς. Στὶς 2 τοῦ Μάη 1896 φροθερὸς σεισμοὸς μετέβαλε ὄλο τὸ χωριὸ σ' ἐρείπια. Ὅλα τὰ σπίτια, πλὴν 5, ἔγιναν γῆς μαδιάμ. Ἐνενήγρια δύο ἄτομα βροῖχαν τὸ θάνατο κάτου ἀπὸ τὰ χαλάσματα, μεπαξὶ τῶν ὁποίων καὶ τρεῖς ξενοχωρίτες ποὺ ἔλαχαν ἐκεῖ ραφιάδες.

Δέγουν πὸς ἔπαθαν αὐτό, τοὺς δοκίμασ' ὁ Θεὸς, ἐπειδὴ ἔχρσαν τὴν κοινωνιὰ τοῦ παπᾶ τὴ Δαμπερὴ σὴν ἐκκλησιά.

Γιὰ νὰ δυναμώσουν τὸ ταμεῖο τῆς ἐκκλησιᾶς, εἶχαν συνήθεια, κάθε Πασχαλιὰ μεγάλη, ὅποιος πρόφερε τὸ μεγαλύτερο χρηματικὸ ποσὸ ἐκεῖνος μεταλάβαινε πρότος. Κεῖνη τὴν χρονιά πρόφεραν δυὸ τὸ αὐτὸ ποσὸ καὶ καθὼς σπρώχονταν, ὄχι ἐσὺ, ὄχι ἐγὼ, θὰ πρωτομεταλάβει ἀμπώχρον καὶ τὸν παπᾶ. Πέρφτει τὸ δισκοπότηρο καὶ χύνεται ἡ κοινωνιὰ.

Ἔστερα ἀπ' τὴ δουλειὰ αὐτὴ ὁ παπᾶς καταράσθηκε κι' εἶπε: «Ὁ χρόνος παιδιὰ νὰ μὴν κλεισεῖ οὐτ' ἐμένα οὐτ' ἐσᾶς».

Καὶ πραγματικὰ ὁ χρόνος δὲν τοὺς ἔ-

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

✱

'Εσωτερικῶν: 'Ετησία Δραχ. 150.—
 Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
 'Εξωτερικῶν: 'Ετησία Δραχ. 10—
 ἢ Δίραι 'Αγγλίας 3¹/₂
 ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 25.—

'Αντισπιδέλλοντα Μέλη τῆς 'Επιτροπῆς:
 Ω Ν. Μ Ε Ρ Τ Ζ Ι Ο Σ (Βενετία)
 ΔΕΑΝΑΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ ('Αθήναι)
 ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΙΑΙΑ (Θεσ/νίκη)
 ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ ('Αθήναι)
 ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ ('Αθήναι)

'Εμβάσματα: «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ» 'Οδὸς 28ης 'Οκτωβρίου 60, 'Ιωάννινα — Τηλ. 6-59

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σπύρου Μουσελίμη :	'Η Δράγανη (ιστορ. μονογραφία)	Σελ. 579
Σπυρ. Στούπη :	'Αναστάσιος Μελισσόβας ἢ Μαρδέφτης (ιστ. σημ.)	» 584
Δημ. Στ. Σαλαμάγκα :	Καθὼς χάραξε ἡ Λευτεριά (ιστορ. χρονικά)	» 587
Κων. 'Αθ. Διαμάντη :	'Ο Χριστοφ. Φιλητᾶς εἰς τὴν 'Εσπερίαν (ιστορ. πραγμ.)	» 592
Γεωργίου Παΐσιου :	'Αγιογραφία καὶ 'Αγιογράφοι Χιονιάδων (πραγματ.)	» 595
Στ. Μ. Γκατσοπούλου :	Ματθαῖος Μητροπολίτης Μυρέων (ιστορ. μονογρ.)	» 604
Μάνθου Οἰκονόμου :	Δημήτριος Σεμιτέλος (ιστορ. χρονικά)	» 611
Σταύρου Ι. Παπαδάτου :	Αἱ σλαυικά διεισδύσεις ἐν 'Αγίῳ 'Ορει (ιστορ. πραγμ.)	» 623
Σπύρου Μουσελίμη :	Τὸ Μοναστήρι τῆς Μπούντας καὶ τὸ πανηγύρι τῆς 'Α- γιᾶ—Παρασκευῆς (λαογραφικὸ)	» 638
Γιάννη Σαραλῆ :	Τὸ Ζαγορίσιο σπῆτι (λαογρ. πραγμ.)	» 642
Παρ. Ι. Μηλιοπούλου :	Στοιχείημα μετὰ τὰ ψέμματα (παραμύθι)	» 645
Δημ. Στ. Σαλαμάγκα :	Τουρκο — Περσο — 'Αραβικὲς λέξεις στὸ Γιαννιώτικο γλωσσικὸ ἰδίωμα	» 647
Παρ. Ι. Μηλιοπούλου :	'Ο Χριστὸς, ἡ Γυναίκα καὶ ὁ Γεωργὸς (παράδοση)	» 650
Karel Jaromir Erben :	(Μετάφραση: Κάρολος Τσίζεκ—ἐπιμέλεια: Παρ. Ι. Μη- λιοπούλου): 'Ο Μακρὺς, ὁ Φαρδὺς καὶ ὁ Θρωψαλομάτης	» 653
Livio A. Lacci :	(Πρ. 'Αναπτ. 'Ηπείρου): Οἰκονομικὴ καὶ Κοινωνικὴ 'Α- νάπτυξις τῆς 'Ηπείρου	» 659
Χρυσ. Κοσσέρη :	(Πρ. 'Αναπτ. 'Ηπείρου): 'Η Κοινοτικὴ 'Ανάπτυξις	» 673
'Αρσ. Γεροντικῶ :	Ν. Μακιαδέλλη (Εἰσαγωγή—'Απόδοση τοῦ 18 κεφ. τοῦ 'Ηγεμόνα καὶ τοῦ istoria Fiorentina)	» 685
Κώστα Ν. Νικολαΐδη :	Πολεμικὴ 'Ιστορία—'Επάνοδος (ποιήματα)	» 692
Φραγκίσκου Δαπόλα :	Περίπατο: ἀνάμεσα ἀπὸ αἰῶνες καὶ τοπία τῆς Πόλης (τα- ξιδιωτικὸ)	» 693
Θανάση Γιάννη :	Οἱ μέρες—Μεσαιῶνας (ποιήματα)	» 704
Ν. Κοκκαλίδου-Ναχμία :	'Η Κερασιά—Si vous l' aviez Compris (πεζογραφη- ματα)	705—707
Γιώργου Ράγκου :	'Απόσπασμα ἀπὸ τὸν «ΕΛΕΥΣΙΝΙΟ ΜΥΘΟ»	» 709
Μαξιμιλιανῶ Ρούντιν :	(Μετάφραση: Δημ. Σαλαμάγκα): Τὸ κλέος καὶ τὸ ἄλ- γος τῆς Ρωσσοικῆς λογοτεχνίας	» 711
Γ. Ι. Παπαγεωργίου :	'Ο Θυμελικὸς Θίασος στὴ Νικόπολη (κριτικὴ)	» 716
Ι. Παπαδημητρίου :	Μαρμαράδες τοῦ παλιοῦ καιροῦ (ποίημα)	» 718
'Αντ. Γαλανάκη Βουρλέκη :	Δὲν εἶναι θάνατος (ποίημα)	» 718

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: 'Επικήδειος σὲ παλῆς ἀμαρτίες—Κρατικὸ Θέατρο Βορείου 'Ελλάδος—Θεατρικὸ καλοκαίρι—Θὰ περιμένουμε—Μιά 'Ηπειρώτισσα—Τὰ Κοινοτικά ἐρ-
 γα—Μιά ἐξήγησις—Οἱ Γιουρτζεῖ τῆς Δωδώνης—'Η ἐκθεσις ὑδατογραφικῶν—'Η Χ. Ε. Ν.—'Η «Πνευ-
 ματικὴ ἡμέρα τῆς Α.Τ.Ε.»—«Δωδωναῖον Φῶς»—«Πρακτορεῖον Πνευμ. Συνεργασίας»—Μιά τριαν-
 ταετία.—Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου: Τάξη Γκοσιόπουλου: 'Ο γυμνὸς τῆς νύχτας (Δ. Κόκκι-
 νος).—'Επιστολαί: Διόθωςις.—Πνευματικὰ καὶ Καλλιτεχνικά γεγονότα: Συν-
 αυλία στὴ «Διμνοπούλα»—Συναυλία τοῦ 'Ωδείου.—'Εκθεσις ζωγραφικῆς—«Οἱ μικροὶ τραγουδι-
 σταὶ τῶν Παρισίων»—'Εκθεσις ἀντιγράφων—'Εκθεσις Λαϊκῆς 'Ηπειρ. Τέχνης.—Διάφορα.—Βι-
 βλία.—Περιοδικά.

κλεισε. Ἦθελε 7 μέρες ἀκόμα νάρθει ἡ Λαμπρή.

Καφὶ ἦταν σιὰ μάτια τῶν ἀγάδων τῆς Παραμυθιάς ἢ Δράγανη, πὺν ζοῦσε ἰδιόκητο Κεφαλοχόρι ἀνάμεσα σιὰ τοιφλίκια τους. Γι' αὐτὸ παραμόνευαν, ἄ καὶ ἄ, πότε νὰ βροῦν καιρὸ νὰ τῆ σκλαθώσουν, νὰ ραγιαδοποιήσουν τοὺς κατοίκους τῆς, πὺν δὲν ἔστριξε ἰ' αὐτὶ τους ἀπὸ φροβέρες, ὅπως ἔκαμαν καὶ τοὺς ἄλλους γύρω Χριστιανούς.

Μετὰ τὴν πώση τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ (1822) ὁ Σουλεϊμᾶν Νίνος, πὺν εἶχε μετοικήσει ἀπὸ τὴ Διόρη τῶν Φιλιαπῶν σιτὴν Παραμυθιά, τρομερὸς δυνάστης τῶν Χριστιανῶν, πῖεξε τοὺς Δραγανίτες ζητιῶντας τοὺς γεῶμορο, προσπαθώντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ ἀναγνωρίσει τὸ χωριὸ τοιφλίκι του.

Οἱ Δραγανίτες κατόπι τῶν ἀπειλῶν καὶ πιέσεων τούτων ἐνεργοῦν μὲ ἀνθρώπους τοὺς σιτὴν Πόλη κι' ἐκδίδεται (1823) σουλτανικὸ φερμᾶνι (διάταγμα) πὺν ἀναγνωρίζει τὸ χωριὸ ἰδιόκητο κεφαλοχόρι. Τὸ φερμᾶνι συναρμυμένο σιτὴν παλιὰ Τουρκοκρατοπεροσική γλώσσα, δὲν καταχωρεῖται ἐδῶ, γιατί δὲν κατῶρθωσε κανένας τουρκομαθῆς νὰ μοῦ τὸ μεταφράσει σιτὴν Ἑλληνική.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ φερμᾶνι εἶχε μερικὲς ἀσάφειες κι' ὁ Σουλεϊμᾶν ξακολούθησε τοὺς βιασμούς ἐκδίδεται καὶ δεῦτερο (1831) πὺν ὄχι μόνον ἀναγνωρίζει τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ χωριοῦ ἀλλὰ διατάζει κίβλας τὸν διοικητὴ (Βεζύρη) τῶν διοικήσεων Γιαννίνων Αὐλώνος καὶ Ντελβίνου καὶ τὸν Εἰρηνοδίκην (κατῆ) Μαζαρακιάς, σιτὴ δικαιοδοσία τῶν ὁποίων ἐπάγονταν τὸ χωριὸ τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν φερμᾶνίων ἀπ' αὐτοὺς προσταπεύοντας τοὺς κατοίκους ἀπὸ κάθε δυνάστη πὺν ἤθελε νὰ παρίδει καὶ παραβιάσει τὴ σουλτανικὴ διαταγή.

Καταχωρῶ ἀπὸ ἐπίσημη μετάφραση τὸ κείμενο τοῦ 1831 σουλτανικοῦ φερμᾶνίου πὺν ἀναγνωρίζει τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ χωριοῦ.

Ἐξοχε ὑπουργέ, τετιμημένε ἀρχιστράτηγε, ὁ τακιοποιῶν τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου, ὁ διευθύνων ταύτας δι' εὐστόχου

κρίσεως καὶ δξυδεοκειάς, ὁ διεκπεραιῶν τὰ σπουδαῖα κοινὰ ζητήματα εὐστόχως, ὁ παγιῶν τὴν βάσιν τοῦ κράτους καὶ τῆς εὐτυχίας, ὁ σπερσῶν τὰς βάσεις τῆς εὐδαιμονίας καὶ πῆς δόξης, ὁ περιοστοιχοσμένος ὑπὸ τῶν διαφόρων τοῦ ὑψίστου βασιλέως (Θεοῦ) Βεζύρου μου, διοικητῶν τῶν διοικήσεων, Ἰωαννίνων Αὐλώνος καὶ Δελβίνου διακανονισθεῖοι παρὰ τοῦ ὑψίστου, ἡ δόξα σου καὶ σὺ ὁ ὑπογραμμὸς τῶν κατήδων τῶν ἀμπεροστοιχοσμένων τοῦ ἱεροῦ νόμου ἱεροδικία Μαζαρακίου κύριε ἡμῶν ἀδὲθηθεῖοι ἢ παιδεία σου ἅμα φράση τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν διάταγμα μου τοῦτο γνωστοῦν γενέσθω ὅτι τὸ χωριὸν μικρὸν Δράγανη ἐπαγόμενον εἰς τὴν διοίκησιν Δελβίνου εἰς τὸ τμήμα Μαζαρακίου (ἐδῶ ὑπάρχον) δύο λέξεις ἀπροσδιοριστοῦ ἐννοίας) ἐγράφη ὑπὸ εἰσόδημα (;) (χασηλὲ ταχτανᾶ) ἐν τῷ χειρογράφῳ γεγραμμένῳ λεπτομεροῦ βιβλίῳ (ἐδῶ ὑπάρχει μία λέξις ἀπροσδιοριστοῦ ἐννοίας) μὲ τὸ κοπιλί (καλῆμ) σίτου καὶ κριθῆς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν ὄλῳ τρεῖς χιλιάδες ἄσπρα, καὶ ἐν τῷ περιεκτικῷ βιβλίῳ ἀκριβῶς ἢ εἰρημένη γραφὴ του, μετὰ τῶν λοιπῶν ἀθροισμένων συμποσοῦνται εἰς ἐννέα χιλιάδες ἐξήκοντα ἄσπρα, καὶ ἐκ τοῦ εἰρημένου ἀθροίσματος τὸ ποσὸν τῶν χιλίων πεντακοσίων ἄσπρων τοῦ χωριοῦ ὀνόματι Παρόδι ἐν τῇ διοικήσει Δελβίνου τμήματος Παραμυθίας, καὶ ἐξ ἄλλων δέκα χιλιάδες ἐπακόσια πενήκοντα ἄσπρα τοῦ κατοχίου τοῦ τιμαρίου Σαλήχ νιοῦ Ταχίρ, ἐκ τῶν ἱππέων τοῦ νικηφόρου στρατοῦ, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ὑπάρχει εἰς τὰς ἐγγραφὰς τοῦ συνεταίρου ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ κτηματολογίῳ.

Τὸ δὲ εἰρημένον χωριὸν μικρὸν Δράγανη ἐφ' ὅσον ἀποσκοπεῖται ἢ κατοχὴ σύμφωνα μὲ τὸ κτηματολόγιον καὶ ἢ λήρης τοῦ ὑπάρχοντος εἰσοδήματος καὶ τῶν φόρων μετὰ τοῦ συνεταίρου του, δέον νὰ μὴ γίνεταί ἐπέμβασις, καὶ ἐν ὃ ἀπίκεται εἰς τὸν νόμον νὰ κατέχεται ὡς τοιφλίκιον ἀποκέφαλον χωριὸν, προλαβόντως ὁ πατὴρ τοῦ εἰρημένου Σαλήχ Ταχίρ δι' αἰτησεῶς του ἐξέθεσε καὶ ἠτήσατο ὅτι, ξένος τις Σουλεϊμᾶν ὀνόματι δὲν παύει νὰ θεωρεῖ τὸ εἰρημένον χωριὸν ὡς τοιφλίκι-

ον και να επεμβαίνει αυθαιρέτως εναντίον του αυτοκρατορικού κτηματολογίου και του νόμου, η δε εκδοθείσα περί τα μέσα του μηνός Τζιευμαλί— ούλ— άχηρ του (χιλιοστού) διακοσιοστού ιεσσαρακοστού δευτέρου έτους ιερά διαταγή μου όπως ενεργηθῶσι τα θέοντα συμφώνως τῷ αυτοκρατορικῷ κτηματολογίῳ και τῷ νόμῳ ἐξήχθη ἐκ του αυτοκρατορικού μου γραφείου. Καί ἤδη ὁ εἰρημένος Σαλήχ υἱὸς Ταχῆρ δι' αἰτήσεώς του ἦν υπέβαλεν εἰς τὴν Πύλην τῆς εὐδαιμονίας μου ἀναφέρει ὅτι, καίτοι ἐξεδόθη αυτοκρατορικὴ διαταγὴ μου συνεπεῖα αἰτήσεως τοῦ σπηθέντος πατρός του, ὁ εἰρημένος Σουλεϊμάν δὲν παύει και νῦν ἔτι ἐναντίον τοῦ κτηματολογίου, του νόμου και τῆς αυτοκρατορικῆς διαταγῆς νὰ θεωρηθῆ τὸ ἐν λόγω χωρίον ὡς τσιφλίκιον και νὰ επεμβαίνῃ ὡς και πρότερον αυθαιρέτως. Ἐπειδὴ δὲ ἐζητήσατο τὴν ἐκδοσιν πρὸς τοῦτο ἱερᾶς διαταγῆς μου, γενομένης προσφυγῆς εἰς τὸ αυτοκρατορικὸν ἡμερολόγιον και εἰς τὸ συνοπτικὸν και τὸ λεπτομερὲς βιβλίον, ἅτινα φυλάσσονται ἐν τῷ αυτοκρατορικῷ μου κτηματολογίῳ, εὐρέθη ὡς ἄνω ἀναφέρεται, ἐρευνηθεισῶν δὲ και τῶν διατάξεων τῶν ἐγγραφῶν τῶν φυλασσομένων ἐν τῷ αυτοκρατορικῷ μου γραφείῳ εὐρέθη καταγεχωρημένον ὅτι ἐξεδόθη κατὰ τὴν σπηθένσαν χρονολογίαν ἱερὰ διαταγὴ μου. Ἐρευνηθέντος δὲ και τοῦ βιβλίου τῶν πακτώσεων (ιλτιζάμ) τῆς διοικήσεως Δελθίνου συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ θεοπισθέντος ἐδοτόχου νόμου ἐγγνώσθη ὅτι δὲν εἶναι μεταξὺ τῶν ἰλτιζαμίων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ τιμᾶριον τοῦ εἰρημένου, διὰ τοῦτο συμφώνως πρὸς τὸν ὑψηλὸν (ἰσωντὲν) διάταγμα, τοιαῦτα ἰλτιζάμια τὰ ἐντὸς τῶν νομῶν και διοικήσεων, ὅσα μέχρι τοῦδε δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ, και εἰς τὸ ἐξῆς, ἐὰν οἱ κάτοχοι και ἀναμνησόμενοι θέλωσι νὰ τὰ κατέχωσι και νὰ τὰ πακτώνωσι, ἐν περιπτώσει μὲν καθ' ἣν οἱ ἰδιοκτῆται εὐρίσκονται ἐν ζῷ τόπω νὰ ζητῆται ἡ πραγματικὴ συναίνεσις των, και ἂν δὲν εἶναι παρόντες νὰ ἐξακριβῶνται τὸ προηγούμενον ἀντίτιμον και τὸ εἰσόδημα ἄνευ ἀδικίας τινός, ἢ, ἀλλ' ἐπὶ ἔν ἔπος μόνον,

νὰ κατέχωσιν οἱ κάτοχοι και καταβαλλομένης προσοχῆς πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν δεκατισθησομένων, νὰ ἀναφερθῆ και γνωσθῆ ἐγγράφως εἰς τὴν προπεύουσάν μου ἵνα τὰ διαχειροθῶσιν οἱ καπονκεχαγιαδες μετὸ ἀρχαίον ἀντίτιμον, και ἐὰν δὲν ζητηθῶσι παρὰ τινος νὰ τὰ κατέχωσι και τὰ δεκατίζωσι οἱ ἰδιοκτῆται, και νὰ καταβάλληται προσπάθεια ὅπως παρεμποδίζεται πᾶσα ἐπέμβασις γιγνομένη παρ' ἄλλου ἐναντίον τοῦ κτηματολογίου και ἄνευ τίτλου. Ἐπειδὴ ὑπάρχει διάταγμα (φρομάνι) ὅπως γίνηται ἐνέργεια ὡς ἄνω, οὐ ὅστις εἶσαι ὁ ἄνω βεζύρης μου ἅμα ὡς λάθης γνῶσιν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν ζητηθῆ ἡ πάκτωσις ἐκ τοῦ τιμᾶριον τοῦ εἰρημένου νὰ προάγεσθε εἰς ἐνέργειαν συμφώνως πρὸς ὅτι ἀπαιτεῖ τὸ αυτοκρατορικὸν κτηματολόγιον και σύ, ὅστις εἶσαι ὁ εἰρημένος Ἰεροδίκης, ἐπειδὴ ἀντίκειται εἰς τὸν νόμον και εἰς τὸ κτηματολόγιον νὰ θεωρηται και κατέχηται ὡς τσιφλίκιον τοιοῦτου εἴδους ἀνεξαρτήτου χωρίου, τὸ εἰρημένον χωρίον μικρὸν Δράγανη συμφώνως πρὸς τὸ κτηματολόγιον νὰ φροντίσῃς ὥστε νὰ κατέχηται μετὰ τοῦ συνδιοικητοῦ του—ἐκ μέρους τοῦ τιμᾶριον του ὡς χωρίον και νὰ λαμβάνηται τὸ εἰσόδημα και οἱ φόροι κατὰ τὸν νόμον και τὸ βιβλίον, μὴ ἐπιτρέπῃς νὰ επεμβαίνῃ και παραβιάζει ὁ εἰρημένος ξένος ἐναντίον τοῦ νόμου και τοῦ κτηματολογίου θεωρῶν αὐτὸ ὡς τσιφλίκιον, νὰ προσέχῃς ὅπως ἐμποδίζῃς και ἀποκορῆς τοῦτον. Ἐξέδωκα δὲ τὸ (φρομάνι) διάταγμα τοῦτο ἵνα ἀφίστασθε ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιτρέπητε προᾶξιν ἐναντίον τῶν νομίμων πακτώσεων και τῶν ἐγγραφῶν τοῦ κτηματολογίου και τοῦ νόμου. Διάταγμα, ὅθεν ἅμα λάθης τὸ παρὸν—νὰ ἐνεργήσητε ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ὡς ἄνω, συμφώνως πρὸς τὸ ἄξιον ὑπακοῆς περιεχόμενον τοῦ φρομανίου, ὅπερ ἠδδόκησα νὰ ἐκδώσω, και ὅπερ ἕκαστος ὁφείλει νὰ ὑπακούῃ και συμμορφῶνται πρὸς αὐτὸ και νὰ προσφυλάττησθε και ἀπέχητε ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὸ ἐναντίωσιν. Οἷτω γνῶτε και πιστεύετε εἰς τὸ ἱερὸν σημεῖον μου. Ἐγραφα ἐν ἀοχῆ Ρεθῆ— οὔλ— άχηρ τοῦ χιλιοστοῦ διακοσιοστοῦ

πεντηκοστῶν ἔτους. 16 Σαφὲρ — οὐλ —
χάφρ 326».

Εἶναι σύμφωναν πρὸς τὸ πρω-
τότυπον. Ὁ Ἱεροδικαστὴς τῆς πρωτευού-
σης τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων. Τ. Θ. Μεχμέ
Βειζιχῆ. — Παρεβλήθη. Καταχωρητὴς.
Τ. Σ. Μεχμέ Σαῖπ. Ἀρχιγραμματεὺς.
Τ. Σ. Μεχμέ Φουὰ Μουσταφᾶ.

Ἀριθμ. 287. Βεβαιοῦται μετ' ἀντιπα-
ραβολῆν ἢ ὡς ἄνω μεταφράσεις τοῦ προσ-
κεκλλημένου Τουρκικοῦ ἀντιγράφου.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῆ 5ῃ Σεπτεμβρίου 1914

Ὁ ἐπιμενὺς Πρωτοδικεῖον Ἰωαννί-
νων. Ἀδαμαντίδης. Ὁ βοηθὸς ἐπιμενὺς
Πρωτοδικεῖον Ἰωαννίνων. Π. Α. Σκέ-
φρης.

Κατόπι τούτου τραβῆσε χέρι ἀπὸ τὸ
χωριὸ ὁ Σουλεϊμάν και σιαμάτησε τὶς ἀ-
παιτήσεις του.

Μεταξὺ ὁμοῦ ἄλλων κτημάτων ποὺ
εἶχεν ἀγοράσει ἀπὸ τὸ τουρκικὸ δημόσιο,
ἀπὸ τὰ κατασχεμένα κτήματα τοῦ Ἀλῆ
Πασᾶ, σύνταξε (1842) κι' ἓνα πλάσιδ
συμβόλαιον (μουληναμέ) σύμφωνα με τὸν
τύπον τῶν γνησίων ποὺ κατεῖχε και γιὰ τὴ
Δραγανη, πὼς ἀγόρασε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὸ
Δημόσιο, σὰν δημευμένο τοεφλίκι τοῦ Ἀ-
λῆ Πασᾶ, και φύλασε καιρό, γὰ βοεῖ σα-
φή, σὲ ὄναταραχὴ καλάνεμομπομπούλα γὰ
ριχθεῖ και πάλι και' ἀπάνον τῆς.

Στὸ μεταξὺ γραφαίε αὐτός.

Ἀργότερα ἕνας ἐγγονὸς του, ὁ Ἰσοῦφ
Πασᾶς Ντίνος, τούρκικος μ' ὄνομα, ποὺ
δὲν ἄφηγε λιθάρι ἀπανοτό, ἀνασοφάει
πάλι τὸ ζήτημα. Ἐγείρει ἀγωγή κυριότη-
τας κατὰ τῶν Δραγαντιῶν σὶ τὸ Τουρκικὸ
Ἐφετεῖο τῶν Γιαννίνων, τὸ ὁποῖο ἀφοῦ
εἶδε κι' ἐξέτασε τοὺς ἐπισημοὺς τίλους
ιδιοκτησίας τοῦ χωριοῦ (τὰ σουλτανικά
φρομάνια), ἀπέφυγε γὰ ἐκδώσει ἀπόφαση
και ἡ ὑπόθεση παρεμεινε ὅπως εἶχε.

Και μετ' ἐπὶ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ τοῦ ἐφετεῖ-
ου ὁ Ἰσοῦφ Πασᾶς δὲν τραβάει χέρι. Δια-
θέτοντας ἰσχυρὰ πολιτικὰ μέσα προσπα-
θεῖ διοικητικὰ γὰ ἀρπάξει τὴ νομὴ τοῦ
χωριοῦ.

Οἱ Δραγαντιῆς διὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ
πατριαρχεῖου καταφεύγουν σὶ τὸ ἀνώτατο

συμβούλιον τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας, τὸ
ὁποῖο ἀποφαίνεται (1903) πὼς σύμφωνα
μετὰ τὰ ἀποκρατορικὰ κτηματολόγια τὰ φρο-
μάνια τῶν Δραγαντιῶν εἶναι γνήσια και
ὁ μουληναμέ τοῦ Σουλεϊμάν Ντίνου πλά-
στός.

Ἐπειδὴ ὁ ἔρανος ποὺ διενεργήθηκε
μεταξὺ τῶν κατοίκων δὲν ἔφτανε γιὰ τὰ
ἐξόδα τῆς ἐπιτροπῆς, πάει κι' ἔλα σὶν
Πόλη, και γιὰ τὰ δῶρα τῶν γραφιάδων
και ἐπισήμων Τούρκων, οἱ δημογεροντες
τοῦ χωριοῦ, μιὰ Κυριακὴ μετὰ τὴ Θεῖα
λειτουργία ἀπλωσαν ὄξω ἀπὸ θύρα τῆς
ἐκκλησιᾶς ἓνα μαπῆλι, και κάθε γυναῖκα
ποὺ ἔβγαине ἀπὸ μέσα ξεσκόλωνε προθύ-
μα ἀπὸ πᾶνον τῆς ὅ,τι χρυσαφικὸ και ἀ-
σημικὸ σπόλιζε τοὺς κόρφους τῆς, τὸ λαι-
μό, τ' αὐτιά, τὴ ζώση και τὰ χέρια, κε-
μέρια, τοκάδες, κρέπια, τραχηλιές, σκου-
λαρόκια, ἀσημοσόγιες, κλειτοσόζωναρες,
βραχόλια, δαχτυλῖδια, και τὸ πέταξε σὶ τὰ
γόνατα τῆς δημογεροντίας.

κωράδες, νιές, γερόντισσες,

ὅλες μετ' ἐπὶ τὴν ἀράδα,

ὅ,τ' εἶχαν τὸ πολύτιμο

πῶροισαν σὶν ἀπλάδα.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ 1913 και
πάλι ἀνακηθήθηκε τὸ ζήτημα και ἔλαβε
τελικὴ λύση μετ' ἐπὶ τὴν προσκόμιση σὶς Ἐλ-
ληνικὲς ἀρχές τῶν δύο παραπάνω Σουλ-
τανικῶν φρομανίων και τῶν ἀποφάσεων
τοῦ Τουρκικοῦ Ἐφετεῖου τῶν Γιαννίνων
και τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς Ἐπι-
κρατείας.

II. ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

Τὰ παλιότερα βιβλία ποὺ σώζονται
σὶ τὸ χωριὸ και φέρουν σὶ τὰ ἐξώφυλλά τους
ἐλάχιστες και ὄχι μεγάλης σημασίας ἐν-
θυμήσεις, εἶναι τὰ δώδεκα μνημαῖα τῆς
κεντρικῆς ἐκκλησίας «Κοίμηση τῆς Θεοτό-
κου», ἔκδοσης Βενετίας και ἀπὸ τὸ ὑπο-
γραφεῖο Φοίνικα.

1) Στὸ μνημαῖο τοῦ Φεβρουάριου ἐπὶ
τοῦ προῖτου ἐξωφύλλου ὑπάρχει σημειω-
μένο.

«Τὸ παρὸν μνημαῖον ὑπάρχει τῆς ἀγί-
ας ἐκκλησίας τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου
τοῦ χωριοῦ Δραγανη. Ὅποιος γὰ ἀναγνώ-
σῃ ἡς αὐτὰ μετ' προσοχὴν και εὐλάβησαν ὁ

κύριος ανταποδότης τῶν μισθῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανόων ὁ δὲ συνεργὸς ὅπου τὸ εὐνάξῃ ἐστιν συγχωρημένος ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

1846 1 Φεβρουαρίου

Δι' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἱερέων Ἐγροάφῃ.

Δημήτριος ἱερεὺς

Εὐχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ ἐν Χριστῷ».

2) Στὸ μηνιαῖο τοῦ Ἰούνη, σὲ ἐξὼφυλλο.

«1854.

Δι' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐλαχίστου Στεφάνου (Παπαχορήστου) ἱερέως».

3) Στὸ μηνιαῖο τοῦ Μάη, σὲ πρῶτο ἐξὼφυλλο.

«Ἐσταχῶθη τὸ παρὸν βιβλίον μηνιαῖον τῆς ἐκκλησίας κοίμησης 1859».

4) Στὸ μηνιαῖο τοῦ Γεννάφῃ.

«Ἐν ἔτι 1861 ἔξι Ἰανουαρίου καὶ ἔγροάφῃ διὰ χειρὸς παπᾶ Στεφάνου (Παπαχορήστου) μέγα».

5) Στὸ μηνιαῖο τοῦ Ἰούνη σὲ ἐξὼφυλλο.

«Δι' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δούλου Κωνσταντίνου Σπυριδῶνον Γκιώξῃ (ἀναγνώστη) 1880 Ἰουνίου 21».

6) Καὶ σὲ μηνιαῖο τ' Ἀπριλίῃ, σὲ ἐξὼφυλλο.

«Τὸ πάσα μᾶς ἔρθε εἰς αὐτὸ τὸ ἔτος εἰς τὰς εἴκοσι τέσσαρες Μαρτίου Δράγανη 1896 τῇ 2 Ἀπριλίου Παπᾶ Παναγιώτης ἀπὸ χωρίου Δράγανη»

Ἀπὸ τοὺς παπάδες ποὺ ἔγραψαν τὶς παραπάνω ἐνθυμήσεις κι' ἀπὸ πληροφορίες ποὺ ἔλαβα ἀπὸ σιόχαστικὸν ἀνθρώπων τοῦ χωριοῦ κι' ἀπὸ γερόντους φαίνεται πὺς ὑπηρετήσαν κατὰ καιροὺς ἐφημέριοι οἱ:

1) Δημήτριος 1846—1854

2) Στέφανος (Παπαχορήστου) 1854—1862

3) Χρῆστος Παπαχορήστου παιδὶ τοῦ τοῦ Στεφάνου 1861—1895

4) Παναγιώτης Στεργίου 1895—

III. ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Π ρ ο ν τ ἰ ἄ ν ι

Δυτικὰ τοῦ χωριοῦ ὡς χίλια μέτρα, σιὰ πλάγια καὶ τὴν κορυφὴν κομισομάσπαρον λόφου ὑπὸ τὸ ὄνομα «Προπτόνι», φύτρου τοῦ ἀπὸ πάνου βουνοῦ τοῦ Κουρτεσιοῦ, καὶ χωριζομένου ἀπὸ τὸν λόφον τοῦ χωριοῦ μὲ ἀμμοχάλικη λαγκαδιὰ καταλήγουσα σὲ καλοπέζουλα χωράφια, ἀπλώνονται, μαυρομουσοκουλιασμένα ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὸν καιρὸ, χαλάσματα στενόμακρων ξερότοιχων ἀραιῶν ἀγροτικῶν σπιτιῶν τῶν Χριστιανοῦσαντινῶν χρόνων.

Σαλιγκαροδόραμοι γράφονται ἐπὶ τῶν λιθαρῶν τῶν ἐρειπίων καὶ σαῦρες λιάζονται σιὰ ριζώματα τῶν τοίχων.

Οἱ Δραγανίτες ἰσχυρίζονται πὺς ἐδῶ ἦταν παλιότερα τὸ χωριὸν τοῦς κι' ἐγκαταλείφθηκε ἀπὸ τὰ πολλὰ φίδια.

Αἰτία ποὺ ἐρημώθηκε τὸ Προπτόνι, δὲν εἶναι τὰ φίδια, ἀλλ' οἱ διάφορες κατὰ καιροὺς ἐπιδρομὲς γειτόνων καὶ ξένων λαῶν καὶ οἱ ἐπιδημίες, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ Ἠπειρος ἰστέως φορὲς ἔχασε τὰ δυὸ τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς καὶ οἱ διάφοροι τιμαριούχοι τῆς κουβάλησαν κολίγους ἀπὸ ἄλλα μέρη σιὰ ἐγκαταλειμμένα χτήματα τοῦς.

Παρόμοια χαλάσματα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς ὑπάρχουν καὶ ἀπ' ἀπέναντι τοῦ Προπτοῦ, σιὰ ἄλλο ἄκρο τῆς κοιλιάδας, ἐπὶ κακοτρόχαλης πλαγιάς τοῦ ἠ—Διά, χαμηλοῦ βουνοῦ τῆς Γκιώξας στὴν τοποθεσία «Μαχαλᾶς» στὴ Δράμηση καὶ σιὰ «Βαθυκοῦκκι» κοντὰ σιὰ χωριὸν Τσιφλίκι ἐπὶ τῆς πλαγιάς τοῦ ἠ—Διά βουνοῦ τῆς Κοκκιναῖας.

Π η γ ἄ δ ι Κ ο υ ρ τ ε σ ι ο ῦ. Δυτικὰ τοῦ Κουρτεσιοῦ συνοικισμοῦ τῶρα τῆς Δράγανης, καὶ ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὰ σπιτία τῆς ἀπάνου συνοικίας τοῦ αὐτοῦ συνοικισμοῦ, βεῖσκειται τὸ «Πηγάδι τοῦ Κουρτεσιοῦ» πηγὰδι μὲ νερό, μὲ χεῖλος ἀπὸ λιθάρι ἀρχαίας οἰκοδομῆς ἢ τείχους, καὶ ἀμύδημη τοποθεσία ποὺ βαροφέρει. Αὐτοῦ ἀποκαλύφθησαν ἀρχαῖοι τάφοι καὶ περιουλλέγησαν ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενον ὄπλα (μυτερὰ στερονάκια) τῆς λιθίνης ἐποχῆς.

ΣΠΥΡΟΥ ΣΤΟΥΠΗ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΑΛΙΣΟΒΑΣ Ή ΜΑΡΔΕΦΤΗΣ

Ἱστορία ἀγώνων καὶ θυσιῶν γιὰ λευτεριά καὶ ἀνεξαρτησία εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἀλύτρωτης περιοχῆς τῆς Ἡπείρου, γνωστῆς μὲ τὸ νεόπλαστο ἀλλὰ χαρακτηριστικὸ ὄνομα «Βόρειος Ἡπειρος» ποὺ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκτοπίσει ὁ ὄρος «Νότιος Ἀλβανία». Καὶ ἀτέλειωτος εἶναι ὁ κατάλογος ἐκείνων ποὺ ἀγωνίστηκαν, θυσιάστηκαν καὶ ἐμαρτύρησαν σὰν ἄλλοι ἅγιοι μάρτυρες «γιὰ τοῦ Χριστοῦ ἦν πίστιν τὴν ἁγίαν καὶ τῆς πατρίδος ἦν ἐλευθερίαν» ἀπὸ τὰ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 χρόνια καὶ μέχρι σήμερα. Πλήθος δὲ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι οἱ ἀγνωστοὶ σεμνοὶ ἥρωες ποὺ πέθαναν, ἔχοντας μόνον τὴ συνείδησί τους ἱκανοποιημένη ὅτι ἔξελεσαν ἓνα ἀπειλόμενον καθῆκον, χωρὶς ν' ἀρήσουν ἀκετὰ ἢ καθόλου σημάδια ὑστεροφημίας.

Ἐνας τέτοιος — οὐλύγιστος ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχομε ὑπ' ὄψει μας — εἶναι καὶ ὁ Γάσιο Μαλισόβας ἢ Μαρδέφης ἀπὸ τὸ χωριὸ Μαλισόβα τῆς ἐπαρχίας Προμετῆς ποὺ ἔλαβε μέρος στὸ Μακεδονικὸ Ἀγῶνα (1906), καὶ ἀργότερα στοὺς ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνες τῆς Ἡπείρου ὡς ἀπλῶς ἀντάρτης καὶ ὀπλαρχηγός.

Γιὰ τὴν ἐθνικὴ του δρασί μᾶς πληροφοροῦν τὰ κατωῦρω αὐθεντικὰ στοιχεῖα ποὺ εἶναι πολὺτιμα καὶ γιὰ τὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν ἐθνικῶν μας ἀγῶνων καὶ γι' αὐτὸ νὰ παραθέτομε ὅπως ἀκριβῶς ἔχουν:

«Νομὸς Μοναστηρίου
Ἑλληνομακεδονικῶν Κομιτᾶτων
Σώμα Ἀρχηγῶ Γεωργίου Βάρδα
Πιστοποιητικόν.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἀρχηγὸς Γεώργιος Βάρδας πιστοποιῶν ὅτι ὁ Ἀναστάσιος Μαλισόβας ἐκ τοῦ χωρίου Μαλισόβα τῆς ἐπαρχίας Προμετῆς τῆς Ἡπείρου καταγό-

μενος, ἐξεπλήρωσε μετὰ ζήλου καὶ ἀδιαπραγνήσεως τὸ πρὸς τὸν Ἐθνικὸν τῆς Μακεδονίας ἀγῶνα καθῆκον αὐτοῦ. Ἡγωνίσθη δὲ μετὰ γενναιότητος, καὶ ἔδειξε καθ' ὅλον τὸ διάστημα διαγωγῆν ἰσρίστην.

Ἐξῆλθεν εἰς Μακεδονίαν μετὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἡλία Πίνε ἐκ Νεγκοβανίου τῆς Μακεδονίας τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1906, μεθ' οὗ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἑξῆς πράξεις:

1) Τὴν συμπλοκὴν μετὰ Κομιτῶν (1) παρὰ τὸ Κάτω Κότορι, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1906, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 3 ἑξ αὐτῶν.

2) Τὴν κατὰ τὸν χειῶνα 1906—1907 κατηχητικὴν ἐργασίαν εἰς τὰ χωρία Νεγκοβάνιον, Βελικαμένην καὶ Κάτω Κότορι, πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1907 ἠκολούθησε τὸν ὀπλαρχηγόν Δοξογιάννην ἐκ Περιστερίου μεταβάντα εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην. Καὶ ὑπὸ τούτου μετ' ἄλλων 3 ἐστάλησαν εἰς τὴν περιφέρειαν Περιστερίου, συνοδεύοντες φορτία ὀπλων. Μετὰ τοῦ ὑποφαινομένου ἔπειτα ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἑξῆς ἐνεργείας καὶ πράξεις:

3) Τὴν ἐπίθεσιν καὶ πυρπόλησιν πολλῶν οἰκῶν τοῦ σχισματικοῦ χωρίου Κάτω Κάλων, μεθ' ὅλην τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐν αὐτῷ Κομιτῶν καὶ χωρικῶν τὴν 30 Ἀπριλίου 1907.

4) Τὴν κατηχητικὴν ἐργασίαν πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος ἐν τῇ περιφερείᾳ Περιστερίου (Σ.Σ. περιοχῆς Μοναστηρίου).

5) Τὴν ἐπίθεσιν, πυρπόλησιν 2 οἰκῶν, τὸν φόνον τοῦ σχισματικοῦ ἱερέως καὶ 4

(1) Οἱ ἄγνωστοι ὡς Κομιτοφίξδες.

Βουλγάρων, τοῦ χωρίου Ὀστίμου τῶν Κοροστίων τῆν. 2 Ἰουνίου.

6) Τὴν εἴσοδον εἰς τὰ Κορέστια τὸν Ἰούλιον 1907, τὸν φόνον 2 Βουλγάρων ἐκ Μπακσορίου, τὴν σύλληψιν τοῦ Μουχτάρη Κονομπλατίου καὶ ἄλλων, ἀπόλασιν δὲ αὐτῶν πρὸς ἐνέργειαν ἐν τοῖς χωρίοις αὐτῶν. Καὶ τὴν περιπετειώδη πορείαν δι' αὐτῶν εἰς Βίτσον.

7) Τὴν νικητηρίην ἔνεδρον ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ παρὰ τὴν Βελκαμένη καθ' ἣν ἐφρονεῦθη εἰς ἕξ ἡμῶν.

8) Τὴν ἔνεδρον παρὰ τὴν Κραπέστιναν καὶ τὸν φόνον παρ' ἡμῶν πολλῶν Βουλγάρων ἐκ τῶν σχισματικῶν χωρίων Λαγερίου, Νερετίου καὶ ἄλλων.

9) Τέλος τὴν ἐνέργειαν πρὸς διατήρησιν τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἐν Βίτσω, Βελκαμένη καὶ Νεγκοβανίῳ, καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦ 1907, ὑπὸ τὰς δυσμενεστάτας συνθήκας, ἕνεκα τῆς μεγίστης καταδιώξεως ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς Ρουμανίζόντων καὶ Ἀλβανιστῶν, ὧν τινὲς ἐφρονεῦθησαν. Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προδοθεῖς μετ' ἄλλων ἐν Νεγκοβανίῳ συνελήφθη τὴν 24 Σεπτεμβρίου 1907 καὶ κατεδικάσθη εἰς 4 ἐτῶν φυλάκισιν ὑπὸ τοῦ ἐκτάκτου δικαστηρίου Βιολίων (Μοναστηρίου). Ἠλευθερώθη δὲ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἐπομένου ἔτους μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ἐν Τουρκίᾳ.— Ἀθήναι 25—12—1907. Ὁ ἀρχηγὸς Γ. Βάρδας».

Παραπλείρως τῆς ὑπογραφῆς ὑπάρχει ἀποπίπτουσα μικρῆς ὠσειδοῦς σφραγίδος μετὰ σταυρὸν ἐν μέσον, καὶ τὰ γράμματα: ἄνω τοῦ σταυροῦ ἀρχηγὸς καὶ κάτω Γ—Β—1904.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ὁ Μαλισόβας ἔπειτα ἀπὸ ἀρχετὴ ἐθνικὴ δρᾶσι προδοθεὶς ἀπὸ Ρουμανίζοντας καὶ Ἀλβανιστάς, συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ κατεδικάσθη σὲ τετραετὴ φυλάκισιν. Βγήκε δὲ ἀπὸ τὴν τουρκικὴν φυλάκην μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος, ἀπὸ τὸ καινούριον καθεστὸς τῶν Νεοτούρκων ποὺ διεκήρυτταν τότε «ἐλευθερία καὶ ἰσότητα» σ' ὅλους, ἀκόμα καὶ στοὺς ραγιαδες! Μπροστὰ στὴν καινούρια διαμόρφωσιν τῶν πραγμάτων στὴν Τουρκίᾳ, ἦ

ἀνταρτικῆ δρᾶσις διεκόπη, καὶ ὁ Μαλισόβας γιὰ νὰ ζήσει, διορίζεται τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1909 ἀρχοφύλακας ἀντὶ 50 δο. μηνιαίως ἐν τῷ ἰδιωτικῷ χωρίῳ Σερικλῆ τοῦ Δ. Χαροκόπου τῆς περιοχῆς Φαρσάλων Θεσσαλίας, ὅπου ἔμεινε μέχρι τὴν παραμονὴν τοῦ Βαλκανο—Τουρκικοῦ πολέμου. Ἔτσι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912 τὸν βρῖσκομε ἐν τῷ ἀνταρτικῷ σῶμα τοῦ καπετᾶν Φουρτούνα (Γεωργ. Κατοῆ) ὡς ὑπαρχηγό, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ κατωτέρω πιστοποιητικόν:

«—Πιστοποιῶ ὅτι ὁ Ἄναστ. Γωάν. Μαλισόβας κάτοικος τοῦ Δήμου Προμέτη τοῦ χωρίου Προμέτη, καταταγείς εἰς τὸ ὑπ' ἐμὲ σῶμα ἀπὸ τῆς ἀνακήρυξεως τοῦ πολέμου, ἦτοι ἀπὸ τὰς 5 Ὀκτωβρίου 1912, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς κάτωθι διαφόρους μάχας. Εἰς τὰς 22—23 Ὀκτωβρίου 1912 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σφοδροτάτην μάχην Μαχαλᾶ Μουσοτίτσας (;) διαρκέσασα ἐπὶ 2 ἡμερονύκτια. Εἰς τὰς 8 Νοεμβρίου 1912 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν παρὰ τὸ χάνι Τζαμαλι ἀγᾶ. Ἐπίσης εἰς τὰς 23—11—1912 λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν Τζαμαλι ἀγᾶ παρὰ τὸ χωρίον Ψήνα καὶ Ἐλευθεροχώριον. Εἰς τὰς 2—12—1912 λαβὼν μέρος εἰς τὴν μάχην παρὰ τὴν θέσιν Σαρκοβίτσα καὶ Δωδώνη. Ἐπίσης εἰς τὰς 3 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1913 λαβὼν μέρος παρὰ τὴν ἰδίαν θέσιν Σαρκοβίτσαν καὶ Ἀδλοχώριον διαρκέσασα μέχρι τῆς 5—1—1913. Ἐπίσης εἰς τὰς 8—1—1913 λαβὼν ἔγγραφον διαταγὴν πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν θέσιν Ἄγ. Νικόλαον ἔνθα καὶ ἐτελέσθη κατόπιν πολυῶρον μάχης. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πορείας μου καὶ καθ' ὅλας τὰς μάχας ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ σώματός μου ἐδείξατο διαγωγὴν ἐξαιρετικήν.

Μισθοδοτηθεὶς ὁ ἀνωτέρω ὑπαρχηγὸς τοῦ σώματός μου Ἄναστ. Γ. Μαλισόβας τοὺς μῆνας Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον 1912 συμφώνως τῇ διαταγῇ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐνώσεως Ἀθηνῶν πρὸς δύο μῆνας τὸν μῆνα. Τοὺς δὲ δύο τελευταίους μῆνας Δεκέμβριον 1912 καὶ Ἰανουάριον 1913 συμφώνως διαταγῇ τοῦ Ἐπιτελείου Φιλίππιάδος πρὸς μίαν δραχμὴν τὴν ἡμέ-

ραν. Μέχρι τῆς 26—1—1913 ἐπληρώθη καὶ ἐξοφλήθη. Ὁ ἀρχηγός. — Ἀκολουθεῖ κυκλοτερῆς καλλιτεχνικὴ σφραγίς. Στὸ μέσον δικέφαλος ἀετὸς καὶ τὰ γράμματα: Ὁ Πύρρος τῆς Ἡπείρου. Γ. Κατσῆς — Καπετὰν Φουρτο ὕνας. Καὶ ἐν συνεχείᾳ «Ἐθεωρήθη» ὑπογ. Χ. Μάλαμος. Ἄντ. Μιχ. Ἀκολουθεῖ μικρὰ κυκλοτερῆς σφραγίς προχείρου κατασκευῆς με σταυρὸ στὸ μέσον καὶ γράμματα: Μικτὸν Στιράτευμα Ἡπείρου.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδας τοῦ τὸν βρισκομε ἐκεῖ ἀναπνέοντα τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας ὅπως προκίπτει ἀπὸ μιᾶ ἀδεία ὄπλοφορίας με ἡμερομηνία 9 Ἀπριλίου 1913 «χάριν τῆς αἰτομικῆς του ἀσφαλείας» ὅπως ἀναγράφει καὶ ὑπογράφει ὁ ἐν Πρεμετῆ στρατονόμος τῆς ΓΨΠ Μεραρχίας, με δυσανάγνωστον ὑπογραφήν.

Ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἐξελίσσονται γοργά. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψει τὰ Β. Ἡπειρωτικὰ ἐδάφη κατόπιν πιέσεως τῶν Μ. Δυνάμεων καὶ ἡ Β. Ἡπειρος ἀνακηρύσσεται Αὐτόνομος. Ὁ Μαλλισόβας ὑπηρετούμενος μέχρι τότε στὸ Σῶμα Μαυροειδῆ προσλαμβάνεται στὸ Σῶμα τοῦ Μαντούβαλου ἀπ' ὅπου τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914 ἔλαβε ἀπολυτήριον ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ κατωτέρω πιστοποιητικόν:

«Αὐτόνομος Ἡπειρος. — Πιστοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος Γενικὸς Ἀρχηγὸς τῶν Σωμάτων Θ. Μαντούβαλος, ὅτι ὁ ἐκ Μαλλισόβου ὄπλαρχηγὸς Μαυροειδῆς Ἄναστ. κατετάχθη εἰς τὸ Σῶμα τοῦ Μαυροειδῆ εἰς τὰς 25 Φεβρουαρίου ἐ.ξ. καὶ διέμεινε ἐν αὐτῷ μέχρι τέλους τοῦ Ἰουλίου ἐ.ξ. Ἐἴτα

προσελήφθη εἰς τὸ ὑπ' ἐμὲ Σῶμα καὶ διέμεινε μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος, αἰετοτε πιστῶς ἐκπληρῶν τὸ στρατιωτικὸν του καθήκον. Παρευρέθη καὶ ἠγωνίσθη εἰς ὅλας τὰς μάχας με ἀνδρείαν, γενναϊότητα καὶ χαρτερίαν ἀπαράμιλλον. Ἐδειξε δὲ πάντοτε αὐστηρὸν ὑπακοήν καὶ πενταρχίαν καὶ διαγωγήν ἀρίστην, ἐξαίρετον. Ἐκ' ὧ ἐκδίδω τὸ παρὸν εἰς ἔνδειξιν. — Ἐν Πρεμετῆ τῆ 18 8)βρίου 1914. — Ἐθεωρήθη. Ὁ πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς διοικητῆς (ὑπογ.) Α. Μαντούβαλος ταγματάρχης. — Ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς Σωμάτων Πρεμετῆς Θ. Μαντούβαλος ταγμ.» — Καὶ εἰς τὰς δύο θεωρήσεις ὑπάρχοντων κυκλοτερῆς σφραγίδες με τὸν δικέφαλον ἀετὸν τῆς Αὐτονομίας Ἡπείρου εἰς τὸ μέσον καὶ τὰ γράμματα: ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ — ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΠΡΕΜΕΤΗΣ — ΣΤΡΑΤ. ΠΟΛΙΤΙΚΗ, εἰς τὴν μίαν. Εἰς δὲ τὴν ἄλλην: Πέριξ τοῦ δικεφαλοῦ αἰετοῦ ΠΙΣΤΙΣ ΠΑΤΡΙΣ. Κάτωθεν αὐτοῦ Α. Η καὶ γύρωθεν ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΑΥΤΕΤΟΣ — ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τὰ ἴχνη τοῦ Μαλλισόβα χάνονται. Φαίνεται, ὅτι ὅπως τόσοι ἄλλοι Β.Ἡπειρώτες, μετὰ τὴν δυσμενῆ ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων γιὰ τὴν Αὐτόνομη Ἡπειρο κ.λ.π. κατέφυγε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Κέρκυρα. Ἀπὸ μιᾶ σημείωσι δὲ τοῦ φακέλλου ποῦ περιεῖχε τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα συμπεραίνομε, ὅτι λίγο ἀργότερα, προκειμένου νὰ μεταβεῖ εἰς τὴν οὐλίαν πατρίδα γιὰ ἐκτελεσε κάποιας ἐθνικῆς ἀποστολῆς, παρέδωκε «τὰ χαρτιά του» σὲ κάποιον εἰς τὴν Κέρκυρα, μετὰ τὴν ἰδέαν νὰ τὰ πάρει ὅταν θὰ ξαναγύριζε, χωρὶς ἔκτοτε νὰ δώσει σημεῖα ζωῆς....

ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ*

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΩΑΝΝΟΥ

Ὁ Δημήτριος Παπαγιώαννου, πῶ πολλὸ γνωστὸς σὰ Μῆτρο Παπαγιάννης, γεννήθηκε στὴ Σαντοβίτσα (τώρα Μάριμαρα) στὰ 1878. Ἐπὶ πρῶτα ἔζη χρόνια, ὑπηρετήσε τὸν τόπο του σὰ δημοδιδάσκαλος, στὰ Μάριμαρα, Λυγιά, Κοβίλιανη (1906—1909), Μάριμαρα (1909—1913) Κόνσικα καὶ Σκλίπα, κ' ἀπὸ τὰ 1934, ἀπόμαχος τῆς διδασκαλῆς ἔδρας, ὄχι ὅμως καὶ τῆς ζωῆς, μένει, σὰ συνταξιούχος πιά, στὴ γενέτειρά του.

Στὴν Ἠπ. Ἐταιρεία, μνήθηκε στὰ 1906 ἀπὸ τὸ Νικόλα Μάιο, κ' ὠρκίστηκε ἀπὸ τὸν ἑταῖρο Ἀλέξανδρο Λιβαδέα, στὸ ἐπάνω δωμάτιο τοῦ καζαντζίδικο (χαλκωματοδίκου) τοῦ Κ. Καζαντζῆ τὴν ἡμέραν Νικόλα Παπαχρήστου. Ψευδώνυμο αὐτὸς δὲν πῆρε.

Ἡ δράση του γενικά, εἶναι γνωστότατη στοὺς ἐπιζῶντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐπισημοποίησή της μονάχα ἀποτελεῖ τὸ μὲ ἀρ. 1691 τῆς 2 Αὐγούστου 1913 Πιστοποιητικὸ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἡπείρου, μὲ τὶς βαιουσιμαντες ὑπογραφές:

Νὰ αὐτὸ τὴ γραφεῖ:

«Ὁ ὑπογεγραμμένος τέως Γενικός Πρόξενος ἐν Ἰωαννίνοις, πιστοποιεῖ ὅτι, ὁ κ. Δημήτριος Σ. Παπαγιώαννου, κάτοικος Σαδοβίτσης, καὶ διδάσκαλος τοῦ ἴδιου χωριοῦ, διετέλεσεν ἀγγελμαφόρος, καὶ πολλὰς ὑπηρεσίας παρέσχε ἐν τὸν ἐν Ἡπείρῳ ἀγῶνα ἡμῶν, τόσον πρὸ τοῦ πολέμου, ὅσον καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων, ἐκπληρώσας εὐθρόως καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως τὴν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθεῖσαν ἐντολήν...».

«Ὁ Νομάρχης

Ἄγγελος Τυπάλδος Φορέστης»

«Λαβὼν γῶσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κ. Δημ. Παπαγιώαννου κατὰ τὸν πόλεμον, κρίνω τοῦτον ἄξιον παντὸς ἐπαινοῦ καὶ ἀμοιβῆς».

«Π. Δαργαλῆς
Ἀντιστρατήγος»

«Ἀμοιβές»; Ὅσο ξέρω, οὔτε ὅταν ἔβαζε τὸ κεφάλι στὸν τουρῶ, πῆρε ὁ Παπαγιώαννου, οὔτε καὶ ἀργότερα, ὅταν ἐλευθερώθηκε ἡ Παρίδα μας.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκανε, ὅπως ὁ ἴδιος μοῦ ἔγραψε, «μόνον καὶ μόνον γὰρ νὰ ἀναπνεύσω τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας».

«Ἐπαινοὺς»; Ναί· καὶ πολλοὺς· καὶ μὲ τὸ δίκιο του.

Τοὺς ἔπαινοὺς τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Πατρίδας του!

Νὰ καὶ τὸ γράμμα του:

«Ἀξιότιμε κ. Δ. Σαλαμάγκα.

»Συμμόρφως τῶ ἐπισυνημμένῳ πιστοποιητικῶ τῶν ἐθνικῶν μου ὑπηρεσιῶν, ἐπικεκρωμένῳ παρὰ τῶν τότε πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν Ἰωαννίνων, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς περιγράψω λεπτομερῶς ταῦτα.

»Ἐθνικαὶ ὑπηρεσίαι μου πρὸ τοῦ πολέμου.

»Ὅπως καὶ προφανικῶς σᾶς ἐξέθεσα, ἐγὼ ἐμνήθην παρὰ τοῦ Νικολάου Μάγιου ἢ Τουμαρά, ἐκ Κοβίλιανης, εἰς ἣν ὑπηρετοῦν τότε ὡς ἐλληνοδιδάσκαλος, κατὰ τὸ 1906, εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἐταιρείαν, καὶ ὠρκίσθην ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Λιβαδέως εἰς τὸ Χαλκουργεῖον Κων)νου Καζαντζῆ, νῦν Νικολάου Παπαχρήστου, ὁδὸς Ἀνεξαρτησίας.

»Μετὰ τὸν δοθέντα ὄρκον, ἡ ὅλη μου δρᾶσις συνίστατο εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς μεταφορᾶς ὄπλων καὶ, ἡ ἀπόκρισις αὐτῶν.

»Κύριος συνειργὸς τῆς μεταφορᾶς δ-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο σελ. 510

πλων, ἦτο ὁ μακαρίτης Νικόλας (Μάιος) ἐκ Κοβύλιανης, ἔχον δεξιὸν βραχίονα τὸν ἐκ Κοβύλιανης Μιχαὴλ Παπαγεωργίου, ὁσὶς σήμερον ζεῖ, καὶ εὐρίσκειται εἰς Ἰωάννινα, πενθερὸς τοῦ παντοπώλου Βασ. Καπέρδα, ὁδὸς Ἀθήρων, παρὰ τοῦ ὁποίου δύνασθε νὰ λάβητε περισσοτέρας πληροφορίας καὶ νὰ σᾶς ὀνομάσῃ καὶ ἄλλους συνεργάτες του.

»Μετέβαινον ζῶα ἀπὸ Κοβύλιανη νύκτωρ εἰς Χουλιαράδες, ἐφορτώνοντο ἐκεῖθεν, μετεφέροντο εἰς χωρίον Σταυράκι, ἐποθετοῦντο προσωρινῶς εἰς τὰ χεμιάδια τῶν προβάτων, ἐσκεπάζοντο μὲ καλάμους, καὶ τὴν ἄλλην νύκτα μετεφέροντο εἰς Κοβύλιανη, ἐποθετοῦντο εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦ σχολείου, εἰς ὃ ἐδίδασκον καὶ ἐκεῖθεν μετεφέροντο εἰς Δραγουμῶν καὶ διενέμοντο εἰς ὅλας τὰς Κοινότητας· ἀφοῦ ἡ διανομὴ τῶν ἐφθάσε καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωρία τῆς Παραμυθιάς Σέλιανη, Δράγανη κ.λ.π.

»Ὅταν ὅμως τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπροδόθη ὁ μακαρίτης Πουτέσης καὶ βγήκε στὸ βουνό, κατὰ πρῶτον ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνωτέρου Μιχαὴλ Παπαγεωργίου, μὲ δύο ἢ πρὶα παιδιὰ, τὸν μακαρίτην Ἰ. Βάντζον ἀπὸ Βελτισίταν καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα θὰ πληροφορηθῆτε ἀπὸ τὸν ἀνωτέρου Μιχαὴλ Παπαγεωργίου ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ μόνος κατὰλληλος καὶ ἔνθερος πατριώτης, συνοργαζόμενος μετὰ τοῦ μακαρίτη Νικόλα (Μάιοι), καὶ ἡ Κοβύλιανη τότε ἦτο τὸ κέντρον τῶν χωρίων εἰς ἃ συχνὰ ἤρχετο ὁ μακαρίτης Πουτέσης καὶ ἐλάμβανεν ὁδηγίας καὶ πληροφορίας ἀπὸ τοὺς δύο ἀναφερομένους Νικόλαον (Μάιοι) καὶ Μιχαὴλ (Παπαγεωργίου) οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο τακτικὰ εἰς Ἰωάννινα, ἐλάμβανον ὁδηγίας ἀπὸ τοὺς ἐν Ἰωαννίνοις συνεταιροὺς, καὶ ἀνέφερον εἰς τὸν Πουτέσην περὶ τῆς πορείας του, ὅπως ἐκτενεστέρας πληροφορίας περὶ τούτου θὰ σᾶς δώσει ὁ Μιχαὴλ Παπαγεωργίου».

.....
Ἡ παρόμοια καὶ πιὸ σημαντικὴ μεταγενέστη δρᾶσι τοῦ Δ. Παπαϊωάννου, ἀναφέρεται καὶ ἐστὶν ἀπὸ 10 Νοέμβρη 1950 ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ὑποφαινόμενον τοῦ Κώστα Μέρτζιου, πού ἀνάμεσα σ' ὅσα ἄλ-

λα, θὰ παραθέσω πιὸ κάτω, γράφει καὶ τὰ ἑξῆς:

«... Ἀγγελιοφόροι μας πιστοὶ ἦσαν ὁ Νικόλαος Μαγιόπουλος ἐκ Κοβύλιανης, ὁ ἀειθαλὴς πάντοτε, συνταξιούχος δημοδιδάσκαλος ἐκ Σαδοβίτσας (Μαρωμάρον) κ. Δ. Παπαϊωάννου καὶ οἱ Μιχ. Παπαγεωργίου καὶ Ἰωάννης Κύργιος ἐκ Κωστανιανῆς.....».

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὁ Μιχαὴλ Παπαγεωργίου, γεννήθηκε ἐστὶν Κοβύλιανη στὰ 1875.

Ἀπὸ ἀφορμὴ πού θὰ ἀναφέρω πιὸ κάτω, βγήκε κι αὐτὸς στὸ βουνό, κι ἔκανε ἀνάπτυξη στὸ σῶμα τοῦ Γιάννη Πουτέση, ἐπὶ ἐννιά μῆνες.

Αὐτὸς, ὁ Δημήτρης Παπαϊωάννου ἀπὸ τῆς Σαντοβίτσας, ὁ ἐνθουσιώδης Χρῖστος Κριτσιμῆς ἀπὸ τὸ Κουτσελό, κι ἄλλοι ἀκόμα πατριώτες, ἐπήγαιναν μὲ τὰ ζῶα τοὺς στοὺς Χουλιαράδες, ἔπαιρναν ντουφέκια καὶ πυρομαχικά, καὶ τὰ μετέφεραν ἐστὶν Κοβύλιανη.

Γιὰ νὰ μὴν ἀνακαλυφτοῦν, στὸ Μοναστήρι τῆς Λυκόσπανης, σὲ μιὰ σπηλιά, ἔχχαν σκάφη μὲ γούρα, ἀποθήκευαν μέσα τὰ ντουφέκια καὶ τὰ φυσίγγια, τὰ σκέπαζαν κατόπι μὲ τσίγγους, κι ἀπὸ πάνω ῥίχχαν χώματα.

Ὁ Τουριγώτης ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἀργότερα ὁ Ἀλέξανδρος Λιβαδεύς, τοὺς ἐστελναν κάθε φορὰ συνθηματικὰ σημεῖωματα νὰ μεταφέρουν ἢ νὰ δώσουν στὸ δεινὰ χωριό, τῶσες ὀκάδες καλαμπάκι, (δηλ. ντουφέκια) καὶ τῶσες ὀκάδες κριθάρι, (φυσίγγια).

Κατὰ τὸν πρόπο αὐτό, ὀπλιζόταν τὰ χωριὰ τῆς περιοχῆς ὡς καὶ ἐστὶν γύρω ἀκόμη τῆς Παραμυθιάς (Σέλιανη, Δράγανη κ.λ.π.).

Τὸν Παπαγεωργίου τὸν σύστησε ἐστὶν Ἠπ. Ἐ. ὁ Κων. Εὐσταθίου καὶ τὸν μύησε ὁ Θωμᾶς Ματσιός. Εἶναι κι αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ταπεινοὺς ἐργάτες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πού ἐξυτηρήθησαν τὴν ἐθνικὴ ὑπόθεσι, μὲ διαρκῆ κίνδυνον ζωῆς κι ἀπόλυτη ἀφιλοκόρδεια.

Αὐτὸς μοῦ ἀφηγήθηκε καὶ τὰ ἑξῆς:

Στὸ χωριὸ Δραγουμῆ, ἀντιπροβόσωπος καὶ ἐπιστάτης τῶν ἀφεντάδων του, Πέτρου καὶ Χαρολάμπου Πουτέτση, ζοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκεينὴ ὃ ἀνημιὸς τοὺς Γιάννης Πουτέτσης, 30—35 τότε χρόνων, κοντούλης καὶ τσιλιγκρός.

Στὸ χωριὸ αὐτό, ὃ Πουτέτσης κατηχοῦσε καὶ μισοῦσε στὴν ἐθνικὴ ὑπόθεση. Σύμφωνα μετὰ τὶς διαταγὰς τοῦ Κέντρου, γιὰ κάθε ὀρμισμὸ, συντασσόταν καὶ ἕνα πρωτόκολλο, ποὺ τὸ στέλλαν τελικὰ στὰ Γιάννινα.

Ὅλοι λέγαν πὼς ἦταν ἀπὸ προδοσία κάποιου καλόγερου, ἐνὸς μοναστηριοῦ. Πάντως ἕνα πρωινὸ οἱ Τοῦρκοι σουφαρίδες, κάνουν τσιάρκα στὸ κονάκι τοῦ Πουτση καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τοῦ ἰσχυροῦ ἰσχυροῦ ἰσχυροῦ ἰσχυροῦ τὰς ἑγγράφων.

Βρισκόταν ἀκόμη ἐκεῖ μερικὰ ἄσταλα πρωτόκολλα, καὶ οἱ Τοῦρκοι τὰ συμμαζεύσαν.

Ὁ Πουτέτσης ὅμως σὲ πρώτη εὐκαιρία, ξεγελᾷ τοὺς σουφαρίδες, πετάει μιὰ λίρα σ' ἕνα σκοπὸ καὶ τοὺς τὸ σκάει. Εἰδοποιεῖ ἀμέσως τοὺς μνημένους, καὶ παίρνουν ὅλοι τὰ βουνά: —Ὁ Παπα-Σταῦρος, ὃ Χρῆστο Κασίης, καὶ ἕνας Γιάννης, ἀπὸ τὸ Ροδοτόβι, ὃ Παπαδημήτρης καὶ ὃ Μῆτρο Γκανιάτσας, ἀπὸ τὴν Ἀραχωβίτσα, ὃ Νικόλα Κολιὸς (Γερολίγκος), καὶ ὃ Ληά Πουάμης, ἀπὸ τὸ Καλοχώρι, ὃ Γιάννη Βάντζος ἀπὸ τὴ Βελτισίτσα, ὃ Μπαλντᾶς, καὶ ἀργότερα ὃ ἀνημιὸς τοῦ Πουτέτση Γρηγόρης Μαντζάρας, τὸ σπάνιο αὐτὸ παλληκάρι, ὃ γνωστὸς ὡς Φαριμάκης, ὃ Κολοβὸς καὶ ἄλλοι, ποὺ σχηματίσαν σιγά-σιγὰ τὸ Σῶμα τοῦ Γιάννη Πουτέτση.

Κάποιος σὲ κάποιου χωριὸ, ἔκανε σ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, μιὰ ἀπαγωγὴ, καὶ οἱ ἀντάρτες ἀνέλαβαν τὴν τιμωρία του. Σὲ μιὰ τοὺς ἐνέδρα, σκοτώθηκε κατὰ λάθος, μαζί μετὰ τὸν ἀπαγωγέα, καὶ ἕνα παλληκάρι τοῦ Πουτέτση, ὃ Λούκας.

Δύο φρόνοι, δὲ μπορούσαν νὰ κρατηθοῦν μυστικοί, καὶ ἀνᾶμεσα στοὺς ὑποπτοὺς, καταγγέλθηκε ἄδικα καὶ ὃ Μιχάλης.

Ἀναγκάστηκε τότε αὐτὸς νὰ πάρῃ τὰ βουνά, καὶ τῆγχε μετὰ τὸν Πουτέτση, καὶ ἔλαβε ἀργότερα μέρος καὶ στὴν ἐπιχείρησι κατὰ τῶν ὑπολεμμάτων τῆς συμμορίας Σκουμπραίων —Μποτάσηδων, τοῦ Γεωρ-

γάκη δηλ. καὶ τοῦ Νικολάκη Τσάτση, γιὰ τὴν ὁποία ἔγινε λόγος στὸ ἀρχεῖο Α.Χ.

Ὁ Μιχάηλ Παπαγεωργίου, ἦταν ἕνας καλὸς πατριώτης, καὶ ἕνας καλὸς οἰκογενεῖα εὐειάρχης.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΡΙΤΣΙΜΗΣ

Ὁ Χρῆστος Κριτσιμῆς, ἐλευθερωτῆς τῆς Η. Ε. μετὰ τὸ ψευδώνυμο «Ἄετός», παρὰ τὰ, (στὰ 1950) ἐννενήντα τοὺς χρόνια, ἦταν ἀκόμα γεμάτος ἀπὸ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς τῆς παληᾶς του δράσης.

Στὶς 30 τοῦ Ὀκτώβρη αὐτῆς τῆς χρονιάς, ἦρθε, μ' ὅλα του τὰ γεράματα στὸ σπίτι μου, καὶ μοῦ μιλοῦσε ἐπὶ ὥρες γιὰ τὶς παληές του δόξες. Σὲ μιὰ παραπονεμένη παρατήρησι τῆς θυγατέρας του, ποὺ τὸν ὠδήγησε σὲ μένα, ὅτι τίποτε δὲν κέρδισε ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κινδύνους καὶ ὅτι ὅλες αὐτὲς τὶς θυσίες, τὶς δικές του καὶ τῆς οἰκογενεῖας του, τῆς παρατήρησε ἦρεμα καὶ ἀμνηστικάκα:

—«Διώξαμε τὸν Τοῦρκο!... Τὴ ἄλλα θάλαμη;... ἄς εἶναι... δὲν πειράζει...».

Νὰ καὶ τὰ πιστοποιητικά του:

Ὁ ὑπογεγραμμένος τέως Διεστημένος τοῦ ἐνταῦθα Γεν. Προξενείου τῆς Ἑλλάδος καὶ Νομαρχεῶν Ἰωαννίνων, βεβαιῶ ὅτι ὃ κομιστῆς τοῦ παρόντος, Χρῆστος Κριτσιμῆς, γεωργὸς ἐκ τοῦ χωριοῦ «Κοτσιλιῶ» τῶν Ἰωαννίνων, παρέσχεν ἡμῖν πολλὰ καὶ χρησίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν ἔργον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1909, ὡς ἀγγελιαφόρος, κατὰ δὲ τὸν τελευταῖον πόλεμον καὶ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων, προσήνεγκεν ἐπίσης πολλὰς ὑπηρεσίας ὡς ὁδηγὸς καὶ ἀγγελιαφόρος τοῦ ἐν Ἠπείρῳ ἀρχηγείου τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ.

Ὁ Νομαρχεῶν Ἰωαννίνων

N. Χαντζῆς

(T. Σ.)

Ὁ Χρῆστος Κριτσιμῆς ἐκ Κουτσελιῶ τῆς Ἠπείρου, κατὰ τὸν πόλεμον 1912—1913 ἐν Ἠπείρῳ χρησιμεύσας ὡς ὁδηγὸς καὶ ἀγγελιαφόρος, προσήνεγκεν πολλὰς ὑπηρεσίας, ἐκτελέσας πάντοτε μετὰ προθυ-

μίας και αυταπαρνήσεως πᾶσαν εἰς αὐτὸν ἀνατεθεῖσαν ἐντολήν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Φεβρουαρίου 1914

Ὁ Ἀντισπράτης τῆς ἀρχηγὸς τοῦ
Στρατοῦ Ἠπείρου

Κ. Σαλουντζάκης

Ὁ Χρῆστος Κριτσιμῆς, εἵξερε καλὰ τὸ δρόμον πὺν ὀδηγοῦσε μὲ ἀσφάλεια ἀπὸ τὸ Κουτσιλιό, μέσω τοῦ Ἀράχθου, στὸ ἀντι-κρινὸ Ρωμέϊκο· κι αὐτὸ γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος μοῦ ἀφηγήθηκε, καταπιανόταν πολὺ μὲ λαθοεμπόρια.

Ἔτσι, πολλοὺς πὺν ἦταν ἀνάγκη, εἶχε φυγαδεύσει ἀπὸ τὴν Τουρκία στὴν Ἑλλάδα, καὶ χρησιμοποιήθηκε ἐντατικὰ ἀπὸ τὴν ὀργάνωσι γιὰ ἀγγελιαφόρος καὶ σύνδεσμος μὲ τὶς μεθόριες ἐλληνικὲς ἀρχές. Κατὰ τὸ 1912—1913 χρησιμοποιήθηκε γιὰ κατάσκοπος, ὀδηγὸς καὶ κατατοπιστὴς τῶν ἐλληνικῶν Στρατιωτικῶν ἀρχῶν.

Γιὰ νὰ ἀποφύγη ἀντίποινα, ξεσήκωσε ἀπ' τὸ χωριὸ τους ὀλόκληρη τὴν πολυμελὴ οἰκογενεῖά του, καὶ ζοῦσε ἄστεγος καὶ χωρὶς οἰκονομικὰ ἐφόδια, μέσα σὲ σπηλιές καὶ πρόχειρους καταυλισμούς: —Κάποια φορὰ, τοῦ βοήκαν ἕναν τενεκὲ μπαροῦτιν-δμως, καθὼς τὸν ὀδηγοῦσαν στὰ Γιάννινα, βοήκε τρόπο νὰ τραπήσῃ τὸ δοχεῖο, κι ἔτσι ὅσο νὰ φτάσουν στὴν πόλι ὀλη ἡ μπαροῦτι εἶχε φύγει ἀπὸ μέσα κι ἀναγκάστηκαν νὰ τὸν ἀπολύσουν, γιατί λείπαν τὰ πειστήρια.

Ἀνάλογο περιστατικὸ μοῦ διηγήθηκε κι ὁ δικηγόρος Λεάνδρος Μίσιος γιὰ τὸν Παπα-Θανάση Κονταξῆ, κι αὐτὸν ἀπὸ τὸ Κουτσιλιό, πὺν μετέφερε κάποτε πρωτόκολλα ὀγκομωσίας, καὶ βρέθηκε τυχαῖα παρὰ μὲ τουρκικὸ ἀπόσπασμα, πὺν πήγαινε πρὸς τὴν ἴδια μ' αὐτὸν κατεῦθυνση, γιὰ ἔρευνα. Στὴν ἀπόγνωσή του, κατάφαε κρυφὰ καὶ κατὰπε ἕνα-ἕνα, ὅλα τὰ πρωτόκολλα πὺν βρισκόταν στὴ τζέπη του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

Ὁ Γεώργιος Τζαβέλλας, γεννήθηκε στὰ Δολιανὰ τῆς Ἠπείρου στὰ 1866. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησή του ἀπὸ τὴ Ζωσιμαία Σχολή, σπούδασε Νομικὰ στὸ ἐλληνικὸ

Πανεπιστήμιο, κι ἀπὸ τὰ 1889 δικηγοροῦσε στὰ Γιάννινα.

Ἵπποστηρίζοντας στὰ Τούρκικα Δικαστήρια τὰ δικαιώματα τῆς στενότερης γενεαρῆς του, δοκίμασε τὶς συνέπειες ἀθαιροῦσαν ἐπιεμβάσεων τοῦ τότε Βαλὴ Γιαννίνων Ὄσμὰν Πασά, κι ἀτίθασσο, καθὼς εἶχε, χαρακτηῖρα καταδιώχθηκε καὶ φυλακίστηκε.

Μετὰ τὴν ἀνακλήρουσι τοῦ Συντάγματος, εἶχαν ἰδρυθῆ στὰ Γιάννινα δυὸ, πολιτικῶν χαρακτηριστῆρα σύλλογοι: Ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτικὸς, μὲ Πρόεδρο τὸ Γεώργιο Τζαβέλλα, Γραμματέα τὸν γνωστὸ, ἀργότερα ποιητὴ καὶ λογοτέχνη Πελλερὲν, Γεώργιο Χατζῆ, καὶ Ταμῖα τὸν ἐμπορευόμενον Δ. Κούτσικο, προφοδότη σὰ 1912—1913 τοῦ Τούρκικου στρατοῦ καὶ καταδότη στὴν ἐδῶ ὑπηρεσία πληροφοριῶν τῆς δυνάμεώς του, κι ὁ Λαϊκὸς Προοδευτικὸς, μὲ Πρόεδρο τὸ ζωνορότατο Κατσᾶνο, γιὰ τὸ Ἰωάννη Πιστοῦ.

Ὁργανο —ὄχι φυσικὰ στὰ φανερά— τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, ἦταν ἡ ἐφημερίδα «Ἠπειρος» πὺν ἰδρυθῆκε τὸ Μάιο πὺν 1909, μὲ ἰδιοκτήτη τὸ Δ. Κούτσικο, ὑπεύθυνον Διευθυντὴ, τὸ νεαρότατο τότε Γ. Δ. Χατζῆ, τὸν ἀργότερα Πελλερὲν, καὶ διαχειριστὴ τὸ Γ. Δ. Τζαβέλλα.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ράλλη στὰ Γιάννινα στίς 21 Ὀκτώβρη 1908, πὺν φιλοξενήθηκε, μαζί μὲ τὴν κόρη του, Δέσποινα Λέκκα, στὸ σπίτι τοῦ Γ. Τζαβέλλα, ὁ τελευταῖος, γυρίζοντας μαζί μὲ τὸ Διοικητικὸ τοῦ Συλλόγου Συμβούλιο ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴ του τραυματίστηκε —κι ὁ Γεώργιος Χατζῆς ἐπίσης— ἀπὸ λιθοβολισμὸ Λιάπηδων.

Στίς 17 Ἰουλίου 1909, στὸ Κρασπουλεῖο τοῦ Νάκου Σερβία, κάποιος μισομεθυσμένος χωρικός ἀπλώθηκε σὲ μερικὲς ἀκροαμύθεις ἀστυνόμοι ταῦρκοι τὸν ἀπομέθυσαν, καὶ ἀνάμεσα στοὺς δυὸ πάτους ταῦ σαρουχλοῦ του, βοήκαν κάποιο ἐνοχοποιητικὸ σημεῖωμα.

Ἵστερα ἀπὸ πολὺωρη νικητηρὴν ἔρευνα, ὁ Γεώργιος Τζαβέλλας —καθὼς κι ὁ γιὸς τοῦ Κοσμῶ Παπᾶ, Χαράλαμπος— συνελήφθησαν καὶ φυλακίστηκαν μὲ κατηγορία ἔσχατης προδοσίας.

Μετά έννεάμηνο προφυλάσι, έδω και στη Σαλονίκη, ό Γ. Τζαβέλλας δικάστηκε από εκεί Συροταδικείο, κι άθωώθηκε.

Με την κήρυξη του Βαλκανικού πολέμου, ό Γ. Τζαβέλλας βρέθηκε και παρέμεινε στην Άθήνα. Μεγάλη η κεραινή, στο έδω σπίτι του Ξεφυνα, άνάγκασε την οικογένειά του να καταφύγη στο σπίτι του Ιωάννη Λάπτα, όπου ή κόρη του Τζαβέλλα Άντιγόνη, χρησιμοποιήθηκε, όπως θα ίδούμε αργότερα.

Σά μέλος της Έπιτροπής Βορειοηπειρωτικού Άγώνα ό Γ. Τζαβέλλας με σθένος και άκατάβλητο πείσμα κήρυττε, αργότερα σε κάθε ευκαιρία, την επέκτασι, των συνόρων μας ίσαμε τό Γενοΰσσο (Σκόμπι) ποταμό.

Στά 1935 στάλθηκε από τους συμπολίτες του Βουλευτής στην Έλληνική Βουλή. Ίσαμε τό Δεκέμβριος 1944 που πέθανε, διατελούσε Πρόεδρος του έδω Έλληνικού Έρυθρού Σταυρού.

Πολύ επίκαιρα με τά πιο πάνω μου είχε σταλή τότε έπιστολή του κ. Δ. Κακαδόπουλου από τό Μεγάλο Μπιζντοΰνι, σχετική με τον τραυματισμό του Γ. Τζαβέλλα κατά την άφιξη του Δ. Ράλλη στα

Η έπιστολή αυτή, έχει τόση ζωτικότητα στην περιγραφή, και τόση ζωηρότητα από την άτιμόσφαιρα της μέρας εκείνης, που δέν άντιστάθηκα στον πειρασμό να τη φέρω στη δημοσιότητα.

«Κύριε Σαλαμάνγκα,

»Είς τό προηγούμενον φύλλον της έφημερίδος, είδον να γράφητε περι την άφιξιν του κ. Δ. Ράλλη εις Ίωάννινα.

»Άλήθεια, ήταν μια ύποδοχη από τάς έξαιρετικάς κόσμος άσχετός με διάφορες φορεσιές, σημαίες έλληνικές και τουρκι-

κές· ό ουρανός δέν έφαινετο από τις γαλανόλευκες.

»Τό πρόσταγμα τό είχεν ό Άείμνηστος Γεώργιος Τζαβέλλας, ό όποιος είχεν δεξιά και άριστερά τον Καραγεώργον, πατέρα του καπετάνιου Χαρολάμπου Καραγεώργου, και τό γνωστόν κ. Γεώργιον Παπανικολάου ή Μπαμπούρην, οι όποιοι ήταν άληθείς γνήσιοι Έλληνες, με φορεσιές καπετανέον, ταίς λεγόμενες μανδύες. Όλα τά μέρη του Άγίου Ιωάννου Μπουνίλας, ήταν γεμάτα από κόσμον. Θύελλα μεγάλη και μόλις έφάνη τό άμάξι του κ. Ράλλη, ήκούετο ένας ήχος «Ζήτω ή Έλλάς, ζήτω ό κ. Ράλλης»!

»Ό Άείμνηστος Τζαβέλλας, έδιέταξεν, οι σημαίες οι έλληνικές, δεξιά· προηγείται ό Σταυρός· οι Τουρκοί δέν έμίλησαν καθόλου ή τον άπερίγραπτον· έφθάσαμεν εις Ίωάννινα· γκυόισθη και άνθη πετούσαν από τά παράθυρα και μπαλκόνια· ό δέ στρατός ό τουρκικός, ήταν έν έπιφυλακή εις δέ την πλαταία, άλβανοί επέταξαν πέτρες· εκτίπησαν τον Άείμνηστον Τζαβέλλαν εις την κεφαλήν, αλλά ό άείμνηστος Τζαβέλλας, έκρατούσε τά αίματα με τό χειρομάνδηλον.

»Επήγαμεν εις την Ίεράν Μητροπόλιν. Έγινεν ή Δοξολογία· ό ένθουσιασμός του λαού ήταν άπερίγραπτος· εις τό τέλος μετέβησαν όλοι οι Κύριοι εις την κατοικίαν του Μητροπολίτου προς χειροεπισμόν του Έξοχωτάτου Δημ. Ράλλη. Ό δέ κ. Ράλλης, σταθείς έξω της σκάλας, έχαιρετισεν τό πῆθος και έκαμεν σύστασιν να διαλυθοΰμεν ήσυχά. Τόν δέ Τζαβέλλαν τον έπήγαν εις τό Φαρμακείον του κ. Ζών Παπανικολάου, όδός Άνεξαρτησίας, έδεσαν τά τραύματα μετά τον έπήγαν εις την οικίαν του.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ*

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

11

Χριστ. Φιλητάς ἐξ Ὁξωνίας τῆ 6 Νοεμβρίου 1819 πρὸς Κων. Ἀσωπίον εἰς Γοτίγγην (Ἐθν. Βιβλ. Ἀρχ. Ἀσωπίου ἀριθ. 246)

Ἀγαπητὲ Ἀσώπιε, χαῖρε!

Τῆ 6 Νοεμβρίου 1819 Ὁξωνία.

Ἐκατήντησα εἰς τὴν Ὁξωνίαν· καὶ εἶμεθα τώρα νομίζω εἰς τὸν Παράλληλον τὸν αὐτὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ὀμιχλώδη. Ἀπὸ Τεργέστης ἀνεχώρησα τὴν 23 τοῦ Σεπτεμβρίου ὡς σὲ ἔγραφα καὶ τότε εἰς τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεώς μου, τὸ ταξιδίόν μου ὅμως δὲν ἐστάθη τόσον ταχὺ ὡς ἠλπίζα, ὅτι ἐστάθην ὀλίγας ἡμέρας εἰς Βενετίαν καὶ Μεδιόλανον· εἰς τὴν δευτέραν ταύτην πόλιν ἔμεινα τρεῖς ἡμέρας τὸ πλέον διὰ τὸν Μουστοξύδην, ὅστις διατρίβει κατὰ τὸ παρὸν αὐτοῦ ἀσχολούμενος εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἡροδοτείου μεταφράσεώς σου, καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ συγγραμμάτων ὅσα μέχρι τοῦδε εἶχεν ἐκδώσει χωρισμένα· καὶ τὴν μετάφρασιν καὶ τὰ συνταγέατα τὰ ἐπώλησεν εἰς ἓνα τῶν Βιβλιοπώλων τοῦ Μεδιολάνου διὰ πέντε χιλ. φρ. νομίζω μ' ἔδειξε φιλοφροσύνην, θέλων ἴσως νὰ δείξῃ ὅτι δὲν μετεῖχεν αὐτὸς εἰς ὅσα ἐν Τεργέστη ἔξ σχεδὸν μῆρας κατὰ συνέχειαν ἔπασχον· μ' ἐξενάγησεν εἰς πολὺ μέρος τῆς πόλεως, ἣτις μὲ ἦτον καὶ ἀπ' ἄλλοτε γνωστή, πλὴν ὀλίγον μ' ἔκαμε νὰ γνωρίσω καὶ τὸν Ἀββᾶν Μάιον, ἐν ταύτῳ καὶ τὴν κατ' ἐκείνας τελειωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἔκδοσιν τῶν εἰκονογραφικῶν πολλῶν συμβάντων τῆς Πιάδος συνωδευμένην μὲ τινὰ τεμάχια τοῦ αὐτοῦ ποιήματος ἀπαρραλλάκτως ὡς φαίνονται εἰς ἓν παλαιώτατον Ἑλληνικὸν ἀντίγραφον τῆς Δ' τῆ τὸ πολὺ Ε' ἑκατονταετηρίδος κα-

θὼς αὐτὸς δοξάζει. Ἐξέδωκε πρὸς τοὺς συλλέξας ἐκ πολλῶν ἀντιγράφων, καὶ σχόλια παλαιὰ εἰς τὴν Ὀδύσειαν· συνέχειαν πάντων τῶν Ἱλιάδικῶν ὅσα ἄλλοτε ἐξέδωκεν ὁ Βύλλου(α)σόν.

Εἰς Παρισίους ἔφθασα τῆ 15 Σεπτεμβρίου ἔμεινα καὶ αὐτοῦ τέσσαρας ἡμέρας διὰ ν' ἀπαλαύσω τοὺς ἀδελφοὺς Βαδάκον, Βογορίδην, Παράκην, Πολυχρονιάδην, Νικολόπουλον καὶ τὴν ἄλλην χορείαν, καθὼς καὶ διὰ νὰ ἰδῶ μίαν καὶ δύο φορές καὶ τὸν καλὸν μας Γέροντα Κοραῆν· ἐξυπαύστης ἴσως νὰ ἰδῆς μεταξὺ τῶν Παρισινῶν ἀριθμώμενον καὶ Βαδάκον· καὶ εὐρίσκειται εἰς Παρισίους καὶ αὐτὸς· ἡ πόλις αὕτη τὴν σήμερον εἶναι σχεδὸν τὰ Τερασόλιμα τῶν εὐσεβῶν λογίων μας, καὶ τρέχουσιν εἰς αὐτὴν καὶ πεζοὶ καὶ ἑριπτοί. Ὅσον νὰ κατακτῆσῃ ἔπαθεν ὁ ἀτυχὴς πολλά. Τὸ κυριώτερον ἀχρηματίαν καὶ ἀφροσύνην δεινὴν, τώρα εἶναι καλὰ τὴν ὑγείαν, ὄχι ὅμως ἀκόμη τὸ βαλάντιον· ἦτον νὰ λάβῃ κἀντοσα ὅπου τοῦ ἔπεμπεν ὁ Χρηστός Πιρναρῆς. Ὁ Νιτζος εὐρίσκειται εἰς Πίσαν κἀμὼν τὰς ἐξετάσεις του, αἱ ὁποῖαι ἔως τώρα θέλει ἔλαβαν τέλος. Ἐκεῖθεν ἂν ἀκούσῃ τὴν συμβουλήν μου, πρέπει νὰ περάσῃ εἰς Τεργέστην· ὅπου τὸν ἀγαμένει ὁ ἐξηγναθελόνης. Ἡ Πάργα θύρουβον ἔκαμεν εἰς τοὺς Παρισίνους, καὶ οἱ Παργηνοὶ ἄλλοι Φωκαεῖς καὶ Μεσσήνιοι νομίζω ἦτον κἀντι νὰ φανῆ καὶ εἰς τὸν Ἑρμῆν, φανέρωσέ μου ἐὰν ἐφάνη.

Ὁ Κοραῆς παλαίει μὲ τὰς ἀσθενείας τοῦ γήρατος, τὰς ὁποίας οἱ καλοὶ ὁμογε-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 507

νεὶς του δὲν λείπουν νὰ τὰς ἀποτελῶσιν πλέον ἀκόμη βαρύτερας διὰ τῶν κατ' αὐτοῦ ὑβρέων καὶ συκοφαντιῶν· νεοστί δὲν ἐξέδωκε τίποτε, εἰμὴ μόνον ὠδὴν Ἀντωνίου Κοραῆ εἰς εἰνενητῆς Γαλλίας Δαγασσέα συνοδευομένην μὲ σύντομον πρόλογον (τοῦ ἐκδότου) πλήρη χάριτος.

Ἄφησα τελευταῖον καὶ τοὺς Παρισίους καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐπάτησα εἰς ταύτην τὴν γῆν, ἔνθα..... ἀνδρῶν δὴ μὸς τε πόλις τε

ἡέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι....

οὐδέποτε αὐτὸς ἡἴλιος Φαέθιον ἐπι-
[δέχεται ἀκτίνεσσι

ἢ ἢ τι ἄλλο λέγει περὶ τῶν Κυμμεριῶν ἢ ποιήσεις. Εἰς Λονδίον φθάσας ὑπήγαγα ἀμέσως εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Lord Quilford, ὅστις ἦτον τραυματισμένος εἰς ξενῶνα διὰ τὴν βροχεῖαν ἀσθένειαν τοῦ ἀνεμιοῦ τοῦ Δουγλάς. Εἰς τὸν πρώτον μας χαιρετισμὸν μὲ λέγει ὅτι ἀπέθανεν σήμερον ὁ ἀνεμῖός μου! Στοχάσου λοιπὸν εἰς ποίαν ὄραν ἠθέλησεν ἢ τύχη νὰ τὸν εὔρω· ἦτον ὁ Δουγλάς ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις τὸν ἐσυνώδενεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1810.

Εἰς Λονδίον ἔμεινα δύο μόνον ἡμέρας εἰς τὴν συνοδίαν τοῦ Λόρδ, μετὰ τοῦ ὁποῦο ἔπειτα ἦλθα εἰς τὸ ὑποστατικὸν τοῦ Wroxton Abbey πλῆσιον τῆς κομποπόλεως Banbury ἕως 60 μίλλα κατὰ βορρᾶν τῆς Ὁξωνίας. Ἐμείνα ἐκεῖ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἡμέραν, ἀπόθεν ἐπιστρέψαμεν εἰς Ὁξφόρδ ἢ Ὁξωνία καὶ αὐτοῦ ἀπεφασίσθη νὰ μείνω ἐγὼ πέντε ἢ ἕξι μῆνας διὰ νὰ μάθω τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Περὶ τῶν ὀνομαστῶν σπουδαστηριῶν τῆς πόλεως ταύτης δὲ δύναμαι ταύτην τὴν ὄραν τίποτε νὰ σὲ εἴπω ἐπειδὴ μόνις ἕως 8 ἡμέρας ἄφοῦ εὐρίσκειαι.

Πρόσφερε τὰς προσήσεις μου τὸν κύριον Θεόκλιτον. Τὰ γραμματά σου διεύθυνε Γαλλιστί οὕτω:

Mongieur

Monrieur Ch. Philetas
chez Mr Hopkins's Cooch Master

a) Oxford—Angleterre

Ἐγὼ κατὰ τὸ παρὸν καταγίνομαι μόνον εἰς τὴν γλῶσσαν, μάθε, γέρω, γραμματα τώρα σὲ σκοιδάματα.

Ὁ σὸς Φιλήτας

Προσθ. Ἐλησιμόνησα νὰ σὲ εἴπῳ, ἦρα ἔν μόνον γραμμα σου φθάσας εἰς Λονδίον, εἰς τὸ ὁποῖον μ' ἐφανέρωνες ὅτι εἶχες στήλει εἰς Τεργέστην καὶ ἄλλο. Ἴσως τὸ λάβω διὰ τοῦ Κ. Ράτα.

Ὁ αὐτὸς

(Ἐπὶ τοῦ νότου) A Monsieur. Monrieur.
Constantin Asopious
Grec

a) Göttingen
Germany

62. Ἀββὰς Ἄγγελος Μάιος (Angelo Mai) 1782—1854 διδάξας ἐν Ρώμῃ.

63. Βιλλισουάζον (Villoison), Ἰωάννης—Βαπτιστής. Περιφημος ἑλληνοστῆς γεννηθεὶς εἰς Corbeil (1750—1801). Τῷ 1772 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν. Περιηγήθη τὴν Γερμανίαν, Ὁλλανδίαν, Ἰταλίαν, Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα ἵνα συλλέξη ἀρχαῖα χειρόγραφα. Ἐπὶ Ναπολέοντος διαορίσθη καθηγητῆς εἰς τὸ «Γαλλικόν, Κολλέγιον». Ἐξέδωκε τὸν Ὀμηρον «Homeri Ilias ad veteris codicis Ueneti Jidem recensita scholia in eam antiquissima» (Venise, 1788) καὶ ἄλλο.

Ch. Joret, d' Anse de Villoison et l' Hellénisme en France pendant le dernier tiers du XVIII siècle, Paris 1910.—Κώστα Καιροφύλα, Ξένοι περιηγηταὶ εἰς Ἑλλάδα. Ἑλλην. Βιβλιογραφία ἔτος Γ' (1949), σ. 10, 68—75, 91—94.

64. Βογορίδης Ἀθανάσιος. Συμμοθητής τοῦ Στεφ. Κανέλλου ἐν Γερμανίᾳ, ἱατρός, φιλόλογος, συνεργάτης τοῦ «Λογίου Ἐρμού», κατήγητο ἐξ ἐπισήμου Βουλγαρικοῦ οἴκου. Ἐδιδάχθη τὰ γράμματα εἰς τὸ Λύκειον τοῦ Βουκουρεστίου ὑπὸ τὸν Λάμπρον Φωτιάδην, ὃν ἀποθανόντι καὶ διεδέχθη ἐν τῇ Σχολῇ καὶ ἐδίδασκεν ἑλλην. φιλολογίαν μετὰ τοῦ κ. Βαρδαλάχου. Τῷ 1811 ἦλθεν εἰς Βιέννην, ἐπειτα εἰς Βυρσοβούργον ὅπου τῷ 1816 ἀνγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς. Βραβύτερον, ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην καὶ τὸν Αὐγουστῶν τοῦ 1819 μετέβη εἰς Πάρισιους ἔνθα ἀπέθανε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1826. ἦτο φίλος τοῦ Κοραῆ καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν

«Λόγιον Ἑρμῆν» σπουδαίαις φιλολογικαῖς κριτικαῖς καὶ ἄλλαις διατριβάς.

Διον. Θερεϊανοῦ, Ἀδαιμόντιος Κοραΐης. Τ. Β', ἐν Τεργεστή 1890 σελ. 297—298.

65. Νικολόπουλος Κων. 1786—1841). Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην ἐκ γονέων ἐλθόντων ἐξ Ἀνδριταίωνης. Σπουδίασας ἐν Σμύρνη καὶ Βουκουρεστίῳ ἦλθε τῷ 1806 εἰς Παρισίους, ἐνθα διωρίσθη ὑποβιβλιοθηκάριος τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Institut de France. Εδημοσίωμε φυλλάδια περὶ καὶ ποιητικὰ ὡς καὶ βιβλιογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ ἄρθρα. Ἦτο μαριώδης βιβλιόφιλος, τὴν δὲ βιβλιοθήκην του κατέλιπεν εἰς τὸν Δῆμον Ἀνδριταίωνης. Εἰς τὰ δημοσεύματα χρησιμοποιοεὶ διάφορα ψευδώνυμα, ὡς: Ἀγιοθέφρων Λακεδαιμόνιος Philograecus de Marseille, Ἰππόλυτος Φιλοδικαίου Φιλέλλην ὁ ἐκ Μασσαλίας, Ἑλληνόφρων Σαλαμίνιος, Σωφρόνιος Ἀθηναῖος, μοναχὸς κ.ά. Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Institut de France ἐν Παρισίοις σώζεται πολὺτιμον Ἀρχεῖον τοῦ κ. Κ. Νικολοπούλου.

Εἶχε συνεργασθῆ εἰς τὴν «Biographie universelle» τοῦ Ἰωακείμ Michaud, εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ φιλέλληνοσ Raybaud, εἰς τὸν «Ἑρμῆν Ἰὸν Λόγιον» τῆς Βιέννης, εἰς τὴν «Μελισσιάν» τοῦ Σπυρίδωνοσ Κουδοῦ κ.ά. Συνέθεσε ποιήματα ὡς «Ἐὼδῆ εἰς τὸ ἔαρ», «Πρόσκλησις πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἑλληνας», «Σάλπισμα Ἑλληνοσωπῆριον» κλπ. Ἐξέδωκε μὲ προλεγόμενα τὰ ἔργα τοῦ Γρηγ. Ζο-

λύκη, μετέφρασεν εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου κ.ά.

Βλ. Ἀ. Παπαδοπούλου Βράτου, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Μέροσ Β', ἐν Ἀθήναισ 1857 σελ. 312, 192, 209.—Κ. Ν. Σάβα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἐν Ἀθήναισ 1868 σελ. 718—719.—Δ. Γκίμη, Βιβλιογραφία, Ἑλληνικά 9 (1936) σελ. 330.—Τοῦ αὐτοῦ, ὁ Νικολόπουλοσ ὡσ μουσικοσυνθέτησ καὶ γαλλόφωνοσ ποιητήσ. Ἑλληνικά 10 (1937—38) σελ. 280.—Σπιαμ. Κ. Κορσιτζά, Κοραΐησ καὶ Νικολόπουλοσ Ἀθήναι 1949 σ. 1—60.—Τοῦ αὐτοῦ, Σμύρνησ τραγωδίησ Ἀθήναι 1958 σελ. 1—99.

66. Φαρμακίδησ Θεόκλητοσ (1784—1860) ἐκ Λαρίσησ. Χειροκτονηθεὶσ ἱεροδιάκονοσ μετέβη εἰς Κων)πολιν, Ἰάσιον, Βουκουρέστιον καὶ τέλος εἰς Βιέννην ὡσ ἐφημέριοσ τῆσ ἐκεὶ κοινότητοσ. Μετέφρασε τὸ βιβλίον τοῦ Φρειδερίκοσ Jacobs «Στοιχεῖα τῆσ Ἑλληνικῆσ γλώσσησ πρὸσ χρῆσιν τῶν σχολειῶν ἡῶσ Ἑλλάδοσ» (Βιέννη 1815). Ὁ Jacobs ἦτο περίφημοσ Γερμανὸσ Ἑλληνοσθητῆσ καὶ φιλόλογοσ. Κατ' ἀρχάσ ὁ Φαρμακίδησ ἦτο συνεργάτησ καὶ βοηθὸσ τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ», ἀπὸ δὲ τοῦ 1816 καὶ ἐξῆσ ἀνέλαβεν αὐτόσ μετὰ τοῦ Κακκινάκη τὴν ἐκδοσιν. Ὁ λόρδοσ Γκύλφορδ περιέλαβε καὶ τὸν Θε. Φαρμακίδην εἰς τοὺσ οἰκοτρόφοσ του διὰ τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν.

Βλ. Δημ. Σ. Μπαλάνοσ, Θεόκλητοσ Φαρμακίδησ Ἀθήναι 1933.—Ἀν. Ν. Γαῦδα, Βίβιο Παρόλληλοσ τ. Α', Ἀθήναι 1872 σ. 205—244.

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ*

48

1860

Ἐπαρχία Κοίντης

Χωρίον Ὀστανίτσα (νῦν Ἀηδονοχώριον)

Ἰ. Ναός ἁγ. Ἀποστόλων.

Ἰπερθύρας ἔσωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ Ναοῦ χρώματι, καὶ Κεφ. Γράμμασιν.

« Ἡ Ἱστορήθη ὁ Θεῖος οἶτος καὶ Ἱερὸς Ναός τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Ἡγαμενεύοντος Ἀνθίμου Ἱερομονάχου κτήτορος τῆς Ἐκκλησίας. Ἱστορήθη δὲ διὰ χειρὸς τῶν ἀγαθῶν Ματθαίου καὶ Κωνσταντίνου ἐκ κόμης Χιονιάδες ἐκ τῆς Ἐπαρχίας τοῦ Ἁγίου Βελλᾶς 1860 Ἰουνίου 18».

Σημ. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀνεγράφη ὑπὸ τοῦ τότε ταχ. ὑπαλλήλου Παύλου Ζησάκη ἐκ Παλαιουσιίου νῦν Ἱερομονάχου.

49

1860

Ἐπαρχία Ἰωαννίνων

Χωρίον Μπισδοῦνιον

Ἰ. Ναός ἁγ. Γεωργίου

Ἐπὶ τῆς Βορ. πλευρᾶς τοῦ Ναοῦ.

«Ἱστορήθη διὰ χειρὸς τῶν ἀγαθῶν Ματθαίου καὶ Κωνσταντίνου Χιονιαδιτῶν, ἐπιτροπεύοντος δὲ τοῦ Ἰωάννου Βασιλείου 1860».

Σημ.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀνεγράφη ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ Συγγραμματος Ἡπειρ. Χρονικά τοῦ 1934 σελ. 122.

50

1860

Πόλις Ἰωάννινα

Οἰκία Νεομάρτυρος Γεωργίου

Ἐπὶ μεγάλης φορητῆς εἰκόνης Κομ. Θεοτόκου μικροῦς γράμμασιν.

«Διὰ χειρὸς τῶν ἀγαθῶν Ματθαίου καὶ Κωνσταντίνου ἐκ κόμης Χιονιάδες ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς 1860 Μαρτίου 8».

51

Ἐπαρχία Κολωνίας

Χωρίον Σιάλεση (Βορ. Ἡπείρου)

Ἰ. Ναός ἁγ. Νικολάου

Ἐπὶ εἰκόνος Σωτήρος ἐν τῷ Τέμπλῳ Κεφ. Γράμμασιν.

«Δέησις τῶν δούλων σου Βαγγέλη Χριστοδοῦλου Στυροῦδανος ἀγαθῶν Κωνσταντίνου Ζέκου, καὶ Βασιλείου υἱοῦ Χριστοδοῦλου 1860 Ἀπριλίου 20».

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 515.

Διὰ χειρὸς Ζήκου, Ματθαίου, καὶ Κωνσταντίνου τῶν ἀδελφῶν ἐκ κόμης Χιονιάδες».

52

1860

Ὅμοιος ἐπὶ εἰκόνας ἀγ. Νικολάου.

«Δέσεις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Χριστοδοῦλου Παταϊωάννου Κηρατζῆ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ Σωτήρη Εὐθυμίου, καὶ Μχαήλ. 1860 Ἰουνίου 5.

Διὰ χειρὸς τῶν ἀδελφῶν Ζήκου Ματθαίου καὶ Κωνσταντίνου. ἐκ Κόμης Χιονιάδες».

53

1860

Ὅμοιος ἐπὶ εἰκόνας Τριῶν Ἱεραρχῶν.

«Δέσεις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Θεοδοσίου Ζῶτου καὶ υἱοῦ αὐτοῦ Πάτρου καὶ υἱῶν Πέτρου Εὐθυμίου καὶ Βασιλείου. 1860 Ἰουνίου 8.

Διὰ χειρὸς τῶν ἀδελφῶν Ζήκου Ματθαίου καὶ Κωνσταντίνου ἐκ κόμης Χιονιάδες».

Σημ.

Ἔργα τῶν ἰδίων ἀγιογράφων τυγχάνουσι καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν τῷ Τέμπλῳ εἰκόνας Πέτρου καὶ Παύλου. ἀγ. Σπυρίδανος, ἀγ. Παρασκευῆς καὶ Αἰκατερίνης, Μεταμορφώσεως, καὶ ἀγ. Γεωργίου.

54

1861

Ἐπαρχία Κονίτσης

Πόλις Κόνιτσα

Κελλίον Χρυσάνθου Λαενᾶ

Ἐπὶ φορητῆς εἰκόνας Θεοτόκου.

«1861 Μαρτίου 8. Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Χρυσάνθου Λαενᾶ, χεῖρ Ζήκου Γεωργίου Χιονιάδου».

55

1861

Ἐπαρχία Ἄρτης

Χωρίον Νεοχώριον

Κεντρικὸς Ναὸς ἀγ.

Ἐπὶ μεγάλης φορητῆς εἰκόνας ἀγ. Δημητρίου φερούσης γύρωθεν εἰκονισμένα καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ.

«ἱστορήθη δὲ διὰ χειρὸς Νικολάου Γεωργίου, καὶ Δημητρίου υἱοῦ αὐτοῦ κατὰ Κολώνια ἐκ (κ)όμης Χιονιάδων ἐκ τῆς Ἐπ ἀρχίας τοῦ Ἁγίου Βελλᾶς

1861 Μαΐου 1».

Σημ.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀντεγράφη πρὸ δεκαετίας σχεδὸν ὑπὸ τοῦ νῦν ἐν τῇ Νομαρχίᾳ Ἰωαννίνων ὑπηρετοῦντος κ. Κων. Κυρζίδου τοῦ ἐκ Χιονιάδων.

Ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῇ ὡς ἄνω ἐπιγραφῇ Νικόλαος Γεωργίου, εἶναι ὁ Νικόλαος Γ. Πασχάλης, ἀδελφὸς τῶν Ζήκου, Ματθαίου, καὶ λοιπῶν.

Ἐπὶ πλέον δὲ σημειοῦμεν ἐδῶ ὅτι ὁ ἀναγνώστης δέον νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὅτι τὸ χωρίον Χιονιάδες, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως, ὅτε μὲν ὑπήγετο εἰς τὴν Ἱπποδριόκησιν Κονίτσης, ὅτε δὲ εἰς τὴν Ἱπποδριόκησιν Κολωνίας, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ φράσις, «Κατὰ Κολώνια».

56

1863

Ἐπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Κορτίνιστα (νῦν Νικάνορας)

Ἰ. Ναός ἁγ. Μαρίνης.

Ἐπὶ μεγάλης τοιμόρφου εἰκόνας τῶν ἁγίων α') Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, β') Ὁσίου Νικάνορος, καὶ γ') ἁγ. Ἱερομάρτυρος Κοσμᾶ τοῦ Νέου ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ.

«1863 Ἰανουαρίου 20 διὰ χειρὸς Ματθαίου Χιονιάδτου».

57

1863

Χωρίον Χιονιάδες

Παρεκκλήσιον ἁγ. Παρασκευῆς

Ἐπὶ μικρᾶς φορητῆς εἰκόνας Κοινῆς καὶ Ἑλένης.

«1863 Φεβρουαρίου 15 σαποβίτσα Ἀναστάσιος Μ. Ζ(ωγράφος)».

58

1863

Ἐπαρχία Λεσκοβιζίου

Χωρίον Ἀριζα (Βορ. Ἡπείρου)

Ἰ. Ναός Ἀγ. Ἀθανασίου.

Ἐπὶ μικρᾶς φορητῆς εἰκόνας Ἀναστασίας.

«Δι' ἐξόδον κυρίου Παπαϊωάννου Δημητρίου.

1863 Ἀπριλίου 20 Χιονιάδες».

Σημ.

Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκ Χιονιάδων Παπαϊωάννου Μαρινᾶ τοῦ κατόπιν Ἀρχιμανδρίτου.

59

1863

Ἐπαρχία Πωγωνίου

Χωρίον Τσαραπλανά

Παρεκκλήσιον ἁγ. Γεωργίου.

Ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Γεωργίου ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«Δι' ἐξόδον Θεολόγου Παπ..... 1863 Αὐγούστου 18 διὰ χειρὸς Ματθαίου χιονιάδτου»

Σημ.

Ἔργα τοῦ ἰδίου ἀγιογράφου ἐν τῷ αὐτῷ Παρεκκλησίῳ εἶναι καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου, ὡς καὶ ἄλλαι αἱ ἐν τῷ Τέμπλῳ τοῦ Ἰ. Ναοῦ τῆς Ἰταπαντῆς εἰκόνας, αἱ ὅποιοι δὲν φέρουσι μὲν τὸ ὄνομα τοῦ ἀγιογράφου, εἶναι δὲ —ὡς εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν— τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ὡς ἄνω ἀγιογράφου Ματθαίου Ζωγράφου.

60

1863

Ἐπαρχία Ζαγορίου

Χωρίον Τσεπέλοθον

Παρεκκλήσιον Εἰσοδίων Θεοτόκου

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας Ἰ. Προδρομοῦ.

«Ἀφιέρωμα φιλοθέου Ἰωάννου Κώστα 1863 Νοεμβρίου 9 καὶ χειρὸς Ἀναστ. Ζωγράφου χιονιάδτου».

61

1863

Ὁμοίως ἐπὶ εἰκόνας Εἰσοδίων Θεοτόκου ἐν τῷ αὐτῷ Παρεκκλησίῳ.

«Ἀφιέρωμα φιλοθέου προαιρέσεως τοῦ ἔξιου Χριστοδοῦλου Ἀναστ. Τζουλάκη 1863 Νοεμβρ. 19».

Ἱστορήθησαν διὰ χειρὸς Ἀναστασίου Ζωγράφου Χιοναδίτου.

62

1864

Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Παρακλήσιῳ Τσεπελόβου. Ὑπερθύρωσ ἔσωθεν, χρώματι, καὶ Κεφ. Γράμμασιν.

«Ὁ μετακομισθεὶς ἐκ τῆς θέσεως Πουρνάρι, ὅπου εἰκόνημα εἰς τιμὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ πισθεὶς ἐν τῇ παρὰ τοῦ Γεωργίου Ἀ. Κούσιογλου παραχωρηθεὶς ταύτῃ θέσει Πάνσεπτος οὗτος Ναὸς «Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου», ἐκτίσθη τὸ πρῶτον διὰ προκαταβολῆς μὲν πενήκοντα Αὐστριακῶν φλωρίων τοῦ κ. Νικολάου Σιόμπολα καὶ συγγενῶν του, ἐπεκράνη δὲ, ἰσπορήθη καὶ εὐτρεπίσθη δαπάνῃ καὶ ἀόκνῃ ἐπιστάσιᾳ τοῦ καὶ ἐπιτροπεύοντος Κυρίου Χριστοδοῦλου Τσολάκη καὶ τῇ συνδρομῇ τινῶν κατοίκων εἰς μνημόσυνον αἰώνιον, ἀρχιερατεύοντος μὲν τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ.κ. Παρθενίου, ἱερατευόντων δὲ τῶν Ἱερέων Οἰκονόμου ΠαπαῦΧριστοδοῦλου, Σακελλαρίου ΠαπαῦΘεοδώρου, ΠαπαῦΚώστα Δημητρίου, καὶ ΠαπαῦΚώστα Ἀντωνίου.

Διὰ χειρὸς Ἀναστασίου Ζωγράφου Χιοναδίτου τῷ χιλιοσιῶ ὀκτακοσιοσιῶ ἔξηκοστῷ τετάρτῳ Σατηρίῳ ἔπει 1864 Μηνὶ Αὐγούστῳ 31 πριακοσιῆ πρώτῃ».

63

1864

Ἐπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Καθάσπλλα

Παρακλήσιον Γέννησις Θεοτόκου.

Ὑπερθύρωσ ἔσωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ Ναοῦ, χρώματι, καὶ Κεφ. Γράμμασιν.

«Ἡ Ἱστορήθη ὁ Θεῖος καὶ Ἱερὸς Ναὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Ἀρχιερατεύοντος δὲ τοῦ Θεοφιλεστάτου κ.κ. Γερμανοῦ καὶ ἐφιμερεύοντος Δημητρίου Ἱερέως Μπούκα καὶ ἐπιτροπεύοντος τοῦ κ. Κώστα Κορδῆ καὶ δι' ἐπιμελείας Χρυσάνθου Λαενᾶ Ἱερομονάχου.

Ἱσπορήθη δὲ διὰ χειρὸς τῶν αὐταδέλφων Ζήκου καὶ Ματθαίου καὶ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀποστόλου ἐκ κόμης Χιονιάδες. 1864 Ἰουλίου 18».

64

1864

Πόλις Κόνιτσα

Μητροπ. Ναὸς ἁγ. Νικολάου.

Ἐπὶ μεγάλῃς φορητῆς εἰκόνης ἁγ. Ἀποστόλων.

«Δι' ἐξόδων τοῦ Κυρίου Παναγιώτου Στεργίου Ρούβαλη. 1864 Σεπτεμβρίου 30.

Διὰ χειρὸς Ματθαίου χιοναδίτου».

65

1864

Ὁμοίως ἐν τῷ καλλιῶ Χρυσάνθου Λαενᾶ. Ἐπὶ μεγάλῃς εἰκόνης τοῦ Σωτῆρος, μικροῖς γράμμασιν.

«1864. Διὰ χειρὸς Ματθαίου χιοναδίτου».

66

1864

Χωρίον Κορτίνιστα (νῦν Νικάνορας)

Παρακλήσιον Εὐαγγελιστρίας

Ἐπὶ εἰκόνης Εὐαγγελισμοῦ ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«Δι' ἐξόδων Βαγγέλη καὶ Ἰωάννου γεωργίου, καὶ κωνσταντίνου υἱοῦ αὐτοῦ 1864. χεῖρ Δημ. Νικ.».

Σημ.

Ούτος είναι ὁ ἐκ Χιονιάδων ἀγιογράφος Δημήτριος Νικ. Πασχάλης.

67

1865

Χωρίον Μόλιστα (Συνουκία Μεσσαργίας)

Ἰ. Ναός ἀγ. Νικολάου.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας Πέτρου καὶ Παύλου.

«Δι' ἐξόδων τοῦ κυρίου στεφανῆ λάμπρου.

1865 Ἀπριλίου 12. Διὰ χειρὸς Ματθαίου Γεωργίου Χιοναδίτου».

68

1865

Χωρίον Βράνιστα (νῦν Τραπέζα)

Ἰ. Ναός ἀγ. Νικολάου.

Ἐν τῷ κοιλώματι τῆς ἐν σχήματι Προσκομιδῆς ἀγ. Τραπέζης τοιχογραφίας μικροῖς γραμμασίαι.

«Διὰ χειρὸς Κωνσπ(αντίνου) καὶ Ἀναστασίου Μιχαήλ ἐκ κόμης Χιονάδες. 1865 Αὐγούστου 2».

69

1865

Χωρίον Τούρνοβο (νῦν Γοργοπόταμος)

Ἰ. Ναός ἀγ. Νικολάου.

Ἐπὶ εἰκόνας Προδρομοῦ ἐν τῷ Τέμπλῳ ἀριστερά.

«Δι' ἐξόδων τοῦ κυρίου Ἰωάννου Βασιλείου Παπακώστα 1865. Διὰ χειρὸς Ματθαίου Χιοναδίτου».

70

ἀχρονολόγητος

Χωρίον Λεσκάτσι (νῦν Ἀσημοχώρι)

Παρεκκλήσιον ἀγ. Νικολάου

Ἐπὶ ἀχρονολογήτου εἰκόνας ἀγ. Νικολάου ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ.

«Ἱστορήθη ἡ παρούσα ἰκὼν διὰ χειρὸς ζήλου γεωργίου Χιοναδίτου καὶ ἀφιερῶθη παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς μνήμην αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ».

71

ἀχρονολόγητος

Πόλις Κόνιτσα

Κελλίον Χρυσάνθου Λαενᾶ

Ἐπὶ ἀχρονολογήτου εἰκόνας τῶν ἁγίων Μανουήλ, Σαβέλ, καὶ Ἰωαήλ.

«Κασιγνήτους μέδοντας πρὸς ἐν τῷ πόλῳ..... ὁ ζωγράφος Ἀναστ. Μιχ. Χιοναδίτης».

72

1867

Χωρίον Χιονιάδες

Ἰ. Ναός ἀγ. Ἀθανασίου.

Ἐπὶ εἰκόνας Θεοτόκου ἐν τῷ Τέμπλῳ

«Δασπάνη Ματθαίου Γ. Ζωγο(άρου)».

Σημ.

Αἱ ἐν τῷ Τέμπλῳ εἰκόνας, ἱσπαρήθησαν τὸ ἔτος 1867.

73

1867

Ὁμοίως ἐπὶ εἰκόνας Προδρομοῦ.

«Διὰ συνδρομῆς καὶ Δασπάνης Ἰωάννου Γεωργίου Σκούρη 1867 Σεπ(τεμβρίου) 7».
κάτωθεν

«Ιστορήθη διὰ χειρὸς Μιχαήλ Κωνσταντίνου Ζωγράφου 1867 Σεπτεμβρίου 7».

74

1867

Χωρίον Βούρμπιανη

Ἰερὸς Ναὸς ἁγ. Δημητρίου.

Ἐπὶ εἰκόνος Θεοτόκου ἐν τῷ Τέμπλῳ

«Δι' ἐξόδων τῶν ἀυταδέλφων Ἀποστόλη Δημητρίου καὶ Νικολάου Γεωργίου Γιόση. 1867.

Διὰ χειρὸς Ματθαίου Χιοναδίτου».

75

1869

Χωρίον Πελλάριον

Ἰ. Ναὸς ἁγ. Παντελεήμονος.

Ἐπὶ μικρᾶς φορητῆς εἰκόνος ἁγ. Βαρβάρας.

«δι' ἐξόδων τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας 1869 Ἀπριλίου 15. χειρὶ Ἀναστασίου Ζωγράφου) Χιοναδίτη».

76

1869

Χωρίον Πυρσόγιαννη

Ἰ. Ναὸς ἁγ. Ἀθανασίου.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνος Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.

«1869 μαίον 1. Διὰ χειρὸς Ματθαίου Χιοναδίτου».

77

1870

Χωρίον Βούρμπιανη

Ἰ. Ναὸς Κοιμ. Θεοτόκου

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνος Σωτήρος.

«1870 Ἰανουαρίου 16. Διὰ χειρὸς Ματθαίου Χιοναδίτου».

78

1870

Χωρίον Μόλιστα (Συνουζία Μεσσαργίας)

Ἰ. Ναὸς ἁγ. Νικολάου.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνος ἁγ. Δημητρίου.

«Συνδρομῇ τῶν φιλοχρίστων Δημήτριος Γεωργίου Χαρισιάδης καὶ Δημήτριος Κωνσταντίνου Τζήνα ἐν ἔτει 1870 αὐγούστου 24.

χειρὶ Ἀναστασίου Ζωγράφου) Χιοναδίτου».

79

1870

Ἐπαρχία Παγονίου

Χωρίον Μεύγειζδα (νῦν Παλιόπυργος)

Ἰ. Ναὸς Κοιμ. Θεοτόκου

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνος ἁγ. Δημητρίου.

«Δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Πατᾶ Θεοδώρου Ἀθανάσιος Πατᾶ Χριστοδοῦλου Ζήκος Μπαρ. β. Δημήτριος Ζ. Πατᾶ Βασιλείου Σπύρο Πρί(ν)τζης τῆ 1870 Αὐγούστου 6. Ἀθ. Κ. Ζ.».

Σημ.

Ὡς ἐκ τῆς ἀμέσως καταπέσω παρατιθεμένης ἐπιγραφῆς ἐμφαίνονται ὁ ὑπὸ τὰ ἀρχαῖα γράμματα Ἀθ. Κ. Ζ. εἶναι ὁ ἐκ Χιονιάδων Ἀθανάσιος Κ. Ζωγράφος υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου (Ντούλα) ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Τσατσάϊων Πασγαλά-

δαν. Τοῦτο ἐνισχύει τόσον ἢ τεχνουργία τῶν ἐν τῷ Τέμπλῳ εἰκόνων αὐτῶν, ὅσον καὶ ἡ διατύπωσις τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου Χιονιάδων.

80

1870

Ὅμοιος ἐπὶ εἰκόνος ἁγ. Νικολάου ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«Δι' ἐξόδων Νικολάου Κωνσταντίνου Τσάτση, Ἀθανάσιος Παπᾶ Χριστοδούλου Ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας τῆ 10 Αὐγούστου 1870 χιονιάδες»

81

1870

Χωρίον Ἀρσινόστα (νῦν Κτίσιματα)

Ἰ. Νὰς Κομ. Θεοτόκου

Ἐπὶ εἰκόνος ἁγ. Νικολάου ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«Δι' ἐξόδων Βασιλείου Παπᾶ Κώστα καὶ ἀδελφ. Ἰω(άννου) καὶ τῶν τέκνων Γεωργίου καὶ Χριστοδούλου. 1870 Αὐγούστου 25 χιονιάδες Ἀθ. Κ. Ζ.»

Σημ.

Ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ Τέμπλῳ εἰκόνων Σωτήρος καὶ Θεοτόκου, ὅλαι αἱ ἄλλαι ἐν αὐτῷ εἰκόνες εἶναι ἔργα τοῦ ἰδίου ἀγιογράφου. Ἡ ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ ἀπέναντι τοῦ Ἀρχιερ. Θρόνου εἰκὼν τῆς Κομ. Θεοτόκου τοῦ 1867, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς τεχνουργίας τῆς, εἶναι ἔργον τοῦ ἐπίσης ἐκ Χιονιάδων ἀγιογράφου Ματθαίου Γεωργίου.

82

1870

Ἐπαρχία Κονίτισης

Χωρίον Στρατίσιανη

Ἰ. Νὰς ἁγ. Γεωργίου.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνος ἁγ. Γερμανοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

«Δι' ἐξόδων τοῦ σεβασμιωτάτου Κ.Κ. Γερμανοῦ.

1870 Αὐγούστου 12. διὰ χειρὸς Ματθαίου Χιοναδίτου»

Σημ.

Πρόκειται περὶ τοῦ μακαρίου τῆ μνήμῃ ἀειμνήστου Ἐπισκόπου Βελλῆς καὶ Κονίτισης Γερμανοῦ Τσενίδη τοῦ ἐκ Βερροίας καταγομένου, 1863—1876.

83

1870

Χωρίον Χιονιάδες

Παρεκκλησίαν Προφ. Ἡλιοῦ.

Ἐπὶ εἰκόνος Προδρόμου ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«Χεῖρ στεφάνου μηχαὶλ Ζωγράφου 1870 Σεπτεμβρίου 18».

84

1871

Χωρίον Μόλιστα (Συνοικία Μεσαργιάς)

Ἰ. Νὰς ἁγ. Νικολάου.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνος ἁγ. Νικολάου.

«δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Κωνσταντίνος ἀναστασίου καρπούζης Χαρολάμπους Χριστοδοῦλου Παπαδημοῦλη καὶ Γεωργίου Δημητρίου Κατζίωτα.

1871 ἰουλίου 20. χειρὶ ἀναστασίου (Μ.) χιοναδίτου».

85

1871

Περιφέρεια Ζίτισης

Χωρίον Λιγοψᾶ

Ἰ. Ναός ἁγ. Νικολάου.

Ἐπὶ εἰκόνας μεγάλου Ἀρχιερέως ἐν τῷ Ἀρχιερ. Θρόνῳ.

«Δαπάνη τοῦ εὐγενεστάτου κυρίου Ἀσπερινοῦ Γεωργίου ἐν ἔτει 1871 Ὀκτωβρίου 20 Σκαμνέλι.

χειρὶ δὲ Ἀναστασίου Κ. Ζωγράφου Χιοναδίτου».

86

1871

Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ.

Ἐπὶ εἰκόνας ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«Δαπάνη τοῦ εὐγενεστάτου κυρίου Ἀσπερινοῦ Γεωργίου ἐν ἔτει 1871 Ὀκτωβρίου 20 Σκαμνέλι.

χειρὶ δὲ Ἀναστασίου Κ. Ζωγράφου Χιοναδίτου».

Σημ.

Ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενος Ἀσπερινὸς Γεωργίου ἔφερε τὸ ἐπίθετον Σαγιάννος, κατήγετο ἐκ Σκαμνελίου, καὶ εἶχε κτηματικὴν τινα περιουσίαν ἐν τῷ ὡς ἄνω χωρίῳ τούτῳ.

87

1871

Ἐπαρχία Κονίτισης

Χωρίον Χιονιάδες

Ἰ. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου.

Ἐπὶ μικρᾶς εἰκόνας ἁγ. Ἀθανασίου εἰς μουσαεῖα.

«Χεῖρ Στεφάνου Μ. Ζωγράφου καὶ δι' ἐξόδων αὐτοῦ. 1871 Αὐγούστου 3».

88

1872

Ἐπαρχία Ζαγορίου

Χωρίον Σκαμνέλιον

Ἰ. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου Παρεκκλήσιον

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Ἀθανασίου.

«Δαπάνη τοῦ Ἐντιμοτάτου Κυρίου Νικολάου Γ. καὶ συζυγῆς του Χρυσῆς ἐν. (=καὶ) τέχνῳις αὐτῶν

Χειρὶ Ἀναστασίου Ζωγράφου χιοναδίτου 1872 Ἰανουαρίου 20.

Σημ.

Ἔργον τοῦ ἰδίου εἶναι καὶ ἡ τοιχογραφία ἐντὸς κόγχης ὑπερθύρου ἔξωθεν, (εἰκὼν ἁγ. Ἀθανασίου).

89

1872

Ἐπαρχία Κονίτισης

Χωρίον Πυρσόγιαννη

Παρεκκλήσιον ἁγ. Μηνᾶ.

Ἐπὶ εἰκόνας Σωτήρος ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«1872 ἀπριλίου 8. Διὰ χειρὸς Ματθαίου καὶ Ἀποστόλου υἱοῦ αὐτοῦ ἀπὸ χωρίον Χιονιάδες».

90

1872

Ἐπαρχία Πάργης

Χωρίον Σπαθαράτι (νῦν Σπυθαραῖοι)

Ἰ. Ναός ἁγ. Ἀρσενίου

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἀναθεν τῆς Ὁραίας Πύλης, μικροῖς γράμμασιν

«Ἱστορίθι οὗτος ὁ Θεὸς καὶ Ἰερὸς Νὰς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ὁσίου Ἀρσε-

νίου κατὰ τὸ 1872 δεκεμβρίου 23 Ἀρχιερατεύοντος Κυρίου Ἀνθίμου, ἐπιμελεία Κωνσταντίνου Παναγιώτου Νίκα διὰ χειρὸς Ἀν(αστασίου) καὶ Παντελῆ Μιχαήλ ἀπὸ χωρίον Χιονάδες Ἐπαρχία Κῶν(ι)τζας.

Σημ.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀντεγράφη καὶ μοι ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Ἐφημερίου Σπαθαραίων Βλασίου Κόντου.

91

1873

Ἐπαρχία Κονίτισης
Χωρίον Μόλιστα (Συνοικία Μποπουράρι)

Ἰ. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου (παλαιός).

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Δημητρίου.

«1873 Ἰουνίου 25. χειρὶ Χριστοδοῦλου Ἀναστασίου Ζωγράφου Παπαῖ Κωστίδη Χιοναδίτη».

Σημ.

Ὁ ἀγιογράφος οὗτος εἶναι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ.θ' 95 ἐπιγραφῇ ἀναφερομένου νέου Ζωγράφου Χιοναδίτου, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμία σύγκρισις δὲν πρέπει νὰ γίνηται πρὸς αὐτοῦ.

92

1873

Ἐπαρχία Ζαγορίου

Χωρίον Καβαλλάρι

Ἰ. Ναός ἁγ. Τριάδος

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Τριάδος.

«Διὰ χειρὸς Σαωγράτου Μαρθ(αίου) Χιοναδίτου 1873».

Σημ.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Ἱερομονάχου Γερασίμου Καραβράνου τοῦ ἐκ Γρεβενητίου.

93

1873

Ἐπαρχία Παγωνίου

Χωρίον Τσαραπιανὰ (νῦν Βασιλικὸν)

Παρεκκλήσιον ἁγ. Παρασκευῆς.

Ἐπὶ φορητῆς εἰκόνας ἁγ. Παρασκευῆς.

«1873 Αὐγούστου 14. διὰ χειρὸς Ἀν(αστασίου) Μιχ. ζωγράφου ἀπὸ χωρίον Χιονάδες ἐπαρχίας Κῶν(ι)τζας».

94

1873

Ἐπαρχία Κονίτισης

Χωρίον Χιονάδες

Παρεκκλήσιον ἁγ. Παρασκευῆς.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας Σωτήρος.

«διὰ χειρὸς Ἀναστασίου Μιχαήλ Ζωγράφου 1873 Αὐγούστου».

95

1874

Χωρίον Μόλιστα (Συνοικία Μεσαργιάς)

Ἰ. Ναός ἁγ. Νικολάου.

Ἐπὶ λαβάρου τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως.

«Διὰ χειρὸς Χριστοδοῦλου Ἀναστ(ασίου) Νέου Ζωγράφου Χιοναδίτου 1874».

(Βλέπε καὶ τὴν ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 91 ἐπιγραφὴν).

(Συνεχίζονται)

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΘ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Δημοδιδασκάλου

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΥΡΕΩΝ*

Ἔμνοι ἀπευθύνονται καὶ ἔπαινοι ἀπονέμονται εἰς τοὺς ἀπεργαζομένους τὸ καλόν, τὴν ἰσότην, τὸ χρησίμιον, τὸ κοινωφελές, τὸ θεαρέστον. Καὶ οἱ ἐν ἀσκήσει λάμπαντες Ἱερομόναχοι Ἡπειρώται Νεκτάριος καὶ Θεοφάνης, οἱ ἀφιερώσαντες ἑαυτοὺς εἰς λατρείαν καὶ προσκύνησιν τῆς Τροισυποστάτου Θεότητος καὶ εἰς τὸ νὰ ποιῶσι πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἤξιοι ἴναι τοιούτων ἡδυμόλιων τροπαρίων, ἅτινα ἐστὶ χροήρησεν ὁ αἰδιμος Μητροπολίτης Μυρέων Ματθαῖος.

Διεξερχόμενός τις μετὰ προσοχῆς ὀλόκληρον τὴν παρ' αὐτοῦ συγγραφείσαν Ἱερὰν τῶν Ἀκολουθιῶν καταλαμβάνεται ὑπὸ δέους. Ἀπενίξει νοεῶς τοὺς ἐπιγίειους τοῦτους ἀγγέλους καὶ οὐρανίους ἀνθρώπους νὰ ὑπεράπτανται πρὸς τὰ οὐράνια καὶ νὰ κἀθῆνται ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ Θρόνου τοῦ Παναγίου Θεοῦ, τὸν δὲ συγγραφέα τῶν μελιρρύτων καὶ ἡδυμόλιων τούτων τροπαρίων ἐγκύπτοντα εἰς τὸ πενιχρὸν καὶ ἀπέριττον ἐν τῷ κελίῳ του γραφεῖον καὶ, ἐμπνεόμενον ἀπὸ τὸν ἀγγελικὸν ἐκείνων βίον καὶ τὰ ζωντανὰ τῶν θαύματα, ἅτινα ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς μετάστασιν των, νὰ συνθέτῃ ἐπαξίους μετὰ τὴν ἀγιότητά των ὕμνους. Ἡπειρώτης καὶ αὐτός, ὡς ἐκεῖνοι, αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν χαρὰν καὶ συγκίνησιν διὰ τοὺς Ἰωαννίτας Ἁγίους. Θεωρεῖ εὐτυχῆ τὴν γενέτειραν αὐτῶν, τὰ Ἰωάννινα. Τοῦτου ἔνεκεν ἀρχεται τῶν Ἐσπερίων διὰ τοῦ γλυκυφιδόγγου τροπαρίου, ἔχοντος οὕτω:

—«Ἰωαννίων ἡ πόλις σιγῆτα ἐν πνεύματι, ἐπὶ τῇ ἰσότησει τῶν σεπτῶν ἀυταδέλων, ὡς προσενηγαμένη χαρμονικῶς Θεοφάνη τὸν ἔνδοξον, τὸν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ πόνοι ἀσκητικοῖς, σὺν ὁμαίμονι ἐκλάμπραντα».

Ἴσως πολλοὶ νὰ γνωρίζωσι τὸν βίον καὶ πολιτείαν τῶν Ἰωαννιτῶν τούτων ἁγίων Θεοφάνους καὶ Νεκταρίου. Θεωρῶ ὅθεν χροός μου νὰ καταστήσω γνωσιὰ, ἔστω καὶ περιληπτικώτατα, τὰ τοῦ περιλάμπρου βίου αὐτῶν, ἔχον πρὸς τοῦτο ὀδηγὸν τὴν αὐτόγραφον βιογραφίαν των, τὴν περιλαμβανομένην ἐν τῇ Ἱερᾷ τούτων Ἀκολουθίᾳ, εἶδει διαθήκης.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοβιογραφίας αὐτῶν —σελ. 16— βλέπομεν, τίνες λόγοι ὤθησαν τοὺς ἐν λόγῳ ἀυταδέλους νὰ ἀσπασθῶσι τὸν μοναχικὸν βίον.

—«Βλέποντες —γράφοσι— τὰ ἐπιθυμητὰ τοῦ κόσμου τούτου πῶς φθείρονται, ὅτι εἶναι φθαρτὰ καὶ κανὲν ὄφελος δὲν δίδουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ὀμίσαμεν, παραβλέποντες ὅλα τὰ περιπόθητα τοῦ κόσμου τούτου ὡς ἀράχνην καὶ ὡσὰν βάρος μέγα τὰ ἐδιώξαμεν καὶ τὴν ἐπιθυμητὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσκήσιν ἐδιאלέξαμεν, ἂν καὶ καλὰ εἴμεσθην πολλὰ νέοι εἰς τὴν ἡλικίαν».

Καὶ κατωτέρω βλέπομεν ὅτι, προσῆλθον εἰς ἅγιόν τινα ἀσκητὴν, Σάββαν καλούμενον, διαμένοντα εἰς σκήτην τινὰ ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ἰωαννιῶν, ἀπὸ τὴν ὁποῖον ἔλαβον τὸ ἱερόν καὶ ἅγιον σχῆμα τοῦ μοναχοῦ καὶ ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὰ λοιπὰ θεῖα γράμματα ἐπὶ δέκα περίπου ἔτη. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐκείνου, δι' ὃν πολλὸ ἐκλάνσαν, ἐπειδὴ ἠσθάνοντο εἰσεῖτι ἀνικανοποίητον τὴν πνευματικὴν αὐτῶν, δίψαν, μετέβησαν εἰς τὴν ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 491.

Ἰερὸν Μονὴν τοῦ Διονυσίου, εἰς ἣν διήρχετο μονάζων ὁ Παναγιώτατος αὐθέντης καὶ Πατριάρχης Νήφων — Βλ. σελ. 19 — παρ' ᾧ ἐμαθήτευσαν. Ὅταν ὁ αὐοίδιμος Πατριάρχης ἐθεώρησεν, ὅτι ἔληξε τελεσφόρως ἡ παρ' αὐτῷ φοιτήσις των ἀπέστειλεν αὐτοὺς πάλιν εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων προσφυλὲς κελλίον των, εἰς τὸ ὁποῖον ὁμοῦ δὲν παρέμειναν ἐπὶ πολὺ. Τοὺς λόγους, οἵτινες ἐπέβαλλαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀπομακρυνθῶσι ἀπὸ τὸ ἀγαπητὸν των κελλίον, μᾶς γράφουν οἱ ἴδιοι — Σελ. Αὐτοβιογρ. 21.

«Παίροντες ὄρους καὶ παραγγελίας πολλάς, πολλῆ σπουδῇ ἐστράφημεν εἰς τὸ νησι τῶν Ἰωαννίνων, διότι ἐκεῖ ἦτον ἐξ ἀρχῆς ἡ κατοικία μας μετὰ τὸν Ἅγιον Γέροντα — Σάββαν. Καὶ ἐπειδὴ τὸ κελλίον μας εἶχε κτίσθαι κάποιους κοσμοκτοναί, μᾶς ἔδιδαν μεγάλην σύγχυσιν. Διὰ τοῦτο ἐλογιάσαμεν ὅτι, εἶναι συμφέρον μας, νὰ ἀφῆσμεν τὸ κελλίον καὶ νὰ ἀναχωρήσαμεν ἐκεῖθεν καὶ νὰ εὗρωμεν ἡσυχαστικὸν τόπον, νὰ μὴ ἔχωμεν θορύβους καὶ παραχάς· καὶ, παίροντες κοινὴν βουλήν» καὶ στοχαζόμενοι κατ' ἀκριβείαν, εὗρηκαμεν κάποιον τόπον εἰς τὰ πλεον μέσα μέρη τοῦ νησιοῦ καλὸν καὶ ἡσυχαστικόν. Ἦτον δὲ σμὰ εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον κελλίον ἡσυχαστικόν, καλούμενον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος εἰς σπήλαιον γινόμενον. Εἰς τὸ σπήλαιον τοῦτο ἦτο ἕνας ἀσκητῆς Ἀντωνίος εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους. Σμὰ εἰς τὸ σπήλαιον ἐφαίνετο κτίσμα μικροῦ ναοῦ παλαίου.

Ἡθέλησαν λοιπὸν οἱ νεώτατοι τότε τὴν ἡλικίαν ἀσκητῶν μας νὰ κτίσωσι ἐκεῖ ναόν. Πρὸς τοῦτο ἐζήτησαν τὴν ἀδειαν τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων, ἥτις καὶ τοῖς ἐδόθη. Ἴνα αὕτη ἔχη περισσότερον κύρος, ἐμερίμνησαν, ἵνα ἐπικυρωθῇ καὶ παρὰ τοῦ Πατριάρχου Παχωμίου. Λαβόντες λοιπὸν τὴν ἀδειαν, ἤρξαντο νὰ οἰκοδομῶν τὰ εἰς τὴν νήσον Ἱερὰ σηνώματα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ σήμερον.

Ἄς ἴδωμεν τι γράφουν περὶ αὐτοῦ οἱ ἴδιοι. — Σελ. 22. —

Ἀρχίσασμεν εὐθὺς, σὺν Θεῷ, καὶ τὸ Θεῖον ἔργον καὶ κοπιᾶσαντες πολλὰ εἰς τὸ κόψιμον τῆς πέτρας τοῦ σπηλαιοῦ ἐκεῖνου καὶ εἰς τὴν λίμνην ἕως νὰ τὴν γεμίσωμεν στερεάν καὶ ἐπιτήθειον εἰς κτίσματα καὶ ἀνεκαινίσασμεν καὶ ἐκτίσαμεν ἐκεῖ ναὸν εἰς ὄνομα τοῦ Τιμίου καὶ ἐνδόξου Βαπτιστοῦ Ἰωάννου καὶ ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ναὸν εἰς ὀλίγον καιρὸν ἐκτίσαμεν καὶ ἄλλα κελλία εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν. Ἦτον δὲ τότε ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου ΖΙΣΤ' — 1508 ὅπταν ἐγένοντο τὰ κτίσματα αὐτά.

Κατὰ τὸ κτίσιμον ὁμοῦ τῶν Θεῖων καὶ Ἱερῶν τούτων σηνωμάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων τούτων ἀνδρῶν, παρενεβλήθησαν πολλὰ προσκόμματα ὑπὸ τῶν κατακτητῶν. Ὅμοιως τὰ ἐμπόδια ταῦτα ὑπερενικήθησαν χάρις εἰς τὴν σιδηρὰν θέλησιν των, ἐκατηγάδουσιν ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν βαθεῖαν πίστιν των.

Ἴδου τι γράφουν περὶ αὐτοῦ οἱ ἴδιοι. — Σελ. 24. —

«Ὁ ἀλλότριος δὲν ἔπαυσε γὰρ παρακινῆ ἐναντίον μας τοὺς ἀλλοφίλους ἐκείνους, ποὺ μᾶς ἐξουσιάζουσι κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας μας. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπεμείναμεν ὡπὸ ἐκείνους διὰ τὰ κτίσματα, ὅπου ἀνεκαινίσασμεν. Ὅμως, μετὰ τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν καὶ τοῦ Ἁγίου Προδρομοῦ τὴν εὐχὴν, μετὰ ἔξοδα καὶ κόπους πολλοὺς, ἐφράξαμεν τὰ στόματά των καὶ ἐσιώπησαν καὶ εἰς τὸ τέλος ἐφάρσαμεν τὸ ἔργον μετὰ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν καὶ μετὰ κόπον πολλὸν καὶ μετὰ ὅλην τὴν ἐξοδειαν τὴν πατρικὴν μας».

Εἰς ἰδιαιτέρον ἐν τῇ νήσῳ κελλίον ἐποποθέτησαν τοὺς κατὰ σάρκα γονεῖς των καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφάς των, ἀσπασθέντας ἅπαντας τὸν μοναχικὸν βίον. Οὗτοι, μετὰ πάροδον ἐτῶν, ἀπέθανον εἰς τὴν νήσον. — «Ἐτελειώθησαν καὶ αὐτοὶ μετὰ τὸ ἱερὸν σχῆμα τῶν μοναχῶν» μᾶς λέγουν οἱ ἴδιοι.

Μολονάτι οἱ Ἅγιοι οὗτοι ἄνδρες εἰς τὸσους κόπους ὑπεβλήθησαν, ἐδαπα-

νησαν δὲ τὸ πλείστον μέρος τῆς πατρικῆς περιουσίας των διὰ τὰ κτίσασαι τὰ περικαλλῆ ταῦτα σκηνώματα, ἐν τούτοις δὲν ἔμειναν πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Νῆσον. Λόγοι, ἀνεξάρτητοι τῆς θελήσεώς των, ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἐκεῖθεν καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ Μετέωρα πᾶν Σπαγῶν—Καλαμπάκας.— Μὲ λύπην ἀπερίγραπτον ἐγκατέλειψαν ταῦτα καὶ ἀνεχώρησαν. Διὰ τὴ ναναγκάσθησαν νὰ ἀφήσωσι ἐκεῖνα, δι' ἃ τόσον ἐμόχθησαν, μᾶς γράφουν οἱ ἴδιοι.—Σελ. 25.— «Ἐμείναμεν γοῦν ἡμεῖς εἰς τὸ κελλίον, ὅπου ἐκτίσαμεν τοῦ Τιμίου Προδρόμου ὀλίγον καιρὸν. Ἐσῆκωσεν ὁ ἀλλότριος ἐναντίον μας τοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ καιροῦ καὶ κάποιους ἀρχόντες ἐκλάμπρους τοῦ τόπου διὰ κάποιαις αἰτίαις, ταῖς ὁποῖαις δὲν εἶναι καιρὸς τώρα νὰ εἰποῦμε. Ἡμεῖς διαβλέποντες τοῦτο πῶς εἰς τὸ περισσότερον ἐναντίον μας αὐξάνεται καὶ κατὰ πολλὰ περισσεύει ἡ κακία τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὁ πόλεμος ἀκατάπαυστος, ἤλθαμε εἰς ἐνθύμησιν τῆς παραγγελίας τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου Νήφωνος «Ὅποταν σὰς ἔβδη καιρὸς εἰς πειρασμὸν μὴ τοῦ ἀντισταθῆτε». Τοῦτον τὸν λόγον ἐνεθυμήθημεν καὶ ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς πατρίδος μας καὶ πηγαινόντας εἰς τὴν Μοῆν τῶν Μετεώρων, τοὺς ἐζητήσαμεν νὰ μᾶς δώσωσιν τόπον ἡσυχαστικὸν καὶ μᾶς ἔδωσαν τὸν ἡσυχαστήριον στύλον τοῦ Προδρόμου καὶ ἐπεράσαμεν ἐκεῖ ἑπτὰ χρόνους. Ἐξ αἰτίας ὅμως τῶν ἀέρων καὶ συγχύσεως, ἐφύγαμε ἐκεῖθεν. Διὰ τοῦτο εὐρίσκοντες μίαν πέτραν μετέωρον ἡσυχαστικὴν καὶ πλατείαν ἑκατοκῆσαμεν, ἣ ὁποία εἶχεν ἀέρας καλοὺς καὶ ἐλέγετο ἡ Πέτρα τοῦ Βαρθολαίμ, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν πέτραν ἑκατοκῆσεν παλαιότερον κάποιος ἀσκητῆς Βαρθολαίμ».

Ἐκεῖ εἰς τὰ Μετέωρα οἱ Ἰωαννῖται ἱερομόναχοι, θεῖοι ζῆλω κινούμενοι, ἀνήγειραν δύο ἱεροὺς ναοὺς, τὸν ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τῶν Ἀγίων Πάντων. Ἐκεῖ ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Παναγίου Θεοῦ, νηστεύοντες καὶ προσευχόμενοι. Ἄς ἴδωμεν πῶς περιγράφουν οἱ ἴδιοι τὴν ἐκεῖ ἀσκητικὴν ζωὴν των.

«..... Ἦτον δὲ ἡ τάξις καὶ ἡ πολιτεία μας τοιαύτη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, πού ἐπήραμεν τὸ Θεῖκον ἔνδυμα τοῦ ἱεροῦ καὶ μοναχικοῦ σχήματος καὶ ἂν εἶναι κανεῖς, πού δὲν γνωρίζει κατὰ τὰ κατὰ Θεὸν γενόμενα, ἄς μὴ λογιᾶσθαι ὅτι ἔπαινον καὶ δόξαν ἀνθρώπινην ζητοῦντες νὰ λάβωμεν καυχώμεθα καὶ λέγομεν ταῦτα. Ὅχι διὰ τοῦτο. Μὴ γένοιτο. Μάρτυς ὁ Θεός, ὅπου γνωρίζει καρδίας καὶ ὄχι πρόσωπα μόνον, ἀλλὰ ἀφήνοντας παραγγελίαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἀδελφούς τοῦ μοναστηρίου μας γράφομεν ταῦτα καὶ δηηγοῦμεθα. Εἰς ὅλαις γὰρ ταῖς Κυριακαῖς τοῦ χρόνου καὶ εἰς ταῖς Δεσποτικαῖς ἑορταῖς καὶ εἰς Ἀγίους δοξαζομένους, ἢ Ἀκολουθία τῶν Θεῶν ὕμνων καὶ προσευχῶν ὀλονύκτιος ἀγρυπνία εἶναι καὶ κανεῖς δὲν ἐτόλμα νὰ τὰς παρασλεύσῃ, εἰς δὲ πὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἢ μισὴ νύκτα ἦτο διαρισμένη εἰς ὕμνον καὶ προσευχὴν καὶ ἢ λοιπὴ εἰς ἀνάπαινον τοῦ σώματος. Ἡ δὲ τροφή μας ἦτο νὰ τρώγωμεν μίαν φορὰν τὴν ἡμέραν εἰς τὴν ἐνάτην ὄχι νὰ κάμνωμεν τράπεζαν πολυτελεῆ ἀλλὰ νὰ ἀροκούμεθα καὶ εὐχαριστοῦμεν μὲ ἄρτον μόνον καὶ ὄσπρια καὶ ὕδωρ».

Καὶ συνεχίζεται ἐν τῇ αὐτογράφῳ διαθήρη των ὁ τρόπος τῆς νηστείας των κατὰ τὰς τέσσαρας νηστείας τοῦ ἔτους. Εἰς τὸ τέλος τῆς αὐτοβιογραφίας των, βλέπομεν ὅτι, λαμβάνουσι πρόνοια, διὰ τὰ δαπάναις, κόποις καὶ ἰδρωσίν αὐτῶν ἰδρυθέντα ἱερὰ σκηνώματα. Ἐνδιαφέρονται, καὶ πολὺ δικαίως, διὰ τὴν μετὰ θάνατον, ἐν καλῇ καταστάσει, συντήρησιν αὐτῶν. Καὶ ἵνα μὴ σφετερισθῶσι τυχὸν ἀσυνείδητοι διάδοχοι αὐτῶν τὰ ἐν αὐτοῖς, λαμβάνουσι μέριμναν, ἵνα ἡ ιδίωχος αὐτῶν διαθήρη ἐπικυρωθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ τότε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, διὰ νὰ ἔχη μεγαλύτερον κύρος. Ἰδοὺ περίληψις τοῦ ἀφορῶντος τὴν συντήρησιν τούτων πημάτων αὐτῆς.

«..... Ἀκόμη καὶ τὰ ἀκίνητα κτήματα, ὅπου εὐρίσκονται ἔξω τοῦ μονα-

στηρίον, ὄσον δύναμιν ἔχετε, πρέπει νὰ τὰ στοχάζεσθε εἰς αὐξήσιν καὶ καλλωπισμόν. Νὰ τὰ αὐξάνετε καὶ νὰ τὰ φέρετε εἰς τὸν πλέον καλλίτερον. Καὶ ἀκόμη καὶ τὸ τοῦ Προδρόμου ἠσυχαστήριον, ὅπου εἶναι εἰς τὸ νησί τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀκόμη τὸ Μονήριον ὁποῦ καλεῖται τοῦ Μεγάλου Πατρὸς Νικολάου ἐν τῷ Λεπενῷ, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ ἐκτίσθησαν καὶ ἀνηρέθησαν ἀπὸ θεμελίων καὶ κόπους πολλοὺς καὶ ἔξοδα πολλὰ τοῦ πατρὸς μας τοῦ κατὰ σάρκα καὶ ἔγιναν καὶ τὰ δύο ἀπὸ ἡμᾶς. Λέγομεν λοιπὸν καὶ δι' αὐτὰ ὡσάν ὅτι ἀρχῆς κτίτορες, ποὺ εἴμεθα, κανεῖς νὰ μὴν ἔγῃ ἔξουσιαν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι οἱ ἀδελφοί, ποὺ εὐρίσκονται ἐκεῖ καὶ μονάζουσι νὰ τὰ ἔξουσιάζουσι καὶ ὄχι κανεῖς ἀνθρώπος κοσμικὸς ἢ μοναχὸς νὰ τὰ ἰδιοποιήται καὶ νὰ λέγῃ πὺς εἶναι ἰδικόν του πρᾶγμα.....».

Καὶ ἀκόμη συνεχίζεται ἐν τῇ ἀξιωματετῆρῳ ταύτῃ διαθήκῃ.... «Ἀκόμη ὅποιος εὐρίσκεται ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἢ ἱερεὺς ἢ ἰδιώτης ἤθελε πέσει εἰς τοῦτο τὸ πάθος τὸ θεομίσητον, τὸ πρωτεῖον, καὶ νὰ ζητῇ καὶ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἔξουσιάζῃ καὶ νὰ πρωτεύῃ, νὰ ἔγῃ τὴν κατάραν τῶν Τριακοσίων δέκα ὀκτὼ Θεοφόρων Πατέρων».

«Ἐτοῦτα ὅλα ἐγράφησαν, ὅπου ὀπερασίσθησαν καλῶς μὲ δοκιμὴν καὶ ἀκριβείαν καὶ ἐγράφησαν εἰς τὴν διαθήκην καὶ φαίνονται μὲ τὰς ὑπογραφὰς μας. Καὶ τελειώνει ἡ μεστὴ λαμπρῶν περιεχομένου διαθήκη των μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐχὴν».

«..... Αὐτὸς νὰ φυλάξῃ τὴν Ἱερὰν καὶ Θεῖαν Μονὴν ἄβλαβον καὶ ἀκαταμάχητον καὶ ἀνεπηρέαστον, νὰ διώκῃ ὅλα τὰ ἐναντία καὶ βλαβερά, ὅπου ἔρχονται εἰς αὐτὴν, ἢ ὅποια τιμῶνται, δοξάζονται καὶ ὀνομάζονται τῶν Ἁγίων Πάντων καὶ ὁ Κύριος νὰ δώσῃ ὁμόνοιαν τῶν ἀδελφῶν καὶ μοναχῶν, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὴν Μονὴν αὐτὴν καὶ νὰ τοὺς ἀξιώσῃ νὰ κληρονομήσουσι τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν μὲ τὰς προσεβείαις καὶ εὐχαῖς καὶ Μεσιτείαις τῆς Παναχράντου Μητρὸς του καὶ προστασίας τῶν Ἀσωμάτων Ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, Ἀμὴν. Ἡ παρούσα διαθήκη καὶ διάταξις ἔγινεν εἰς ἀσφάλειαν εἰς τὰ ὅσα διετάξαμεν καὶ ἐγράψαμεν νὰ εὐρίσκεται καὶ νὰ φυλάσσεται εἰς τὴν σεβασμίαν Μονὴν ταύτην, εἰς τὴν ὅποιαν ἐτέθη τῶν Ἁγίων Πάντων, ἢ ὅποια ὀνομάζεται Β α ρ λ α ἰ μ».

Ὁ περικαλλῆς οὗτος ναὸς τῶν Ἁγίων Πάντων, τὸν ὅποιον οἱ κείους ἀναλώμασι, ἴδουσαν οἱ Ἰωαννῖται Ἅγιοι ἐπερατώθη τὸ ἔτος ΖΝΒ'.—1544. Τοῦτο βεβαιοῦται ἀπὸ τὴν κάτωθι σοφουμένη ἐπιγραφῇ.

«Ἐπὶ ἔτει ΖΝΒ. ἐν μηνὶ Μαΐῳ τὴν αὐτοῦ ΙΖ. Σάββατον λαχούσης τῆς ἡμέρας, ὥρας δὲ ἐνάτης ἐτελειώθη ὁ Πάνσεπτος καὶ περικαλλῆς ναὸς ἐπάνω τῆς Ἱερᾶς Πέτρας τοῦ Β α ρ λ α ἰ μ διὰ συνδρομῆς, κόπου τε καὶ ἐξόδων τῶν Πανοσιωτάτων καὶ Αἰδεσιμωτάτων Πατέρων τῶν καὶ ἀυταδέλων, κὺρ Νεωπάρκου καὶ κὺρ Θεοφάνους τῶν μακαρίων ἀνδρῶν».

Τέλος, ἀφοῦ τὸν ἐν τῇ παρουσίᾳ προσκαίρω ζωῇ ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαντο, ἤλθεν ἡ ἀγία ἡμέρα, ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὰ γῆινα καὶ λάβωσι, παρὰ τοῦ Παντοπότου καὶ Παντοδυνάμου Θεοῦ, τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον. Πρῶτος ἐξελέγη διὰ τὴν εἰς οὐρανὸς μετάστασιν ὁ θεῖος Θεοφάνης, ὅστις ἀπέθανεν ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐτελειοποιήθη ὁ Ἱερὸς Ναός. Ἴδου πῶς περιγράφει τὰ τοῦ θανάτου εἰς τῶν τότε αὐτοπτῶν Ἱερομονάχων. —Σελ. Αὐτοβιογραφ. 30.

«Ἐνῶ δὲ καιρῷ ἠσθένησεν ὡσεὶ μῆνας δέκα ὁ μακάριος Θεοφάνης καὶ τοσοῦτον δαμασθεὶς ὑπὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας, ἔτι σχεδὸν ἐγγὺς τῶν πύλων τοῦ θανάτου, ἀπὸ δὲ τοῦ πόθου, οὐπερ εἶχε πρὸς τὸν ναόν, ἐγερθεὶς προθύμως καὶ περὶ ἀρχῆς, στηριζόμενος ὑπὸ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. Ἔνδον εἰσελθὼν καὶ ἰδὼν τὴν τελείωσιν τοῦ ναοῦ καὶ ὑψόσας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ «Δόξα Σοι ὁ Θεός» ἐπειτὸν τοὺς «Ἁγίους Πάντας» ἠγαρίστησεν ἐκ πόθου. Ὁμοίως οὖν εὐχόμενος καὶ εὐλογῶν καὶ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, λατῶμους καὶ οἰ-

κοδόμους, κτίστας τε καὶ λεπτοουργούς ἐπίσης ἐδεξιώσατο καὶ ὑπερηγήσατο ἡ ἀγιασμένη ψυχὴ του. Ἐἴτα πάλιν ἐστράφη, τοῖς ἰδίοις ποσὶ πορευόμενος, ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ καὶ σχηματιζόμενος ἑαυτὸν τῷ τίτῳ τοῦ Σταυροῦ κατέθετο τὸ Ἱερὸν αὐτοῦ Σκήνος ἐπὶ τὴν στομακίην αὐτοῦ, ὄρθων πρὸς ἀνατολὰς. Καὶ τοὺς τιμίους αὐτοῦ πόδας ἐκτείναντος ἤρξατο ψυχορραγῶν. Ὡρα δ' ἦν ὡσεὶ δεκάτη, γλυκεῖ πῶ ἡμιματι καὶ ἕλαρὸν βλέπων ἡμᾶς καὶ εὐμενῶς. Οἱ δὲ συμπαρεστώτες ἰσθελκοὶ καὶ Πατέρες θρήνοις καὶ ὀδυρμοῖς συνεκόπιοντο ἐκ σπλάγγχνων, κλαίων ὁ ἰσθελκὸς τὸν ἀδελφόν, οἱ φοιτηταὶ τὸν Διδάσκαλον καὶ οἱ Μονάζοντες τὸν μυσταγωγὸν καὶ ψάλλοντες ἐπάνω αὐτοῦ Κατανυκτικὸν Κανόνα καὶ ὁ τοῦ Θαιμάτος! Ἐν τῷ ψάλλειν, ἀσπὴρ διαυγέστατος καὶ λαμπρὸς ἐπάνω τοῦ οὐκίματος κατέλαμπε, παίμαρῶς γὰρ κατέλαμπε. Καὶ μετὰ τὴν ἡλίον δύσιν, ἅμα καὶ ὁ ἡλιος οὐτως ἐξεδήμει τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ καταστάσεως. Τότε δὲ καὶ ὁ ἀσπὴρ ἀπέστη ἐν τῷ ἅμα. Τῆς δὲ τῶν παρεστώτων ἀδελφῶν εὐδοκίαν τινὰ καὶ γλυκεῖαν καὶ θαυμαστὴν ἠσθάνετο, ὡς ἡμᾶς ὄρασις διεβεβαίωσατο. Ἐπιήροχεν οὖν καὶ ἡ ὄρασις τοῦ προσώπου αὐτοῦ λευκατάτη ὡς ἡ χιών. . . . Οὕτω κομισθὲν τὸ λείψανον εἰς τὸν ἱερὸν ναόν, τεδείκασιν καὶ τὸ περιτραχήλιον αὐτοῦ ἐπάνω αὐτοῦ εὐπρεπῶς. Καὶ ἦν ἰδεῖν θαυμάσιόν τε ἐκεῖσε καὶ μεστὸν οὐ λίτης ἀλλὰ χαρᾶς. Τὸ γὰρ αἰδεσιμώτατον αὐτοῦ πρόσωπον κατὰλευκον ἔφανε καὶ ροδόχρουν, οἷα τις λευκῶν εὐδοκίας καὶ παρὰδύεισος ἔνδροσος ἐπὶ τοῖς κρίνοις καὶ ἄνθεσι ποικιλία κάλλους ὠραϊζόμενον καὶ οὐχ ὡς νεκρὸν ἐνομιζέτο — Ζῆ ὁ Θεός. — ἀλλ' ὡς ἰσθελκὸς ὑπινώτων καὶ κομιζόμενος ἕλαρῶς οὕτως ἠγυᾶσεν ἡ πρόσωπος ἡ ἅγια τοῦ Ὀσιωτάτου ἀνδρός. . . ».

Μετὰ τινὰ ἔτη, ἦτοι κατὰ τὸ ἔτος ΖΝΗ'.—1550 τὴν 7ην Ἀπριλίου, Δευτέραν τῆς Διακαινησίμου, ἀπέθανεν ἐν τῇ ὡς ἄνω Μονῇ καὶ ὁ ἕτερος αὐτῆς κίτωρ καὶ αὐτάδελφος τοῦ Θεοφάνους Νεκτάριος.

Τὸ ἀνεπίληπτον τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς βίου του, καθ' ὃν ἐγένοντο « Ἀγγέλων ἰσοστάσιοι » καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα θαύματα, διότι « Τοῖς Ἀγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάστωσαν ὁ Κύριος » ἐνέπλησαν ἀνεκαλαλήτου χαρᾶς τὸν Ματθαῖον, ὅστις, ὡς εἶδομεν, λαβὼν τὸν κάλαμον, ἐποίησε τὴν Ἱερὰν αὐτῶν Ἀκολουθίαν, ἣς τὰ γλυκὺρθογγα τροπάρια ἐστόλισε μὲ ὅτι εὐδοκίας ἄρωμα ἀπέπνεεν ὁ ἅγιος καὶ ἀγγελικὸς αὐτῶν βίος. Ἀλλὰ καὶ ὁ μετὰ διακόσια περίπου ἔτη ζήσας Ἱπειρωτῆς Ἐπίσκοπος Σταγῶν Γαβριήλ, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐνθέου ζήλου κινούμενος, ἀπεφάσισεν, ἰδίαις δαπάναις, τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἱερᾶς ταύτης Ἀκολουθίας, προσθεῖς εἰς τὸ τέλος ταύτης Μεγαλυνάριον πρὸς τοὺς Ἀγίους, ποιηθέντα παρ' αὐτοῦ, ὃν ἐν ἔχει οὕτω:

« Ὡ Λυὰς ὄσια καὶ φωνταυγῆς, κλέος τῶν Πατέρων, τοῦ Σωτῆρος οἱ ὀπαδοί, οἱ ἐν τοῖς ἀσκήσεσι ἐκλάμπαντες τοῖς ἔργοις, Νεκτάριε Τροισμάκω, σοφὲ Θεόφρανε ».

Οὗτος εἶναι ὁ ἐν βραχυτάτοις ἐκτεθειὸς πάναγνος βίος τῶν Ἱωαννιτῶν Ἀγίων. Ἐπειδὴ δὲ ἔργον ἐκάστου, ἀσχολουμένου μὲ ζητήματα παρῳχημένης ἐποχῆς, εἶναι νὰ ἐρευνᾷ μετὰ μεγίστης προσοχῆς διὰ νὰ ἀνευρίσκη τὴν ἀλήθειαν, ἦν μετὰ πάσης δυνατῆς ἀντικειμενικότητος νὰ διατυπώνη, ὅς μοι ἐπιτραπῆ ἵνα εἴπω εἰς τὴν διακεκομμένην Ἱπειρωτίσσαν, Ἀθηνᾶν Κ. Τενοπούλου, ἀγνωστὸν μοι προσοπικῶς, τὴν ἀσχοληθεῖσαν ἐν τῷ ὑπ' αὐτῆμ. 844 φύλλῳ τῆς 21ης Αὐγούστου π.ἔ. τοῦ « Πρωῖνοῦ Λόγου » μὲ τὰς παλαιὰς Μονὰς τῆς Νήσου τῶν Ἱωαννίνων, ὅτι ἐπλανήθη ἀκουσίως, γράψασα, ἐν σχέσει μὲ τοὺς ὡς ἄνω ἁγίους τὰ ἐξῆς: « Στὸ Νησί σώζεται ἀκόμη μία Μονή, ποὺ ἀνήκει σὲ πολὺ νεότερους χρόνους, στὸν ἸΣΤον αἰῶνα, ἡ ὁποία ἰδρῆθη ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Ἀμφιράδες, τὸν Νεκτάριο καὶ τὸν Θεοφάνη, τοὺς δύο αὐτοὺς Γιαννιώτες μοναχοὺς, ποὺ ἀσκήτευσαν προηγουμένως στὰ Μιστέωρα. Οἱ ἴδιοι ἔδρυσαν καὶ τὴν Μονὴν τοῦ Προδρόμου μὲ τὴν στέγην Σταυροεπίστεργον ».

Ὡς δύναται ἕκαστος εὐκόλως νὰ διαπιστώσῃ ἐκ τῆς ὡς ἄνωθεν περιληπτικώτατα ἀναγραφείσης αὐτοβιογραφίας των, οὗτοι ἔκτισαν τὰς ἐν τῇ Νήσῳ Μονὰς, πρὶν ἀναχωρήσῃσι ἐκεῖθεν διὰ τὰ Μετῆωρα, ἦτοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος. Ἐπίσης καὶ τὸ παρ' αὐτῆς ἀναγραφόμενον ὅτι: «Τὸν 17ον αἰῶνα ἰδρῦθήκε στὸ Νησί καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος» δὲν ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὴν πραγματικότητα. Αὕτη ὑπῆρχε καὶ ὅτε τὸ πρῶτον ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ οἱ Ἀφαιράδες.

Ὁ αἰδιμος Μαθαῖος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἤδη γνωστὰ ἡμῖν πνευματικὰ ἔργα, ἦτοι:

1ον.— Παρακλητικὸν Κανόνα πρὸς τὴν Παναγίαν τὴν Βίκοσιφοίνισσαν.

2ον.— Κανόνα κατὰ Λατίνων.

3ον.— Κανόνα κατὰ Αἰρέσεων.

4ον.— Ἱερὰν Ἀκολουθίαν τῶν Ἁγίων Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους.

5ον.— Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρίας Κύριλλον(1) «Περὶ Ἀζύμων», συνέγραψεν τὴν Ἱερὰν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἁγίου Προηγίου τοῦ Δεκαπολίτου(2) ἥτις μένει εἰσέτι ἀνέκδοτος εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βιέννης ὑπ' ἀριθμ. 20, καὶ ἑτέραν Ἱερὰν Ἀκολουθίαν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν Μελετίου Ἀλεξανδρείας τοῦ Πηγά, Γαβριὴλ Φιλαδελφείας τοῦ Σεβίρου καὶ Μαξίμου τοῦ Κυθηρίου τοῦ Μαργονίου, ἀνέκδοτον καὶ ταύτην(3).

Ἐὰν εἶναι συγγραφεὺς καὶ ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν Βιβλίων, ἀγνοοῦμεν μέχρι στιγμῆς. Γνωρίζομεν ὅμως, ὅτι συνέγραψεν ἕν Ἑθνικοῦστορικὸν Βιβλίον, τὸ ὁποῖον κατέστησε πολὺ γνωστὸν τὸν συγγραφεὰ καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος μας. Μὲ τὸ περισπούδαστον τοῦτο βιβλίον ἠσχολήθησαν κατὰ καιροὺς πολλοὶ τῶν ἡμετέρων λογίων καὶ ξένων. Τοῦτο εἶναι ἡ «Ἐμμετρος Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν». Τὸ ἀξιωματικώτατον τοῦτο βιβλίον ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος 1615 εἰς τὴν πόλιν τῆς Βλαχίας Τριγύβυστον καὶ φέρεται ἐν τῷ ἐξαφύλλῳ του τὰ ἐξῆς:

«Ἐμμετρος Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν τελεσθέντων, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Σεργιάνου Βοεβόδα(4) μέχρι Γαβριὴλ Βοεβόδα τοῦ Ἐνεστώτος Λουκῆς» ποιηθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν ἀρχιερεῦσι Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μυρῶν Ματθαίου τοῦ ἐκ Παύγωνιανῆς καὶ ἀφιερωθεῖσα τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἀρχοντι κυρίῳ Γωάννῃ Κατροιτζῆ(5).

Μέρος τῆς ἀξιωματικότητος ταύτης ἱστορίας εἶναι καὶ ὁ «Θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ὁ ὁποῖος παρατίθεται εἰς τὸ ἀκροτελείτιον μέρος αὐτῆς.

Καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ «Θρήνου» αὐτοῦ φρονοῦμεν, ὅτι ἀξίζει νὰ ἐπεκταθοῦμεν περισσώτερον περὶ αὐτοῦ.

Εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὰί, ἡ θλίψις, ἡ λύπη καὶ ἡ κατήφεια, αἵτινες ἐνε-

1. Εἶναι αὐτὸς ὅστις, ἀργότερον ὡς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπηγγονίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

2. Ἄνδρ. Δημητρακοπούλου «Ὁρθόδοξος Ἑλλάς» σελ. 148.

3. Ἐγκυκλοπαίδεια «Πυρσοῦ» Τόμος 1877 σελ. 772.

4. Βοεβόδας λέξις σλαβικῆ σημαίνουσα τὸ ὀδηγεῖν στρατόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ματθαίου, καθ' ἣν ἡ Μολδοβλαχία ἦτο φόρου ὑποτελεῆς εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ὀνομάζετο ὑπὸ τὸ κοινὰν ὄνομα Οὐγγροβλαχία, ἡ λέξις Βοεβόδας ἐσήμαινε τὸν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας διοριζόμενον εἰς τὴν χώραν αὐτὴν στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν διοικητήν.

5. Ἄνδρ. Παπαδοπούλου—Βρετοῦ Νεοελλην. Φιλολογία» 1854 σελ. 308. Κων. Σάββα «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» σελίς 403. Γεωργίου Ζαβίρα «Νέα Ἑλλάς» 418 καὶ Σπυρ. Λάμπρου «Νέος Ἑλληνομνήμων» Τόμος ΣΤ' σελίς 495.

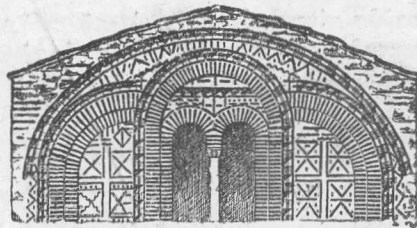
πλησαν τὰς πονεμένας καρδίας τῶν ἀπολεσάντων τὸ πολιτιμώτερον ἀγαθόν, τὴν ἐλευθερίαν, προγόνων μας. Τὸ ἔνδοξον Γένος μας, μετὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 29ης Μαΐου 1453, καθ' ἣν ἡ κλεινὴ καὶ ἔνδοξος Αὐτοκρατορία μας, ἔπειτα ἀπὸ 52 ἡμερῶν λυσσαλέαν ἀντίστασιν τῶν ἡρωϊκῶν ὑπερασπιστῶν τῆς «Βασιλίδος τῶν πόλεων», ὡς ὑψικάρηνος δοῦς ἐσωοριάζετο ὑπὸ τὰ θανατηφόρα πλήγματα τῶν ἀπειραρίθμων βαρβάρων, τῶν Ἀγαρηνῶν, περιέπεσεν εἰς τὴν σκληρὰν καὶ ἐπονεϊδίστον δουλείαν. Οὗτοι, ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ νεαροῦ Σουλτάνου τῶν, τοῦ Μωάμεθ, φιλοδοξοῦτος νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ προφητεία τοῦ ὁμωνύμου τοῦ Προφήτου Μωάμεθ, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Βασιλευούσης, τῆς ἰσφαλιστικῆς δικλείδος δύο θαλασσῶν καὶ τριῶν Ἡπειρῶν, κατήνεγκον τὸ καίριον πλῆγμα εἰς Αὐτήν.

Τὰ κατὰ τὴν ἀποφράδα ταύτην-ἡμέραν λαβόντα χώραν θλιβερὰ γεγονότα, ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ Αὐτοκράτορος Κομνηνοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀθανασίου τοῦ Β' (1) πεσόντων ἡρωϊκῶς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Βασιλίδος, ἡ σφαγὴ χιλιάδων γυναικοπαίδων, ἡ λεηλασία καὶ διασπαγὴ τῶν περιουσιῶν τῶν ἀτυχῶν κατοίκων τῆς, ἡ πυρπόλησις τῶν οἰκιῶν τῶν, ἡ βεβήλωσις τῶν Ἱερῶν καὶ Ὁσίων, ἡ κατὰ μυριάδας ὀδήγησις πρὸς πώλησιν ὡς ἀνδραπόδων πολλῶν τάλαιπῶρον κατοίκων αὐτῆς, ὡς ἦτο ἐλάμενον, ἐκλότισε τὸ ἠθικὸν τῶν δυστυχῶν ὁμογενῶν μας.

Σκότος βαθὺ ἐκάλυψε τὴν ἔνδοξον ταύτην χώραν, τὴν ἡρωϊκὸν Ἑλλάδα μας. Τὰ καθ' ἑκάστην συνεχιζόμενα ἀνεκδιήγητα μαρτύρια, ἐπηύξανον τὸν μαρτυρῶν τῶν μαρτυρικῶν τέκνων τῆς. Ποῖος ἄλλος λαὸς, δοκιμαζόμενος τόσον σκληρῶς, θὰ ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ ἀσθέστους, ἀκοιμήτους, τὰς δύο ὑπερολάμπρους λαμπάδας, τὸ Θρησκευτικὸν καὶ Ἐθνικὸν φρόνημα;

(Συνεχίζεται)

1. Κωνστ. Σάθα «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» σελ. 15.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΕΜΙΤΕΛΟΣ*

Ούτος κατήγετο ἐκ Μονοδενδρίου. Κατὰ τὸ ἔτος 1845 διὰ διαθήκης του κατέλιπε σπουδαία χρηματικά κεφάλαια διὰ νὰ ἐκπαιδεύονται πτωχοὶ νέοι τοῦ Ζαγορίου. Ἀλλὰ τὴν διαθήκην αὐτὴν κατέκριναν ἡ θυγάτηρ τοῦ εὐεργέτου Ἀγγελικὴ καὶ ὁ σύζυγός της Θεόδωρος Λούμας. Ἐγιναν ὁμοῦ μεγάλα κατακαυγάδι καὶ διαμαρτυρία ἀπὸ τοὺς ἀδικουμένους, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἠναγκάσθη ἡ Ἀγγελικὴ, καὶ ἀπὸ τὰς νοθεσίας τοῦ Ἀναστασίου Σακελλαρίου Γυμνασιάρχου, νὰ διατηρῇ δέκα πτωχοὺς Ζαγορίσιους 1852 ἐπὶ τετραετίαν εἰς Ἰωάννινα προσφέρουσα εἰς ἕκαστον ἐτησίως 1000 γρόσια.

Καὶ μέχρι μὲν τοῦ 1875 ἡ κληρονομία ἐπεχορήγει κατ' ἔτος 10.000 γρόσια διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν, ἀλλ' ἔβλον τὸ Ζαγόριον(1) δὲν ἀπῆλθε τὰς εὐεργεσίας ταύτης, διότι αἱ ὑποτροφίαι ἐχορηγοῦντο εἰς μαθητὰς προστατευομένους ἀπὸ τοὺς τότε ἰσχυροὺς τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλὰ τὸ κληροδοτήμα τοῦτο ἐξέλιπε μετὰ τὸ 1875, διότι ἡ Ἀγγελικὴ ἀπέθανε τὴν 6ην Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Τὸν εὐεργετὴν τοῦτον ἐπίκρανε πολὺ ἡ γενέτειρά του ὡς θὰ ἴδωμεν καταπέραν ἐν ταῖς δημοσιευομέναις ἐπιστολαῖς ἀπὸ χρέος.

Κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν ὅλα τὰ χωρία τοῦ Ζαγορίου ὑπέπεσαν εἰς τεράστιον χρέος ἀπὸ διαφόρους αἰτίας καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἐνεκα τούτου ἠναγκάσθησαν αἱ κοινότητες νὰ διανεμοῦν τοῦτο κατ' ἀναλογίαν εἰς τοὺς κατοίκους.

Οἱ Μονοδενδοῖται χρεωθέντες 150.000 γρόσια, ἐξ ὧν 50.000 ἀπὸ συγχωριανούς

καὶ ἄλλους Χριστιανούς, καὶ 100.000 ἀπὸ ἑλλογενεῖς ἔπραξαν ὁμοίως καὶ ἀνάλογον ποσὸν κατελόγησαν εἰς τὸν Δημήτριον Σεμίτελον.

Οὗτος ἀνεχώρησεν ἐκ Μονοδενδρίου διὰ Τεργεστήν πρῶτον αὐτὸς καὶ ἀργότερον ἡ οἰκογένειά του καὶ ἐγκατέλειπε τὸ καταλογισθὲν χρέος, τὸ ὅποιον σὺν τῷ χρόνῳ ἀνῆλθεν εἰς σεβαστὴν ποσὸν, χωρὶς νὰ τὸ πληρώσῃ, διότι ἐθεώρει τοῦτο ὑπερβολικόν.

Οἱ Μονοδενδοῖται ἐπανεὐλημμένως μὲ ἐπιστολάς των τῶν ἠνώγκησαν καὶ ἐξήτησαν τὴν ἐξόφλησιν τῶν ὀφειλομένων, ἀλλ' οὗτος ἠρνεῖτο νὰ ἀποστείλῃ χρήματα ἐξήτει καὶ «ἐξωκλήτικα», πὸν νὰ καλίπτη τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ τὰς τυχόν τοιαύτας τῶν ἀπεγόνων τῶν κατοίκων.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διεξήγετο ἀλληλογραφία διὰ τὴν καταβολὴν τοῦ χρέους μεταξὺ τῶν Μονοδενδοῦτῶν Σεμίτελου καὶ ἄλλων προκρίτων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατέθη ὁ συμβιβασμός.

Ἐναῦθα θὰ δημοσιεύσωμεν τὰς σχετικὰς ἐπιστολάς πλην ἐκεῖνων πὸν ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Νικολαΐδου εἰς τὰ τεύχη τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας» Μαΐου, Ἰουλίου—Ἰουλίου 1958 καὶ Φεβρουαρίου 1959 καὶ εἰς τὰς ὁποίας διετήρησα τὴν ὀρθογραφίαν, σημεῖα στίξεως, ὅπως ἔχουν εἰς τὰ ἀντίγραφα «κόπιες» τοῦ Κώδικος τοῦ Μονοδενδρίου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1831 οἱ Μονοδενδοῖται ἀποστέλλουν τῆς ἐξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Σεμίτελον:

Τριέσιον. Ἐπιμύθιασε κὺρ Δημήτριε ἀδελφικῶς προσκυνῶμεν

τῇ 16 Ἰουλίου 1831 Μαραδένδροι

Μετὰ τὸν ἀνήγκοντα προσκυνησὸν μᾶς ἐρακιδόμεν περὶ τῆς ποθητῆς ἡμῶν ὑγείας

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 105ου τεύχους σελ. 141.

1. Ι. Λαμπριδῆ ἐν Ἀγαθοεργίῃ. σελ. 83.

την ὅποιαν ὁ κύριος νὰ διαφυλάτῃ μ' ὅλα τὰ ἐφειά σας κατὰ θυμόν

Γνωστοῦς ἤδη νομίζομεν ὅτι σὰς εἶναι αἱ ἀλλικάληλοι συμφοραὶς ὅσας εἰς δέκα ἤδη εἶη ὑπέφθον ἢ ταλαίπωρος ἡμῶν πατρίς ἣτις κλονιζομένη, ἀναμέσου μυρίων δυστυχιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπροξενήθησαν ἀπὸ τὰς γνωστὰς περιστάσεις, ἐξόχος δὲ εἰς τοὺς ἐσχάτους τρεῖς χρόνους κυματιζομένη ἀναμέσου τῆς φοικτῆς ἀνεμοζάλης, ἣτις διεγέρθη ἀπὸ τοὺς κακοτρόπους καὶ συνηθισμένους νὰ ζοῦν μ' ἀρπαγαῖς ἀχρεῖλους Ἀλβανοὺς ἐπαπιλοῦσα τὸν παντελῆ ὀλεθρόν της· καὶ βέβαια ἤθελε γενῆ τοῦτο, εἴαν ἡ θεῖα Πρόνοια δὲν ἤθελεν ἐξασπασεῖν τὸν ὑφιόλιτον Σατραζῆμ ἐφέντη μας ὥστε διὰ τῆς γενναιοφροσύνης του καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ὄπλων του νὰ καταδαμάσῃ καὶ νὰ χαλινώσῃ τὸν ἀχαλίνοισιν καὶ ἀκαπαδάμαστον βάρβαρον τοῦτον λαόν, καὶ ἐκ τούτων νὰ ἰδῶμεν καὶ ἡμεῖς παῦσιν τῶν δεινῶν μας καὶ νὰ καθήσυχασομεν.

Αἱ ἄνω δεινὰ περιστάσεις, ἐπιμύματα κύριε, μᾶς ἠνάγκασαν νὰ καταχρεοθῶμεν βαρῦτατα ὥστε τὸ ὅλον χρέος τῆς πατρίδος μας, τὸ ὅποιον εἶναι μοιρασμένον εἰς τὰ δυνάματα συμποσοῦντες εἰς ἑκατὸν ἐξήντα χιλιάδας γρόσια ἀρ. 160.000, ἐξ ὧν καὶ τῆς ἐπιμύτιός σας κατεχρεώθησαν(;) ἀνάλογα ριζίματα λογηζόμενα τόκῳ ἐπὶ τόκῳ κατὰ τὸν συνηθισμένον (δυσανάγνωστος ἢ λέξις) τρόπον συμποσοῦντες μέλη τοῦ παρόντος ἔτους τοῦ 1831 ὀκτακοσίον τριάκοντα ἕν ἑβδόν, γρόσια χιλιάδας δέκα τρεῖς καὶ πεντακόσια ὄδον ἐπειδὴ τὸ χρέος εἶναι δυσβάστακτον καὶ οἱ δαιμονιστῆί μας βιάζονται διὰ τὰ γρόσια προσπρέξαμεν καὶ εἰς τὴν ἐπιμύτιά σας καὶ σὰς παρακαλοῦμεν διὰ τὴν Ζωὴν σας καὶ διὰ τὴν ζωὴν τῶν τέκνων σας νὰ μᾶς ἐλιθηθῆτε καὶ νὰ μᾶς προφθάσῃτε μὲ τὴν ἄνωθεν ποσότητα εἰς τελείαν ξεπληρωμὴν ὄλων τῶν ριζιμάτων τῶν δευτεριῶν σας. ἐπειδὴ ἡ ἀπόφασις τοῦ κρασιότητος Βασιλέως μας καὶ τοῦ ὑφιολίτου Σατραζῆμ ἐφέντη μας εἶναι νὰ πληρώσῃ χρονικῶς πᾶσα εἰρησκομένη οἰκογένεια γροσ. 40 'σαράντα' καπνάτικον λεγόμενον, οἱ δὲ φρυγάδες νὰ μὴ πληρώσουν τίποτε μετὰ

τὴ ξεπληρωμὴν τῶν δευτεριῶν σας, σὰς ὑποσχομένα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ παρ' ἐμπρὸς νὰ μὴν πληρώνετε οὔτε παρὰν καὶ νὰ εἰσθε ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ κοινὸν χρέος τοῦ χωρίου μας. εἰς διάσφάλιάν σας διορθῶσατε ὅποιον ἀγαπάτε, ἐπίτροπον νὰ νύνη ἔγραφος ἢ ὑπόσχεσις μας, θεσμῶς λοιπὸν σὰς ξαναπαρακαλοῦμεν νὰ εὐσπλαχνισθῆτε τὴν ἀθλίαν πατρίδα μας, νὰ φιλοτιμηθῆτε καὶ νὰ μᾶς προφθάσατε, εἰς τὰς παροῦσας δεινὰς περιστάσεις διὰ τὴν ἐξοικονομίσῃν τοῦ χρέους μας καὶ διὰ νὰ μὴν πολλαπλασιάζεται διὰ τοῦ συνηθισμένου τόκου ἡ ἄνωθεν ποσότης ἢ αἰτία δὲ τοῦ νὰ μὴν σὰς δώσωμεν ἔως τῶρα κάμψαν ἴδιον διὰ τὴν ποσότητα τῶν δευτεριῶν σας ἦτον ἢ ἀπελλιόσια εἰς τὴν ὅποιαν εὐροισκόμεθα μὴ ὅπως βέβαιον περὶ τῆς ἀσφαλείας μας καὶ τῆς ὑόχου ἀποκαταστάσεώς μας προσμένοντες λοιπὸν ἀφεύκτως τιμίαν σας ἀπόκρισιν πρὸς οἰκονομίαν σας μένομεν πρόθυμοι εἰς τὰς ἐπιτύμους προσταγὰς σας οἱ ὡς ἀδελφοὶ σας Μανασθενδοῖται.

Ὁ Σεμιτέλος δὲν ἀπήντησε καθόλου εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τῶν συγχωριανῶν τοι· οἱ ὁποῖοι ἀναγκάζονται πάλιν νὰ ἀποστειλοῦν τὴν κατωτέρω μὲ ἀντίγραφον τῆς ὡς ἄνω:

—τῆ 5 Ἰουνίου 1833

Σὰς βεβαλοῦμεν τὴν ἄνωθεν κόπια ὅτι διὰ μέσον του εἰς κορφοὺς κῦρ Λάμπρου Βαλιτᾶ(;) , σὰς ἐστάλην καὶ χωρὶς τιμίαν ἀπόκρισιν σας ἔως σήμερον δὲν ταυτολογοῦμεν εἰμὴ ἐπαραλαμβάνομεν, νὰ σὰς ξαναπαρακαλοῦμεν διὰ τὴν ἄνω ποσότητα τοῦ χρέους πρὸς τὸ χωρίον καὶ λιπιδῆται τὴν δυστηχησμένην πατρίδα σας ὅπου ἐρημώθη ἀπ' ὄλους τοὺς καλητέρους καὶ ἔμεινεν ἡ ποχολογία διὰ νὰ ὑποφθῇ καὶ νὰ βασανίζεται καθ' ἡμερωῶς, διὰ τὸ ὑπέρογγον χρέος της, καὶ νὰ μᾶς τὰ ἐμβάσετε ὅσον τάχιστα ἀκολούθως δὲ ἐρχόμεθα νὰ σὰς φανερώσωμεν τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἐδῶ ὀσπιτιοῦ σας καὶ ὅσα δοκιμάζομεν ἀπὸ τὸν Μπέζιον καὶ Γούσιαν, οἱ ὅποιοι κοινὰ ὅπου σὰς ἄρπαξαν ἄλλα τὰ ὀσπιτικὰ κινήτὰ τοῦ ὀσπιτικοῦ σας ἢ ὀμολογίας, θέλουν καὶ νὰ τὸ οἰκτιρηθῶν κατακλήροισιν ἰδικῶς τους· ἢ

μεῖς βλέποντες τὸ ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον κίνημά τους ἐβιάσθημεν μὲ τὸ μέσον τοῦ Βιλαετιῆ διὰ τὰ τοὺς ἀποξενόσωμεν καθὼς καὶ τὸν ἀνεπιόν σας Μπέτζιον, ὁποῦ εἶχεν καὶ αὐτὸς πλακωμένα μερικὰ χωράφια σας τὸν ἀποξενόσωμεν διὰ μέσον τοῦ Βαλλῆ, καὶ τὰ αὐτὰ ὑποστατικά σας νὰ τὰ μεταχειρισθῶμεν βάζοντάς τα μεσιανά(;) ὁποῦ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ χρέος σας· αὐτοὶ συμ οὐ δύνω ὁ Γούσιας καὶ ὁ Μπέτζιος ἐκινήθησαν εἰς κρίσιν μὲ τὸ Βιλαετι δικαιολόμενοι ὁ Μπέτζιος μὲ μίαν ψευδοδιαθήκην ὁποῦ βραχίως ζῶντας ἡ Μπατάκωα τοῦ εἶχε κάμει. ἀναφέραμεν καὶ ἡμεῖς ὅλα τὰ δίκαιά σας, μὴν ἔχοντες ὅμως ἀποδεικτικά μερικοὶ πατριῶται διωρισμένοι ἀπὸ μόνον τὸ μέρος τοῦ Μπέτζιον ἔκαμον ἔγραψον ἀπόφασιν ἥτις τῷ ἐδόθη εἰς χεῖρας, ὅτι, ἔως τὸ τέλος τοῦ ἐρχομένου Ἰουνίου, ἢ νὰ εἶσαι ἐδῶ μόνον σου νὰ κροισιλογηθῆς μὲ τὸν Μπέτζιον, ἢ νὰ κάμης Βεκύλην μὲ τὰς ἀναγκαῖας ἀποδείξεις, ἢ τουναριὸν καὶ αὐτὰ τὰ δύο λίγουν νὰ βγένη εἰς τὸ μεζῆτι τὸ ὁσπῆτιόν σας, μ' ὅλα, τὰ ὑποστατικά νὰ πολοῦνται. νὰ πάσῃ τὸ χωρίον τὸν Μπιναγῆ(;) καταλαμβάνει ὁ Μπέτζιος. ἡμεῖς βλέποντας μίαν τοιαύτην ἀπόφασιν διεμαρτυρήθημεν κατὰ τῆς ἀποφάσεως των καὶ σᾶς λέγωμεν ἐν συνηδύσει, ὅτι μὲ ἐν παρόμοιον κίνημα τοῦ μπέτζιον νὰ πολοῦνται τὰ ὑποστατικά σας καὶ νὰ σᾶς χάσωμεν ἀπὸ χωριανὸν δὲν τὸ δεχόμεθα, διὰ τοῦτο ἂν ἔχετε καὶ ἡ αὐθεντιά σας τὴν ἰδίαν εὐχαρίστησον νὰ μὴ μᾶς ἀποξενώσητε ἀπὸ χωριανούς καὶ ἀρνηθῆτε τὴν πατριδα σας, ἀμέσως, καὶ χωρὶς ἄοργητα. καθὼς λάβετε τὴν παρούσαν μας νὰ μᾶς τὸ στέλετε ἴσα (ἕνα) μαρτυρημένο ἀπὸ τὴν αὐτοῦ διοίκησιν τῶν γοτζίτων(;) τῆς πολυσεως τοῦ Μπαζιάνεα τῆς διαθήκης τον καὶ τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ Γούσια ἀκόμη καὶ μίαν καταγραφὴν διὰ τὰ ὅσα πράγματα εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸ σπίτι σας καὶ τὰ ὅποια ἡ κυρία Δούμενα βέβαια τὰ ἠξεύρη καὶ διὰ τὰ νὰ ἠμπορέσωμεν καὶ νὰ τοὺς ἀποδείξωμεν καὶ νὰ τοὺς ζητοῦμεν τὰ ὅσα ἄραξαν. ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν ἠξεύρομεν τί εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸ ὁσπῆτιόν σας. καὶ πρὸς

τούτοις ἂν τὸ κρίνετε εὐλογον ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ εὐρίσκονται (δύο λέξεις δυσανάγνωστοι), μᾶς στέλετε καὶ ἕνα γράμμα ἀπὸ τὴν αὐτοῦ, διοίκησον πρὸς αὐτόν, διὰ τὰ νὰ ὑπερασπισθῆτε μαζί με ἡμᾶς τὰ δίκαιά σας. ἀκόμη καὶ ἕνα γράμμα ἰδικόν σας ξεχωριστὸν πρὸς τὸν ἐδῶ κύριον Ἀλέξιον Πατάζογλον, ὅστις σήμερον αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ Βιλαετιοῦ μας καὶ ὁποῦ ἔχει καὶ τὰ μέσα τοῦ αὐθεντός μας. εἶναι ἱκανὸς διὰν ἔχει εὐχαρήσθησον νὰ μὴν μᾶς ἀρνηθῆς νὰ κάμης διὰ γωρίζετε ὀφελιμότερον διὰ τὸ συμφέρον σας καὶ χωρὶς ἄοργητα νὰ μᾶς ἐλθοῦν. ἡμεῖς ὅμως μὲ μεγάλην λύτην τῆς καρδιάς μας καὶ μαρτύρια σᾶς λέγωμεν καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν διὰ τὴν ζωὴν σας καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀεχοποπιλοῦ σας· διὰ τὴν φιλοτιμίαν μόνον νὰ μὴν καταδεχθῆτε τὰ πολυθῆ τὸ ἰδικόν σας εἶναι ἕνα ἔλεος ὁποῦ νὰ κάμειτε πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἀναμένοντας ταχύστην ἀπόκρισιν σας εἰς τὰ γραφόμενά μας· σᾶς προσκυνοῦμεν μ' ὅλον τὸ προσῆκον σέβας εὐχόμενά σας καὶ διὰ τὸ νέον ἔτος νὰ περάσετε αὐτὸ μὲ ὑγείαν καὶ ἐπικερδίως (μία λέξις δυσανάγνωστος) μένομεν οἱ ὡς ἀδελφοὶ σας εἰς τοὺς ὀρισμούς σας πρόθυμοι χωριστοὶ Μαναδεροῦται:

«Σακελλάριος, παπαῖωάννης, Πάνκος κόντζιος, Γεώργιος κοντοδήμος, κωνσταντῆς κοντῆς, πανταζῆς Σακελλαρίου, Χριστόδουλος κοντοδήμου Βεκύλης, Ἰωάννης κοιροβίτζιον, κωνσταντῆς κωροῆς, κωνσταντῆς τζουτζίτσικας, Χρ. Ἰωαν. σίτσας, κώστας Γ. σεραμέτης, Ἰωάννης Χρόνη.

Οἱ Μονοδαδοῦται ὅπως ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν προσέφυγον διὰ τὸ ζήτημα τῆς περιουσίας τοῦ Δημ. Σεμιτέλου πρὸς τὸν Βεκύλην, πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπέστειλαν τῆ. ἐξῆς ἐπιστολὴν:

«Εὐγενέστατοι κύριοι Βεκύλη τοῦ Βιλαετιοῦ μας Πανταζῆ Σακελλαρίου, Ἀλέξιε Πατάζογλου, Χριστόδουλε Οἰκονόμου, Γεώργιε Οἰκονόμου, Ἀναστάσιε Μπακόλα, ἀθανάσιε Σῦπι καὶ Κωνσταντῆ Βαταβάλη.

Πολάκις ἀναφέραμεν εἰς τὴν κοινότητα τοῦ Βιλαετιοῦ μας τὰ ὅσα ἔχει νὰ λαμβάνη τὸ χωρίον μας ἀπὸ τὸν χανά τοῦ

Διμ. Σεμιτέλου και επειδή μερικοί συγγενείς του αυτού χανά είχαν καταπλακώσει μερικά υποστατικά του, ανεφέρθημεν εις την κοινότητα και άλλοτε και είχαν αποφασισθή τότε δια λόγου οποιου σιναζοντες τους καρπούς αυτών των υποστατικών οι καταπλακόνωντες αυτάς εις το εξής να τραθήσουν χέρι ο μὲν Γούσιας και μπαζιάκας ἐπράθισαν χέρι, ο δὲ Μπέτζιος δὲν ὑπήκουσεν εις την ἀπόφασιν, ταύτην, ἀλλ' ἐπέιγε και ἔσπειρεν δύο χωράφια του αυτού χανά. Το χωρίον μας και πάλιν ἐδύλοσε ναναφέρει αυτήν την ὑπόθεσιν παρακαλόνας την κοινότητα αυτήν την προκάτη ἀπόφασιν να τον κάμη (δυσανάνγνωστος μία λέξις) να τραθήση χέρι και ἀπάνω εις αυτήν την παρακάλεσιν μας και δύσκολον του τιμίον μας (;) αἰφνιδίως βλέπομεν μίαν διαφορευτικωτέραν ἔγραψον ἀπόφασιν ἀπο μερικούς διοριζομένους ἀπο το μέρος μόνον του Μπέτζιον ἀπο τους κυρίους Χριστόδουλον Οἰκονόμον, Ἀνασιάσιον Οἰκονόμον, Ἀνασιάσιον Μπακάλα, Ἀνασιάσιον Σιούπην και κωνσταντῆ Βασιβάλλη, διαιρουῦντες αυτὸν τον χανά εις δύο μέρη ἀναφέροντες τῆς Μπαζάκα και μέρους του Σεμιτέλου (μὲ ὅλον οποιου τοὺς ἐξινύθμεν πολλαῖς φοραῖς διη ή περιουσία του Μπαζάκα συνισταμένη εις κινήτα και ἀκινήτα εἶναι πολυμένη προ εἰκοσι τεσσάρων χρόνων ἀπο τον ἴδιον Μπαζάκαν με γρόσια μετοχήτα εις την Βασιλικήν κοίσιν εις τὰ Χοτζάια τῆς αυτῆς πολύσεως ἐδρίσκοντας εις χεῖρας του Σεμιτέλου) ἀπόφασιν ἐναντίον τῆς πρώτης ἀποφάσεως των των διπλωμάτων μας και των συνενουτιῶν μας. διὰ και διὰ του παρόντος μας διαμαρτυροῦμενοι ἐνόπιον και εις κοινότητα του Βιλασιου μας ἀπορρήπτουμεν αυτήν διὰ τὰ ἄνω (τρεις λέξεις δυσανάνγνωστοι) ἄκυρον και ἀνίσχυρον ἐν παντι καιροῦ τόπω και κρητιῶ δικαιοσύνης και ὑποσημειούμεθα.

1832 φεβρουα. 21 Ἰωάννινα

Παριαζῆς Σακελλαριου Βεκύλης

Ζαγοριου μαρινοῦ

Οἱ χωριανοὶ

Μαυαδενδριται

Χριστόδουλος Κοινοδῆμου Βεκύλης

κωνσταντ. κουτλῆς

Ἰωάννης κοιροτζιον

κωνσταντῆς ἰζούτζικολας

Γεωργιος καιζαδήμας

Ὁ Σεμιτέλος ἀπήτησε σχετικῶς. οἱ δὲ Μονοδενδριται την 15 Ἰανουαριου 1834 ἀποστὲλλουν προς αυτὸν την ἐξῆς ἐπιστολήν:

Προς τον ἐπιτιμῆτατον κύριον Δ. Σεμιτέλου ἀδελφικὸς προσκυνουῦμεν

τῆ 15 Ἰανουαριου 1834 Μαυαδένδρι

Την τιμίαν σας, ἀπο 4 παρ'ελθόντος Μαῖου και ἔτους ἑμοῦ με την ἐγκύκλιον διὰ μέσον του κυρίου λάμπρον Βαλινα εις τον αυτὸν καιροῦν ἐλάθσαμεν και διὰ την ποθενοπάτη μας ὑγειαν σας ἄκως ἐχάρομεν εἶδαμεν και τὰ γραφόμενα δὲν σὰς ἀπεκορήψμε ἐν καιροῦ και προι τουτου ζητούμεν συγγνώμη, ή αἰτία ἐπαθή διὰ να εἴμεθα εις φροντίδα να ήμπορέσωμεν να ἀποξενόσωμεν τους κατακρατούντας ἀδικως και παρ' ἄλλογο τὰ ὑποστατικά σας, και να τὰ ἐξουσιάσωμεν κατὰ την γραφήν σας, το οποιον και ἐβάλαμεν εις πράξη, ἀναφέροντες τὰ δικαία σας εις την Κοινότητα του Βιλασιου μας, και μὰς ἐδόθη ἔγγραφος ἀποφάσις παρ' αυτων και του ἀρχιερεως μας διὰ να ἐξουσιάσωμεν, καθὼς πληροφορησθε ἀπο το ἔσοθεν κόπια τῆς ἀναφορᾶς μας και ἀποφάσεως αυτων και σὰς λέγομε διη ὅλα τὰ ὑποστατικά σας ὁσπητια, ἀμπελοχώραφα (μία λέξις δυσανάνγνωστος) και κύπους ἀπέρασαν εις την ἐξουσιαν μας και κατὰ την ὁδοιῶν; σας τὰ οἰκονομῖσαμεν, τὰ ὁσπήτιον τὸ ἐνικιάσαμεν, τὰ χωράφια τὰ ἐδώσαμεν (μία λέξις δυσανάνγνωστος) ἔχομεν την φροντίδα και διὰ τὰ ἀμπελοχώραφα να τὰ δώσωμεν και αυτὰ τόσρα οποιου εἶναι ὁ καιροδ να δηλοθοῦν, διὰ δὲ τὰ κρητὰ των καθειτ σας πράγματα ἀρπαγμένα ἀπο τους ἰδικούς σας, ὡς σὰς προδ ἔγραφαμεν, και ἰσοδύματα ὑποστατικῶν σας, δὲν ἐκινυθμεν διότι ἐγνωρήζομεν διη δὲν κατορθόνομεν ἴπιοτες: ἀπο τὰ ἄνω ὑποστατικά σας ἐν καιροῦ διη ἐπολήσαμεν θέλωμεν σὰς γράρη κατεβάζοντας τὰ ἴσα χροσολύσια σὰς παρακαλοῦμεν διὰ του παρόντος να λάβητε την φροντίδα, να μὰς προφθάσητε ἐμβάζοντάς μας

τὰ ὅσα σᾶς προεγράφομεν, ἐπειδὴ καὶ τὸ χωρίον μᾶς ἀπὸ τὰς καιρικὰς περιστάσεις ἐπεφορτίσθη εἰς μεγαλύτερον χρέος, καὶ οἱ καλύτεροι ἐφυγαν, (ὡς σᾶς εἶναι γνωστὸν) καὶ ἔμειναν οἱ ἀδύνατοι καὶ ὀφρανοὶ καὶ δὲν ἔχον ὑσυχίαν ἀπὸ τοὺς ἀλβανούς καὶ ἄλλους κρεδιστόρους(;))

κύριε δὲν σᾶς ζητοῦμεν χρέος ἡμῶν εὐεργεσίαν νὰ κάμητε πρὸς τὴν δυστηχησμένην πατριδα σας καὶ ἀδελφοῦ σας καὶ τὴν ἐξόφλησιν καὶ ἀσφάλειαν θέλετε διὰ τὸ παρ' ἑμπερὸς γράρατέ μᾶς νὰ σᾶς τὸ στείλωμεν, σᾶς προσκυνοῦμεν ἀδελφικῶς καὶ εὐχάμεθά σας καὶ διὰ τὸ νέον ἔτος, νὰ ἀπεράσετε αὐτὸ ἐν ὑγειᾷ καὶ μ' ὅλα τὰ καταθέτου, μένωμεν οἱ ὡς ἀδελφοὶ σας πρόθυμοι

ἄλλην τὴν οἰκογένειαν σας ἀδελφικῶς προσκυνοῦμεν
Μαραδενδριται
Σακελλάριος Παπαζῆς Σακελλάριον
Παπᾶ Ἰωάννης Βάλεω(;) Τζιότζκολας
Γεώργιος Ἰάνι, καποῆς
Γεώργιος Ἰωάννου

Χριστόδουλος κοιποδήμου
Νότη γιάνκος βλάχου σῆλος Γυνια(;))
Νίος(;) Σακελλάριον
'Ἄλλ' οἱ Μοιροειδοῦνται δὲν ἠξιώθησαν ἀποκρισεως καὶ ἀποστέλλουν ἄλλην ἐπιστολήν τὴν ἐξῆς:

Τριέσιον ἀδελφικῶς προσκυνοῦμεν τη
7 Μαΐου 1834 Μαραδένδρι

καὶ προσλαβόντος εἰς τὴν 15 του παρ' ἐλθόντος Ἰαννουαρίου διὰ μέσου τοῦ εἰς κορφοῦς κυρίου λάμπου Βαλιτᾶ σᾶς ἐγράψαμεν λεπτομερῶς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐδῶ ὑποστατικῶν σας καὶ τινα ἄλλα καὶ ἀπόκρισιν μέχρις τὴν σήμερον δὲν ἠξιώθημεν.

ἤδη διὰ τοῦ παρόντος μᾶς ἐρωτῶντες πρὸ πάντων διὰ τὴν ἐφετιήν μας ὑγείαν σας, σᾶς ἀνα ἐνθυμίζομεν παρακαλοῦντες, σας νὰ μᾶς προσφθάσετε μ' ὅτι ἡθεῖα πρόνοια σᾶς φωτίσῃ ὡς σᾶς προ ἐγράφομεν, γράφοντες μᾶς ὅποιον ἔγγραφον θέλετε νὰ σᾶς κάμωμεν διὰ τὸ ἐξῆς καὶ ὅποιαν εὐχαρήσθησιν ἔχετε.

Ὁ Κύριος Χρησιόδουλος Γκούντιλας θέλη σας πληροφορήσῃ τὰ πάντα λεπτομερῶς περὶ τῆς δυστηχοῦς ἡμῶν πατριδος, περιπτώσιον νομίζομεν νὰ ἐντινόμε-

θα περισσότερον διὰ σᾶς ἀναπαρακαλοῦμεν μ' ὅτι ἡ ἐλεῆμων δεξιὰ σας προαιρεθῆ σᾶς ἀναπροσκυνοῦμεν καὶ μένωμεν πρόθυμοι οἱ ὡς ἀδελφοὶ σας χωριανοί.

σιλὸς Γκούτζιας σακελλάριος
Μηχαλάκη Ἰαπρὸς Παπᾶ Ἰωάννης
κουτιλῆς
Ἰωάννης κορτότζιου
νούλης Γεωργίου

πανταζῆς σακελλάριον

Βελάς τζιότζκολας

καποῆς

Χρ. κοιποδήμου

Βραδύτερον ἀποστέλλουν καὶ ἄλλην τὴν κατωτέρω:

Τριέσιον

Εὐγενέστατε κύριε Δ. Σεμπέλε

Δὲν ἀμφιβάλομεν διὰ καὶ μὲ τὸν κύριον Γούτζιαν καὶ μὲ ταῦτα νὰ μὴν ἔλαβες τὰ γράμματα τὰ ὅποια σᾶς εἰσέλαμεν, τὴν ἐπίστασιν ὅπου δὲν ἠξιώθημεν ἀποκρισῆ σᾶς ἀγροῦμεν καὶ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς προσφθάσετε.

κύριε καὶ διὰ τοῦ παρόντος μᾶς σᾶς λέγομεν, ὅτι ἡ πατρις μας ἀπαυλίσται διὰ τῶν γνωστῶν σας χρεῶν της καὶ πρὸ πάντων θλείθετε καθ' ἡμερῶν, διὰ τὴν γύρεσιν σας ἀναεῶνοντας τὴν πληγὴν της καὶ ἡ σημερινὴ φυγὴ τῆς κυρίας κοιποαντίας Δ., κοιναρη, ἀλλ' ἡ ἐλπίδα δὲν ἐχάθη οὐδὲ χάνεται ἔχοντας πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πολὺ, μέγα καλὸν τοῦ προ τόσων χρόνων ἀπόντος, καὶ αὐτοῦ κυρίου Ρηζᾶρη (τοῦ ὁποῖου ὁ παντοδύναμος Θεὸς νὰ διδῇ Ζωὴν, καὶ ἀπὸ τὰς ἡμέρας μας) καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν εὐγενείαν σας ὅπου δὲν ἔχει παρὰ ὀλίγους χρόνους ὅπου σᾶς (μὴ λέξις δυσανάγνωστος) καὶ παρακαλοῦμεν ὅπως τὴν χάσῃν τοῦ ὅπου νὰ σᾶς διαφυλάτῃ ἐν ὑγειᾷ καὶ μὲ τὴν ὑπομονὴν βέβαια διὰ κάμειν ἐκεῖνο ὅπου σᾶς φώτισε, ἀλλ' ἡ ἀνάγκη τὴν ὅποιαν ἔχει σήμερον ἡ πατριδα καὶ οἱ πτωχοὶ (οἱ ὅποιοι παρακαλοῦν διὰ τὴν ζωὴν σας) σᾶς παρακαλοῦν νὰ τὴν προσφθάσεται τόρα πρὸς ἀνακουφισμὸν της καὶ διὰ ἔγραφα καὶ ἀποδείξεις θέλετε γράρατέ μᾶς νὰ σᾶς γίνουν ἀμέσως.

συμβολὴν σᾶς ἐξήτισαμεν καὶ ζητῶμεν καὶ περὶ τοῦ λάσσου τοῦ μακαρίτου

Χρησόδουλου Κούνιαρη πῶς γὰ φροθῶ-
μεν ἐπειδὴ ἐπαπιλεῖται γὰ χαθῆ παρὰ τῆς
καταδρομῆς τοῦ μακαρίτου κούνιαρη.

Μ' ἄλλα ταῦτα προσμένομεν ταχίστην
ἀπάντησίν σας πρὸς ὑσχεῖαν μας, σὰς ἀ-
ναπροσκυνοῦμεν καὶ μένομεν οἱ ὡς ἀδελ-
φοὶ σας.

χωριανοὶ Μαραδενοδοῖται
τῆ 20 ἀβγούσιου 1835 Μαραδένδρι
Χρησόδουλος παπα Σακελλάριος
κωσσιαντῆς παπᾶ Παπᾶ Ἰωάννης
δημητρίος Ζωγράφος κώστας μούλμη
μάνθος γραβέλος
θανάσι (δυσαν. λέξις)

Παναζῆς Σακελλάριος
Βάσας Τζούτζκοιλας
κωσσιαντῆς κωστῆς
Γιάννης τῆζου

Χρησόδουλος κοινοδύμου

Οἱ Μοναχοὶ δοῖται, ἐπειδὴ ὁ Σεμιτέλος
ἐξήτει κέξωφλητικόν. . . » ἀποτείνονται πρὸς
Γ. Ριζάρον, εἰς τὸν ὅποιον τῆν 15 Ἀπρι-
λίου 1836 ἀποστέλλουν ἐπιστολήν, ἐκ τῆς
ὁποίας ἀπόσπασμα παραθέτομεν ἐνταῦθα,
διότι ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Νικολαΐ-
δη.

Γ. Ριζάρον

Τριέσιον
Εὐγενέστατε εὐεργέτη μας ἀδελφικῶς
προσκυνοῦμεν

Εὐγενέστατε δὲν ἦτον δίκαιον νὰ σὲ
συγχοβαρήνωμεν μὲ γράμματα ἐπειδὴ
πάντα ἡ εὐγενεῖα του μᾶς προσφέρει τοὺς
εἰς τὰ γράμματά του πρὸς ἡμᾶς ἀσπα-
σμοὺς σας, ἡ εὐεργεσία ἡμῶν, τὸ σέβας
τὸ ὅποιον χρεωστούμεν νὰ προσφέρωμεν
καθ' ἡμερωτῶς εἰς τὴν εὐγενεῖαν σας μᾶς
παρακηρῆ νὰ σὲ βαρύνωμεν συγγὰ καὶ πα-
ρακαλοῦμεν μὴν μᾶς συναιριστῆς, καὶ πρὸ
πάντων διότι ἐφθασε αὐτοῦ ὅπου καὶ ὁ
κύριος Δημητρίος Σεμιτέλος εὐρί-
σκειται ὅστις βέβαια ἀπὸ διαβάμμα-
τα κακοποιῶν καὶ κακοθηλητῶν τῆς πα-
τριδος ἀνθρώπων δὲν ἐβασεν ἕως ἴωρα
τὰ ὅσα χρεωσπεῖ εἰς τὸ χωρίον μας ἀπὸ
πάλαια ρηξίματά του δηλαδὴ ἕως εἰς τὰ
1831· καὶ ἴωρα μᾶς γράφει, νὰ τοῦ στεί-
λωμεν ἓν ἐξωφλητικὸν ἀφίνοντάς του εἰς
τὴν προέροσίν του νὰ κάμῃ διὸ αὐτὸς στο-

χασθῆ καὶ νὰ δεῖξωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀ-
θωότητά μας καὶ τὴν ἀγάπην ὅπου πρὸς
ὄλους τοὺς ἀπόντας ἔχωμεν ἀπερασίσαμεν
καὶ τοῦ τὸ στέλωμεν παρακαλόντας τον
νὰ κάμῃ, εἰς τὸ πτωχὸν τοῦτο χωρίον μας
διὸ ἡθεῖα πρόνια καὶ χάρις ἐμπνέει εἰς
τὴν φιλάγαθον ψυχὴν του, παρακαλόντας,
διὸ ἡ θεῖα πρόνια καὶ χάρις ἐμπνέει εἰς
βολὸν νὰ ρηχθῆ εἰς τὸ κοινὸν ἀπ' ὅσα δια-
λαμβάνει τὸ κατὰσυχον (ὡς ἡ κόπια ὁ-
ποῦ προλαβόντος διὰ τοῦ κύριου Μίσιου σὰς
ἐστάλητη προσθέτοιας καὶ χρονικὸν διά-
φορον εἰς αὐτὰ ἐπειδὴ ἦτον ἀπερασμένα
ἕως τὸν παρ' ἐλθόντα 88οιον τοῦ 835) μὲ
τὸν ὅποιον καὶ σὰς βαρύνωμεν παρακαλόν-
τας σας κάμειτε κάθε δυνατὸν νὰ ἐνεργήσε-
τε εἰς τὴν ἀποπληρωμὴν του, ὑποχρεώνον-
τάς του φιλικὸς καὶ πατριωτικὸς νὰ μὴν
καταδεχθῆ νὰ ἀρήσῃ ἀποζημιώτων τὴν φί-
λην πατρίδα του εἰς τὴν ὁποίαν διὸ κά-
μει εἶναι πρὸς βούθειαν τῶν πτωχῶν, δὲν
τοῦ μένει καὶ κανένα παράπονον ἀπὸ ἡ-
μᾶς, διότι οὔτε ἀδιαφορήσαμεν οὔτε ἐ-
συντρέξαμεν εἰς τὴν καταδρομὴν τοῦ οἴ-
κου του ὡς λέγει, αὐτὰ ὅλα του ἠκολούθη-
σαν Ζώσης τῆς μακαρίτισσας πενθερῶς
του, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του τοὺς ὁ-
ποῖους δὲν ἠμπορούσαμεν ποτὲ ἡμεῖς νὰ
ἐμποδίσωμεν ἢ Μακαρίτισσα Ζῶσα ἢ θέ-
λουσα, ἢ θιαίως τοὺς ἔδωκεν πράγματα
καὶ γόστια τι θὰ τοὺς ἐλέγαμεν καὶ μετὰ
θάνατον ἂν ἄρπασαν καὶ τὸ πᾶν οἱ αὐτοῖ.
μὲ ποῖα ἔγγραφα νὰ τοὺς ἐμποδίσωμεν
καὶ εἰς ποῖαν περιστάσιν, διὸ καὶ γράφω-
μεν καὶ τοῦ ἰδίου ὅπου δὲν τοῦ μένει καν-
νὲν παράπονον δικαίωμα νὰ παραπονήται
ἀπὸ ἡμᾶς, διότι οὔτε παρ' ἀλόγος τοῦ ἐ-
ρίξαμεν οὔτε καθὼς ἀπὸ κορφοὺς μᾶς ἔ-
γραφεν ἀλλὰ ἕως τὰ 1831: κατὰ τὸν προ-
πατριῶν καὶ συνήθη τρόπον τοῦ χωριοῦ
μας καὶ πλεον ἐπαύσαμεν, σὰς βαρύνωμεν
λοιπὸν μέσον τῆς εὐγενείας σου καὶ σὰς
στέλωμεν περιγλιωμένα γράμματά του μὲ
τὸ ἐξωφλητικὸν παρακαλόντας σας ὡς ἄ-
νω νὰ κάμῃτε κάθε δυνατὸν ἐνεργόντας
εἰς τὴν καλὴν ἀποστολήν του καὶ διὸ κά-
μειτε εἶναι δεκτὰ εἰς ἡμᾶς καὶ ἀμετάσρε-
πτα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα περὶ αὐτοῦ σας
γράφει ἐκτεταμένα καὶ ἡ εὐγενεῖα του,
περικλημένην εἰς τὸ γράμμα του ἔχωμεν

καὶ κόπιαν τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίου
Χριστοδοῦλου κούνιαρη διὰ τὸν λάσον του
ὁποῦ μᾶς τὴν ἐξήτησεν καὶ παρακαλοῦμεν
να συνανεργήσῃται καὶ δι' αὐτὸν ὅπως ἡ
θεῖα πρόβια σὰς φωτίσῃ.

1836 ἀπριλίου 15 Μανδένδρι.

Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἀποστέλλου, καὶ
εἰς τὸν Σεμετέλι, τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν,
διὰ τῆς ὁποίας ἀποστέλλου καὶ τὸ ἔξω-
φλιτικόν:

Τριέσιον. τὴν εὐγενεῖαν σας ἀδελφι-
κῶς προσκυνοῦμεν.

Δὲν σὰς ἀπεκορήθημεν ἕως τῶρα εἰς
τὸ ἀπὸ τὰς 28 ἀπριλίου παρελθόντος ἔτους
ἀντίγραφον ὅπου εἰς τὰς 10 δεκεμβρίου
τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλάβαμεν νομίζοντας ὅτι
μετὰ τὸ φθάσασιν αὐτοῦ τῆς κυρίας φράγ-
γινας θὰ μᾶς ἀποκορήθῃται εἰς ὅσα μὲ τὴν
ἰδίαν εἰς πλάτος, κοινὸς καὶ μερικῶς σὰς
ἐγραψαμεν, ἀλλ' ἐπειδὴ, βλέπωμεν ὅτι
περιμένεται ἀποκορήσῃν μᾶς εἰς τὸ ἀπὸ ὡς
ἂνω ἀντίγραφον ὁποῦ ἐλάβαμεν (τὸ οὐχὶ
ποτὲ προτιόντων) ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐπληρο-
φορήθημεν πρὸ πάντων διὰ τὴν ἐφετιήν ἡ-
μῶν ἡγεῖαν σας, ἣν ὁ κύριος νὰ διαφυ-
λάτῃ μακροχρόνιον διὰ τὴν εὐτυχεῖαν τοῦ
πωχοῦ τοῦτου χωρίου μας, εἶδομεν ἐν
ταυτῷ καὶ τὸν πρὸς αὐτὸ ζῆλον πατριωτι-
σμῶν καὶ ἐκ ψυχῆς ἀγάπην ὁποῦ τρέφεται
διὰ τὴν ἀνόρθωσιν του, ἀλλ' ἀκόμη ἐπιμέ-
νεται πειζμασιειδῶς, εἰς ἐκεῖνο τῶν 4
Μαΐου 834 γράφῃ σας νομίζοντάς το ὡς
παράλογον καὶ ἀδικότατον, τὸ οἰκτιροῦ-
σῃν αὐτοῦ τοῦ ἔτους, διότι τὰ ὑποστατι-
κὰ ἐκατακατοῦντο, ἀρπάζοντο καὶ ἐλεῖλα-
τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἄρπαγας καὶ ζουρπάδες
μπαζιανὰκιδες σου, καὶ συγγενεῖς σου,
καὶ ἀποδίδεται τὸ βῆρος εἰς ἡμᾶς λέγον-
τας ὅτι ἀδιαφορήσαμεν εἰς τοῦτο τὸ κά-
μωμά των καὶ κοήνωμεν ἀναγκαῖον νὰ
σὰς εἰπῶμεν περὶ τοῦτου, ἐὰν παραπονή-
σῃται, Κύριε, πρὴν τοῦ θανάτου τῆς Μακα-
ρίστιας μπαζάκενας ἢ ὁποῖα ἀπόθανε εἰς
τὸ 1829 φεβρουαρίου 20. λανθάνεις διότι
τὴν ἠμποροῦσαμεν ὁ ἐροῦσῶμεν νὰ κάμωμεν
ἐνῶ αὐτὴ ἢ θέλωσα ἢ βραίως καὶ μὲ συμ-
βουλήν κἀνεὸς κακοποιοῦ χωριανοῦ μας
ἔδωσεν γρόσια καὶ πράγματα τῶν γαι-

βρῶν τῆς ποῖος ἠμποροῦσε νὰ τὴν ἔμπο-
δίση, ἐὰν δὲ μετὰ τὸν θάνατόν τῆς ἄρπα-
ξαν καὶ τὸ πᾶν οἱ ἴδιοι μὲ τὴν φῶς νὰ
τοὺς καταπρέξωμεν καὶ εἰς ποῖαν περι-
σσοῖν, δὲν ἠμπορεῖτε λοιπὸν καὶ οὐδένα
λόγον καὶ δικαίωμα ν' ἀποδώσῃται τὸ βῆ-
ρος εἰς ἡμᾶς, οὐδὲ νὰ νομίζῃται ὡς ἀδι-
κα καὶ ἄλογα τὰ ρηξήματά σας, διότι ἡ-
μεῖς κατὰ τὸν προπατορικὸν μας τρόπον ἐ-
ρήγγαμεν αὐτὰ ἐπάνω εἰς τὴν δύναμιν
τοῦ καθ' ἑνός, μάλιστα ἐνθυμούμενοι καὶ
ὅσα μᾶς ἔγραψες μετὰ τὸν μισεσμὸν τῆς
φαιμελείας σου ἀπὸ κορφούς, τοῦ ὁποῖου
βέβαια ἔχεις κόπια καὶ παρατίρα νὰ ἰδῆς
καὶ ἔπειτα δὲν σὰς ἐρῆξαμεν πλέον ἡμεῖς
εἰς ἄλλα δύο δευτέρια μετὰ τὸν θάνατον
τῆς μακαρίστιας δηλ. ἕως τὰ 1831 καὶ
πλέον ὅχι μὴ λοιπὸν λέγῃς ὅτι ἀφοῦ μᾶς
ἔκαμες ἐπιτρόπους καὶ ἐπαραλάβαμεν τὰ
ὑποστατικά σας θὰ πληρώσῃς δόσημον καθ'
ὅτι εἶναι ἀνάγκοστον πρὸς τὴν εὐγενεῖαν
σου καὶ τὸ ἄλλον νὰ λέγῃς ὅτι βλέπεις ἀν-
τίφασιν εἰς τὰ γράμματά μας καὶ διὰ τὰ
λύγη ἢ αὐτομεταξὶ μας ἀντίφασιν, δόλος
καὶ διασρέσκεια (ἐνῶ δὲν δὴθησαν ποτὲ)
καὶ νὰ γένη ἢ συγχώρησις τῶν παρ' ἐλ-
θόντων διὰ τὰ λάθη τόπων ἢ-φιλεῖα καὶ
ἢ ἀλθεῖα, ἀδελφικῆς πατριωτικῆς ἀγά-
πης ζητεῖται νὰ σὰς σιαλθῇ ἀπὸ μέρος μας
ἐν ἔξωφλιτικὸν περὶ τῶν ἐπιπροσπιόμενων
ἐπιλόγων χροῦς εἰς τὸν χανῶν σας καὶ
διὰ τὰ διζῶμεν τὴν ἀνώτασιν μας, καὶ
τὴν ἐκ ψυχῆς ἀγάπην ὁποῦ τρέφαμεν πρὸς
ὅλους τοὺς ἀπόντας ἐν γένει καὶ πρὸς πάν-
των πρὸς τὴν εὐγενεῖαν σας ἐκπελέσαμεν
τοῦτο καὶ ἰδοῦ ὁποῦ σὰς πέμπεται μετὰ
τοῦ παρόντος μας μέσου τοῦ εὐγενούς Κυ-
ρίου Γ. Ρηζάρη, ἀφήνοντάς σας πλέον νὰ
κάμεται εἰς τὸ δυστυχές σου τὸ χωρίον
μας ὅτι ἡ θεῖα πρόβια καὶ χάρις ἐμπνεύ-
ση εἰς τὴν φλόγαθον ψυχὴν σας τὸ ὁποῖον
καὶ περιμένωμεν ὅσον τάχιστα πρὸς ἀνα-
κουφισμὸν τοῦ χροῦς του παρακαλόντας
σας νὰ μὴν κωδεχθῆται νὰ ρηχθῇ οὐδὲ
ἄβολος εἰς τὸ κοινὸν (διὰ τὰ ἀγανακτῆ
ἢ ὀρφάνια ἐναντίον σας), ἀπ' ὅσα διαλαμ-
βάνει τὸ κατάστιχον, ὡς λογαριασμοὺς καὶ
διὰ τὸ παρ' ἐμοῦ πρὸς τὴν προσαιρέσθαι καὶ
ὅτι σὰς φωτίσῃ ὁ κύριος νὰ δίδεται κατ'
ἔτος πρὸς βοήθειαν τῶν πωχῶν καὶ τῆς

πατρίδος ἐκεῖνο καὶ δεχόμεθα χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀντίστασιν μένοντες εὐχάριστοι καὶ εὐγνώμονες.

Δὲν σὰς ἐκπεινόμεθα παρὰ τὴν δυστυχίαν τοῦ χωρίου μας καὶ τὴν κατὰστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασαν οἱ περισσότεροὶ τῶν κατοίκων του διότι ἡμεθα βέβαιοι ὁποῦ σὰς ἐπληροφόρησεν ὁ κύριος Χριστόδουλος γγούτζιας καὶ οἱ πρὸ ὀλίγον περὶσσοί σου ἐπιτεῦθεν χωριανοὶ μας μετὰ τῆς κυρίας φράγγεας ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἤ-τιο καὶ ὁ Μπέτζιος καὶ ἀγγοῦμεν τί μετ' οὐτοῦ ἐπράξες. Εἶδαμεν ἔτι νὰ μᾶς γράφεις εὐγενέστατε, ὅτι διὰ νὰ λάβῃ τὸν πρῶτον βαθμὸν τὸ Μαραδένδρι πρέπει νὰ πάρωμεν τὸν ὀρθὸν δρόμον ἀφήνοντας ὁ καθεὶς ἡμῶν τὸ ἰδιαιτέρον συμφέρον, διότι τάχα εἰς αὐτὸ καταγινόμεθα νὰ καταθάξωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ νὰ ἀδιαφοροῦμεν ἢ νὰ ἐπιφοροῦμεν ἄλλους εἰς τοῦτο ποῖος δὲν τὸ ἐγνωρίζῃ ὅτι εἶναι διαβολὴ κακοποιῶν τινῶν καὶ κακοθηλήτων τοῦ χωρίου μας οἵτινες καθήμενοι δὲν κάμουν ἄλλο παρὰ νὰ γράφουν καὶ νὰ ἱστοροῦν αἰσχρὰ καὶ κακὰ πρὸς ἀπόντας κάμοντας τοὺς ὄχι μόνον νὰ μισήσουν τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους των, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὀδοιῶδες, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ πατρὶς, ἐκζητῶμεν ἀναγκαῖον νὰ σὰς εἰπῶμεν καὶ περὶ τοῦτον καὶ πρὸς βεβαιώσιν σας παρατηροῦμε τὸ ἀπίστευτον (ὁποῦ προλαβόντος ἐστάλη εἰς τὸν Κύριον ῥηξάτην) ἀπὸ τὸν μεκαργία, ὁποῦ χροσωσεὶ καὶ ἀπὸ τοῖους χροσωσαῖτε ἀπὸ τὰ ῥηξίματα ὁποῦ χροσωσαῖτε ἀπὸ τὰ ῥηξίματα ὁποῦ ἐγίνοντο πρὶν τῶν 830 καὶ ὁποῦ γίνονται τώρα καὶ ἀπὸ πόσα σαπέμια πιτιοῦ, πωλημένον (ἀφοῦ δὲν ἐκβήκαν τὰ χρῆμα τῶν) τὰ ἐφοροῦντο πάλιν ἡμεῖς καὶ οὔτως πάλιν ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι ἐμίναμεν σήμερον εἰς τοῦτο τὸ δυστυχὲς χωρίον ἐλπίζομεν ὅτι δὲν εἶναι κανεὶς μὲ κακὴν ψυχὴν διότι καὶ νὰ ἀδιαφορήσωμεν ἢ καὶ νὰ ἐπιφοροῦμε τοὺς ἄλλους, κατεθάξοντας τὸν ἑαυτὸν μας δὲν ἔχομεν καμίαν διαφορὰν, ἐπειδὴ πάλιν ἡμεῖς καὶ αὐτοὶ θὰ τὰ πληροῦσωμεν, καθὼς διὰ πολλὰ σπύμια σάμια ἐκάμαμεν ἕως τώρα καὶ θὰ κάμωμεν τὸν ὀρθὸν καὶ δίκαιον λοιπὸν δρόμον ἀπεφαίσομεν καὶ ἐπήραμεν πρὸ χρόνων διὰ νὰ

ἡμπορέσωμεν νὰ εἰδῶμεν αὐτὸ νὰ ἐπαναλάβωμεν εἰς τὰς ἡμέρας μας, τὸ ὁποῖον καὶ γλύγορα ἐλπίζομεν νὰ τὸ ἰδῶμεν ἔχοντας προστάτην καὶ συνεργὸν τοῦ Γ. ῥηξάτην (καὶ τὴν εὐγενεῖαν σας) ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου καθ' ἡμερωτῶς ἀπηχεῖ ἡ ἐκκλησία μας ἀπὸ τὰς φωνὰς τῆς τρυφερᾶς νεολαίας τὸ «Κύριε φύλαπτε πολυχρόνιον τὸν ἐβεροῦ-την μας».

.....καὶ μένωμεν πρόθυμοι οἱ ὡς ἀδελφοὶ σας χωριανοὶ Μαραδένδριται.

1835 ἀπριλίον 15 Μαραδένδριον

Διὰ τοῦ παρόντος ἐξωφλιτικῆς γραμματος γίνεται δόλιον ὅτι ἡ κοινότης τοῦ χωρίου μας ἔχουσα λογαριασμὸν μετὰ τοῦ κυρίου Δημητρίου Σεμπέλου ἀπὸ ῥηξίματα δευτεριῶν καὶ ἄλλα ὡς εἰς τὸ κατὰστη-χον φαίνονται, σήμερον ἐξωφλίξῃ μετ' αὐτοῦ διὰ τῶν παρ' εὐθερέτων ἡμῶν καὶ μένει ὁ ῥηθεις κύριος Δημήτριος Σεμπέλος ἐξωφλιμένος ἐλεύθερος καὶ ἀκατα-ζήτητος εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοί του ἴσους ἡμᾶς καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς διαδόχους μας, ἀπὸ κάθε λογαριασμὸν ἀναφερόμενον εἰς τὸ κοινὸν ὁποῖ-ας δήποτε αἰτίας καὶ περιστάσεως παρελθόντων δωρομάτων καὶ πρὸς ἐνδειξιν τούτου, ὅλων δεδῶκαμεν τὸ παρὸν μας εἰς χεῖρας τοῦ βεβαιωμένου, παρ' ἡμῶν καὶ μαρτυρούμενον παρὰ τῶν ἐγκορίτων τοῦ Βιλαετιοῦ μας ἵνα ἔχει τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχύην καὶ ἔστω. 1836 ἀπριλίον Μαραδένδρι

Χριστόδουλος κοινοδότης
Σακελλάριος Μιχαλάκης βασιζώκα
Παπ' Ἰωάννης στήλος γγούτζια
Καροῦνης τῆς (;) γιάννη βλαχου
Κωσιαντῆς Σακελλαρίου Γεώργιος τῆς
Γεώργιος Κατσαδίας
κωσιαντῆς ἰζούκολα

Χριστι. Ἰω. σκόκα
Ἄλέξιος Παπάρογλου μαρτυροῦ τὴν
γνωσιότητα τῶν ἄνω ὑπογραφῶν
Χριστόδουλος οἰκονόμος ὁμοίως
Ἀθανάσιος σίτσης ὁμοίως

Ο Γ. Ριζάρης εἰς ἀπάντησιν ἀποστέλλει τὴν ἐξῆς εἰς ὑμῶν ἐπιτιμητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Μοναδενδρίτας:

Ἄριθ. 15191.

Πρὸς τοὺς περιποθήτους μοι χωριατοὺς Μοναδενδρίτας τὸν ἀκριβὸν ἀσπαμόν.

Εἶμαι εἰς ἀπάντησιν τῆς τιμίας τῶν 15 τοῦ παρελθόντος ἀπριλίου καὶ ἐχάρην διὰ τὸ αἰεὶ τῆς ποθητῆς μοι ὑγείας σας. Ἔυρον τὸ ἐγκλειστον ἐξωφλητικὸν σταλέν μοι διὰ τὸν κῆρ Δημητρίου Σημητέλου καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἦναι ὡς λέγω κατὰ τὴν αἰτησίαν του δὲν τὸ ἐδέχθη καὶ οὐδένα τρόπον καὶ εὐρίσκειται εἰς χεῖρας μου ὡς χαρτίον ἄχρηστον καὶ ἀνίσχυρον. — Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν τροχομένην μεταξὺ ὑμῶν καὶ τοῦ διαλληφθέντος κῆρ Δημητρίου διαφορὰν, διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ ζητούμενά σας ἐν εἶδει χρέους εἰς τὸ χωρίον ἀπὸ ῥιζίματα καὶ τόκους καὶ κεφαλαιώτικα γρῶσ. 20969·(20) κατὰ τὸν σταλέντα λογαριασμόν σας νὰ σᾶς πληρώσῃ ἀρχίζοντες ἀπὸ 1820 μέχρι τοῦ 1836, ἐπιφορτίσατε τὸ βάρος εἰς ἐμὲ, δίδοντές μοι τὸ ἐλεύθερον ἐγκρίων τὴν διαφορὰν σας κατὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος νὰ σᾶς συμβάσω καὶ νὰ σᾶς ἐξιῶσω, καὶ τὸ ὅποιον παρ' ἐμοὶ κρητὴ ἦτον πολλὰ εὐκόλον νὰ συμβιβασθῆτε καὶ νὰ ἐξιωασθῆτε χωρὶς τίνος μεσάζοντος, ὅταν μὴ πλεονεκτιόντες δὲν ἠθέλετε ἐξωκίλῃ ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, μ' ὄλον τοῦτο ἐπειδὴ καὶ μοι ἐδώσατε τοῦτο αὐτὸ βάρος, ἐγὼ κινουμένος ἀπὸ πατριωτικὸν τὸ ἐδέχθη μὲ δυσαρέσκειάν μου διὰ νὰ μεσολλαθῆσθε, ἀπὸ νὰ ἐξωφλήσῃτε μετὰ τοῦ αὐτοῦ κῆρ Δημ. Σημητέλου καὶ νὰ εἰσαχθῆ αὐτῶν ἢ ἀμοιβαία ἀγάπη ἀμφοτέρων, τῶν μερῶν, ὅταν ἡ τιμιότης σας ἠθέλετε ἔλθει εἰς αἰσθησὶν γνωρίσῃτε τὸ σφάλμα σας, πλεονεκτιόντες, ἢ ἀμελήσαντες ἐπράξατε, καὶ μὲ συγχωρήτε φίλοι συμπαιριῶται ἂν μὲ τόσην τόλμην σᾶς ἑμιλῶ, διότι ἐγγνώρισα τὸ ἄδικον τὸ ὅποιον προξενήτε πρὸς αὐτὸν, καὶ διὰ νὰ σᾶς τὸ παραστήσω, ἰδοὺ σᾶς κάμω μίαν σύνομον περιληπτὴν πρὸς πληροφορίαν σας, τὸ ὅποιον ἢ δὲν τὸ γνωρίζετε, ἢ δὲν τὸ θέλετε νὰ τὸ γνωρίσει, καὶ σᾶς ἐκφοράζομαι ὡς ἀκολούθως.

σον ἡ τιμιότης σας ἀπερνᾷτε εἰς τὸν λογαριασμόν ἀπὸ 1820, μέχρι τοῦ 1825, ἐν ᾧ χρόνῳ ἐμίσεισεν ἡ φαιμελία του αὐτοῦθεν εἰρήσιν δῶσιμον τόκους ἐπὶ τόκους καὶ τὸ παραδοξότερον κεφαλαιώτικα, τὸ ὁποῖον αὐτὸ μόνον εἰς τὴν βλαχομπογδανίαν πληρώνουν διὰ τοὺς χοίρους, γρ. 2081,19 τὰ ὅποια εὐρίσκω κακῶς ἀπεραμμένα εἰς τὸν λογαριασμόν σας καὶ ζητούμενα νὰ πληρωθῶν εἰς καιρὸν ὅπου ὡς ἐβεβαιώθη ἀκριβῶς πρὶν 5 ἡμέραις τῆς ἐπεσθῆν ἀποδημίας τῆς φαιμελίας του ἐπλήρωσεν αὐτὴ ὅλα τὰ ἀνήκοντα ῥιζίματα χωρὶς νὰ ἀφήσῃ χρέος εἰς τὸ χωρίον οὔτε ἓνα ὀβολόν, καὶ ἂν ὁ τότε βεβήλης τοῦ χωρίου ὁποῖος καὶ ἂν ἠθέλεν εἰσθαι τὰ ἐσφετέρισε ποῖος ὁ λόγος νὰ τὰ καθυποβάλλῃτε τῶρα νὰ τὰ πληρώσῃ καὶ ἐκ δευτέρου, τὸ ὅποιον λογίζεται ὡς ἀνοσιούργημα,

βον ἀπὸ 1825 μέχρι τοῦ 1831, τὸν καθυποβάλλετε νὰ πληρώσῃ ῥιζίμιον κατ' ἔτος γρῶσ. 900—810—770—1000—1050—920—870 εἰς διάστημα ἐπὶ χρόνων συμποσούμενα γρῶσ. 6320. — τῷ ὄντι ὑπερμετρον ὡς πρὸς τοὺς παρελθόντας χρόνους καὶ δι' αὐτὰ ἀπερνᾷτε τόκους ἐπὶ τόκους μέχρι τοῦ 1836 ἔτους γρ. 14.260. τοῦτο παρομοιάζει μὲ τὴν παρομοίαν ὅπου λέγει, «ἢ ἀλουπτὸν ἑκατὸν χρόνων καὶ τὸ ἀλουπτόπουλον ἑκατὸν δέκα».

Γ. Ἐκάμειτε μεγαλῶτατον σφάλμα διότι μετὰ τὴν ἀποδημίαν τῆς φαιμελίας του καὶ ζωῶσα ἡ πενθερά του, καθήμενη ἡ Μακαρίτισσα εἰς τὸ ὀσπήτιον, καὶ ἀπολαμβάνουσα τοὺς καρπούς τῆς ἰδιοκτητοῦ του γῆς, τὴν ἐζητήσατε, νὰ σᾶς πληρώσῃ καὶ δὲν σᾶς ἐπλήρωσε τὸ ἐτήσιον ῥιζίμιον διὰ τὴν νὰ μὴν ἀναφεροθῆτε πρὸς τὸν οἰκονύχην καὶ νὰ κάμῃτε τὴν ζήτησιν τὸ κατ' ἑκαστον ἔτος χωρὶς νὰ ὑπόκειται εἰς κανόνε τόνου; αὐτὸς ἦτον καὶ εἶναι εἰς κατὰστασιν ἀμέσως νὰ πληρώσῃ, ἐπειδὴ κατὰ φυσικὸν λόγον ὅς τις ἔχει νὰ λαμβάνῃ ἐκεῖνος, εἶναι καὶ εἰς χρέος νὰ ζητῇ, καὶ νὰ μὴν ἀφίστητε νὰ παρέλθων τόσα χρόνια καὶ νὰ τὸν προσθέσῃτε τόσην ὑπερβάλλουσαν τιμὴν εἰρήσιν δοσίματος συμπαθαλλομένην μὲ ἄλλους οἵτινες ἠμποροῦν ἴσως νὰ ἔχουν δεκαπλασίως περισ-

σότερα κτήματα δὲν πληρώνουν τὰ ἤμισυ, καὶ δ' ἀπὸ 1834, μὲ δύο γραμμικά σας ὦν τὸ ἀντίγραφο βλέπετε ἔσωνθεν τὸν ἐγράφετε παρακαλώντας τον νὰ σᾶς στείλλῃ τὸ χρέος του ὡς μετὴν προλαβοῦσαν σας ἀπὸ 1831, τὸν ἐγράφετε τὸν ὅποσον συνίσταται ἀπὸ γρ. 13.500, καὶ εἰς τὸν λογαριασμὸν σας βλέπω ἀντίφασιν, ὅτι τὸ 1834 τὸν γράφετε νὰ σᾶς στείλλῃ τὰ διαληφθέντα τὰ ἐν ἐκείνῳ διαλειφθέντα, ἔχετε ἀπερασμένα γρ. «18,322» μία συμφωνία διόλου παράλογος μετὰ τὰ γραφόμενά σας. λοιπὸν κύριοι λαβὼν ἤδη ἐγὼ τὴν ἐπιστολίαν κατὰ τὸν ἀνθάραμτον διορισμὸν σας καὶ παρακαλῆτε διὰ μέσου μου νὰ δωθῇ τὸ τέλος τῆς διαφορᾶς καὶ τῆς διαφωνίας σας, ἔκρινα εὐλογον ὅτι ὁ κύριος Δημήτριος Σημητέλος νὰ πληρώσῃ εἰς τὸ χωρίον καὶ μίαν καὶ μόνην φορὰν φέροια «χίλια τῆς Αὐγοῦστας» διὰ τὰ παρελθόντα καὶ μέλλοντα, τὸ πρόβλημα τοῦτο ἡ τιμωρίας του τὸ ἐδέχθη εὐχαριστίως χαριζόμενός μοι χωρὶς παντελῶς νὰ ἀντιπεῖν ἐπὶ τοιαύτῃ προτάσει ὅτι νὰ τῷ σταλθῇ ἔνα τακτικὸν ἐξωφλητικὸν γράμμα μαρτυρημένον καὶ βεβαιωμένον ἀπὸ τὰ ἀνήκοντα ὑποκείμενα, δηλ. ἀπὸ τὸν πρόπτον. ὅς τις ὁ κύριος Μ. Μίσογλους ἔως τὸν ὑστερόν νὰ διαλαμβάνῃ ὡς ἀκολούθως.

«ἀπὸ τὸ μέρος σας καὶ τῶν διαδόχων σας μένου» ἐλεύθερα τὰ ὑποστατικά του αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοί του, εἰς τὸ ἐφεξῆς ἴσους διὰ τὰ ἀπερασμένα, ὅσα καὶ διὰ τὰ μέλλοντα δασύματα ὁποιασδήποτε ἀξίας καὶ περιστάσεως ὑποσχόμενοι, νὰ ἀκούετε εἰς κάθε καιρὸν τὴν θέλησίν του, περὶ τούτων τῶν κτημάτων». ἄφ' οὗ τοῦτο τὸ γράμμα ἐκπελεσθῇ καὶ τοῦτο λέμνητε κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὸν ἴδιον, τότε ἐτοιμῶς καὶ χωρὶς ἀναβολῆς καιροῦ θέλουσιν σᾶς σταλθῇ τὰ ἀνωτέρω φιορίνια χίλια δι' ὁποίου μέσου κρίνετε πρὸς συμφέρον σας, καὶ ἂν ὑπ' ἀμελείας του, ἢ ἄλλως εὐαδίας (;) περιστασεως ἤθελε θέλησῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀνωθεν πληρωμὴν, ἐγὼ σᾶς ὑπόσχομαι, καὶ εἶμαι ἐτοιμὸς ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ νὰ σᾶς τὰ ἀποκρίνωμαι, ἢ τὸ ἰσχυρὸν αὐτῶν νὰ σᾶς τὸ στέλλω ἐξαλειφάτω, κατὰ πρότην σας διαταγὴν, οὕτως ἔκρινα κύριοι καὶ ἂν μείνετε εὐχαριστημένοι ἔ-

χε καλῶς, εἰ δὲ μὴ εἶδτε οἰκονομαῖον. καὶ τότε παύουν αἱ μεταξὺ σας φιλονικεῖαι καὶ διχόνοιαι, καὶ εἰσχωρεῖ αὐθὺς εἰς τὰς πτυχὰς σας, ἡ ἀδελφικὴ καὶ πατριωτικὴ ἀγάπη, ὅθεν διὰ τὰ ἡμῶν πάντα πρόθυμος εἰς τὸ νὰ ὑπερασπίζονται οἱ ἀπόντες συμπατριῶται μας μετὰ γεναιότητα τὴν δυστυχημένην πατριίδα, ἐν ἣ εἶδον κατὰ πρόπτον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, μὴν τοὺς παροξύνετε μετὰ τοιοῦτους χαμερπεῖς τρόπους καὶ σκληρύνεται ἡ καρδιά των καὶ ἂν ἔχουν νὰ προσφέρουν τι αὐτοπροαιρέτως πρὸς βοήθειαν τῆς πατριδος ἐμποδιζονται ἀσημονοῦντες, σᾶς συμβουλεύω λοιπὸν Κύριοι ἀφίσατε τὸν καθ' ἓνα εἰς τὴν προαίρεσίν του καὶ μὴν ζητῆτε δυναστικῶς τὸ ὅποσον δύναται νὰ κάμῃ τινὰς αὐτοθελήτως, διότι ἔνας καλὸς συμπατριώτης μας, ὅς τις, πρέει πατριωτισμὸν, ὡς ἐγγνώρισα εἶναι καὶ ὁ κύριος Σημητέλος καὶ δὲν τὸ καταδέχεται νὰ φανῇ εἰς τὴν φίλην του πατριίδα ἐπιλήσιμων, ὡς καὶ μόνοι σας ἂν ἠθέλητε κρίνῃ τὸ πᾶν ἀπαθῶς βλέπετε ὅτι δὲν θέλει νὰ ἀποξενωθῇ ἀπ' αὐτήν, ἀλλὰ θέλει καὶ τὸ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκούηται τὸ ὄνομά του εἰς τὸ δυστυχημένον χωρίον μας.

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος μου ὅπου μοι γράφετε εἶναι πάντος περιττόν, διότι τοιαύτας δόξας ἐγὼ οὔτε τὰς ζητῶ οὔτε τὰς θέλω, ἀλλὰ μόνον ἐπιθυμῶ ὅτι νὰ ἐνδόσετε τὴν προθυμίαν σας εἰς τὴν κρείττονα τῆς σχολῆς ἀποκατάστασιν, τοῦτο μόνον θέλω μοι εὐχαριστεῖ.

σᾶς παρακαλῶ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς, οἱ συγγενεῖς μου ἢ καὶ ὁποῖος ἄλλος πατριώτης εἶναι νὰ μὴ μετὰ ἐνοχλή μετὰ τὰ γράμμάτα του, ὡσὼν ὅπου ἐγὼ ἔκαμα πρὸς ὄλους τὸ σφειλόμενόν μου χρέος.

Πρὸς τούτους σᾶς λέγω καὶ τοῦτο ὅτι ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ φέρεσθε συγκαταβατικοὶ πρὸς τὰς χήρας τὰς πτωχὰς, καὶ πρὸς τὰ ὀρφανὰ, ἔως ὅτου νὰ γίνουσι τὰ τέκνα των ἐνήλικα ὅπου νὰ ἠμπορέσουν νὰ γίνουσι ἱκανὰ νὰ ἀναδεχθῶν τὸ βάρος τῆς κυβερνήσεως των, καὶ τῶν οἴκων των διότι κατὰ τὴν ἴδον, εἰς ἓνα λογαριασμὸν μοι εἶχε σταλθῇ ἴδον ὅτι πολλὰ ὀσπητὰ χηρῶν καὶ ὀρφανῶν ἐπωλήθησαν ἐξ αἰτίας τοῦ χρέους καὶ εἶναι ἀμαρτία νὰ τοὺς ἀ-

ποξενώσετε πολώντας την ιδιοκτησίαν των, τῇ ἀληθείᾳ πόσον ἀσπλαγγρον ἔργον εἶναι τὸ τοιοῦτον ἐκ τοῦ ὁποίου προκύπτει μεγάλη καταισροφή εἰς τὸ χωρίον μου.

Ἐν τοῦτοις ἀδελφικῶς ἀπαταζόμενος σας μένω πρόθυμος δούλος

τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1836 Τριέσιον

Γεώργιος Ἰρηζάρις

Τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης εὐρίσκειται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἐθνολογικῆς καὶ ἱστορικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν καὶ ἔχει ἀριθμὸν 15191.

Ἡ ἀπάντησις τῶν Μονοδενδριτῶν πρὸς τὸν Γ. Ριζάρην, εἶναι λεπτόμερης εἰς ὅλα τὰ σημεῖα, χωρὶς νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν προσήκοιτα πρὸς τὸν εὐεργέτην σεβασμὸν καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀγανακτισέως των διὰ τὴν καταπάτησιν τοῦ δικαίου των.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τῶν Μονοδενδριτῶν πρὸς τὸν Γ. Ριζάρην ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Νικολαΐδου.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη τῶν Μονοδενδριτῶν ἔκαμε δυσάρεστον ἐντύπωσιν εἰς τὸν Γ. Ριζάρην, ὅπως ἔγραψεν οὗτος πρὸς τὸν Μιχαὴλ Μίσιον, καὶ ἀποστέλλουν πρὸς αὐτὸν τὴν ἀπὸ 3 Ἰανουαρίου 1837 ἐπιστολήν, ἣ ὅποια ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Νικολαΐδου.

Ὁ Σεμιτέλος ἀρνεῖται, καὶ πόλλιν νὰ καταβάλῃ τὸ χρέος του διότι τὸ ἐξαφρητικὸν δὲν τὸ ὑπέγραψε καὶ ὁ Μιχαὴλ Μίσιος, καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς αἰτία νὰ μὴ ἔχη τὸ ἐξαφρητικὸν κύρος, παρ' ὅλον ὅτι ἦτο ὑπογεγραμμένον ἀπὸ ὅλους τοὺς λοιποὺς κατοίκους.

Μετὰ τῆς ἀπὸ 3 Ἰανουαρίου 1837 ἐπιστολῆς ἀπεσταλῆ καὶ τὸ ἐξαφρητικὸν, ὅπως τὸ ἐξήτησεν ὁ Σεμιτέλος, ἀλλὰ μέχρι τῆς 20 Μαγρίου 1838 δὲν ἔλαβον ἀπάντησιν οἱ Μονοδενδριταί, ὅποτε ἀναγκάζονται ν' ἀποστέλλουν πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Θεόδωρον Δούμαν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν:

Πρὸς τὸν ἐπιμύθιατον κύριον Θεόδωρον Δούμα εἰς Τριέσιον

τῇ 20 Μαγρίου 838 Μαναθένδροι

Εἰς τὰς 3 Ἰανουαρίου του 1837 ἔτους παρελθόντος ἐστελλάμεν τὴν ἐξόφλησιν

τοῦ εὐγενεσιῶτου Δ. Σεμιτέλου κατὰ τὴν αἰτησίαν του διὰ μέσου τοῦ εὐγενεσιῶτου Γ. Ριζάρην, ὅσις ἀπὸ Κορφοῦς εἰς τὸ πρὸς τὴν εὐγενείαν του τὸν κύριον Μιχαλάκη Μίσιον μᾶς ἔγραψε ὅτι τὴν ἔσειλε εἰς τὴν ἐπιμύθιατά σας· καὶ ὅτι πλέον πρέπει νὰ συνεννοηθῶμεν μετὰ τὴν ἐπιμύθιατά σας. περὶ τοῦτου ἡμῶς σχεδὸν χρόνος παρήλθεν καὶ ἀπάντησιν καμμίαν δὲν ἐλάβαμεν τὴν αἰτίαν δὲ ἀγνοοῦμεν ὅθεν τώρα βιαζόμενοι ἀπὸ τὰς ἀνάγκας μας σᾶς ὑπενημῆζομεν παρακαλοῦντες σας νὰ μᾶς σταλθῶσιν ὅσον τάχιστα, ὅσα ἡ εὐγένειά του ἤθελε προαιρεθῆ νὰ δόσῃ, εἰς τὴν πωχρὴν πατρίδα του. ἥτις γνωρίζουσα τὸν εὐγενῆ χαρακτήρα, τὴν καλοκράατον ψυχρὴν του, τοῦ ἔπεμψε τὴν εἰρημένην ἐξόφλησιν, ἀρήσασά τον εἰς τὴν ἀδιοπροσέρεστον διάκρισιν του. καὶ εἶναι πεπεισμένη ὅτι θέλει ἀπολαύσῃ ἀπὸ τὴν εὐγένειαν του ὑπὲρ τὰς ἐλπίδας της. Ἐν ταυτῷ παρακαλοῦμεν καὶ τὴν ἐπιμύθιατά σας νὰ μεσιτεύσῃτε ὥστε νὰ λάβῃ τέλος ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὅσον τάχιστα καὶ θέλετε ὑποχρεῶσαι καὶ ἡμᾶς καὶ τὰς χήρας, καὶ πωχρὰς τοῦ χωρίου μας, διότι θέλουσιν ἀπαλλαγθῆ ἀπὸ τοῖς ἐπιπλέον τόκοις τῆς ποσότητος τὴν ὅποιαν ἡ εὐγένειά του θέλει προσφέρει εἰς βοήθειαν· καὶ νὰ εἰδῶμεν κάλλιον ἀνακούφισιν τῶν ὅσων πάσχει ἡ πτωχὴ πατρίς του· προσμένοντες τὴν ἀπάντησιν σας ὅσον τὸ γρηγορότερον μένομεν τῆς ἐπιμύθιατός σας οἱ ὡς ἀδελφοὶ σας χωριανοὶ Μαναθένδροιται.

τὴν εὐγενείαν του τὸν κύριον Δ. Σεμιτέλον ἀδελφικῶς προσκυνοῦμεν. πολὺ μᾶς ἐλύπησεν ὁ θάνατος τῆς φιλότιμης κόρης του, ἥτις ὡς μᾶς ἔλεγαν ἐκπαιδευμένη καὶ ἔχουσα πρὸς τὴν παιδείαν κλίσιν ἐδείκνυε ὅτι ἤθελε κατασταθῆ ποτὲ περιβλεπτός. ἀλλ' ὁ σκληρὸς θάνατος τὴν ἤρπασε ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν στενωτέρων συγγενῶν της· καὶ θυμαίνουσε ὅλας τὰς ἐλπίδας των· ἅς εἶναι ἡμῶς ζωὴ καὶ εὐτυχία ἀκλόνητος εἰς τοὺς λοιπούς.

Χριστόδουλος Κοῦνιαρης

Μιχαλάκης Χοισι. Βαριζώκας

Κωνσταντῆς Καπρῆς

δημήτριος ἀλεξίου μακούσης

Χριστόδουλος Σεμιτέλος

Θεόδωρος Κομπογιάννη
 Ἰωάννης Μ. Σιεϊδης
 Ἰωάννης Ἀναστ. Τζούτζκουλα
 κωνσταντῆς Σακελλαρίου
 Ἰωάννης Γ. Πανατζῆς
 Γεώργιος κατζιαδίμα
 σίλος Γκούτζια ἔλευθέριος Γ. σιοφίλ
 Ἰωάννης Χρόνη Χριστόδουλος Ἰω. πιερλὲ
 κωνσταντῆς Ἰωάννου Σακελλάριος
 ΠαπαἸωάννης Παναγιώτης Βασιλάδης
 Γεώργιος Κοιτοδίμου Γεώργιος Ρούση
 Δημήτριος ζωγράφος

Ἄλλὰ οὐδεμίαν ἀπόκρισιν ἔλαβον καὶ
 τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1839 ἀποστέλλουν
 καὶ ἄλλην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Θεόδωρον
 Δούμαν τὴν ἐξῆς:

Πρὸς τὸν Ἐντιμώτατον Κύριον Θεό-
 δωρον Δούμαν

τῆ 11 Ἰανουαρίου 1839 Μαραδένδρι
 Εἰς τὰς 20 Μαρτίου τοῦ παρελθόντος
 ἔτους σὰς ἐγράψαμεν καὶ σὰς ἐπαρακα-
 λοῦσαμεν διὰ τὴν ἐξώφλισιν τοῦ Κυρίου
 Δημητρίου Σεμιτέλου, ἡ ὁποία μέσον τοῦ
 εὐγενεστάτου Γεωργίου ῥιζάρη ἐπαίλλη
 πρὸς τὴν ἐντιμότητά σας, ὡς μᾶς ἔγραφε
 καὶ οὐ πλέον νὰ συνεννοηθῶμεν μετὰ τὴν
 ἐντιμότητά σας. τὴν περιλαβὴν τῆς περι-
 ῆς ὁ λόγος γραφῆς μας δὲν ἀμφιβάλλο-
 μεν, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν σὰς
 ἐσωκλείαμεν γράμμαμα μας πρὸς τοὺς ἐπι-
 τρόπους τοῦ μακαρίου Διονυσίου Πα-
 πᾶ—ρούση, παρὰ τῶν ὁποίων ἔλαβουμεν
 τὴν ἀπάντησιν· παρὰ δὲ τῆς ἐντιμότητός
 σας ἕως σήμερον ἀπόκρισιν δὲν ἐλάβο-
 μεν καὶ ποία εἶναι ἡ αἰτία ἀγνοοῦμεν.
 διὸ καὶ διὰ τοῦ ταπεινοῦ μας λαμβάνο-
 μεν τὸ θάρος νὰ σὰς ξαναβαρύνωμεν
 παρακαλοῦντες σας πρῶτον νὰ μᾶς ἀπο-
 κριθῆτε περὶ τῆς διαληφθείσης ὑποθέσε-
 ως τοῦ εὐγενεστάτου Δημητρίου Σεμιτέ-

λου, διότι ἡ ἀργητὰ αὕτη προξενεῖ ὄχι ὀ-
 λίγην ζημίαν. καὶ δεύτερον τὰ ἐσωκλη-
 μένα νὰ τὰ ἐγχειρίσητε ὡς αἱ ἐπιγραφαι-
 ῶν, καὶ μᾶς ὑποχρεῶνετε· σὰς ταπεινο-
 προσουνοῦμεν περιμένοντες ταχεῖαν ἀπό-
 κρισίν σας οἱ πρόθυμοι εἰς τοὺς ὁρισμούς
 σας

χωριανοὶ Μαραδένδριται
 Κωνσταντῆς Σακελλαρίου
 Ἰωάννης Κοιτοτζῶν
 Χριστόδουλος Ἰωάννου Σκόκα
 Γεώργιος Ἀναστασίου Τζούτζκουλα
 Θεόδωρος Κομπογιάννη
 Χριστόδουλος Γεωργ. Κόνιαρη
 Πανατζῆς Σακελλαρίου
 Κωνσταντῆς Καποῆς
 Σπήλος γκούτζα
 Γεώργιος Κομπογιάννη
 Γεώργιος Ἰωάν. βλάχου

Παρήλθεν ἀρκετὸς καιρὸς, ματαίως
 περιμένοντι οἱ Μονοδένδριται ἀπάντησιν ἀ-
 πὸ τὸν Θ. Δούμαν, διὰ τοῦτο προσφεύγουν
 καὶ πάλιν πρὸς τὸν Γ. Ριζάρη, εἰς τὸν
 ὁποῖον γράφουν τὴν Ἰουνίου 1840 ἐπι-
 στολὴν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Ι.
 Νικολαΐδης, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν παραπο-
 νοῦνται διότι «ἡμεῖς δὲ κατὰ συνέπειαν
 τοῦτου ἐγράψαμεν ἕν καὶ δύο γράμματα
 πρὸς τὴν ἐντιμότητά του, ἀλλὰ μέχρι τοῦ-
 δε καμμίαν ἀπάντησιν δὲν ἐλάβαμεν» καὶ
 τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς συμβολεύσῃ τι
 πρέπει νὰ κάμουν, διότι ἡ ὑπόθεσις αὕτη
 τοὺς καταταράσσει.

Οὗτος συνέστησεν εἰς τὸν Σεμιτέλου
 νὰ ἐξωκλήσῃ τὸ χρέος του, ὡς φαίνεται
 πιθανόν καὶ ὅπως ἔκαμεν οὗτος διότι εἰς
 τὸν Κώδικα τοῦ Μονοδένδριου δὲν ὑπάρ-
 χει μετὰ ταῦτα ἄλλο ἀντίγραφον ἐπιστο-
 λῆς σχετικῆς μετὰ τὸ ζήτημα τοῦτο.

ΑΙ ΣΛΑΥΙΚΑΙ ΔΙΕΙΣΔΥΣΕΙΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ*

Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ αἱ δύο Σκῆται, μέχρι τοῦ ἔτους τούτου, δὲν εἶχον τύχει αὐτοτελοῦς ἀναγνωρίσεως τῶν προνομίων των, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ Μονὴ πρὸ ὀλίγου χρόνου εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Ρώσων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι αἱ Σκῆται δὲν ἔχουσι πο' ἐ αὐτοτελεῖς προνομίας. Προσέτι δὲ οἱ Ρῶσοι πρὶν ἢ καταλάβουσι τὴν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀπέρριψαν τὸν εἰσαχθέντα ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος Κανονισμόν καὶ οὐδεμίαν προθυμίαν πρὸς συμμόρφωσιν ἐπεδείκνυν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἐγένοντο τῇ προτροπῇ τῆς μεγάλης Ρωσσίας, ἠθέλησεν αὕτη, τὴν στιγμήν τῆς πτώσεως τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας νὰ ἐπωφεληθῇ ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων της τῶν προνομίων τῶν λοιπῶν μονῶν.

Διὰ τοῦ τρόπου λοιπὸν τούτου, πᾶσα διάταξις αὐτοκρατορικῆ ἢ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἀφορῶσα εἰς προνομίας οἰασθήποτε Μονῆς, ἐπεξεκτείνετο καὶ εἰς τὴν Ρωσικὴν καταστάσαν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ἀσφαλῶς ἐπὶ τῶν Σκητῶν οὐδεμία ἐπεβάλλετο προστασία, πλὴν ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρου τούτου παρεῖχεν λαβὴν πρὸς δημιουργίαν συμφερούσης διὰ τοὺς Ρώσσους καταστάσεως.

Ἡ πρώτη αὕτη διεθνῆς πράξις, κατοχυρώνουσα προνομίας εἰς ὑπηκόους μιᾶς δυνάμεως ἐντὸς ἐδάφους κατοικημένου ὑπὸ πολλῶν μειονοτήτων, ἀποτελουσῶν ἰδιόρρυθμον μοναχικὴν πολιτείαν, ἣτις ἐκ παραδόσεως αὐτεκυβερνᾶτο ἐπὶ χιλιετηρίδα περίπου καὶ ἣτις πνευματικῶς ὑπήγετο εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἀποτελεῖ μίαν μαύρην σελίδα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μεγάλης χώρας τοῦ Βορῆα, διότι φερομένη αὕτη, ὡς προστατεύουσα τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τοὺς ὑποδοῦλους τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, τὴν στιγμήν τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος, ἄφησε τούτους ἀνυπερασπίστους, ἐνδιαφερθεῖσα μόνον διὰ τοὺς ὁμογενεῖς της, ἵνα δυνηθῇ μελλοντικῶς καὶ ἀφομειώσῃ ἢ ἔξανδραποδίση αὐτοὺς (1).

Ἀπετέλεσεν εὐτύχημα διὰ τὴν τύχην τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἡ διακρίβωσις ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων τῶν πραγματικῶν προθέσεων τῆς Ρωσσίας, τόσον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὅσον καὶ ἐν τῇ ΝΑ. Εὐρώπῃ, μάλιστα δὲ τῆς Ἀγγλίας, ἣτις βλέπουσα τὴν Ρωσικὴν διείσδυσιν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἐφοβεῖτο μείωσιν τῶν κυριαρχικῶν ἐπὶ τῶν θαλασσῶν δικαιωμάτων της. Ὁ Ἀγγλικὸς τύπος ἤρχισε καταφερόμενος κατὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τοῦ Προσβευτοῦ Ἰγνάτιου. Ὁ Μαρκήσιος Σώλβεργκ τὴν 1ην Ἀπριλίου 1878 ἔλεγεν, ὅτι ἡ Συνθήκη αὕτη ἀπειλεῖ τὰς διεθνῆς σχέσεις καὶ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς περὶ Ἁγίου Ὄρους διατάξεως, θὰ εἶναι ἡ κατῆσχυσις τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὰ μέρη καὶ τὰ παράλια ὅπου κυριαρχεῖ ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἐπὶ βλάβῃ ὅχι μόνον αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀλλὰ παντὸς Κράτους ἔχοντος εἰς τὴν Μεσόγειον συμφέροντα (2).

Οἱ ἐπαχθεῖς οὗτοι ὄροι τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, εὐτυχῶς μετερρυθμίσθησαν κατόπιν πρωτοβουλίας τῆς Ἀγγλίας, διὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου τοῦ ἰδίου ἔτους (3), εἰς τὸ ὁποῖον κατανοήσασαι τὸν σκοπὸν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 499.

1. Βλ. Χρ. Νάλτσα: Συνθήκη Ἁγίου Στεφάνου σελ. 22.

2. Μεταξάκης σελ. 47.

3. Βλ. Σαφεριάδη: Μ.Δ.Δ.Α. 1925 σελ. 80.

τῶν Ρωσσικῶν ἐνεργειῶν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, κατὰ τὰς γενομένας συζητήσεις ἀντέδρασαν εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἄρθρου τούτου, προέβησαν δὲ μετὰ μακρὰς συζητήσεις εἰς διατύπωσιν γενικοῦ ἄρθρου, οὗτινος ἡ διατύπωσις ὀφείλεται εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἰταλίας Οὐβρὶ (1).

64. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ ΤΗΣ 1|13 ΙΟΥΛΙΟΥ 1878

Ὡς εἶδομεν, ἡ Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἦτο προκαταρτική, ἔμελλε δὲ ἀργότερον νὰ ὑλογραφῆ ἡ ὀριστική Συνθήκη Εἰρήνης. Πρὸς τοῦτο τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Γερμανοῦ Καγκελαρίου πρίγκηπος Βίσμαρκ, συνεκλήθη τὴν 1|13 Ἰουλίου 1878 τὸ ἐν Βερολίῳ Συνέδριον (2).

Πλὴν τῶν λοιπῶν ἐκκρεμῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀπετέλεσαν θέματα ρυθμιστέα ὑπὸ τοῦ παρόντος Συνεδρίου, θὰ ἐρρυθμίζετο ὀριστικῶς καὶ τὸ ζήτημα τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ξένων μειονοτήτων. Πρὸς τοῦτο ἡ Ρωσσία εἰς τὸ συνέδριον προσεπάθησε διὰ παντός τρόπον νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς καὶ δι' τὴν κατοχύρωσιν τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἁγίῳ Ὄρει μοναχῶν τῆς. Εἰς τὰς προοπαθείας αὐτὰς τῆς Ρωσσίας ἀντέδρασαν ὡς ἦτο φυσικόν, αἱ λοιπαὶ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ οὕτω ἡ Ρωσσία ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ τὰς ἀξιιώσεις τῆς, ἐξεληθούσα τελικῶς ἡττημένη.

Εἰς τὴν Συνθήκην αὐτὴν περιλαμβάνετο διάταξις, ρυθμιζούσα τὴν τύχην τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μοναχικῶν μειονοτήτων, ἧτις, ὡς εἶδομεν, ὀφείλεται εἰς τὸν ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἀντιπρόσωπον τῆς Ἰταλίας Οὐβρὶ. Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου τούτου, γενικαί οὖσαι, διασφαλίζουν τὰ κτηθέντα προνόμια ὑπὸ τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μονῶν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως καὶ φυλετικῆς διακρίσεως. (3) Οὕτω διὰ πρώτην φορὰν ἐλάμβανε ὀριστικὴν πλέον μορφήν ἡ διεθνὴς ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους προστασία. Καίτοι αὕτη ὑπὸ τῶν Ρώσων δὲν ἐγένετο σεβαστή, ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν τῆς μελλοντικῆς ὀριστικῆς κατοχυρώσεως τῶν προνομίων τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἧτις κατοχύρωσις εἶχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ Ρωσσοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν τύχην τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὑπηκόων των, ἐν ἴσῃ μοῖρᾳ πρὸς οἰομένην Εὐρωπαϊκὸν Κρατος.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι οὐδεὶς τῶν Σλαβικῶν λαῶν (Σέρβων ἢ Βουλγάρων) ἐπέδειξε τὸ ἐλάχιστον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τύχην τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὁμοεθνῶν των, ἀφήσαντες αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην των καὶ εἰς τὰς ἀρξείας τῆς Τσαρικής Κυβερνήσεως.

Ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦτο, ἐλάμβανε μέρος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία, πλὴν ὁμως οὐχὶ μόνον διὰ τὸ Ἁγιον Ὄρος δὲν ἐξεδήλωσεν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ λοιπὰ ἐκκρεμῆ Ἑλληνικά ζητήματα (4).

Οἱ ὅροι τῆς Συνθήκης καὶ μάλιστα τὸ ἀφορῶν τὸ Ἁγιον Ὄρος ἄρθρον, οὐδεμίαν ἄμεσον ἐπίδρασιν εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ, διότι οἱ Ἁγιορεῖται μοναχοὶ ἐξηκολούθησαν ρυθμίζοντες τὰς σχέσεις αὐτῶν μεταξύ των κατὰ τὰ ἀνεκὰθεν κρατοῦντα, ὡς πρὸς τὴν ἐλευθέραν δὲ εἰσοδὸν τῶν ξένων μοναχῶν οὐδεμίαν μέχρι τότε προεβλήθη ἀντίδρασις ἐκ μέρους των.

1. Μεταξάκης σελ. 47.

2. Βλ. Νάλτσα Συνθήκη Ἁγίου Στεφάνου σελ. 71, *Driauct* τομ. β' σελ. 522 Κ. Παπαρηγοπούλου τόμ. ΣΤ' σελ. 353, Λάσκαρη: Διπλωματικὴ Ἱστορία Εὐρώπης σελ. 201, Ἀσπρέα τόμ. β' σελ. 105 ἐπομ. καὶ Κατσαρέα σελ. 52, λεπτομερείας τῶν ὄρων τῆς Συνθήκης ταύτης.

3. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ὑπ' ἀριθμ. 62 παρ. 8 ἔχει ὡς ἐξῆς: «Οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁθῶ ὀθενδῆποτε καὶ ἂν καταγῶνται, θὰ διατηρήσωσι τὰ παραχωρηθέντα εἰς αὐτοὺς προνόμια καὶ δικαιώματα, ἀπολαμβάνοντες ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, πλήρως ἰσόητος δικαιωμάτων καὶ προνομίων. Τὸ πλῆρες κείμενον βλ. εἰς *Novadourghian* τ. IV (1903) σελ. 191 ἐπ.

4. Λεπτομερῆ ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων βλ. εἰς Νάλτσα: Συνθήκη Ἁγίου Στεφάνου σελ. 64 ἐπομ.

Διὰ τὴν Ρωσσίαν τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ὑπῆρξεν ὀλέθριον, διότι ὡς γνωστόν, δὲν ἐπραγματοποιήθησαν αἱ βλέψεις αὐτῆς, πλὴν ὅμως ἐξέθρεψεν αὐτὴ αἰσθημᾶ ἐκδικήσεως ἐναντίον τῶν λοιπῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων (1).

Ὡς πρὸς τὸ "Ἄγιον Ὄρος ἀνεξίτηται τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα ἐπαναλάβῃ τὰς πρὸς κυριαρχίαν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδιώξεις της, ἅς ὀλίγον ἔλειψε νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς τὴν Πρεσβευτικῆν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου τοῦ ἔτους 1913 (2)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ'

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΝ

65. Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ὡς ἀνωτέρω (παρ. 33) ἀνεφέραμεν, τὴν 2αν Νοεμβρίου 1912, ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Κουντουριώτην ἀπληλευθέρωσε τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ Ἄγημα ὑπὸ Ἀξιωματικὸν ἀνελθὼν εἰς Καρυὰς, ἀνεπέτασε τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν καὶ ἔγκοτέστησεν οὕτω τὴν Ἑλληνικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἄμεσος συνέπεια τῆς ἀπελευθερώσεως ἡ ὅ ἢ de facto ἐνσωμάτωσις τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς τὸ Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὁποῦ ἄλλωστε ἀποτελεῖ καὶ γεωγραφικὸν τμήμα (3).

Διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἐδίδετο ὀριστικὸν τέγμα εἰς τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Ρώσων κατακτητῶν, οἵτινες πλέον δὲν ἠδύναντο νὰ προτάξωσι τὸ αἰτιολογικὸν τῆς προστασίας τῶν Χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῶν ὑποδούλων εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀμέσως ἀπέστειλεν ἐκεῖσε Ἀστυνομικὴν δύναμιν πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐπιβολὴν τῆς Κρατικῆς ἰσχύος ἀφ' ἑτέρου, εἰς οὐδεμίαν ὅμως ἀνάμειξιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους προσέβη, σεβασθεῖσα τὸ ἔκπαλαι ἐκεῖσε ἰσχυρὸν Μοναχικὸν πολίτευμα (4).

Τὰ κυριαρχικὰ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους δικαιώματά της, ἡ Ἑλλὰς σιωπηρῶς διετήρησε μέχρι καὶ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης, διότι μέχρι τότε οὐδεμίαν διεθνήν πρᾶξιν ἀναγνωρίζουσα ταῦτα ἐγένετο, μόνον δὲ διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου σιωπηρῶς περιλαμβάνετο τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους (5).

66. ΠΡΕΣΒΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1913

I. Εἰσαγωγικὰ

Τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ

1. *Driavet—Lhéritier* τομ. III σελ. 509. Νάλτσα σελ. 87.

2. Κατωτέρω παράγραφος 66.

3. Τοῦτο λεπτομερῶς κατεδείξαμεν εἰς παρ' 3.

4. Πρβλ. Α. Εὐαξίαν ἐνθ. ἀνωτ. ὅπου ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τῆς 2ας Νοεμβρίου 1912 ὅτε ὁ νικηφόρος ἡμῶν στόλος κατελάσας τὰς Τουρκικὰς ἀρχάς, ἀνεπέτασεν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους τὴν κυνὸλευκον, οἱ δὲ Ἄγιοι εἶπαι ἔσπευδον νὰ ὑποβάλωσιν ὑποταγὴν εἰς τὸν Βασίλεα τῶν Ἑλλήνων Γεώργιον Α' ἕκτοτε ἡ Χερσόνησος τοῦ Ἄθω, μεθ' ὧν τῶν ἱερῶν Σηγημάτων της ὑφείχθη δικαίῳ πολέμου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, ἣτις ἀγνωρίσθη σιωπηρῶς διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, διὰ τῆς ὁποίας συμπεριελήφθη, ἀνευ ἐπιφυλάξεως τινός, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος».

Ὁμοίως βλ. Δ. Πετρακάκον: Τὸ Μοναχικὸν πολίτευμα κ.λ.π. σελ. 162. «Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἐν τοσούτῳ περιωρίσθη εἰς τὴν ἐν Καρυαῖς ἐγκαθίδρυσιν Ἀστυνομίας χάριν αὐστηρῶς καὶ μόνον τῆς Δημοσίας Τάξεως... ἀπέφυγε μάλιστα ἐπιμελῶς οἰανδήποτε ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καίτοι ἐπιμόνως προεκλήθη πρὸς ἄσκησιν τῶν κυριαρχικῶν της δικαιωμάτων».

5. Παβλ. Λασκάργη: Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης 1814—1914 σελ. 347.

τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπ' αὐτοῦ, ἔστω καὶ σιωπηρῶς, ἡ Τσαρική Ρωσσία ἐθεώρησεν ὡς σοβαρὸν ἐμπόδιον διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους βλέψεών της καὶ ἐσκέφθη, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλληνικὴ κυριαρχία δὲν εἶχεν εἰσέτι διεθνῶς ἀναγνωρισθῆ, ἦτο δυνατὴ πᾶσα ἐκ μέρους-της ἀντίδρασις, πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκεῖσε τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς διαφοροποιήσεως τοῦ Ἁγιορειτικοῦ καθεστώτος. Ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἡ ἄρσις τῆς σιωπηρᾶς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν δυνάμεων, ἄνευ σοβαρᾶς καὶ δεδικοιολογημένης αἰτίας, ἐσκέφθη νὰ μεταβάλλῃ τὸ Ἁγιον Ὄρος εἰς χῶρον ἀνεξάρτητον, ἔχοντα αὐτοτελῆ διεθνή ὑπόστασιν καὶ τοῦτο ἵνα μελλοντικῶς κατορθώσῃ καὶ κυριαρχήσῃ ἐπ' αὐτοῦ, ἀφοῦ βεβαίως πρῶτον παύσει ἡ Ἑλλάς νὰ ἀσκήῃ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροήν τινα καὶ τὰ κυριαρχικά της δικαιώματα.

II. Ἡ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου τῆς 17 Μαΐου 1913.

Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 5 τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου, ἥτις ἐροῦθμιζε τὰς τύχας τῶν ἀπελευθερωθέντων ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐδαφῶν, ὠρίζετο, ὅτι ἡ Τουρκία καὶ αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις ἐμπιστεύονται εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις τὴν φροντίδα νὰ ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης πασῶν τῶν Ὀθωμανικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐκτὸς τῆς Κρήτης καὶ περὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης προέκυπτεν ἡ υποχρέωσις τῆς Ἑλλάδος περὶ καθορισμοῦ τοῦ Ἁγιορειτικοῦ ζητήματος μετὰ τῶν συνοπιογραφάντων τὴν Συνθήκην εἰδικῶς δὲ μετὰ τῆς Βουλγαρίας, ἥτις εἶχε στρατὸν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, καθ' ὃν χρόνον ὑπεγράφετο ἡ Συνθήκη καὶ διεξεδίκει ἐπ' αὐτοῦ δικαιώματα (1). Διὰ τοῦ ἀρθροῦ τούτου παρεμφερίζοντο ὀριστικῶς τὰ Ρωσικὰ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους δικαιώματα.

III. Τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου.

Βλέπουσα ὅθεν ἡ Ρωσσία τὴν ὀριστικὴν καταστροφὴν τῶν ἐπεκτατικῶν μέγχοι τοῦ Αἰγαίου σχεδίων της, διὰ τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον, ἔρριπεν ἀμέσως τὴν ἰδέαν τῆς ἀνάκηρύξεως τοῦτου εἰς αὐτόνομον πολιτείαν, ἵνα δυνηθῆ οὕτω μελλοντικῶς καὶ κυριαρχήσῃ ἐπ' αὐτοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτο ἤρριψε κινουμένη δραστηρίως. Τὸ σύνθημα τῆς ἐξορμήσεως ἔδωσε τὸ ἐν ἔτει 1912 ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ Α. Δημητριάδου: Περὶ τοῦ Ἄθω καὶ τῆς Διθνοῦς αὐτοῦ θέσεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξε τὰς ἀπόψεις του περὶ τῆς λύσεως τοῦ Ἁγιορειτικοῦ ζητήματος, αἵτινες δὲν ἦσαν ἄλλο τι εἰμὴ ἡ ὑπὸ τῆς Τσαρικῆς Κυβερνήσεως ἀκολουθουμένη γραμμὴ (2).

Ὅθεν εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἕξ (6) Μεγάλων δυνάμεων, ἡ Ρωσσία προέτεινε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πρότασις ἥτις εὗρεν ἀπλήγησιν καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὴ, διότι οὐδεμία τῶν συμβαλλομένων δυνάμεων ἠδυνήθη νὰ προΐδῃ τοὺς σκοποὺς τῆς Ρωσσι-

1. Βλ. Μεταξάκην σελ. 177.

2. Περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Δημητριάδου καὶ τῶν λοιπῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ βλ. Σμυρνάκην σελ. 149, ἰδία δὲ Ἰσίδωρον μονοχόν: Ἀπάντησις εἰς τὸν Α. Δημητριάδου ἢ περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους: Πλὴν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Δημητριάδου ἡ Ρωσσία τότε, μὴ δυναμένη διὰ λόγους καθαρῶς πολιτικούς νὰ ἀποσπάσῃ τὴν συγκατάθεσιν πρὸς διεθνοποίησιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς Ρωσικῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἐξήγγειρε τοὺς Ρωσσοὺς κελλιώτας καὶ προέτρειπεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὑπογραφὴν ὑπομνήματος ὅπερ αὕτη ὑπέβαλλεν εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου. Βλ. Κτενᾶν: Ἀπαντα σελ. 512—513 καὶ Μεταξάκην σελ. 103 ἐπὶ. Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῶν Ρώσων Κελλιωτῶν ἀφίχθη ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὁ Γραμματεὺς τῆς ἐν Κοινῳλόλει Ρωσικῆς Πρεσβείας Βόρις Σάβιτς Σεραφίμωβ Βλ. Κτενᾶν σελ. 513.

κῆς προτάσεως, ὑπογραφέντος σχετικοῦ πρωτοκόλλου, δυνάμει τοῦ ὁποίου τὸ Ἄγιον Ὄρος ἀνεκχεύετο εἰς πολιτείαν αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον (1).

Δυνάμει τοῦ πρωτοκόλλου τούτου τὸ Ἄγιον Ὄρος θὰ εἶχε αὐτονομίαν ἀνεξάρτητον καὶ οὐδετέραν, μὴ ἐξαρτώμενον ὑπὸ οὐδεμιᾶς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Θὰ διοικητῆται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου (Πρωτάτου ἢ Συνάξεως), θὰ διατηρηθῶν ἐξωπλισμένα σκάφη καὶ Ἀστυνομικὴν δύναμιν. Καθωρίζοντο δὲ ἐν συνεχείᾳ τὰ δικαιώματα τῶν εἰσερχομένων ξένων μοναχῶν (2).

Διὰ τοῦ ὑπογραφέντος πρωτοκόλλου ἀνεξωπυροῦντο καὶ πόλιν αἱ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ρωσικαὶ βλέψεις, πλὴν ἡ Ρωσσία δὲν ἦτο ἀπολύτως ἱκανοποιημένη ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῆς Συνδιασκεψέως, διότι δὲν ἐπραγματοποιήθησαν οἱ διὰ τοῦ βιβλίου τοῦ Δημητρίου ἐκφρασθέντες πόθοι. Οἱ Ρῶσοι ἐπίστευον, ὡς τουλάχιστον βεβαίῳ ὁ ἐν Πετροῦπολει τότε Ἑλληνας Προσβευτὴς Ψυχᾶς «εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἰδίου καθεστῶτος αὐτονομίας, διατελούσης ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὀρθοδόξων Κρατῶν». Πρὸς τοῦτο ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις διὰ διαβημάτων τῆς πρὸς τὸν Ἑλληνα Προσβευτὴν, ἐξήτη παρὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀποσύρῃ τὴν φρουρὰν καὶ προβῇ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ρωσσίας εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων τοῦ Ἁγίου Ὄρους, προέτεινε δὲ τὴν εἰς χρόνον εὐθετον ἐξέτασιν τῶν ἐπιβαλλομένων μεταρρυθμίσεων τοῦ ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ (3).

Καὶ ἐνῶ αἱ Ρωσικαὶ προσπίθειαι εὐρισκόν ἀντιμέταπον τὴν σθεναρὰν ἀντίδρασιν τῶν μεγάλων δυνάμεων Ἀγγλίας—Ἰταλίας—Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, αἵτινες διέγνωσαν τοὺς πραγματικοὺς σκοποὺς τῆς Ρωσσίας, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ σχετικοῦ πρωτοκόλλου, ἐξ ὑποβληθέντων ὑπομνημάτων ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινοτήτος, Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, διὰ τὸ Ἄγιον Ὄρος ἐνδιαφερόμενον, ὁ Ἑλληνας Πρωθυπουργὸς προέβαιεν εἰς κατηγορηματικὰ πρὸς τὴν Ρωσσίαν διαβεβαιώσεις «ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς οὐδετερότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὀρθοδόξων δυνάμεων ἤθελεν διατηρηθῆναι, τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἤθελεν ἀπομακρυνθῆναι καὶ ἤθελεν ἀρχίσῃ ἡ ὀροσθέντις τοῦ Ἁγίου Ὄρους (4)», βάσει δὲ τῶν διεβεβαιώσεων αὐτῶν ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις ἐξήτη

1. Βλ. Α. Βαμβέτσου ἐνθα ἄνωτ. σελ. 6—7, Δ. Πετρακάκου τὸ Μοναχικὸν πολίτευμα σελ. 160—161, Περιοδικὸν Ἄθως 1921 τεῦχος Ε—ΣΤ σελ.

2. Τὸ κείμενον τοῦ ὑπογραφέντος πρωτοκόλλου, ἀνακοινωθὲν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν κατὰ μῆνα Νοέμβριον 1913 εἶχεν ὡς ἀκολούθως, ἐν μεταφράσει:

... Τὸ Ὄρος Ἄθω θέλει ἔχει αὐτονομίαν ἀνεξάρτητον καὶ οὐδετέραν. Τὸ Συμβούλιον (Πρωτάτου ἢ Συνάξεως) ἀποτελούμενον ἐκ τῶν εἰκοσι ἀντιπροσώπων τῶν εἰκοσι Μονῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι διανεμημένα πᾶσαι αἱ γαῖαι τῆς Χερσονήσου τοῦ Ὄρους Ἄθω, θὰ μείνῃ ἐπιφορητισμένη μετὰ τὴν διοίκησιν κατὰ τὴν προαιωνίαν συνήθειαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Τὸ Συμβούλιον τοῦτο θὰ διαθέτῃ Ἀστυνομικὴν δύναμιν διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς Δημοσίας Ἀσφαλείας καὶ θὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐνασχῆ τὴν αὐτονομίαν τῶν παραλίων του, τῇ βοήθειᾳ ἐλαφρῶν σκαφῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑποβρυχίων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπηρεσιακῶν τούτων σκαφῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίῃ τὰ δύο. Ἐκάτερον τούτων θὰ εἶναι ὀπλισμένον μετὰ τηλεβόλα 7 τὸ πολὺ ἑκατοστομέτρων διαμετρήματος, ἀλλ' ἄνευ ἐγκαταστάσεως πρὸς βολὴν τορπιλῶν ἢ τοποθετησιν ναρκῶν. Ἀπαγορεύεται εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα ὄλων τῶν δυνάμεων νὰ σταθμεύουσιν ἢ νὰ σταματῶσιν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Χερσονήσου, ἐκτὸς περιπτώσεως ἀνωτέρας βίας.

Αἱ ὀρθόδοξοι θρησκευτικαὶ κοινότητες ὄλων τῶν δυνάμεων, θὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐνοικιάζωσι γαίαν πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν μοναχῶν των. Οἱ νέοι οὗτοι ἐγκαθιστάμενοι μοναχοί, δεόν νὰ λαμβάνωσι παρὰ μιᾶς τῶν εἰκοσι Μονῶν ἰδιοκτητικῶν ὄλων τῶν γαιῶν τοῦ Ὄρους Ἄθω τὸν ἐν χρήσει τίτλον καὶ ὁμόλογον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων εἶναι δεκτὴ ἡ ἐγκατάστασις αὐτῶν, ἥτις πάντως ἀνήκει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως καὶ ὑπόκειται εἰς τὰ ἀρχαῖα τοπικὰ ἔθιμα.

Βλ. τοῦτο ἐν πρωτοτύπῳ ἐν Ἰωακείμ Ἰβηρήτου: Ἄθως (1921) σελ. 160 ἐπ. καὶ Βαμβέτσου, σελ. 40.

3. Βαμβέτσου σελ. 5.

4. Βαμβέτσου σελ. 8—9.

ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου 1913 (3) ἂν δέχεται, ὅπως ἐκτελεσθῶσιν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ὀρθότησιν διαβεβαιώσεις, ὅπως ἐπιβληθῆ ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ὅπως ἀσκή ἰσοπολιτεῖαν ἔναντι τῶν Ρώσων μοναχῶν καὶ ὅπως ἐπιφορτίσῃ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνα Πρεσβευτὴν, νὰ ἀρχίσῃ μετὰ τοῦ Ρώσου συναδέλφου του διαπραγματεύσεις διὰ τὴν ἐξέυρεσιν ἐνὸς *Modus vivendi* ἀφορῶντος τὴν ὀργάνωσιν τῆς Χωροφυλακῆς, τῆς δικαιοσύνης καὶ ἄλλων πρακτικῶν ζητημάτων (4).

Κατὰ μῆνα Νοέμβριον ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις διὰ σημειώματός της ἐγνώριζε πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅτι ἐὰν αὕτη παρενέβαλε δυσκολίας, ἡ Ρωσσία παρὰ τὴν ἐναντίαν ἐπιθυμίαν της, θὰ ἠναγκάζετο νὰ ἐγείρῃ «*ζητήματα ἀρχῆς σοβαρώτερα, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ μὴ θιγῶσιν ἐν στιγμή, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς εὕρισκετο ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς προφανοῦς πολιτικῆς ἐξέψευως καὶ διεκυθεύοντο τὰ συμφέροντα αὐτῆς*» (1).

Ἐπιδίωξις τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως, ἦτο ἡ διὰ παντός τρόπου παρεμπόδισις ἀσκήσεως κυριαρχικῶν δικαιωμάτων ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Εἰς διάβημα τοῦ διευθυντοῦ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τοῦ Ρωσικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν Ἑλληνα Πρεσβευτὴν Δραγούμην, τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 1913, ἐτονίζετο, ὅτι «*Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔπρεπε νὰ διατηρῆσθαι ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους κυριαρχίαν, διότι ἐνῶς ἡ Τουρκία ἦτο ἀνεκτὴ, ὡς ἀλλόθρησκος, ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτὴ, καθ' ὃ δύναμις ὀρθόδοξος, ἐνῶς τὸ Ἅγιον Ὄρος εἶναι προσκείμενον τῆς ὅλης ὀρθοδοξίας, τὴν πρὸς τὸ ὁποῖον εὐσέβειαν τῶν Ρώσων ἔδει νὰ σεβασθῆ ἡ διπλωματία*» (2).

Τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο καίτοι πτωχόν, εὕρισκεν ἀπήχησιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, διότι φοβουμένη Ρωσικὰς ἐνεργείας εἰς βάρους τῆς Ἑλλάδος καὶ μὴ οὔσα πλήρως ἐνημερωμένη ἐπὶ τῶν πραγματικῶν σκοπῶν τῶν Ρωσικῶν προτάσεων, ἐδέχετο συζητήσεις, ἀποβλεπούσας εἰς τὴν αὐτονομίαν τοῦ Ἑλληνικωτάτου αὐτοῦ τμήματος (3). Οὕτω ἐν Πετρούπολει ἤρχισαν συνεινήσεις μεταξὺ Ρωσικῆς Κυβερνήσεως, καὶ τοῦ Ἑλληνοῦ Πρεσβευτοῦ, τὸ πόρισμα (4) τῶν ὁποίων συνωψίζετο ὡς ἑξῆς: α) Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐγγυᾶται τὴν διατήρησιν τοῦ *de facto* καθεστώτος, τὴν Ρωσσίας μὴ ζητούσης μεταβολὴν τῶν Σκητῶν εἰς Μονὰς καὶ τῶν Κελλίων εἰς Σκήτας.

β) Παροχὴ ἠθικῆς προστασίας ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων κρατῶν, μὴ ἀσκουμένης ὅμως ὑπὸ εἰδικῆς τινὸς ἐπιτροπῆς ἐδρευούσης ἐν Καρναῖς ἢ ἀλλαχοῦ καὶ ἀσκούσης δικαιώματα ἐποπτείας ἢ ἐλέγχου ἐπὶ τοῦ καθεστώτος, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν τῶν οἰκείων Κυβερνήσεων.

γ) Ἰδρύσις τοπικῆς ἀστυνομίας ἀνεξαρτήτου τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος.

δ) Ἀπονομὴ ποινικῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων τοῦ τόπου τοῦ ἐγκλήματος καὶ ε) Ὄρθότησις τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς τὴν τομὴν τοῦ Ξέρξου καὶ

3. Πρὶν ἢ ἀνακοινωθῶσιν ἐπίσημως αἱ ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως.

4. Βαμβέτσος σελ. 9. Πράγματι δὲ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐξουσιοδότησε τοῦτον κατὰ μῆνα Φεβρουάριον 1914, ἵνα ἀρχίσῃ διαπραγματεύσεις περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς Χωροφυλακῆς καὶ λοιπῶν ζητημάτων, πλην ὅμως ὃ ἐκράγεις πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος ἐματαίωσεν εὐτυχῶς ταύτας. Βαμβέτσος σελ. 11—12.

1. Βαμβέτσος σελ. 9.

2. Βαμβέτσος σελ. 11.

3. Σχολιάζων τὴν τακτικὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὁ Βαμβέτσος (σελ. 1) λέγει ὅτι: ὁ Μυστικισμὸς ὃ ὁποῖος διέκρινε τὴν ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου διαχείρισιν τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων ἐπέχυσεν μέχρι σήμερον (1917) τέλειον σκότος ἐπὶ τοῦ Ἁγιορειτικοῦ προβλήματος καὶ ἀπέκρυψεν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ τὴν σκληρὰν πραγματικότητα ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Βλ. καὶ σελ. 9—14—15.

4. Ὡς τοῦτο ἀνέφερε τὴν 7—11—1913. ὁ Ἑλληνας Πρεσβευτὴς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν του. Βαμβέτσος σελ. 12—13.

σύστασις ἐκεῖσε Ἑλληνικοῦ Τελωνείου, ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἐν Δάφνῃ τοιούτου.

Κατὰ μῆνα Μάρτιον 1914 ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρῶσσος Πρεσβευτὴς ἐπέδιδε πρὸς τὸν Ἕλληνα συνάδελφόν του Πανᾶν, σημειώματα ἀφορῶντα τὴν ρύθμισιν τῶν ἀνακυψάντων Ἀγιορειτικῶν ζητημάτων (1). Ταῦτα ἐν μεταφράσει ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὸ ἀρχεῖον αὐτῆς (2) χωρὶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, ὅχι μόνον διότι ἦσαν παραλόγοι αἱ τοιαῦται ἀξιώσεις τῆς Ρωσσίας ἀλλὰ καὶ διότι ἡ Ἱερὰ Κοινότης εἶχε διατυπώσει τὰς ἀπόψεις της εἰς τὰ ὑποβληθέντα τῇ Πρεσβευτικῇ Συνδιασκέψει ὑπομνήματα αὐτῆς (3).

Τὴν 23ην Ἰουλίου 1914 ὁ Ρῶσσος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὁ διευθυντὴς τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου, ἔλεγον εἰς τὸν Ἕλληνα Πρεσβευτὴν Δραγούμην «*Νὰ μεταβληθῇ τὸ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καθεστῶς, νὰ ἀποσταλῇ καὶ πάλιν Ἐπίτροπος (Ἐξαρχος) τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ἀνακληθῇ ὁ ἐκεῖ Ἀξιωματικὸς τῆς Χωροφυλακῆς, ὅστις εἶχε ἀποσταλῇ πρὸς διοργάνωσιν τῆς Ἀστυνομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους*» (4). Αὕτη ἦτο καὶ ἡ τελευταία Ρωσσικὴ ἐνέργεια, διότι ὁ ἐκραγεὶς Παγκόσμιος πόλεμος, διέκοψεν ὀριστικῶς πλέον τὴν πορείαν τῶν διαπραγματεύσεων, τοῦ ζητήματος παραμεινάντος ἔκκρεμους, μέχρι τῆς ρυθμίσεώς του ὑπὸ τῶν συνθηκῶν τῶν Σεβρῶν καὶ τῆς Λωζάννης.

IV. Τὸ πνεῦμα καὶ οἱ σκοποὶ τῆς Ρωσσικῆς προτάσεως.

Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἐν ἀδραῖς γραμμαῖς διελάβομεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν μαρτυριῶν τῆς ἱστορίας καθίσταται δῆλον, ὅτι ὁ μοναδικὸς σκοπὸς τοῦ Ρωσσικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐν τῇ ΝΑ Ἑθρώπῃ, ἦτο ἡ ἐπικράτησις αὐτῆς ἐν αὐτῇ. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατηρθύνοντο καὶ πᾶσα Ρωσσικὴ ἐνέργεια ἐλατήριον εἶχε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ της τούτου. Διὰ τοῦτο ἡ Ρωσσία προσεπάθη ὅπως ἐπωφεληθῇ πάσης παρουσιασθησομένης εὐκαιρίας.

Ἡττηθεῖσα τὸν Ἰούλιον τοῦ 1878 ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ἀπολέσασα ἐκ τῶν χειρῶν της τὸ ἀσφαλὲς δι' αὐτὴν Ἁγιον Ὄρος, καρεδόκει τὴν πρόσφορον στιγμὴν πρὸς ἐπανάληψιν τῶν ἐνεργειῶν της. Ἡ στιγμὴ αὕτη δὲν ἤργησε νὰ παρουσιασθῇ, διότι οἱ ἀπελευθερωτικοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνες, ἔφερον ταύτην κυρίαρχον ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ συνεπῶς ἀνατρέπουσαν τὸ ἐξωτερικὸν Ἀγιορειτικὸν καθεστῶς. Διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν, ἡ Ρωσσία βλέπουσα τὴν καταστροφὴν τῶν σχεδίων της, ἐσκέφθη τὴν μόνην τότε ὑπάρχουσαν δυνατὴν λύσιν, τὴν διεθνοποίησιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ὅθεν, μὴ σεβασθεῖσα τὴν ἀπόφασιν τῶν λοιπῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τὴν ληφθεῖσαν ἐν τῇ Συνθήκῃ τοῦ Λονδίνου καὶ μὴ ἀναγνωρίζουσα οὐσιωδῶς τὴν Συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου τοῦ 1913, δι' ἧς τὸ Ἁγιον Ὄρος περιλαμβάνειτο εἰς τὰ νέα ὄρια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, παρώτρυνε τὰς Μεγάλας Δυνάμεις εἰς τὴν ὑπογραφήν, ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἐλαφρᾷ συνειδήσει τοῦ γνωστοῦ Πρωτοκόλλου,

1. Κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν σημειωμάτων τούτων ὁ Ρῶσσος Πρεσβευτὴς ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν ἡμέτερον Πανᾶν, ὅτι ὁ Ρῶσσος ἀντιπρόσωπος ἐν Ἁγίῳ Ὄρει θὰ εἶναι *Commissaire* καὶ οὐχὶ Πρόξενος, θὰ συνεργάζηται δὲ μετὰ τοῦ Ἑλλήνου Ἐπιτρόπου ἐπὶ πάντων τῶν γενικωτέρας φύσεως ζητημάτων τῶν σχετιζομένων μετὰ τοὺς Ρῶσσους μοναχούς καὶ τὰ Ρωσσικὰ ἰδρύματα, θὰ ἐποπτεῖθῃ δὲ διὰ τὴν εἰς τὴν Χωροφυλακὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατάταξιν Ρῶσσων Χωρικών, ἴσου κατὰ τὸ δυνατόν ἀριθμὸν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Τὸ κείμενον τῶν σημειωμάτων ἐν πρωτοτύπῳ βλ. εἰς Βαμβέτσον σελ. 41, ἐν μεταφράσει δὲ εἰς Κτενᾶν: Ἀπαντα σελ. 888 ἑπ.

2. Ὡς τοῦτο ἀναφέρει ὁ Χρ. Κτενᾶς εἰς Ἀπαντα σελ. 888 σημ. 2.

3. Ἀπαντα τὰ ὑπομνήματα συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Χριστοφόρου Κτενᾶ ὅστις τότε ἦτο Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος.

4. Βλ. Βαμβέτσον σελ. 11 σημ. 14.

τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἡ ἀφετηρία τῆς μελλοντικῆς ὀριστικῆς κυριαρχίας αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἡ Ρωσσία δὲν ἐνδιαφέρθη καὶ πάλιν διὰ τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅπως καὶ εἰς τὰ προηγουμένας Συνθήκας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ Βερολίνου. Τὸ ἐνδιαφέρον της πάντοτε ἐξικνεῖτο μέχρι τῶν ὁρίων τῶν συμφερόντων της. Καὶ εἰς τὴν παροῦσαν στιγμήν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ρωσσίας καθιστῆ γνωστόν, τὸ ἐπίσημον Σλαβικὸν ὄργανον «*Ρωσικὴ Σημαία*» τὸ ὁποῖον ἀναγράφει, ὅτι «*Ἡ Ρωσσία ὑπελόγιζε νὰ ἀνακτήσῃ ἴδιον λιμένα ἐν Καβάλα, παραχωρουμένης εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὁμῶς κατὰκτισιν αὐτῆς, ἡ Ρωσσία εἶδεν ἑαυτὴν καὶ πάλιν ἐν τῇ ἀνάγκῃ νὰ σκεφθῆ περὶ τῆς βάσεως ἐν τῇ Μεσογείῳ, τοιαύτη δὲ δὲν ὑπελείπετο ἄλλη, πλὴν τοῦ ὄρμου τῶν Καρυῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Πρὸς κατάληψιν αὐτοῦ ἐχρειάζετο ἀφορμὴ, τοιαύτη δὲ ἐδημιουργήθη διὰ τῆς αἰτήσεως ἐνὸς Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθῶν, ζητήσαντος τὴν προστασίαν τῆς Ρωσσίας» (1).*

Ἡ Ρωσικὴ Σημαία δὲν ἐδημοσίευσεν τὸ ἔθρονον αὐτὰ μόνον διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ Ρωσικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὰς Ρωσικὰς βλέψεις ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἀπώτερος σκοπὸς ἦτο ἡ ὑποκίνησις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν ἑκατομμυρίων τῶν Σλαβῶν πιστῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τὸ Ἅγιον Ὄρος ὡς ἱερὸν προσκήνυμα, ἡ δημιουργία δὲ εὐμενοῦς ρεύματος ὑπὲρ τῶν Ρωσικῶν ἀπόψεων, ἡδύνατο νὰ ἐξαναγκάσῃ τὰς ὑπολοίπους Μεγάλας Δυνάμεις εἰς τὴν ἀποδοχὴν ταν.

Τὸ σφάλμα ὁμῶς τῆς Ρωσικῆς Σημαίας εἶναι καὶ λίαν ἔμφανές ἀλλὰ καὶ κακὴθες. Αἰτεῖται τὴν προστασίαν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους τῆς Ρωσσίας, διότι ἐπιθυμῆ ταύτην ἢ μία τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν καὶ παρορᾷ κακοβούλως τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Δέκα Ἑννέα ὑπολοίπων, αἵτινες ἤξιουν τὴν Ἑλληνικὴν προστασίαν. Τὴν Ρωσικὴν Σημαίαν δὲν συνεκίνησεν ἡ ἀπροθυμία τῶν Βουλγάρων πρὸς ὑποστήριξίν ταν, οὐδὲ ἡ ἐπίδοσις τοῦ ψηφίσματος τῶν Ἱερῶν Μονῶν εἰς τὸν Ἑλληνα Βασιλέα, ὑπὸ τοῦ Πρωτοεπιστάτου Κλήμεντος, Σέρβου μοναχοῦ.

Δυστυχῶς τὰ μεγάλα συμφέροντα προϋποθέτουσι μεγάλην ἀδιαντροπίαν, θράσος καὶ ἀνθάδειαν.

Κύριος λοιπὸν σκοπὸς τῶν Ρωσικῶν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐνεργειῶν, ἦτο ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας καὶ ἡ ἀνάθεσις κηδεμονίας ἐπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Τσαρικὴν Ρωσσίαν καὶ ἡ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφομίωσις του πρὸς ταύτην, διὰ τῶν γνωστῶν μεθόδων τῆς ἀποστολῆς στρατιῶν μοναχῶν, ἀγορᾶς μοναχικῶν κτημάτων καὶ καταλήψεως Μονῶν. Ἐὰν τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου ἐφημερίζετο, εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῆς δεκαετίας τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον θὰ ἐξέλειπε τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ὁ ζωτικώτατος οὗτος χῶρος θὰ ἀπέβαλε τὸν Ἑλληνικὸν τὸν χαρακτῆρα, ὃν ἐπὶ χιλιετηρίδα διετήρησεν. *Ἐυτυχῶς, διὲ ἡ εἰδησις περὶ Διεθνοποιήσεως ἐπέπεσεν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὡς ἀπειλὴ μελλοντικῆς πανώλους.* Αἱ ψυχαι τῶν μοναχῶν ἐσπίρησαν ἀπὸ ἀγανάκτησιν καὶ ὁ φόβος τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν ἐπάρατον δουλείαν, εἰς ἣν ἐπὶ πέντε αἰῶνας σκληρῶς ἐδοκιμάσθησιν, ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπίμονον ἀντίδρασιν, ἧς ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Πρωτοκόλλου καὶ ἡ ἀτονία τῶν διατάξεων αὐτοῦ ἐκ τοῦ σάλου τοῦ Ἀ΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Σημειωτέον, ὅτι αἱ Ρωσικαὶ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους προνομίαι, κατοχυρωθεῖσαι διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τοῦ Βερολίνου, οὐδένα κίνδυνον διέτρεχον, διότι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, εὐθύς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Ἁγιορείτας μοναχοὺς, ὅτι προτίθεται νὰ σεβασθῆ τὸ ἔκπαλαι κρατοῦν ἐκεῖσε Μοναχικὸν καθεστῶς. Συνεπῶς ἡ

1. Βλ. Μεταξάκη σελ. 43. Ὡς ὄρμον τῶν Καρυῶν ἡ Ρωσικὴ Σημαία ἐννοεῖ τὸν λιμένα τῆς Δάφνης Ἁγίου Ὄρους, ἡτις εἶναι τὸ ἐπίγειον αὐτῶν.

Ρωσική πρότασις, ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν ἐρείδεται ἐπὶ λογικῶν βάσεων καὶ δεδικαιολογημένων αἰτίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐμαρτύρει τοὺς πραγματικοὺς Ρωσικοὺς σκοποὺς λίαν ἐμφανῶς, τοῦτο δὲ ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα εὐτύχημα, διότι ἀποκαλυφθεῖσα εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ἡ Ρωσσία, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποσύνη τὰς ἀντιδράσεις τῶν Ἀγιορειτῶν μοναχῶν, οἵτινες μόνον παλαίσαντες τελικῶς ἐνίκησαν.

67. ΑΙ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΕΩΣ

I. Ἡ Ἑκκλησία

Ὡς κεραυνὸς ἐπέπεσεν ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἡ εἶδησις, ὅτι ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις ὑπέβαλεν εἰς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν πρότασιν αὐτονομήσεως τοῦ Ἀγίου Ὄρους. *Ὁξυνούσιαι καὶ διορατικοὶ οἱ ἰθύνοντες παρὰ τῆ Ἱερᾷ Κοινότητι Πατέρες, ἠτένιζον τὴν οὐχὶ μακρὰν τῆς προτάσεως ταύτης, εὐρισκομένην ὑποδούλωσιν τοῦ Ἀγίου Ὄρους εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ Βορρᾶ.*

Ἀμέσως συνελθούσα ἡ Ἱερὰ Κοινότης τὴν 19 Αὐγούστου]3 Σεπτεμβρίου 1913, συνέταξεν ὑπόμνημα πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐν Λονδίῳ Συνδιασκέψεως τῶν Πρεσβευτῶν Σερ. *Ἐδουάρδ Γκρέϋ*, ἐν τῷ ὁποίῳ λίαν λεπτομερῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἀνελύοντο αἱ διέπουσαι τὸ Ἀγιορειτικὸν καθεστὼς διατάξεις καὶ τὰ ἔθιμα, οἱ σκοποὶ τῆς διατηρησεῶς του καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπαγωγῆς του εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἑλλάδα (1). Εἰς τὸ ὑπὸ στοιχεῖον Δ' Κεφάλαιον «*Ἀνωμαλῖαι ἐκ τῆς συγκυριαρχίας προκύψουσαι*» ἐκτίθενται τὰ τρωτὰ τῆς συγκυριαρχίας καὶ ἐκφράζεται ὁ πόθος τῆς παραμονῆς τοῦ Ἀγίου Ὄρους εἰς τὴν ἐλευθερώσασαν Ἑλλάδα. «*Ἀφοῦ λοιπὸν—λέγει τὸ ὑπόμνημα—ἡ κατακτῆτρια Τουρκία οὐδὲν δικαίωμα ἐπεμβάσεως εἶχεν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, οὐ μάλιστα ἐσεβάσθη τὸ ἀρχαῖον τῆς αὐτοδιοικήσεως καθεστὼς, πῶς θὰ λάβωσι τοιοῦτον οἱ οὐδαμόθεν ἀποκτήσασαι τοῦτο ὀρθόδοξοι Κυβερνήσεις, ἔξ ὧν μάλιστα ἡ προτείνασα τὴν συγκυριαρχίαν Ρωσσία ὑποστηρίξῃ τὰ ἐπὶ τῷ Ἄθῳ κερτημένα πνευματικὰ δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου;*» Καὶ περαιτέρω. «*Ἡ τελεία μετὰ τῆς Ἑλλάδος προσάρτησις εἶναι ἡ μόνη σωτήριος διὰ τὸν Ἱερὸν ἡμῶν τόπον ὁδός. Τὸ μόνον σωτήριον διὰ τὸν Ἱερὸν ἡμῶν τόπον μέσον, ἂν ὄντος εἰλικρινῶς ἡ διπλωματία ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐξάσκησιν πράγματι ἐν αὐτῷ, τῆς ὑφ' ὄλας τὰς ἀπόψεις γνησίας Χριστιανικῆς Ἀρετῆς, ἐστὶν ἡ μεταβίβασις εἰς τὴν δορηκτῆριαν Ἑλλάδα ὄλων τῶν δικαιωμάτων τῆς προκατόχου κατακτητηρίας Τουρκίας, μετὰ τῆς παρακλήσεως μόνον ἢ τῆς συστάσεως, ὅπως σεβασθῆ τὸ πανάρχαιον προνομιακὸν καθεστὼς τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν τόπου καὶ τηρήσῃ αὐτὸ ἀπαραχάρακτον πρὸς βίον τῶν μοναχῶν ὄντος ὅσιον. Οὐδεμία ταύτης ἄλλη ὁδὸς φέρει εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ σωτηρίαν ἡμῶν....».*

Παραδόξως, ὡς παρακατιόντες, θέλωμεν παρατηρήσει, ὁ Ρῶσος ἀντιπρόσωπος τῆς Μονῆς Ἀγίου Παντελεήμονος ὑπογράφει τὸ ὑπόμνημα τοῦτο (2). Φαίνεται, ὅτι εἰσέτι δὲν εἶχον ἀποσταλεῖ αἱ ἀκριβεῖς ὁδηγίαι περὶ τῶν Ρωσικῶν ἐπιδιώξεων ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ τῆς ἀκόλουθητέας πολιτικῆς ὑπὸ τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ρωσικῶν Σκηναμάτων καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς κυριάρχου Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος. Ταύτας ἠγνόει καὶ ἡ Ἱερὰ Κοινότης, διότι πλήρη γνῶσιν τῶν Ρωσικῶν ἐνεργειῶν καὶ προθέσεων ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἐλάμβανεν ἐκ τοῦ ὑποβληθέντος πρὸς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν ὑπομνήματος τῶν Ρώσων Κελλιωτῶν.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἐν συνεχείᾳ διὰ Ἱερῶν Ψηφισμάτων καὶ Ὑπομνημάτων παντὶ σθένει, προσεπάθησε νὰ ἀποτρέψῃ τὴν διεθνοποίησιν τοῦ Ἀγίου Ὄρους

1. Βλ. Συμφράκην σελ. 191 ἐπὸμ. Ὡς καὶ «*Ἀναίρεσις*» ὑπομνήματος Ρώσων Κελλιωτῶν κλπ. συντάχθεισαν ὑπὸ Ἀρχιμανδρίτου Χρ. Κτενᾶ.

2. Ὁ τῆς τοῦ Ρωσικοῦ Ἱερομόναχος Ἀγαθάγγελος.

καὶ ἐπεδίωξε τὴν ὑπαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὴν «δορηκτηρίαν» Ἑλλάδα. Ὅθεν *σειρὰ ὀλόκληρος ἐκδοθεισῶν Ἱερῶν Ἀποφάσεων, διαδηλώνει τὸν πόθον τῶν Ἀγιορειτῶν πατέρων καὶ ζωηροὺς παρέχει μέχρι σήμερον ἡμῖν τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας των διὰ τὴν ἐνσωμάτωσιν τοῦ Ἱεροῦ των τόπου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.*

Περιληπτικῶς ἀναφέρομεν τινὰ τούτων, διότι ἡ ἔκτασις των δὲν ἐπιτρέπει τὴν δημοσιεύσιν των. Ἄλλωστε τὸ περιεχόμενον ἀπάντων δὲν παρουσιάζει διαφορὰς, δύναιται δὲ πᾶς τις ἐπιθυμῶν νὰ ἀνεύρη ταῦτα εἰς εἰδικὰς ἐκδόσεις (1).

1. Ἱερὸν ψήφισμα τῆς διπλῆς συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τῆς 3 Σεπ-βρίου 1913 ὑποβληθὲν πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰς Κυβερνήσεις τῶν τῶν ὀρθοδόξων Κρατῶν καὶ τὰ μέλη τῆς ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως (2).

2. Ὑπ' ἀριθμ. 24—9—1913 ἔγγραφον Ἱερᾶς Κοινότητος πρὸς τὰς Κ' Ἱερᾶς Μονάς.

3. Ἡ ἀπὸ 2—10—1913 Συνεδρία τῆς Α' Ἱερᾶς Συνάξεως.

4. Ἡ ἀπὸ 4 10—1913 Συνεδρία τῆς Δ' Ἱερᾶς Συνάξεως.

5. Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 292 ἀπὸ 6—10—1913 ἔγγραφον Ἱερᾶς Ἐπιστασίας πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς Ἐξωτερικῶν Ρωσσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Μαυροβουνίου καὶ τοὺς Ἐξωχότατους Πρόεδρον καὶ μέλη τῆς ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως.

6. Ὑπ' ἀριθμ. 293]1913 ἔγγραφον τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστασίας πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γερμανόν.

7. Ὑπ' ἀριθμ. 294 ἀπὸ 6—10—1913 ἔγγραφον Ἱερᾶς Κοινότητος πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον.

Χαρακτηριστικὸν τῶν ἐγγράφων τούτων εἶναι ἡ ἐκδήλωσις ἀγανακτήσεως ἐκ μέρους τῶν μοναχῶν διὰ τὰς δολίας προθέσεις τῆς Τσαρικῆς Ρωσσίας καὶ ἐνδιαφέροντος διατηρήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἐνσωμάτωσιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους μετὰ τῆς δορηκτηρίας Ἑλλάδος. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμοντος, μὴ ἔχων εἰσέτι σαφεῖς ἐντολὰς καὶ ὀδηγίας δὲν ὑπέγραψε μὲν τὸ ὑποβληθὲν Ἱερὸν Ψήφισμα καὶ τὴν συνεδρίαν τῆς Δ' Ἱερᾶς Συνάξεως, ὅμως τὰ πλεῖστα τῶν ὑπολοίπων σχεδὸν ὑλογράφει. Ἐπίσης τὰ πλεῖστα τῶν Ἱερῶν τούτων ἐγγράφων ὑπογράφουσι καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δύο ἐτέρων Σλαβικῶν Μονῶν.

Παραλλήλως πρὸς τὰς ἐνεργείας αὐτὰς τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τοῦ ἀπὸ Ἰουνίου 1913 Ὑπομνήματός του πρὸς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν, πρῶτον ὑπεστήριξε τὰ δίκαια τῶν Ἀγιορειτῶν καὶ ὑπέδειξε τοὺς κινδύνους τῆς Ρωσικῆς προτάσεως (3).

II. Ἡ στάσις τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας.

Ἐνῶ ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀπεγνωσμένας κατέβαλλον προσπάθειας, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις οὐδεμίαν ἀντίδρασιν προέβαλεν εἰς τὰς Ρωσικὰς ἀξιώσεις, συμφωνοῦσα κατ' ἄρχαίς μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς αὐτόνομον πολιτείαν. Τὴν ὅλην πολιτικὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

1. Βλ. εἰς Βιβλιογραφία τὰς σχετικὰς ἐκδόσεις.

2. Βλ. Τὸ Ἱερὸν Ψήφισμα τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τὰ συναφῆ ἐπίσημα ἔγγραφα, Θεσσαλονικὴ 1913. Ὑπόμνημα Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑποβληθὲν τῷ Πατριάρχῃ Γερμανῷ Ε'. Ἐπίσης βλ. καὶ τὰ ἐν παραρτήματι δημοσιευθέντα ἐπίσημα ἔγγραφα εἰς Μεταξάκην σελ. 185 ἐπομ.

3. Τὸ ὑπόμνημα τὸ ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν βλ. εἰς Μεταξάκην σελ. 185 ἐπ. καὶ εἰς ἐφημερίδα «Νέα Ἡμέρα» τῆς 11—9—1913.

ἐπεσκοπίσαμεν ἀνωτέρω καὶ φανεράν κατεστήσαμεν τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀβελτηρίαν τῶν ἰθυνόντων. Δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ γνωρίζωμεν τὰς ἀκριβεῖς προθέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, διότι αὐταὶ οὐδέποτε, ἐπισημως τουλάχιστον, ἀνεκοινώθησαν, πλὴν γεγονὸς εἶναι, ὅτι αὕτη φοβουμένη περιέλευσιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς ἐτέραν ἐπικράτειαν (1) προεῖμα τὴν αὐτονομίην αὐτοῦ. Πάντως γεγονὸς μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν, εἶναι ἡ ἄγνοια τῶν ἰθυνόντων περὶ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καταστάσεως καὶ περὶ τῶν πραγματικῶν σκοπῶν τῆς Ρωσικῆς προτάσεως (2).

«Ἄλλ' ἡ ἄγνοια τῶν Ἀθηνῶν περὶ τοῦ Ἄθω—γράφει ὁ Ἰωακείμ Ἰβηρίτης (3)—εἶναι φρικωδῶς ἀπίστευτος, ὥστε δὲν θὰ φανῆ εἰς κανένα παράδοξον, ἂν μάθῃ, ὅτι πρῶτον Πρωθυπουργὸς μεγάλῃν διπλωματικὴν αἴγλην περιβεβλημένος (4), συνίστα εἰς τὴν Ἀγιορειτικὴν ἐπιτροπὴν, ἐμφανισθεῖσαν ἐνώπιόν του, ὅπως ζητήσῃ τὴν Κυβερνητικὴν προστασίαν κατὰ τῆς διεθνοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους, νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς πατέρας τοῦ Ἁγίου Ὄρους, νὰ μὴ ἀνησυχῶσιν ἐκ τῆς Ρωσικῆς κατοχῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους—τοῦτο γὰρ ἐσήμαινεν διεθνοποιήσεις—διότι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐπιβλέπῃ τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀστυνομικῶς ἀπὸ τὴν Χαλκιδικήν».

68. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ ΤΗΣ 10ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1913

Διὰ τῆς ὑπογραφείσης τὴν 28ην Ἰουλίου—10ην Αὐγούστου 1913 Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, καθωρίζοντο τὰ ὅρια τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ τοιούτου τῆς Βουλγαρίας. Καίτοι δὲν ἐγένετο ὀρητὴ μεία εἰς τὸ κείμενον τῆς Συνθήκης περὶ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς τὴν Ἑλλάδα, συνήγετο ἐμμέσως ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι περιήρχετο εἰς αὐτὴν ἅπασα ἡ περιβάλλουσα τὸ Ἅγιον Ὄρος Ἑλληνικὴ Μακεδονία καὶ συνεπῶς καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον συνέχειαν τοῦ Μακεδονικοῦ χώρου.

Τὸ ἄρθρον 5 τῆς Συνθήκης καθώριζεν ὅτι «τὰ μεταξὺ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλείου τῆς Βουλγαρίας σύνορα, ἀκολουθοῦσι τὸ ἐξῆς διάγραμμα συμφώνως τῷ καταρισθέντι ὑπὸ τῶν οἰκείων στρατιωτικῶν ἀντιπροσώπων πρακτικῶ τῷ προσηρηθέντι εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 9 Πρωτόκολλον τῆς 25ης Ἰουλίου—7ης Αὐγούστου 1913 τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Συνδιασκέψεως. Ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῶν Νέων Βουλγαροσερβικῶν συνόρων ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Ὄρους Μπέλλες καταλήγουσα εἰς τὰς εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Νέστου» (5).

69. Η ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΤΟΥ ΘΕΜΕΛΙΩΔΟΥΣ ΧΑΡΤΟΥ

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἐπεβάλλετο ἡ ἀναθεώρησις τῶν διεπόντων αὐτὸ κανονισμῶν, προσηρμοσμένων εἰς τὴν δημιουργηθεῖσαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν νέαν κατάστασιν, πλὴν ὅμως αὕτη,

1. Ἡ Βουλγαρία εἶχεν προτείνει εἰς τὴν Ρωσίαν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῶν πιέσεων αὐτῆς ἐπὶ τῆς Σιλιστρίας, Μεταξάκης σελ. 31.

2. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις περιελθοῦσα ἅταξ εἰς τὸν κατήφορον τῆς κατ' ἀρχὴν Ἑλληνορωσικῆς διαπραγματεύσεως, ὡς μόνην σανίδα σωτηρίας εἶχε τὰς ἀποφάσεις τῆς Προσθευτικῆς Συνδιασκέψεως καὶ ταύτας ὅμως παρανοηθεῖσας εἰς βλάβην τῆς Ἑλληνικῆς ἀποφάσεως, ὥστε νὰ γίνεται σοβαρὸς λόγος περὶ τῆς Ἀγιορειτικῆς Ἰθαγενείας καὶ Ἀγιορειτικῆς Σημαίας. Ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, οὐχὶ μόνον ἠγνοεῖ τὴν θέσιν αὐτῶν (τῶν ζητημάτων) ἀλλ' οὐδὲ κἀν εἶχεν ἀντίτυπον τοῦ ἐν ἰσχύει κανονισμοῦ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Βαμβέτσος σελ. 20.

3. Ἀγιορειτικὴ πολιτεία, περιοδικὸν Ἄθως 1921 Τεύχ. Ε—ΣΤ' σελ. 34)5.

4. Ἐννοεῖ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον.

5. Βλ. Δ. Πετρακάκον: Τὸ μοναχικὸν πολίτευμα σελ. 162, Χρ. Κτενᾶν: Ἄπαντα σελ. 515. Γρ. Κατσαράν σελ. 66.

δὲν ἦτο δυνατή, διότι ὡς εἶδομεν ἐπεκρέμετο ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸ πρῶτό-
 κολλον τῆς Πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου, περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ
 Ἁγίου Ὄρους, τὸ ὁποῖον μὴ ἐφαρμοσθὲν λόγῳ τοῦ ἐπακολουθήσαντος Ἀ΄ Παγκο-
 σμίου Πολέμου, ἀπετέλει διαρκῆ ἀπειλήν. Συνέπεια τούτου ἦτο καὶ ἡ δι' ἀόρι-
 στον χρόνον ἀναβολὴ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν τοῦ Ἁγίου
 Ὄρους (1).

Ὑπὸ τῶν Ἀγιορειτῶν μοναχῶν ὅμως διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τούτου ἐθε-
 ωρήθη σκόπιμον, πρὶν ἢ ἐκτελεσθῆ τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου καὶ ἐπιληφθῆ
 ἡ Συνδιάσκεψις τῶν Πρεσβευτῶν τοῦ ζητήματος τῶν Κανονισμῶν τοῦ Ἁγίου Ὄ-
 ρους, νὰ ἀνασυντάξωσι τοὺς ἐν ἰσχύϊ Γενικοὺς Κανονισμοὺς προσαρμοζόντες αὐτοὺς
 εἰς τὴν αὐτονομίαν του.

Οὕτω ἐν ἔτει 1918 μετεκάλεσαν οἱ Ἀγιορεῖται ἐξ Ἀθηνῶν εἰδικὸν νομικὸν
 σύμβουλον τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ὁποίου συντάχθη τὸ σχέδιον τοῦ «Θεμελιώδους
 χάριτος» ὑποβληθὲν εἰς ἔκτακτον Τριπλῆν Σύναξιν, εἰς ἣν συνεζητήθησαν καὶ ἐψη-
 φίσθησαν περὶ τὰ 100 ἄρθρα. Τῶν ὑπολοίπων ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη ἐπ' ἀόριστον.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἀπὸ Νομικῆς ἀπόψεως ἡ διατύπωσις καὶ ἀκρι-
 βολογία τοῦ Θεμελιώδους Χάρτου, εἶναι τελειωτέρα τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν
 πλὴ ὅμως ὡς ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει αὐτοῦ ἀνομολογεῖται. «*Βάσιν ἢ ἐργασία*
αὕτη ἔσχε τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου τοῦ 1913 εἰς πᾶν ὅ, τι ἀφορᾷ τὴν διεθνή
ἐμφάνισιν τῆς αὐτονόμου πολιτείας». Ὡς ἐκ τούτου ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ αὐτοῦ
 ἀνεγράφετο ὅτι: Τὸ Ἁγιον Ὄρος ἀποτελεῖ αὐτόνομον, ἀνεξάρτητον καὶ οὐδετέραν
 πολιτείαν, συμφώνως ταῖς διατάξεσι τῆς ἐν Λονδίῳ Συνθήκης τοῦ 1913. Διὰ τοῦ
 ἄρθρου 5 ὁ Θεμελιώδης Χάρτης καθιέρου ἰδίαν Ἀγιορειτικὴν ὑπηκαότητα (2).

Ὁ Θεμελιώδης Χάρτης οὐδόπως ἐφηρησάθη, διότι μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν
 εἰς τὴν Τσαρικὴν Ρωσσίαν, οὐδεὶς πλέον ἐνδιαφέρετο διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ἐκ-
 κρεμοῦντος Ἀγιορειτικοῦ ζητήματος, οἱ δὲ μοναχοὶ ὑπὸ Ἐθνικοῦ συμφέροντος
 κινούμενοι, δὲν ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἀνακαινίσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο. Σιωπηρῶς
 λοιπὸν παραμερίσθη ὁ Θεμελιώδης Χάρτης, μέχρι δὲ τῶν Συνθηκῶν τῶν Σεβρῶν
 καὶ τῆς Λωζάννης, τὸ πρῶτόκολλον τοῦ Λονδίνου δὲν ἐφηρμόζετο μὲν, πλὴν διετη-
 ρεῖτο ἐν ἰσχύϊ τυπικῶς.

Κρίνοντες ἐνταῦθα τὴν σύνταξιν τοῦ Θεμελιώδους Χάρτου παρατηροῦμεν,
 ὅτι αὕτη ἐγένετο εἰς χρόνον ἀδόκιμον ἀφ' ἐνός καὶ ἀφ' ἑτέρου οὐδὲν ἔμελλε νὰ
 προσφέρῃ εἰς τὸ Ἀγιορειτικὸν ἐκκρεμὲς ζήτημα, μᾶλλον δὲ ζημίας θὰ ἐδημιούρ-
 γη, διότι βάσις αὐτοῦ ἦτο τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου καὶ συνεπῶς ὑπὸ τῶν
 συνταξάντων ἀνεγνωρίζετο ἡ ἰσχύς αὐτοῦ, δι' ἣν πρὸ 5 ἐτῶν ἠγωνίσθησαν ὑπερ-
 ανθρωπῶς καὶ τὸ ὁποῖον νῦν ἐπαναφέρεται ἐκ τῆς ἀφανείας εἰς τὸ προσκήνιον.
 Οἱ Ἀγιορεῖται, ἐφ' ὅσον ἠθελον νὰ ἀνασυντάξωσι τοὺς κανονισμοὺς τοῦ 1911,
 ἔδει νὰ μὴ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τῶν οὐδομῶς τὰς ἀποφάσεις τῆς Πρεσβευτικῆς Συν-
 διασκέψεως, ἄλλως ἔδει νὰ ἀφίσωσι προσωρινῶς εἰσέτι τὴν ἐκκρεμότητα συνεχιζο-
 μένην. Ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς πολιτείαν αὐτόνομον, ἀνεξάρτητον
 καὶ οὐδετέραν καὶ ἡ καθιέρωσις ἰδίας Ἀγιορειτικῆς ὑπηκαότητος, παρεῖχεν εἰς τὴν

1. Βλ. Α. Εὐταξίου· Προσοχὴ εἰς τὸ Ἁγιον Ὄρος, μέρ. Β' Κεφ. II.

2. Τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Θ. Χ. ἔχει οὕτω: «Τὸ Ἁγιον Ὄρος τοῦ Ἁθῶ περιλαμβάνον τὴν
 ὁμόνομον Χερσόνησον, ἀποτελεῖ αὐτόνομον, οὐδετέραν καὶ ἀνεξάρτητον πολιτείαν». Τὸ δὲ
 ἄρθρον 5 «Καθιεροῦται αὐτοτελής Ἀγιορειτικὴ ὑπηκαότης, ταύτης ἀπολάβουσι...»

Ὁ Θ. Χ. περιεῖχε διαφόρους καινοτομίας διὰ τὸ Ἁγιον Ὄρος. Σὺν τοῖς ἄλλοις καθιέρ-
 ρου τὴν πρόσληψιν ἐνὸς Νομικοῦ καὶ ἐνὸς Οἰκονομικοῦ Συμβούλου καὶ τὴν σύστασιν οἰκο-
 νομικοῦ Συμβουλίου, προσέτι δὲ τὴν εἰσαγωγὴν Δαικτικῆς Νομοθεσίας. Πρὸβλ. Εὐταξίαν ἐνθ'
 ἄνωτ. καὶ Κτενᾶν: Ἀπαντα σελ. 369.

Ρωσσίαν τὸ δικαίωμα πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Πρεσβευτικῇ Συνδιασκέψει ἀποφασισθέντων.

Τῶν βεβιασμένων καὶ ἀκαίρων τούτων τῶν Ἀγιορειτῶν ἐνεργειῶν, τὰ ἀτυχή ἀποτελέσματα, ἔμελε νὰ προλάβῃ ἡ Κομμουνιστοποίηση τῆς Τσαρικής Ρωσσίας.

70. Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΩΝ ΣΕΒΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ

Διὰ τοῦ ἄρθρου 13 τῆς ὑπογραφείσης ἐν Σέβραις τὴν 28 Ἰουλίου [10 Αὐγούστου 1920 Συνθήκης. «Περὶ προστασίας τῶν ἐν Ἑλλάδι μειονοτήτων», ἀνεγνωρίζετο ἡ Ἑλληνικὴ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς διατηρήσεως τῶν ἐκ παραδόσεως δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν, ὧν ἀπολάβουσιν αἱ μὴ Ἑλληνικαὶ Μοναστηριακαὶ Κοινότητες (1).

Συνέπεια τῶν διατάξεων τούτων ἦτο ἡ διεθνὴς ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ συγχρόνως ἡ προστασία τῆς ἐν αὐτῇ μειονότητος. Αἱ διατάξεις τῆς Συνθήκης αὐτῆς ἔλαβον ὀριστικὴν μορφήν, διὰ τοῦ ἐν Λωζάννῃ τὴν 24—7—1923 ὑπογραφέντος Πρωτοκόλλου (2).

Ἡ πλήρης ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὀριστικὴν μορφήν ἔλαβε διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης τῆς 24ης Ἰουλίου 1923, δι' ἧς ἀνεγνωρίσθησαν πλήρως τὰ νέα ὄρια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

Βάσις τῆς προστασίας τῶν ξένων μειονοτήτων, εἶναι αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 62 τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου τοῦ ἔτους 1878, συνισταμένα εἰς τὴν διατήρησιν τῶν πλεονεκτημάτων, δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῶν Ἀγιορειτῶν μοναχῶν, ὡς καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦτοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν προσλήψεως νέων μοναχῶν ὁμογενῶν των, τὴν ἐλευθερίαν ἀσκήσεως τῶν θρησκευτικῶν των καθηκόντων, τὸ ἀνεξάρτητον τῆς διοικήσεως τῶν οικονομικῶν τῆς Μονῆς καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν Μονῶν των, ἐντὸς βεβαίως τῶν πλαισίων τῶν διατάξεων τοῦ Κ. Χ.

Ἡ διάταξις αὕτη τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, περιληφθεῖσα εἰς τὴν περὶ μειονοτήτων συνθήκην, ἐδημιούργησε νομικῶς ἀμφίβολον Ἀγιορειτικὴν μειονότητα, διότι ὁ τρόπος τῆς ἀνανεώσεως τῶν προστατευομένων διὰ τῆς Συνθήκης ταύτης μερῶν, ὡς καὶ αἱ συνθῆκαι ἐγκαταβιώσεως τῶν μὴ Ἑλλήνων Ἀγιορειτῶν μοναχῶν, δὲν συνιστῶσι τὰ στοιχεῖα τῆς ἐννοίας τῆς μειονότητος (1).

Πάντως διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης ἡ Ἑλληνικὴ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀνεγνωρίσθη *de jure* καὶ οὐδεμίαν πλέον δύναται ἐν τῷ μέλλοντι νὰ γεννηθῇ ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικότητα τούτου.

71. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΙΣ. Ο ΝΕΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Εὐθύς ἀμεσῶς μετὰ τὴν ὀριστικὴν πλέον ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης, συνεστήθη ἐν

1. Τὸ ἄρθρον 13 τῆς ἐν λόγῳ Συνθήκης ἔχει ὡς ἀκολούθως: «Ἡ Ἑλλὰς ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ διατηρήσῃ τὰ ἐκ παραδόσεως δικαιώματα καὶ ἐλευθερίας, ὧν ἀπολάβουσι αἱ μὴ Ἑλληνικαὶ Μοναστηριακαὶ Κοινότητες τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 62 τῆς Βερολίνου Συνθήκης τῆς 13ης Ἰουλίου 1878.

Ἡ Συνθήκη ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 29—9—1923 «περὶ κυρώσεως τῆν ἐν Σέβραις ὑπογραφείσης Συνθήκης περὶ προστασίας τῶν ἐν Ἑλλάδι μειονοτήτων. (Φ.Ε.Κ. 311]80—10—1923). Βλ. Α. Μαλαγαρδῆν: Γενικὴ Κωδικοποίησης τ. Α' σελ. 320.

2. Ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάννης ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 25—8—1923 (Φ.Ε.Κ. 248) 25—8—1923 «Περὶ κυρώσεως τῆς ἐν Λωζάννῃ συνομολογηθείσης Συνθήκης περὶ Εἰρήνης.

1. Βλ. κατωτ. εἰς Μέρος Β' κεφ. Α' καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς παραγράφους 52 καὶ 78 τὴν ἐννοίαν τῆς Ἀγιορειτικῆς μειονότητος καὶ τὸν τρόπον εἰσόδου πρὸς ἐγκαταβίωσιν τῶν ἀλλογενῶν μοναχῶν.

Ἄγιω Ὅρει πενταμελῆς ἐπιτροπῆ ἐξ Ἀγιορειτῶν Πατέρων, ἧτις προέβη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, ἀποτελουμένου ἐξ 188 ἄρθρων τὸ τελευταῖον τῶν ὁποίων ὁρίζει, ὅτι ὁ Κ. Χ. θὰ τεθῆ ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τῆς ἐγκρίσεως ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῆς ἐπικυρώσεώς του ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας (1). Πράγματι δὲ ὁ συνταχθεὶς Καταστατικὸς Χάρτης, ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας διὰ τοῦ ἀπὸ 10]16 Σεπτεμβρίου 1926 Ν. Δ/τος.

Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία, ἐλευθέρα οὕσα εἰς τὴν ρύθμισιν τοῦ Ἀγιορειτικοῦ καθεστώτος, ἐθεώρησεν ἑαυτὴν ὑποχρεωμένην νὰ σεβασθῆ τὸ ἔκπλαϊ ὑπάρχον καθεστῶς (2). Πρὸς τοῦτο παρεχώρησε πλήρη αὐτοδιοίκησιν, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεώς του εἰς ἰδιαιτέραν Κοινότητα, ἔχουσαν ἔναντι τῶν λοιπῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν, ἐξουσίαν ἐπηρεζόμενας καὶ ἰδιαζούσας (3).

Τὴν παραχωρηθεῖσαν αὐτοδιοίκησιν ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία, κατωχύρωσε συνταγματικῶς, ἵνα οὕτω προστατεύσῃ ταύτην ἀπὸ τυγῶν ἀντίθειον θέλῃσιν τοῦ κοινοῦ Νομοθέτου (4). Τοῦτο βεβαίως δὲν συνεπάγεται ἀπώλειαν ἢ μείωσιν τῆς κυριαρχίας τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐφ' οὗ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἄσκει ἀπόλυτον (5), πλην ὅμως αὐτοδεδεσμευθεῖσα καὶ σεβόμενὴ τὰς κατὰ τὸ παρελθὸν ἐκφρασθεῖσας βουλήσεις τῆς, δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ πέρα τῶν καθορισθέντων ὁρίων, δυναμένη μόνον νὰ ἐφαρμώσῃ τὴν εἰς τὴν λοιπὴν ἐπικράτειαν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν, εἰς θέματα μὴ εἰδικῶς, ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω νομοθετημάτων ρυθμιζόμενα (1).

Τὸ παρὰ τῆς πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς συνταχθὲν καὶ ψηφισθὲν τὴν 10ην Μαΐου 1924 ὑπὸ τῆς Διπλῆς Ἐκτάκτου Ἱερᾶς Συνάξεως, Σχῆδιον τοῦ Κ.Χ., ἐκύρωσεν ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 10]16 Σεπτεμβρίου 1926 (2). Τὸ Ν.Δ. συνταχθὲν ὑπὸ ἐκπροσώπων τοῦ Κράτους, τῆς Ἀγιορειτικῆς Πολιτείας καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀνταποκρινόμενον πλήρως εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ὑπὸ ἐπιεικῆ τὴν τότε ἐφαρμογὴν, συντάγματος τοῦ 1926, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν βάσιν τοῦ Νομοθετικοῦ Ἀγιορειτικοῦ Καθεστώτος, ἔχον ἔναντι τοῦ Κ.Χ. ἐπηρεζόμενην τυπικὴν δύναμιν (3). Τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 1 αὐτοῦ, καθ' ἃς «κυροῦται ὁ Κ. Χ. τοῦ Ἁγίου Ὄρους... ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκειται πρὸς τὰς ἀκολουθούσους διατάξεις». Συνεπῶς τὸ Μοναχικὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους σήμερον, ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ Ν. Δ. τῆς 10]16 Σεπτεμβρίου 1926 καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ἀντικειμένων εἰς τὰς διατάξεις του, διατάξεων τοῦ Κ. Χ., τὸ ἐνιαῖον κείμενον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ «ἐξαιρετικὸν δίκαιον» ὡς ἀντὶ τοῦ τὴν ἰσχύον αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Συντάγματος, μὴ δυνάμενον οὕτω νὰ τροποποιηθῆ, εἰμὴ καθ' ὄν τρῶπον τὸ Σύνταγμα ὁρίζει (4).

1. Βλ. λεπτομερῆ ἐξιστόρισιν τοῦ τρόπου συντάξεως τοῦ Κ. Χ. εἰς Π. Πετρακάκον ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 107—108.

2. Πρβλ. Δ. Πετρακάκον ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 162 «Ἀπέφυγεν μάλιστα (Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία) ἐπιμελῶς οἰανδήποτε ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καίτοι ἐπιμόνος προεκλήθη εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν κυριαρχικῶν τῆς δικαιωμάτων.

3. Βλ. λεπτομ. τοῦ αὐτοδιοικητοῦ εἰς Π. Παναγιωτάκον ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 99.

4. Βλ. ἄρθρα 106—110 Συντάγματος 1926, ἄρθρα 109—112 Συντάγματος 1927 καὶ ἄρθρον 103 Συντάγματος 1952. Ἐπίσης βλ. τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς καταρτίσεως τοῦ Κ.Χ. καταρτισθὲν σχέδιον φηφίσματος εἰς Α. Εὐταξίαν: Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος σελ. 49.

5. Πρβλ. *ad hoc* ἐρμηνείαν τοῦ Συμβούλου Ἐπικρατείας Σ. Σολιώτη εἰς Θ. ΜΗ. σελ. 67. Ὁμοίως Ι. Γιούτην εἰς Α.Ε.Κ.Δ. ἐτ. Δ' σελ. 18, Π. Παναγιωτάκον ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 106 ἐπ. Η. Κυριακόπουλον: Ἑλληνικὸν Διοικητικὸν Δίκαιον ἐκδ. Β' τ. Β' σελ. 130.

1. Πρβλ. Σ. Σολιώτην ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 72.

2. Φ.Ε.Κ. 309]1926.

3. Βλ. Π. Παναγιωτάκον ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 107 σημ. 2 κα: 108]9.

4. Βλ. Ι. Ἡλιάκην: Οἱ Ἀγιορειτικοὶ Θεσμοὶ σελ. 18—19. Οὕτω καὶ Σ. Σολιώτης σελ. 72, Πρβλ. καὶ Π. Παναγιωτάκον ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 109.

Δημιουργείται όμως τὸ ζήτημα, κατὰ πόσον ὁ Κ. Χ. καὶ τὸ Ν.Δ. τῆς 10]16 Σεπτεμβρίου 1926 ἔλκουσιν τὴν ἰσχύν των ἐκ τοῦ Συντάγματος, ἐφ' ὅσον αἱ πρῶται περὶ Ἁγίου Ὁρους διατάξεις περιέχονται εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1927. Εἰς τὴν καταφατικὴν ἀπάντησιν μᾶς ὀδηγεῖ τὸ γεγονός, ὅτι τόσο ὁ Κ.Χ., ὅσον καὶ τὸ Ν.Δ. τῆς 10]16 Σεπ]βρίου 1926 πληροῦσιν ἀπάσας τὰς Συνταγματικὰς προϋποθέσεις τῆς συντάτεως, ἐγκρίσεως καὶ ψηφίσεως (5) καὶ οὕτω οὐδὲν προθύστερον δημιουργεῖται, διότι αἱ διατυπώσεις αὐταὶ οὐχὶ τυχαίως ἐτηρήθησαν, ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν ἐκ τῶν προτέρων αἱ ἀπαιτήσεις τῶν ἄρθρων τοῦ ὑπὸ δημοσίευσιν εὐρισκομένου καὶ προσωρινῶς ἰσχύσαντος Συντάγματος τῆς 22ας Σεπτεμβρίου 1296, οὕτινος αἱ διατάξεις ἐπανελήφθησαν εἰς τὰ ἄρθρα 109—112 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 (6).

Τὴν συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 111 τοῦ Συντάγματος 1927 ἐπικύρωσιν τοῦ Κ.Χ. ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὰ κοινῶς παραδεδειγμένα, ἀναπληροῖ πλήρως ἡ Νομοθετικὴ ἐπικύρωσις διὰ Νομοθετικοῦ Διατάγματος (1).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς προκύπτει, ὅτι ὁ Κ.Χ. καὶ τὸ Ν. Δ. τῆς 10]16 Σεπτεμβρίου 1926, εὐρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καὶ ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ Νομοθετικὸν κατασκευάσμα, ἀπ' εὐθείας ἐξ αὐτοῦ ἀρμόντος τὴν ἰσχύν του, ἠὲξημένης δηλαδὴ τυπικῆς δυνάμεως, μὴ δυνάμενον νὰ τροποποιηθῇ, εἰμὴ μόνον ὅπως τὸ Σύνταγμα ἐν ἄρθρῳ 103 παρ. 3 ὀρίζει.

Τὸ σχέδιον τοῦ Κ. Χ. ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δέκα ἐννέα Ἱερῶν Μονῶν, τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος ἀρνηθέντων ὑπογραφὴν (2).

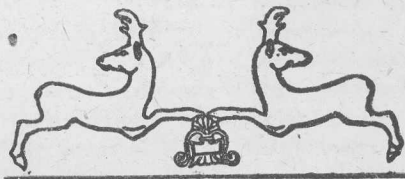
(Συνεχίζεται)

5. Πρὸβλ. ἄρθρον 44 ἐδαφ. Β.Ν.Δ. καθ' ὃ...ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Ν.Δ. ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἰσχύος τοῦ δημοσιευθησομένου Συντάγματος.

6. Βλ. Π. Παναγιωτάκων σελ. 109 σημ. 2. Ἐπίσης Θ. Τσάτσου—Μ. Βολονάκη εἰς Α.Ε.Κ.Δ. ἔτους Δ. σελ. 213. Ὁμοίως βλ. ὑπ' ἀριθμ. 143]1926 ἀπόφασιν Ἐφετείου Θεσσαλονίκης, αὐτόθι.

Βλ. Ν. Ν. Σαριπόλου: Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον τ. Β' σελ. 233 ἐπομ. καὶ Π. Παναγιωτάκων ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 109 σημ. 2.

2. Εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ Κ. Χ. ἡ Μονὴ Ἁγ. Παντελεήμονος προσέβη κατὰ τὸ ἔτος 1940, ἀντιληφθεῖσα τὸ μάταιον καὶ ἄλογον τῆς στάσεώς της ταύτης. Πάντως καίτοι δὲν ἀνεγνώριζε τὸν Κ. Χ. διετήρη παρὰ τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι ἀντιπρόσωπον, λαμβάνοντα μέρος εἰς πάσας τὰς ἐνεργείας καὶ ὑπογράφοντα τὰ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Κ.Χ. συντασσόμενα πρακτικὰ καὶ ἔγγραφα.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΜΠΟΥΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑ-ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Στή ρίζα τοῦ βουνοῦ ποῦ ὀρθώνεται ἀπάνου ἀπὸ τῆ λίμνη τῆς Ἀχερουσίας, ἡ ὁποία τόρα ἀποξηράνθηκε κι' ἔγινε ξηρὰ ἀπέραντος γόνιμος κάμπος σπαρμένος με βαμβάκια, καλαμπόκια, ρίζια καὶ κηπευτικά, καὶ κοντὰ σὺς ὄχτες τῆς, σταλίζει σὶν ἥλιο, βρομικμένον μονδιασμένον κι' ἔρειπωμένον, χωρὶς παπᾶ καὶ ψάλτη, τὸ μέχρι χιῆς ἐχούμενον, πλοῦσιον καὶ περὶλαμπρο μοναστήρι τῆς ἁγίας—Παρασκευῆς τῆς Μπούντας, τὸ ὁποῖο τὸν περισσότερο καιρὸ κθερογιόνταν ἀπὸ καλογοιῆς ἡγουμένες, γιὰτὶ γυναικὰ ἦταν κι' ἡ ἁγία γιὰ τὴν ὁποία εἶχε γίνοι.

Πῶς κι' ὀνομάζεται ἡ τοποθεσία ἔτσι, δὲν ξέρω. Μπούντα ἐμεῖς λέμε τὸν πλευροίτη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ τὸ ῥῆμα μπουνηιάζω.

Ἀπὸ πάνου τοῦ ἀνηφορίζουν οἱ γυμνὲς πλαγιῆς τοῦ βουνοῦ με κάπου κάπου ἀριῆς βελωνιδιῆς, ποῦ σὶ ἀρχαῖα χρόνια ὁ κολασμένος ἀπὸ τοὺς Θεοὺς Σίονφος κύλαε τὴν πέτρα τῆς τιμωρίας, καὶ κάπου ἀπλώνεται πράσινη θάλασσα ὁ κάμπος τοῦ Κάτου Φαναριοῦ.

Μπροστὰ ἀπὸ τὸ 1923, ποῦ ἀπαλλοτριώθηκαν τὰ χιτήματά του καὶ τὸ βίβ τοῦ διασκορπίσθηκε σιὸς πεντανέμους ἡ περιουσία του ἀποτελοῦνταν ἀπάνου ἀπὸ δυὸ χιλιάδες ριζάρια ἐλιῆς, χίλια σιρόμματα παχιά χωράφια σὶν κόσφο τοῦ κάμπου, ἄφησε ἐκεῖνα ποῦ εἶχαν ἀριερωμένα οἱ ἀγάδες τοῦ Μαργαριτιοῦ. ἰδιοχίτητες τοῦ Φαναριοῦ, ποῦ δέκα, ποῦ δέκα πέντε σιρόμματα, σὲ κάθε χωριό, γιὰτὶ ἦταν πολλὸ θανατογορὸ τὸ μοναστήρι, κι' οἱ Τοῦρκοι τὸ σκιάζονταν, λακκινιῆς ἄλογα, κοπάδια γελάδια κι' ἀμέτρητα γιδοπορδατα.

Μέσα σὶν τὸ διοικητικὸ, ὑψηρικὸ κι' ἐργατικὸ προσωπικὸ τοῦ φιλοξενιόνταν κάθε μέρα, ἔτρωγαν ψωμί, πάνου ἀπὸ τριάντα ρωματαῖοι, ξένοι, διαβάτες. Τὸ καζάνι με τὸ φαί δὲν ἔβγαине ποτὲ ἀπὸ τὴ σιὰ καὶ ὁ φούρνος γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ψωμοῦ βροσκοταν ὀλοένα ἀναμμένος.

Ὡς τὸ 1913 ποῦ λευτερώθηκεν ὁ τόπος λειπούργαε ἐδῶ καὶ Σχολαρχεῖο καὶ συντηροῦνταν δασκάλοι καὶ μαθητῆς, ἀπὸ τὸ μοναστήρι.

Σήμερα ὅσοι τὸ ἐπισκέφονται ἀντικορίζουν κελλιά ξέσκαπα, χίρια ἔρειπωμένα τοίχους σπορτισμένους, γελαδομάντρια ἔρημα, μάντρες ἀδειες παρατημένα ἀχούρια κι' ἄλλα μπαταλιασμένα οἰκήματα. Ἀπὸ τὰ καρποφόρα δέντρα του σῶζονται ἀκόμα τοῦφες τοῦφες καὶ δασάκια, οἱ φραγκοσκυῆς γιὰτὶ προστατεύονται ἀπὸ τὰ βελόνια τῶν φύλλων καὶ δὲν ζυγώνουν τὰ γομάρια νὰ τῆς φᾶν.

Ἡ κατοχὴ 1941—44 ἀποσχόλασε δὲ, τὸν ῥημαδι εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ προῖτερα.

Ἀπὸ γερασμένα κυπαρίσσια παρασιῶν σὶν τὸ πλευρὸ τῆς ἐκκλησιᾶς ταπεινωμένα καὶ λυπημένα. Θυμιόγνται τὰ περασμένα καὶ γέρονον τὸ κεφάλι καταφρονεμένα, σὰ νὰ ντρέπονται τὸν κόσμο ποῦ τὰ κοιτάζει.

* * *

Ἐπάσχει παράδοση καὶ πιστεύει ὁ λαὸς πὸς ἡ Ρωμαία Ἀγία Παρασκευὴ θανατώθηκε σὶν τόπο αὐτὸν ἐδῶ, ὅπου εἶναι καὶ θαμμένη.

Γιὰ αὐτὸ καὶ τὰ περισσότερα χωριά τῆς περιφερείας, ἀκόμα καὶ τ' ἀπάνου ἀπὸ τὴν Κακὴ Σκάλα τῆς Παραμυθιάς γιορτάζουν καὶ πανηγυρίζουν σὶς 26 ἰ' Ἀλωνάρη, τὴ μέρα τῆς γιορτῆς τῆς, δ-

πως: τὸ Ζερβοχώρι (πρῶτα Δραγονιμή, ἀπ' ὅπου καίγεται ἡ ἱστορική οἰκογένεια τοῦ Ἰωάν. Δραγοῦμη), τὸ Τσαγγάρι, ἡ Γράσδενη (τώρα Καταμάχη), ἡ Βελανιδιά, τὸ Κεράσοβο, ἡ Σαλονίκη, ἡ Λαμπανίτσα (τώρα Ἐλαταριά), τὸ Πόποβο κ' ἄλλα παρεξώτερα — πού νὰ τὰ ξέρω ὅλα — πού τὰ περισσότερα δὲν ἔχουν οὐτ' ἐκκλησιά τῆς Ἁγίας.

«Τὸν καιρό τοῦ διωγμοῦ, λέει ἡ παράδοση (ἡ βιογραφία της ἀναφέρει τὸς ἔζησε στὰ χρόνια τοῦ Ρωμαίου Αυτοκράτορα Ἀντωνίου Πίου, 162 μ.Χ. προκατόχου Μάρκου Αὐρηλίου καὶ ἐμαρτύρησε περιοδεύοντας καὶ διαδίδοντας τὸν Χριστιανισμό στὸν τόπο πού ἦταν βασιλιάς ὁ Ταράσιος) τὴν πῆραν τὴν Ἁγία ξηστερώνοντας, παρ' τ' ἐδῶ, πῶρ' τ' ἐκεῖ οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, ὡς πού τὴν ἔφτασαν στὴν ἀκρῆ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἰμινης.

Μότι ζήγωσαν οἱ στρατιῶτες κ' ἐτοιμάστηκαν νὰ τὴ σφάζουν ἀριπύχτηκε ἐκείνη ὅτ' ἔνα κίον πού ἔλαχε μπροστά της.

Ἡ πέτρα μαλάκωσε κ' ἔγινε σὰ γλυκὸ τυρὶ ἀπὸ τὴν τσαντίλα. Οἱ κόκκοι της καὶ τὰ διάχυτα τῶν χειρῶν μπῆσαν στὸ λιθάρι καὶ φαίνονται καὶ σήμερα τὰ σημάδια.

Τὸ κορμὶ ἔπεσε σὲ σχισματιὰ τῆς γῆς πού ἔλαχε στὴ ρίζα τοῦ λιθαριοῦ καὶ τὸ κεφάλι πέταξε στὴ Ρώμη, στοὺς γονεοὺς της, ἀφοῦ σταμάτησε γιὰ λίγο στὴ Σπιδάντζα, στὴ θέση πού χτίστηκε ἀργότερα ἡ Ἁγία Ἐλένη.

Τὸ αἷμα καθὼς ἔσταζε στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ κεφάλι, πῆγωσε καὶ στὴ στεριά καὶ στὴ θάλασσα, κ' οἱ γονεοὶ της πῆραν αἷμα τὸ αἷμα κ' ἦρθαν στὸν τόπο πού τὴ σκότωσαν.

Τὸ κορμὶ τῶν θανόντων οἱ Χριστιανοί. Τὸ κεφάλι πού γύρισε ἀργότερα ἔμειν' ἀθιαφτο κ' ὅταν ἔχτισαν τὴν ἐκκλησιά τῶν θανόντων στὸν τοῖχο, πού φαίνεται καὶ σήμερα, γιατί εἶν' ἄτ' ἔξω.

Κόσμος, κοντοσί, στραβοί, γκαβοί ἔρχονται ἐδῶ σπὴ γιορτῆ της καὶ φεύγουν γεροί. Δὲν εἶνα πολλὸς καιρὸς (1952) πού ἦρθε μιὰ κοπέλλα ζουρλιὰ ἀπὸ τὸ Σκάνδαλο καὶ τὴν ἀλλῆ μέρα ἔφυγε φρόνιμη καὶ καλῆ.

Ἀπὸ τὸν τάφο της ἔβγαине νερό πού γιάτρευε τοὺς ἀρρώστους. Ἐπειδὴς ὁμως κάποιος ἦρθεν ἕνας Ταῦροκος κ' ἔλιωσε τὸ ψροασμένο ζαγάρι τοῦ χᾶθρε, ἀν καὶ τὸ σκελὶ γέρειψε.

Τὸ λιθάρι πού ἀγκάλλασε ἡ ἁγία ἦταν ἄλλο τόσο, ἀλλὰ λιγότερα ἀπὸ τὸν κόσμο πού τὸ παίρει γιὰ φυλαχτό.

Ἄλλη παράδοση λέει πὸς ὁ βασιλιάς πού τὴ θανάτωσε εἶχε τὴν ἔδρα του στὴν πόλη πού ἦταν στὸ Καστρι (Πανδοσία).

Ἀπὸ τὰ πανηγύρια πού γίνονται στὴν περιφέρεια τοῦ Φαναριοῦ, τοῖα εἶναι τὰ κυριώτερα, πού συγκεντρώνουν πάνω ἀπὸ χίλιους νομάτους, τῆς Παναγίας πού γίνεται τὸ δεκαεπταύγουστο στὴ Γλυκῆ, κάτου ἀπὸ τοὺς ἡσκιους τῶν πλατανίων σὺς ὄχιες τοῦ Ἀχέροντα, τοῦ Παντελεήμονα σὺς 27 τ' Ἀλωνάρη κάτου κ' ἀπὸ ἀπὸ τοὺς ἡσκιους δέντρων πού μοιάζουν μὲ τὴν λιὰ στὴν ἄκρη τοῦ Καστροῦ καὶ τῆς ἁγίας — Πανασκηνῆς τῆς Μπουῦτας ἀνημέρα τοῦ Παντελεήμονα.

Ἀπὸ βραδὶς τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς πληθὸς κόσμος καὶ πρὸ πάντος γυναικόπαιδα στριμώνονται μέσα στὴν ἀπλόχωρη ἐκκλησιά, ὅπου καὶ διανυκτερεύουν, ἀφοῦ πρῶτα κάμουν γονατιστὲς μετάνοιες κ' ἀσπαστοῦν μὲ μεγάλη εὐλάβεια τὴ μαρμαρωτὴ πλάκα πού σκεπάζει τὸν τάφο τῆς Ἁγίας. Δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπος ἀπὸ τοὺς πανηγυριῶτες καὶ γιορταστὲς πού θὰ φύγει χωρὶς νὰ προσκνηθεῖ κ' ἀσπασθεῖ τὸν τάφο.

Τὰ κόκκαλα τῆς Ἁγίας, τὰ ἱερὰ λείψανα, βρισκονται μέσα στὴ σχισμάδα, ὅπως λέν. Ἀπάνου της ἔχει κατασκευασθεῖ στυλότοιχος πού βασιάει τὸ μέσο τῆς στέγης τοῦ ναοῦ.

Σύρριζα τοῦ στυλοτοίχου ἀπλώνεται ἀπὸ Ἀνατολὴ πρὸς Δύση ἐνεπίγραφη ἐπιτάφια ἀπὸ ἄσπρο μαρμαρο πλάκα ἔχοντας στὴν Ἀνατολικὴ μεριὰ τὸ θαυματουργὸ κίονι πού τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς εἶναι σκεπασμένο μὲ ἀναμμένα κεριά.

Οἱ προσκνητὲς ἀφοῦ ἀσπαστοῦν τὸν τάφο φέρουν καὶ μιὰ γύρα τὸ κίονι.

Ἡ ἐπιτάφια πλάκα φέρει τὴν ἐπιγραφή

ΤΑΦΟΣ

ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

ΑΠΕΚΕΦΑΛΙΣΘΗ

ΔΙΑ ΣΠΕΚΟΥΛΑΤΟΥΡΑ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΕΤΕΘΗ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

ΤΗΣ ΚΑΛΟΓΡΗΑΣ ΣΟΛΟΜΟΝΗΣ

ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ 1921

Φεύγοντας απ' ἐδῶ στίς 26 τ' Ἀλω-
νάρη 1957 ἀνάθεσα σὸν Παπαδιανάση ἐ-
φημέριο Κουκουλιῶ — Πρέβεζας νὰ ση-
κώσει τὴν πλάκα τοῦ τάφου καὶ νὰ ἰδεῖ
τὶ ὑπάρχει σὸ ἐσωτερικὸ. Τοῦτος μού-
στειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολή:

«Σπύρο,

Σὰς πληροφοροῦ ὅτι ὅταν σεῖς φτύγατε
ἐπὶ τὸ καὶ ἄλλους νὰ μὲ βοηθήσουν νὰ
μπορέσω νὰ σηκώσω τὴν πλάκα ἀπὸ τὸν
τάφο. Τοῦτο ἦτο φῦσει ἀδύνατον. Διεπί-
στοκωσα μόνον τὸ ἐξῆς: Ὅτι ὑπάρχει μιὰ
ὀπή, ἢ ὀπία ὅπως ἡ παραδοσις λέγει ἔ-
βγαξε ἰαματικὸ νερὸ καὶ ἐπληροφορήθη
99% ὅτι μέσα εἰς τὸν τάφον ὑπάρχουν ὀ-
στά, ὅπως μοῦ διεπίστωσε ὁ ἱερεὺς τῆς ἐ-
νορίας καὶ ἄλλοι προεστώ.

ἱερεὺς Ἀθανάσιος Κασκάνης»

Στὴν πρόσοχη τοῦ στυλοῦ τοῦ πού
κοιτᾷ πρὸς τὸν τάφο ὑπάρχει τοιχογρα-
φία τῆς Ἁγίας σὲ φυσικὸ μέγεθος, καθι-
σμένης ἐπὶ Θρόνον, κ' ἀπὸ τῆ μιὰ καὶ
τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς εἰκόνας μικρὸς τοιχο-
γραφίης παρουσιαζομένην σὸ βασιλιά,
ἢ δὲ δεξιὰ Ρωμαῖο στρατιῶτη πού βα-
σιλεύει σὴν χεῖρα τὴν κεφαλὴ τῆς. Στὴν ἄ-
κρη ὁ τοῖχος ἀπὸ γὰ τὸ κεφάλι τῆς Ἁ-
γίας ἔχει μικρὸ ἐξόγκωμα.

Ἡ ἐκκλησία μὲ συντηριζομένη ξυλοσέ-
γη ὑποβασταζομένη ἀπὸ δύο παραλλήλους
στυλοῦ τοῦ τοῖχου τοῖσπιόσπιτη, τριζογγη, δηλ.
μὲ τρία ἱερά, διαχωρισμένα μεταξὺ τους
μὲ μεσότοιχα, εἶναι σκέτη κ' εὐρύχωρη
τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, χωρὶς εὐρωπεϊσμὸ,
στολίδι καὶ διαμέρισμα.

Ἀπὸ τὰ ἰσθία ἱερά, τὸ μεσαῖο πού εἶ-
ναι καὶ μεγαλύτερο ἀνήκει στὴν ἁγία—
Παροσκηνή καὶ οἱ τοῖχοι σκεπαίνονται μὲ
τοιχογραφίης ἁγίων τῆς Βυζαντινῆς πνευ-
ματοκρατίας, τὸ ἀριστερὸ σὸν ἱερομάτυ-
ρα Φωκᾶ καὶ τὸ δεξιό, φτωχότερο ἀπ' τ'

ἄλλα δύο, σὸν ἁγία—Παριτελεήμονα.

Στὸ δάπεδο τοῦ κύριου ναοῦ πού ἀ-
πλώνεται κατὰ μάκρος τοῦ μεσαίου ἱεροῦ
εἶναι λίγο ψηλότερο ἀπὸ τ' ἄλλα δύο.

Ἐπὶ τοῦ ἀσβεστοστοίχου εἰκονοστασίου
ὑπάρχουν τοιχογραφίης, μεγάλες εἰκόνες
τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ ἄλλων ἁ-
γίων. Στὸ διάμεσο δὲ μεταξὺ τῶν δύο
θυρῶν τοῦ ἀριστεροῦ ἱεροῦ ἡ ἐπιγραφή:

ΤΟ ΧΗΛΙΟΣΤΟ ΩΚΤΑΚΟΣΙΟΣΤΟ
ΩΓΔΟΗΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ ΕΤΟΣ ΑΠΟ
ΧΡΙΣΤΟΥ ΗΣΤΟΡΙΘΗ ΤΟ ΤΕΜ-
ΠΛΟΝ ΤΟΥΤΟ ΕΠΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΩ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΦΩ-
ΚΑ ΔΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΗΓΟΥ-
ΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΗΜΑΝΔΡΗΤΟΥ
Κ' ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΕΚ ΣΟΥΒΛΑΣΙ
ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙ-
ΛΕΣΤΑΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΑΡΑ-
ΜΥΘΙΑΣ Κ' ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΞ ΑΝ-
ΧΙΑΛΟΥ ΕΝ ΜΗΝΙ ΙΟΥ:8:1883:
ΧΕΙΡ ΓΕΡΩΓΙΟΥ Ν' Κ' ΔΡΙΜΙ:
ΠΕΛΑΓΙΑ ΜΟΝΑΧΗ ΑΠΟ ΓΑΝΟΥ-
ΖΙ

Μεταξὺ τῶν λέξεων δὲν ἀφήνεται κε-
ρὸς χώρος.

Ἀπὸ τὸ βράδι ὡς τὸ πρωί, τὰ βιολιά,
τὰ τραγούδια κ' οἱ χοροὶ δὲν σταματοῦν
κάτου ἀπὸ τὴ μεγάλη συκαμινιά τῆς μαν-
τωμένης ἀλλῆς.

Ἡ ἀγὴ βροίσει ὅλους ξυπνητούς, χε-
ρευτὲς, προσκνητὲς καὶ πανηγυριῶτες.

Τὶ χαριτωμένη ἀγὴ!

Πέρα, ὁ κάμπος πρὸς τὴ Μήλινη (μή-
πως ἡ ἀρχαία Μήλια) καὶ τὴν Τσουκνί-
δα σκεπάζεται ἀπὸ μαλακὴ χαμηλὴ κ' ἀ-
χνάτη, σὸν νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴ γῆ, οὐί-
χλη, πού σχηματίστηκε σὸ διάσπλιμα τῆς
ρύχτας.

«Ἐδῶ εἶν' ἡ πόλη κ' ὁ λαὸς τῶν Κι-

(μερῶν ἕπου

σκόπεινο σύννεφο, πικρὸ τὸ τόπο ὄλον
(σκεπάζει)

(Ὅδοσ. Α. 14—15)

Κάτου ὁ ἄλλος κάμπος (ἡ ἄλλοτες Ἁ-
χεροσσία λίμνη) φρεσκοξυπνημένους, γε-
μαῖος δροσιά δέχεται τοὺς πολλοὺς πωη-
γυριῶτες, πού ἀπὸ ταχὺς ξεκινημένοι ἀ-
πὸ τὰ χωριά τους, ἔρχονται ἄλλοι πεζοί,
ἀρκάτοι, ἄλλοι καθάλλα σὶ ἄλογα καὶ τὰ

τρακέτια και μερικοί νέοι και Φαναρήσια παλληκάρια, σιὰ ποδήλατα.

Χαιδιάρες ταυραντισμένες (καλοζωϊσμένες. Γίνεται ἀπὸ ταῦρος—ἀπτάω, ταυραντιάω = ζῶ σὺν ταῦρος) μοναχοκόρες, μὲ μάτια σὺν τοῦ μπρόσπου και μοῦτρα σὺν τὸ πελόνι, γιατί ὁ τόπος τοῦ Φαναριουῦ δὲν πάρα ἔχει γειά, και παιδεμένες πολυμελῶν οικογενειῶν, σκοτωμένες ἀπὸ τὸ τσαπὶ και τὸ δικέλι, και γυναῖκες βαρσιλόδωρες, πὸν ὅσο νὰ σηκώσουν τὸ ἔνα, νὰ τ' ἀλλάξουν, τῶν τὰ μηροῖγια τ' ἄλλο, και προισκοκόιτες, σὺν νᾶναι σιὸ μῆνα τους, νὰ τὸ κάμουν, κι' ἄντρος ἤλισκαμμένοι ἀνηφορίζοντας ζυγάνουν σιὸ μονατήρι.

Συγγενεῖς χαιρειοῦνται μ' ἄλλους παρεξώτερος και φίλους, πὸν εἶχαν καιρὸ νὰ ἰδωθοῦν, γυναῖκες φιλιοῦνται, τσοῦφ τσοῦφ, κι' ἀγκαλιάζονται μὲ δικές (ἐδῶ τὸ δικὸς σημαίνει συγγενεῖς) και γνώριμες κι' ἀδελφοποιητὲς ἀλλάζουν φιλιὰ και γλυκοκουθέντες μὲ ἀλλαγινές.

—Νὰ φιληθοῦμε, νὰ σχωρεθοῦμε, λέν οἱ μεσόκομες, γιατί τοῦ χρόνου πούος ξέσκει πόσες θᾶροθμε σιὸ πανηγύρι. Γιὰ ζοῦμε γιὰ πεθαίνουμε και σ' ἄλλον τόπο πᾶμε. Κι' ἡ ἄλλη σκουντιάει τὴν πρώτη και τῆς λέει:

—Κάμε τὸ ἐκεῖ, μπύρο! σπᾶρα ἀπὸ τὸν τόπο σου, μακριὰ νὰ γένει. Δὲν κοιτάει ἐμᾶς ὁ Χάρος. Ἔχει ἄλλοῦ τὸ μάτι.

Πολλές οἱ τσοῦπρες, περισσότερες ἀπὸ τὰ παιδιὰ. Φυτρώνουν σὺν τὰ μαριτά-

ρια και ρωμόνουν γλήγορα σὺν νὰ τὲς τραβάει ὁ διάολος ἀπὸ τὰ μαλλιά. Γενικὰ ὁ θηλυκόκοσμος ὑπερέχει τῶν ἀρσενικῶν. Δὲ βοῖσκουν λαρωμὸ, πρόσχαρες και γλυκόλογες πεταχτὲς κι' ὄρεχτιάτες. Δὲ στέκονται σὲ μιὰ μεριά. Ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ σιὴν αὐλή. Ἀπ' ἐκεῖ σιὴν πηγή, πὸν τὸ νερό της, σιὴν ἄκρη τοῦ κάμπου, δὲν τσοουράει, γιατί βγαίνει μάτι ἀπὸ τὴ γῆ και δὲν ἔσχειται ἀπ' ἀνήφορο. Και πάλι σιὴν ἐκκλησιὰ κι' ὄλο τὰ ἴδια.

Οἱ φωνές τῶν μικροπωλητῶν και πωλητριῶν, πὸν μὲ κανιλιασμένα μάτια ἀπὸ τὴν ἀϋπνία και τὴ νύστα, διαλαλοῦν τὰ ἐμπορευμάτια τους, ξεχωρίζουν μὲσ' σιὴ γλαλὴ σὺν τραγόκτυροι σιὰ κωπρικούδουνα βλάχικου κοπαδιοῦ.

Γερόντοι και γερόντισσες, παπποῦδες και βάβες, δὲν πάρα ὑπάρχουν σιὸ Φανάρι γιατί ἔχουν τὸν Ἄδη κοντὰ και τρέχουν βιαστικὰ νὰ πιάσουν θέση. Ὡς τὰ πενήνια, τὰ ἐξήνια φτάνουν και τὸν κόβουν. Δὲν φτάνουν τὰ χρόνια τοῦ κόρακα.

Ἄλλοι πάλι, σιὰ πεζούλια κονθεντιάζουν και συζητοῦν ἀρθαντίκα.

Μετὰ τὴ λειτουργία ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦ μοναστηριοῦ δὲν χωράει, ὄλοι ἀνέρχονται παραπανούλα, ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι, ὅπου μὲ χοροὺς και τραγούδια συνεχίζεται τὸ πανηγύρι ὡς τ' ἀπόγιομα πὸν γυρίζουν τ' ἀπόσκια και προντιάει πασαέρας γιὰ τὸ χωριὸ του.

ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΡΑΛΛΗ

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙΣΙΟ ΣΠΙΤΙ*

Γον

ΤΑ ΣΙΦΕΡΑ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

Τῆς κ ο υ ζ ἴ ν α ς: Στὸ μαγειριοῦ, καθὼς εἶπαμε πρὸ πάνω, ἀπαραίτητα εἶναι τ' ἀμπάρια σὶ ὅποια φυλάγεται τὸ ἀλεύρι. Ἄμα ἀνοίξει κανεὶς τὸ σπέλασμα τῶν ἀμπαριῶν, θὰ δῆ στὸ ἀπάνω μέρος τοποθετημένο τὸ σκαφίδι, πὸν πιάνει ὅλη τὴν ἀπάνω ἐπιφάνεια τοῦ ἀμπαριοῦ. Τὸ σκαφίδι στηρίζεται σὶς ὑποδοχές, πὸν σχηματίζουν γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τὸ χωρίσμα ἢ καὶ τὰ χωρίσματα τοῦ ἀμπαριοῦ, καθὼς εἶναι διηρημένο σὲ δύο καὶ τρία ἀκόμη μέρη, ὅπου στὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ πλαινει καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἀλευριοῦ. Ἡ ἄκρη, τὸ σταθόνιο, τὸ καλαμποκίσιο ἀλεύρι. Ἔτσι ἢ νοικοκυρά, θίαν θέλη γὰ ζυμῶση, ἀνοίγει τὴ μικρὴ πορτίτσα πὸν εἶναι σὶ τὴ φάτσα τοῦ ἀμπαριοῦ στὸ κάτω κάτω μέρος, τὸ μάι καθὼς τὸ λένε, καὶ παίρνει τὸ ἀλεύρι πὸν θέλει καὶ τὸ ρίχνει στὸ σκαφίδι. Ἀπαραίτητη γιὰ τὸ ζύμωμα, εἶναι καὶ ἡ ξύλωνη κονιάλα, πὸν ἀναθεύουν πρὸ πάντων τὸ προζύμι, κατὰ καθὼς εἶναι τὸ νερό, δὲν εἶναι εὐκόλο γὰ ζυμῶσθαι ἀμέσως μετὰ τὰ χέρια.

Τὸ σκαφίδι, τὸ πρὸ παλιό, εἶναι καμωμένο ἀπὸ κομμὸ δέντρον, πὸν πελεκέται ἀνάλογα, ἢ καὶ ἀπὸ χοντρὲς μονοκόμματα σανίδες.

Μέσα στὸ ἀμπάρι φυλάγεται συνήθως καὶ τὸ πλαστήρι, πὸν εἶναι κ' αὐτὸ φτιαγμένο ἀπὸ μονοκόμματο ξύλο χωρὶς ἔνωσιν ποικηρὰ καὶ εἶναι πάρα πολὺ λεῖο, ὥστε ν' ἀνοίγῃται τὰ φύλλα γιὰ τὶς πίτες καὶ γὰ μὴ χαλοῦν κατὰ τὸ ἀνοίγισμα, λεπτὰ καθὼς γίνονται, σὰ χαρτί.

Ἄλλα σύνεργα τοῦ ζυμώματος εἶναι οἱ διάφορες σίτες, ἢ π ν κ ν ὀ σ ἰ τ α, πὸν μ' αὐτὴ σίτουν (κοσκινίζουν) τὸ ἀλεύρι

πὸν θὰ γίνον τὰ φύλλα (τὰ πέτρα καθὼς τὰ λένε) γιὰ τὶς πίτες, γιὰ τὶς λειτουργιές, καὶ γιὰ ὅ,τι ἄλλο ἐκλεκτό. Ἡ ὀ σ ἰ τ α, ὅμοια μετὰ τὴν προηγούμενη καμωμένη καὶ αὐτὴ μετὰ ὄσρα, ἀλλὰ ἀραιότερον. Μ' αὐτὴ κοσκινίζεται τὸ ἀλεύρι γιὰ τὸ καθημερινὸ ψωμί. Τέτοιες σίτες ὑπάρχουν συνήθως περισσότερες ἀπὸ δύο, ἀραιότερες ἢ πυκνότερες, ἀνάλογως. Μιὰ τέτοια πρὸ ἀραιὰ σίτα εἶναι καὶ τὸ λεγόμενον κόσκωο τὸ ὅποιο ποικίλλει κατὰ τὴν κατασκευὴν. Ἀπαραίτητο γιὰ τὶς λειτουργιές εἶναι καὶ τὸ φλαστερό. Ἡ ξύ σ ἰ τ α, εἶναι ἓνα εἶδος σιδερένιας κονιάλας πὸν καταλήγει σὲ κανονικὸν ὀρθογώνιον τρίγωνον μετὰ τὴ βάση του κάπως κομπερή. Μ' αὐτὴ ἢ νοικοκυρά, σὰν τελειώσῃ τὸ ζύμωμα, θὰ ξύσῃ τὸ σκαφίδι γιὰ γὰ φέρον ἐπιτελῶς τὰ ζυμῶρια καὶ θὰ πλύνῃ κατὰ τὸ σκαφίδι.

Τ ἰ ψ ἰ ἂ ἢ τ α ψ ἰ ἂ: Τὸ πρὸ μεγάλο εἶναι τὸ σινὶ (σινί). Εἶναι χάλκινο, ὅπως καὶ ὅλα τ' ἄλλα καὶ εἶναι ἀπολύτως μετὰ ἐπίπεδη ἐπιφάνεια καὶ μετὰ πολὺ μικρὸ χεῖλος ὀλόγυρα, (κόθρο). Στὸ σινὶ θὰ ψηθοῦν οἱ πίτες ὅλων τῶν εἰδῶν. Ἐπειδὴ δὲν κάνει κοιλιὰ, οἱ πίτες γίνονται σὸ σινὶ καλύτερα γιὰ τὸ λόγο αὐτό. Τὰ πολὺ μεγάλα σινιά, πὸν εἶναι καὶ παλιότερα, φέρον συνήθως καὶ διάφορες παραστάσεις καὶ χαρακτηριστὰ σχέδια. Τὰ μεγάλα αὐτὰ σινιά χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ τραπέζι, θίαν θέλαν γὰ φάγε κοντὰ στὸ τζάκι ἢ στὸ μπάσι ἐπάνω καὶ δὲ βολευόταν ὁ σοφρῶς (σοφρῶς). Τὰ σινιά τότε τ' ἀκουποῦσαν σὲ ἓνα σιδερένιον τρίποδα. Ἀκόμη τὸ σινὶ χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ δίσκος.

Ἄλλα ταρτὰ εἶναι τὰ μικρότερα, πὸν παίρνει τὸ καθένα καὶ τὸ ὄνομά του, ἀνάλογα μετὰ τὴ δουλειὰ πὸν κάνει.

Τὸ κατὰ σιχιά ρ κ ο εἶναι τὸ τι-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 108ου τεύχους σελ. 331.

πὺ πὸν θὰ γίνῃ τὸ κανόνι πὸν θὰ πᾶμε σὲ γάμο, οἱ νταβάδες, μικρότερα ταριὰ πὸν φκιάχουμε τὸ ψητὸ σὲ φούρο ἢ τὸ γάστρο, κλπ.

Τὰ ντεβέσια, μικρότερα ταριὰ, σὲ ὅποια πῆνον συνήθως φρωμὶ καὶ ἔχουν τὸ μέγεθος μιᾶς συνθησιαμένης κουλούρας φρωμιῦ, μεγαλύτερα ἢ μικρότερα.

Ὁ γάστρος, εἶναι καμωμένος ἀπὸ σίδερο καὶ πολλὴ σπάνια ἀπὸ σιδερολαμαρίνα. Ὁ δεύτερος αὐτὸς δὲν εἶναι καλῆς ποιότητος καὶ δὲν πῆνει καλά. Εἶναι γάστρος τῆς ἀνάγκης καὶ πολλὴ σπάνια τὸν συναποῦμε. Ὁ γάστρος ἔχει μέγεθος ἴσο, πὸν νὰ μπορῇ νὰ σκεπάζῃ καὶ τὸ μεγαλύτερο τερπὶ ἢ καὶ σινί. Ὅχι βέβαια καὶ τὰ πάρα πολλὰ μεγάλα σινιά, κείνα πὸν εἶπαμε πὸν πάνω, πὸν τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τραπέζι (σουφραῖ), μὲ τὴ βοήθεια τοῦ τριπόδα. Ἐχει σχῆμα στρογγυλὸ βαθουλό, σὺν ἕνας μικρὸς τρουῖλλος, πὸν σὲ κάτω μέρος καταλήγει ἕνα σισφάνι ἀπὸ λαμαρίνα γιὰ νὰ μπορῇ ἢ σάχη με τὴν ὅποια σκεπάζεται νὰ στέκῃ καὶ νὰ μὴ πέφτῃ. Στὸ ἀπάνω μέρος τῆς βαθουλῆς του ἐπιφανείας εἶναι καρφωμένη ἢ λαβὴ ἀπ' τὴν ὅποια τὸν πιάνουμε. Μὲ τὸ γάστρο θὰ πῆθουν οἱ πίτες, τὰ μπριανιά, οἱ νταβάδες, οἱ κουλούρες καὶ ὅταν εἶναι ἀνάγκη, ἕνα βιασικὸ φρωμὶ γιὰ νὰ περάσῃ ἢ οἰκογένεια ὥσπου νὰ ζυμώσῃ, ὅποτε θ' ἀνάγῃ τὸ φούρο. Ὁ γάστρος θὰ καῖ σὲ γωνιά τοῦ μαγειροῦ (τοῦ ἔξω μαγειροῦ ὅταν ὑπάρχουν δύο) πὸν εἶναι καμωμένη πολλὴ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅτι εἶναι τοῦ μαντζάτου ἢ τῆς καλῆς κουζίνας. Στὴ γωνία αὐτὴ ἢ νοικοκυρὰ θὰ βάλῃ ἄσκητὰ ξύλα, πουρνόρια, δεμάτια ἀπὸ κλήματα, θὰ τ' ἀνάγῃ καὶ θὰ τὰ σκεπάζῃ με τὸ γάστρο γιὰ νὰ καῖ ἀπὸ τὴ φλόγα. Ὁ γάστρος καθὼς καίονται αὐτὰ τὰ ξύλα, θεωροῦνται ἴσοι, πὸν γίνεται κατακόκκινος. Ἀφοῦ πεσε ἢ φρωτὶ καὶ καοῦν καλά τὰ ξύλα, παραμερίζει ἢ νοικοκυρὰ τὰ κάρβουνα ἀπλόκοντάς τα στὴ γωνιά, σὲ τρόπο πὸν νὰ πρῶνεται ὅλο τὸ ταρι πὸν πρόκειται νὰ ψῆσῃ, βάζει κατόπι τὴν προσωσιὰ ἐπάνω στὰ κάρβουνα, ἀκουμπᾷ τὸ ταρι ἐπάνω καὶ τὸ σκεπάζει με τὸν καμένο ὑπερα γάστρο. Ἔτσι τὸ ταρι, βροίσκεται ἀνάμεσα σὲ δύο φρωτιὲς καὶ πῆνεται πο-

λὸ εὔκολα καὶ τὸ φαγητὸ ἢ τὸ φρωμὶ γίνεται πὸν νόστιμο καὶ παίρνει καὶ καλὸ χροῶμα κατὰ τὸ ψήσιμο.

Ἡ λαμαρίνα: Εἶναι ἕνα τετράγωνο κομμάτι καλῆς ποιότητος λαμαρίνας στὴν ὅποια πῆνουμε τὰ φύλλα γιὰ τὶς πίτες, ἀφοῦ τὴν κάρνουμε ὅπως ἀκριβῶς τὸ γάστρο. Πυρακτωμένη καθὼς εἶναι, μὲλλε ἀπλώσουμε ἐπάνω τ' ἀνοιγμένα φύλλα, πῆνονται ἀμέσως. Τὰ φύλλα αὐτὰ τὰ πημένα θὰ μποῦν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ἀναδεμῆν σὲ δύο τρεῖς σειρές, ἀνάλογα με τὸ πάχος πὸν θέλουμε νὰ δώσουμε στὴν πίττα καὶ γίνεται με τὸν τρόπο αὐτὸ πὸν πὸν ἀφράτη καὶ δὲ λασπῶνει, ὅπως γίνεται ὅταν τὰ φύλλα εἶναι ἄρητα. Τὰ ἄρητα φύλλα θὰ μποῦν μονάχα σὲ κάτω μέρος πὸν ἐφάπτεται με τὸ ταρι καὶ σὲ ἐπάνω.

Ἄλλα σύνεργα τῆς κουζίνας εἶναι οἱ μασιάδες, ὁ μικρὸς καὶ ὁ μεγάλος. Ὁ μικρὸς, εἶναι ἢ λεγόμενῃ τοιμιλίδα, καμωμένη ἀπὸ σίδερο ἢ καὶ προῦντζο, πολλές φορές. Αὐτὴ ἢ μικρὴ ἀπαραίτητα θὰ βροίσκεται κοπὰ σὲ τζάκι τοῦ μαντζάτου ἢ τοῦ μαγειροῦ καὶ ἀναδεύουμε τὴ φρωτὶ, πῆνουμε τὸ τρι, πρῶνουμε τὸ μαγαλάτικο φρωμὶ καὶ ὅτι ἄλλο ἀνάλογο. Ὁ μεγάλος μασιάς, πὸν ἔχει μῆκος δύο μέτρα, εἶναι τὸ μεγαλύτερο μέρος του καμωμένο ἀπὸ σίδερο, τὸ ὅποιο σὲ ἕνα ἄκρο εἶναι κενὸ γιὰ νὰ μπορῇ νὰ μπῆ μέσα σ' αὐτὸ ἕνα ξύλο γιὰ νὰ μὴ καίῃ τὴν νοικοκυρὰ ὅταν τραβάῃ τὰ κάρβουνα τοῦ φούρου καὶ συγγρίζει τὰ φρωμιά. Τὸ ἄλλο ἄκρο τοῦ μασιά αὐτοῦ καταλήγει σὲ ἕνα εἶδος λαβῆς, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ πιάνῃ τὰ ταριὰ ἢ τὰ ξύλα πὸν θέλει ἢ νοικοκυρὰ.

Σχετικὰ σύνεργα τοῦ τζακιοῦ εἶναι ἢ φκιάρα, ἕνα εἶδος σιδερένιας κουτάλας με ἐπίπεδη ἐπιφάνεια τὴ στρογγυλὴ κατάληξή τῆς καὶ χρησιμοποιεῖται σὲ αὐτὴ γιὰ τὸ σγύρισμα τῆς φρωτιᾶς, τὸ σπᾶσιμο τῶν καρδιῶν, τὸ μάζεμα τῆς σιάχης καὶ τὸ παράγωμα τῆς φρωτιᾶς καὶ γιὰ ὅτι δήποτε τέτοιο. Πολλὲς φορές σὲ πλάι σὲ σταχυολόγο, βροίσκεται κρεμασμένη ἀπὸ ἕνα καρφὶ καὶ ἢ σκάρρα, ἂν δὲ βροίσκεται σὲ εἰδικὴ θέση. Ἀνάλογα βέβαια με τὴ συνήθεια κάθε σπιτιοῦ καὶ τὸ νοικοκυριό του. Στὴ σκάρρα, πῆνονται οἱ προζύβλες, τὸ τρι, πρῶνεται τὸ φρωμὶ κ.λπ.

Ἀπὸ τὸ ἰζάκι δὲ λείπει πάντα καὶ τὸ τσουνκάκι (αποκάλλ). Ἐνα εἶδος χάλκινου κανατιοῦ, ποὺ βρῖσκεται πάντα κοντὰ στὴ φωνιὰ κυρίως τοὺς χειμερινοὺς μῆνες, γιὰ νὰ ἔχη τὸ σπῆτι κάθε στιγμὴ ζεσπὸ νερό. Στὴ γωνιά τοῦ ἰζακιοῦ, βρῖσκεται καὶ τὸ σίδερο. Ἐνα εἶδος σχάρας δορογώνιας ποὺ πιάνει ὅλο τὸ πλάτος τοῦ ἰζακιοῦ. Στὸ σίδερο αὐτὸ ἀκουμποῦν τὰ ξύλα καὶ πρὸ πάντων τὰ κούτσουρα γιὰ νὰ καίονται καλύτερα. Τὸ ὕψος του φτάνει σποὺς 10 πότους. Οἱ 2 τετραγώνες βέργες τοῦ σίδερον, οἱ μεγαλύτερες, ποὺ σχηματίζουν τὸ δορογώνιο τετραπλευρο καταλήγουν σὲ ἓνα εἶδος λαβῆς καὶ γιὰ νὰ πιάνη κανεὶς τὸ σίδερο καὶ νὰ τὸ μετακινή ὅπου θέλει, καὶ γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ὄμορφο καὶ νὰ μὴ δίνῃ τὴν ἐντύπωση μιᾶς ἀπλῆς πυροσιᾶς.

Ἄλλα σίφερα τοῦ σπιτιοῦ ποὺ βρῖσκονται σὲ μαγειριὸ ἢ τὸ κελλάρι, ἀνάλογα μὲ τὴ συνήθεια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὸ χῶρο ποὺ διαθέτει, εἶναι οἱ διάφορες πυροσιῖς ἢ οὐροσιῖς καθὼς τὶς λένε ἄλλοῦ, μικρὰς καὶ μεγάλες, ἢ ἄλλα μπακίρια, ὅπως τὸ καζάνι ἢ τὸ χαρανί, ἢ μπαργάτσι, τὸ κακάβι, ὁ οιοῦνλος, ὅλα τοῦτα εἶναι χάλκινα, οἱ κοροῦτες, ὁ σκύφος, τὰ λιγένια, οἱ λιγκέρες, εἶδος ταγιάν μὲ βαθὺ κόθρο καὶ μὲ χέρια, οἱ πλόσκες, τὸ κλειδοπίνακο, ξύλινο στρογγυλὸ δοχεῖο ποὺ κλείνει ὥστε νὰ ἐφαρμοζῇ ἀπόλυτα, ὁ πιτολόγος, ἓνα στρογγυλὸ βαθουλὸ τενεκεδένιο κουτὶ ποὺ βάνουν τὶς πῆτες γιὰ τὰ πανηγύρια ἢ τὸ ταξίδι, οἱ οκοντέλες κ.ἄ. Στὴν κουζίνα βρῖσκεται πάντα καὶ ἡ πισποθήκη, ὅπως σ' ὅλα τὰ σπῆτια, μὲ τὰ πιᾶτα, τὶς λίμπες καὶ τὰ σάνια.

Οἱ παλιὲς λίμπες, ποὺ ἦταν ἓνα εἶδος πιᾶτου βαθιοῦ, σήμερα ἀντικαταστήθηκαν μὲ τὰ διάφορα ἐμαγέ. Ἦταν πῆλινες καὶ ἔφεραν διάφορα σπολῖδια χρωματιστά, ὅπως καὶ τὰ λαένια. Πολλὲς ἀπ' αὐτὲς εἶχαν ἀξιώλογα κεντρίδια καὶ πρὸ πάντων τὰ λαένια σὰ ὅποια ὁ ἀπλοϊκὸς τεχνίτης, ἀνάλογα μὲ τὸ κέφι του τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ χάραζε, ἔδινε ὅλη τὴ δροσιὰ τῆς φυχῆς του καὶ τὸ γούστο του. Πολλὰ ἀπὸ τὰ λαένια αὐτά, ποὺ σπανίζουν σήμερα, ἔχουν ἐξαιρετικὰ λαϊκὰς ἀρελεῖς παραστάσεις. Ὅλα τοῦτα φτιαχθέντουσαν σποὺς Καλαρρῶ-

τες καὶ ἔφταναν ὡς τὴν Ἰταλία, γιὰ νὰ ξαναγυρίζουν μὲ διάφορες ἰταλικὰς ἐπιγραφὰς καὶ περνοῦσαν γιὰ ξένα. Τὰ χρώματά τους ἦταν ἀνεξίτηλα καὶ τόσο ταυριασμένα.

Τὰ σάνια, ποὺ ἦταν κ' αὐτὰ ἓνα εἶδος λίμπας χάλκινης, ἔφεραν τὶς περισσότερες φορές διάφορα χαρακτηριστὰ σχέδια καὶ τὰ εἶχαν σὲ μεγάλη χρῆση σὰ πανηγύρια. Ὅλες οἱ ἐκκλησιῖς ποὺ συνήθιζαν νὰ κάνουν τραπέζι εἶχαν πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ γιὰ τὴν ἡμέρα τοῦ πανηγυριοῦ. Σ' αὐτὰ σεροβιόζονταν τὸ φαγητό.

Ἐκπὸς ἀπὸ τ' ἄλλα συννηθισμένα σκεῦη ποὺ εἶναι τόσο κοινὰ στὴ κουζίνα βρῖσκει κανεὶς καὶ σήμερα ἀκόμη μερικὰ ὑπολείμματα τοῦ παλιοῦ νοικοκυριοῦ τῶν Ζαγοροῖσιων, τὴ ἰζούμα π.χ. ποὺ εἶναι ἓνα μεγάλο πέτρινο γουδί. Τὴ ἰζούμα, τὴ βάζαν συννήθως σὲ μιὰ γωνιά τοῦ μαγειριοῦ μέσα στὸ χῶμα καὶ τὴ σκεπάζαν μὲ μιὰ λεία πλάκα ἀπὸ πάνω. Ἐδῶ κοπανίζαν τὸν καφέ, τὸ ἀλάτι καὶ ὅτι ἄλλο σχετικόν. Τὸ κοπάνισμα ἢ σιούμπισμα γίνεται μὲ τὸ γουδόχερο, ποὺ λέγεται σιούμπος καὶ εἶναι ἢ σιδερένιος ἢ πέτρινος.

Ἀπὸ τὰ πιὸ σπάνια παλιοκαιρίσια σίφερα εἶναι καὶ τὰ παγούρια ποὺ βάζαν τὴ ρακὴ καὶ ἔχουν διάφορα σχήματα καὶ μεγέθη καὶ εἶναι καυομένα ἀπὸ πηλὸ, ὅπως οἱ λίμπες ποὺ εἶπαμε πιὸ πάνω ἢ ἀπὸ καλάϊ. Αὐτὰ τὰ τελευταῖα εἶναι τὰ καλύτερα καὶ τὰ σπανιότερα. Τὸ παγούρι τὸ κομποῦσαν μὲ ἓνα λουρί καὶ τὸ παίρναν μαζί τους οἱ ἄντρες σὰ ταξίδια, σὰ πανηγύρια κ' ὅπου ἄλλοῦ. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ παγούρια, ποὺ ἔχουν τὸ σχῆμα μιᾶς μικρῆς ξύλινης πλόσκας, εἶχαν ἐπάνω καὶ διάφορες χαρακτηριστὰ παραστάσεις καὶ σχέδια ἢ συννηθέστερα ἐπιγραφὰς μὲ χρονολογία τῆς κατασκευῆς τους.

Ὅλα αὐτὰ χάθηκαν κατὰ τὸν πρῶτο Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο. Ἡ ἑλληνικὴ τοῦ κασσίτερον τὰ ἔκανε περιζήτητα καὶ πουλήθηκαν γιὰ καλάϊ(1).

(Συνεχίζεται)

1. Τὸ ἴδιο ἔγινε μὲ ὅσα ἀπόμειναν μὲ τὸν τελευταῖο πόλεμο.

ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΜΕ ΤΑ ΨΕΜΜΑΤΑ

Ζούσε μιὰ μπάμπω μὲ τὰ τρία παιδιὰ της. Χαράφια δὲν εἶχαν, πρόβατα δὲν εἶχαν, τίποτα δὲν εἶχαν.

Τύχαινε, καταλλαχοῦ, καὶ ὄρεξη γιὰ δουλειὰ νὰ μὴ ἔχουν! Ἔ! Ἐάπλωναν πᾶσα μέρα στὸ καλύθι, τους, καὶ κανέννας δὲν εἶεγε στὸν ἄλλον «σήκω»!

Κάποτε, ὁ πιὸ μεγάλος μαθαίνει πῶς στὸ τάδε μέρος βροίσκεται ἕνας χαντζῆς. Κι' αὐτὸς ὁ χαντζῆς βάνει στοίχημα μὲ τὰ ψέμματα. Λέει:

—Ἔσκασε ὁ Διάβολος! Βοήκα δουλειὰ τῆς ἀρεσκιάς μου... Θὰ πάω νὰ τὸν ἀνταμώσω, θὰ τὸν κερδίσω—οὔουου! νᾶστε καλά!— καὶ θὰ γίνουμε ὅλοι πλούσιοι. Μιὰ καὶ, στὸν τόπο!

—Σὰ δὲ βαιοῦσαι νὰ περπατήσεις, πᾶμε!... Κι' ἔπειτα μὴ θαρρεῖς, τὰ ψέμματα δὲν εἶναι μικρὴ δουλειὰ... Ἔχε τὸ νοῦ σου!

Πᾶει. Ἀνταμώνει τὸ χαντζῆ.

—Στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου κἀθεσαι, ἀδερφέ; Ἐμάθα πῶς βάνεις στοίχημα μὲ τὰ ψέμματα.

—Ναὶ, βάνω.

—Τότε νὰ φτιάσουμε χαρτιά, ἂν πῶ προνήτερα ψέμματα, θὰ πάρω τὸ χᾶνι σου. Ἄν πεις, θὰ γίνω σκλάβος σου.

—Καλά!

Λέει τὸ παιδί, λέει ὁ χαντζῆς, κερδίζει ὁ χαντζῆς. Ἔ! τὸ πήρε σκλάβο καὶ τὸ πούλησε σὲ κάποιον κερδοσκόπο γιὰ ἕναν παρὰ. Τεμπέλης καὶ δίχως ψέμματα, σ' ἔναν κόσμο σάν τὸ δικό μας, ἦταν γιὰ νὰ τὸν φᾶν τὰ κοράμια ζωντανόν!

Καρτεράει ἡ μάνα του νὰ γυρίσει, καρτεροῦν τ' ἀδέλφια του —ποῦ νὰ φανεῖ! Τότε κρένει ὁ μεσιός:

—Τᾶμαθες, μάνα; Ὁ ἀδερφός μας πάει σκλάβος... Θὰ κινήσω κι' ἐγώ. Μπορεῖ νὰ χανῶ, μπορεῖ νὰ τὸν φέρω.

Ἔ! Κάμποσο τὸν καρτέρεσαν κι' αὐτὸν νὰ γυρίσει...

Λοιπόν, ὁ μικρότερος ἀδερφός εἶπε τότε:

—Ὅπως σὲ βλέπω καὶ μὲ βλέπεις, μάνα, πάει κι' ὁ μεσιός! Μὴ στεναχωριέσαι, θὰ πάω καὶ θὰ σοῦ τοὺς φέρω ἐγώ... τοὺς κανακάρηδες σου.

—Ἄμποτες, γυιὲ μου!

Ἔτσι, κίνησε καὶ βγήκε στὴ στροτά καὶ στὸ περσιπάτημα κι' ὁ μικρότερος. Πᾶει, πᾶει—οὐφ! καὶ πούφ!, πᾶφ! καὶ πούφ!—ξημερώνει μιὰ μέρα κι' ἀνταμώνει τὸ χαντζῆ.

—Καλημέρα, χαντζῆ!

—Καλημέρα, τὸ παιδί!

—Ἦρθα γιὰ σένα. Καρτέρα λίγο νὰ ξανασάνω, καὶ τὰ λέμε...

Ἐμάθα, βάνεις στοίχημα μὲ τὰ ψέμματα.

—Καὶ βέβαια!

—Ἄς κάνουμε χαρτιά. «Τοῦτο, τᾶλλο, τὸ παρᾶλλο ἢ θὰ σὲ πάρω τι ἔχεις καὶ τι δὲν ἔχεις, ἢ θὰ μὲ πάρεις σκλάβο σου...»

Σύμφωνοι; —Σύμφωνοι!

—Ἀρχίνα! λέει ὁ χαντζῆς.

—Ὅσοοχι! Πρῶτα μιλάει ὁ νοικοκύρης!

Ἀρχίναί ὁ χαντζῆς: —

—Ὁ πάρας μου ἦταν μιλωνᾶς. Μιὰ μέρα φόρτωσε στὸν πετεινὸ δυὸ τσουβάλια στάρι νὰ τὰ πάει στὸ μύλο νὰ τ' ἀλέσει. Στὸ δρόμο βάιξε τὸ φρότακι. Πιάνει, κόβει τὸνα πλατάρι τοῦ πετεινοῦ. Ἔρχεται στὸ μύλο, τὸ ἀλέθει καί, ὅπως κάμουν οἱ μιλωνᾶδες, γεμίζει τὰ τσουβάλια μὲ παραπανήσιο ἀλεύρι! Φορτᾶνει τὸν πετεινὸ, τώρα βάιξε διπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Κόβει καὶ τὸ δεύτερο πλαστάρι. Τὸ χαϊβάνι πετοῦσε. Κάμποσο δεικνύει πηγαινῶν καλὰ. Ἐπειτα ἄρχισε ὁ πετεινὸς νὰ λυγᾶι—θᾶ

σιπανε τὴν πλάτη του. Πιάνει ὁ πατέρας τὴν οὐρά τοῦ πετεινοῦ καὶ τὴν τραβάει, μὲ ὀση δύναμη εἶχε, πρὸς τὰ πίσω, κα' ἔτσι ὁ πετεινὸς τσίτωσε, κα' ἔφτασαν στὸ σπίτι.

Πές κι' ἐσὺ τώρα.

—Ἐγὼ, χαντζῆ, ὅσα εἶπες τὰ πιστεύω.. Εἶναι ὅλα ἀλήθεια! Ἄκου νὰ δεῖς μ' ἐμένα.

Ἄκου νὰ δεῖς μ' ἐμένα. Ὅταν γεννήθηκε ὁ πατέρας μου, ἤμουνα δώδεκα χρονῶ. Τρέχα, μοῦ φωνάζ' ἢ μάννα μου, νάβρεις νουνὸ νὰ βαπτίσου με τὸν πατέρα σου.

Σηκώνουμε κι' ἐγὼ, μιὰ καὶ δυὸ, καὶ τραβάω γιὰ τὸ Θεό. Ἔ! Σὰν κάμεις κουμπάρο, κάτι ν' ἀξίζει... Πάω, πάω, ὅπως δὲ βαριέμαι νὰ περπατῶ, ποὺς ξέρει πόσο πῆγα σκέφτηκα: μὰ πῶς θ' ἀνέβω στὸν οὐρανὸ; Κλώθουμαι, γυρνοῦμαι σὰ σβοῦρα, ψάχνω στὶς τσέπες μου, βροῖκω ἕνα σπόρο ἀπὸ κολοκυθιά. Δὲ χάνω καιρὸ, τὸν σπέρνω καὶ βγαίνει μιὰ θεόρατη κολοκυθιά. Ἀπὸ φύλλο σὲ φύλλο ἀνεβαίνω στὸ Θεό. Τὸν βροῖκω, ἐτοιμάζονταν νὰ κινήσει γιὰ τῶρομα.

—Καλημέρα, Θεέ μου!

—Καλημέρα, τὸ παιδί μου!

—Ἦρθα νὰ σὲ πάρω νὰ πάμε νὰ βαπτίσεις τὸν πατέρα μου.

—Σύρε νὰ πείς τὴ θιά νὰ σοῦ δώσει λιόλαδο. Δὲ θὰ σὲ καρτερῶ... Τὸ δρόμο τὸν ξέρεις, ἔλα μόνος σου.

Παίρνω τὸ λιόλαδο, πάω στὴν κολοκυθιά νὰ κατέβω τὴ βροῖκω φαγωμένη. Τὴν εἶχε φάει ἕνα γουμάρι ποὺ ἔβουσε κεῖ, ψόφιο πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια. Ρωτιέμαι: Ἦμουνα καμμιά φορὰ θάρτης, ἢ δὲν ἤμουνα; Θυμῆθηκα: ἤμουνα. Βγάζω ἕνα κουβαλί ράμμα, τ' ἀπολνῶ ἀπ' τὸν οὐρανὸ, ξετυλίγεται, ξετυλίγεται, δὲ φτάνει. Τὸ τραβῶ βροῖκω τὴ μέση, τὸ κόβω, τὸ κόνω διπλό. Διπλὸ ἔφτανε καὶ περὶσσευε... Κατεβαίνω. Τρέχω νὰ πάω στὸ σπίτι μου, βροῖκω ἕνα μνήμα ἀδελφου. Μπρέεε! Ἄδελφο εἶναι; Ἦταν γιὰ χασομέρια; Μπαίνω μέσα!... Δὲ χαροῦσα. Πιάνω, κόβω τὰ ποδιάρια μου! Δίψασα. Ἐκεῖ κοντὰ ἔτρεχε ἕνα ρυάκι —νὰ μὴ βγῶ, λέω, ἀπ' τὸ μνήμα, κόβω τὸ κεφάλι μου καὶ τὸ πετάω νὰ πλεῖ. Τότε, σὰν πέταξα τὸ κεφάλι μου, σκέφτηκα: Τὴ καθοῦμαι; Δὲν θὰ προ-

λάβω τὰ βαφτίσια τοῦ πατέρα μου! Βγαίνω, τρέχω, τρέχω —δὲ μ' εἶδες χαντζῆ νὰ τρέχω, οὔτε σὺ, οὔτε καὶ κανεὶς ἄλλος— λουπόν, τρέχω, τρέχω, τρέχω, φτάνω σὲ μιὰ καρυδιά. Πάνω στὴν καρυδιά ἀλώνιζαν. Χόπ! Χόπ! Χόπ! τῶλογα μιὰ μαζεῦονταν, μιὰ ἀπολοῦνταν. Τὸ στάρι ἔμενε, τᾶχυρα ἔπεφταν.

Ἄκου νὰ λένε: Ἄ! εἰδέτε ἕναν ἀνθρώπο μὲ δίχως ποδιάρια. Γυρνῶ τόσο δρόμο, παίρνω τὰ ποδιάρια μου, κόνω νὰ φύγω, σκοντάφτω ἀπὸ κεφάλι μου, παίρνω καὶ τὸ κεφάλι μου. Τότε βλέπω καταγῆς ἕνα χαρτί πεσμένο. Τὸ σηκώνω τὸ διαβάζω, ἔγραφε: Τὸ παιδί νὰ πάρει ἀπ' τὸ χαντζῆ τὶ ἔχει καὶ τὶ δὲν ἔχει!

—Μεγάλω ψέμμα! φωνάζει ὁ χαντζῆς. Τέτοιο πρᾶγμα οὔτε ἔγινε, οὔτε καὶ θὰ γίνε ποτὲ!

—Τότε, διάβασε δῶ τὶ γράφει τοῦτο τὸ χαρτί ποὺ ὑπογράψαμε κι' οἱ δυὸ μας: «Τοῦτο, τᾶλλο, τὸ παρᾶλλο, ἢ θὰ σὲ πάρω τὶ ἔχεις καὶ τὶ δὲν ἔχεις, ἢ θὰ με πάρεις σιγάλο σου». Ἐσὺ εἶπες ὅλο ἀλήθειες, ἐγὼ εἶπα ἕνα ψέμμα, ὅπως τ' ὁμολόγησες. Τὸ λοιπὸν, κέρδισα! Κι' ἀφ' οὗ κέρδισα, θέλω νὰ μοῦ φέρεις καὶ τὰ δυὸ ἀδέσφια μου, εἴτε τᾶχεις, εἴτε δὲν τᾶχεις...

Κρέμασε τὸ κεφάλι του ὁ χαντζῆς καὶ κίνησε νὰ πάει νὰ φέρει καὶ τὰ δυὸ ἀδέσφια του. Φτάνει στοὺς καρβουνιάρους, τοὺς λέει:

—Πάρτε πίσω τοὺς δυὸ παρᾶδες ποὺ μοῦ δώσατε, κι' ἀφήστε τὰ δυὸ ἀδέσφια ποὺ σᾶς πούλησα!

—Μωρέ, ψάχναμε νὰ σὲ βροῦμε, τοῦ ἀπαντοῦν οἱ καρβουνιάρειοι γιὰ νὰ ξεφορτωθοῦμε ἀπ' τοὺς χαρομοφάιδες ποὺ μᾶς πούλησες. Δὲ θέλαμε νὰ κάμουμε ἄλλον κόπο! Πάρτους, καὶ ἄμειτε στὸ καλὸ σας...

Ἀντῆμισαν τὰ τρία ἀδέσφια, πῆρε ὁ χαντζῆς τὰ μάτια του, ἔφυγε.

Λέει ὁ τρίτος ἀδεσφός:

—Τὸ χάνει εἶναι πιά δικό μας. Ἐπειδὴ δὲν τὰ καταφέρατε καλά, σᾶς βάνω μιὰ τιμωρία: νὰ πάτε καὶ νὰ φέρετε τὴ μάννα μας, γιὰ νὰ ζήσουμε ὅλοι ἀντάμα! Μπρός! περπατᾶτε!...

Κιλήθησαν μερὲς τῶν μερῶν, σουβαλιὰστηκαν ὅλοι στὸ χάνι. Περονούσαν ταξειδιῶτες, ἔτρογον, ἔπιναν, κοιμοῦνταν, ἀφρινᾶν

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ

Β'.

βαζηφές (οὐ) = καθήκον, ὑπερε-
σία· στὰ ἀ. βεζηφέ ὑπόθεση, χρέος,
μυσθός.

βάϊ—βάϊ = μπῶ—μπῶ! τί κακό!
ἀβλοήμονο!· στὰ π. ἐβάχ, ἐπίφ., φόβου,
πόνου καὶ θαυμασμοῦ· καὶ τ. βάϊ ἰδ. σ.

βακήτ (τοῦ) = καιρός, περίοδο·
«καιροὺς κὶ βακίτια ἔχονμι νὰ σὶ ἰδοῦμι!»
«νὰ πωράσουμε τούτου τοῦ β—»· στὰ ἀ.
βάκιπ, καιρός, χρόνος.

βακούφικο (τοῦ βακούφ'κου) = ἀ-
κίνητο, ἀκρωμαμένο σὲ ἀγαθοεργὸ σκοπὸ·
στὰ ἀ. βακφ' ἰδ. σ.

βάλαϊ —μπίλαϊ = ὄρκος· μὰ τὸν
Θεό· στὰ ἀ. βαλαχί, ὀρκίζομαι στὸ
Θεό.

βαλῆς (οὐ) = στὰ ἀ. ἰδ. λ. ἰδ. σ.

βανπαλούκια (τὰ) = ἐπιπλα καὶ
σκεπὴ· στὰ τ. ἄβανπαλίκι —ια ἰδ. σ.

βατεύω (βατεύου) = ἐπιβαίνω γιὰ

συνουσία, στὰ ζῶα· στὰ ἀ. βάτι πατῶ
μὲ τὰ πόδια, ἐπιβαίνω γυναίκας.

βεζύρης (οἱ βιζύρης) = στὰ ἀ. βυ-
ζίω ἰδ. σ.

βεκίλης (οὐ βικίλ'ς) = στὰ ἀ. βε-
κίλ ἰδ. σ.

βερέμης (οὐ βερέμς) = στὰ ἀ. βε-
ρέμ, ἰδ. σ.

βερεσιέ = στὰ τ. ἰδ. λ., ἰδ. σ.

βετούλι (τοῦ βιτούλ') = σφράγιο
(βόδι ἢ κατσίκι) ποῦ δὲ συμπλήρωσε ἀκό-
μα τὸ ἕνα ἔτος· στὰ ἀ. μπετούλ, παρ-
θένος (δὲς καὶ ἰταλ. βιτέλο).

βιζνές (οὐ) = κρατικὸ ταμεῖο· στὰ
ἀ. βεζνέ ἰδ. σ. καὶ ζυγιαστήρι μεταλ-
λικοῦ νομίσματος.

βιλαέτι (τοῦ βιλαέτ) = στὰ ἀ., ἰδ.
λ. ἰδ. σ.

βιργί (τοῦ) = φόρος ἐπιτηδεύματος·
στὰ ἀ. βεργουῦ, φόρος, τέλος.

βουκονάτια (τὰ) = ἀνωκατέμμα-
τα, μπερδεμῆς, γεγονότα· «μὴν τὰ ρου-
τᾶς! εἴχαμε ἕνα σουρὸ β—»· στὰ ἀ. βου-
κονάτ, ἰδ. σ.

βούριτσα (ἡ) = στὰ τ. φοῦριτσα,
ἰδ. σ.

βούτα (ἡ) = τὸ γνωστὸ βυτίο πε-
ριπρωμάτων στὶς φυλακῆς· στὰ τ., φοῦ-
τα, βυτίο καὶ κατάρια ἢ χαϊδευτικό·
«νὰ σ' πέσ' κακὴ β—».

βουτσέλλα (ἡ β'τσέλλα) = βαρε-
λιάκι γιὰ νερό· στὰ τ., φουτσέ, βυτίο.

Γ'.

γαζέπι (τοῦ γαζέπ) = βροχὴ μὲ
θύελλα, θειουπόντ', κατακλυσιμὸς·
στὰ ἀ., γαζάμπ, θυμὸς, ἀγανάκτη-
ση.

γαϊτάνι (τοῦ) = στὰ τ. ἰδ. λ. ἰδ. σ.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο σελ. 526.

κάμποσο πακί. Πέρασα κ' ἐγὼ: Τὶ ἔχε-
τε νὰ φάω;

—Ἐχοῦμε ἀπ' ὅλα τὰ καλά, μοῦ ἀ-
παντοῦν.

—Φέριτε μου ψάρι!

Στὴν ἀρχὴ νὰ τρώω ἀπ' τὸ ποιεῖ τὸ
βραδὺν τέλειωσα. Ἦταν τόσο νόστιμα τὰ
φαγητά; Ὁχι! Τόση ὥρα ἔκαμαν γιὰ νὰ
κουβαλήσουν τὴν παραγγελιά μου... Πά-
μι καλά ποῦ δὲν σφραβοκατάτια καμμιά
δαγκωσιά· Ἄν λάχαινε καὶ δὲν εἶχα νερὸ
προστά μου, ὥσπου νὰ μοῦ φέρουν, θὰ
πνίγομαι· στὰ σίγουρα —καὶ τώρα ποῦδς
θὰ σὰς ἔλεγε τοῦτο τὸ παραμῦθι;

γαργάρα (ή) = στά α. ἰδ. λ. ἰδ. σ.
 γαρμπίς (οὐ) = στά α. ἰδ. λ. ἰδ. σ.
 γιαβάσι — γιαβάσι = σιγά-σιγά· στά τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιαβέρις (οὐ γιαβέρς) = ὑπασπιστής· στά π. γιαβέρ, ἰδ. σ.

γιαβιρούμ = ἀγαπητό μου, ἀγάπη μου· στά τ., ἰδ. λ. ἀγαπητό μου παιδί.

γιαγκλίσι (του) = λάθος· στά τ., ἰδ. λ. ἰδ. σ. «γιαγκλίσι ὀλιπού», παροιμιώδη φράση πού προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ μιὰ βарея ἀνεπανόρθωτη ζημιὰ, βλάβη, κλπ.

γιαγλή (του) = μίγμα λάσπης γιὰ ἄλλεμα τοίχων· στά τ., ἰδ. λ. παχύς, πλούσιος, ξηγῆτος.

γιαζίκ (του) = ντροπή, αἶσχος καὶ σάν ἐπιφώνημα· στά τ., ἰδ. λ., βλάβη, καῖμα.

γιακῶς (οὐ) = στά τ., ἰδ. λ. ἰδ. σ.

γιαμπουρλούκια (τά) = ρούχα, σκεπάσματα ἀτομικά· στά τ. γιαγμουλαύκι πανωφόρι, ἀδιάδροχο.

γιαλλαντζής (οὐ) = ψεύτης· στά τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιαλλαντζή (ντολιά) = στά τ., γιαλαίτζη, ἐκεῖνος πού γλείφει.

γιάνκεσιτιτζής (οὐ) = λοποδύτης· στά τ., ἰδ. λ. ἰδ. σ.

γιαννίσαριος (οὐ γιαννίσαρους) = ἄνθρωπος ὠμός καὶ τυραννικός· στά τ., γιενί—πιαρή, καινούργιος στρατός, ἰδ. σ.

γιαουγνής (οὐ) = ἐβραῖος· στά α., τζουχόντι καὶ γιχουντί ἰδ. σ.

γιαπαντζής (οὐ) = ξένος, μὴ ντόπιος· στά τ., ἰδ. λ., ὁ μὴ σύμμαχος, ὁ μὴ συγγενής καὶ ἰδ. σ.

γιασι (του) = στά τ., ἰδ. λ. ἰδ. σ.

γιαραμάς = στή φράση: «μιτέσι παρὰ γιαραμάς» πέντε παράδες δὲν κάνει.

γιαραμπή (οὐ) = ὁ Θεός· στά α., για ρραμπή!, Θεέ μου!

γιαράς (οὐ) = πληγή, ἔλκος· στά τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιαρίν = στή φράση: «μποὺ γαιὸν γιάριν», σήμερα αἴριο, αὐτὲς τίς μέρες, σὲ προσπάθεια ματαιώσεως ὑποχρέωσης κτλ., μὲ ὑποκριτικὴ ἀναδλιητικότητα· στά τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιασάκ = ἀπαγόρευση προσέγγι-

σης, ἐνέργειας, κτ' αὐτὸ τὸ ἀπαγορευμένο· στά τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιασιά! = ζήτω!· στά τ., ἰδ. λ. ἰδ. σ.
 γιασιμάκι (του) = στά τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιαστίκι (του γιαστίκι) = ἡ μαξιλαροθήκη, τὸ κλοῦφι· στά τ., ἰδ. λ., προσκέφαλο.

γιαταγάνι (του) = στά τ., ἰδ. λ. ἰδ. σ.

γιατάκι (του) = στά π. γιατάκ ἰδ. σ.

γιατσι (του) = οἱ πρῶτες ὥρες τῆς νύχτας καὶ τὸ ἀντίστοιχο μπαγάτσιμα τοῦ χότζια· στά τ., ἰδ. λ., 1½ ὥρα μετὰ τῆ δύση τοῦ ἡλίου.

γιαχνί (του) = στά τ., ἰδ. λ. ἰδ. σ.
 γιαχου! = ὦ! θοὺ!, ἔ! φίλε!· στά α., ἰδ. σ. καὶ ὦ Θεέ!

γιελέκι (του γυλιέκι) = στά τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιεντέκι (του γιντέκι) = ἄλογο χρησιμοποιούμενο γιὰ φρόφωση· στά τ., γιεντέκι ἰδ. σ.

γιεσιίρης (οὐ γιοσίρης) = αἰχμάλωτος· στά α. γιεσιίρ, ἰδ. σ.

γιετίμικο (του γιατίμ'κου) = ὀρφανό, ἀπροστάτευτο· στά α. γιετίμι ἐνιαῖος, μοναδικός, ἀρφανός.

γίκος (οὐ γίκους) = σωρός πού σχηματίζουν τὰ τακτοποιημένα σὲ μιὰ γωνία τοῦ δωματίου· στρωσίδια τοῦ κρεβατιοῦ· στά τ. γιοῦκι ἐριμάρι ὅπου φυλάνε τὰ στρώματα παπλώματα, κατὰ τὴ μέρα.

γιλντίζια (τά) = τὰ γνωστὰ λουλούδια· στά τ., ἄστερι.

γινάτι (του γινάτ') = στά α., ἰνάτ, ἰδ. σ.

γιορντάνι (του γουρντάν) = περιδεραικὸ κόσμημα· στά π. γκερντάν, λαμός.

γιουβαρλάκια (τά) = στά τ., γιουβαρλάκ, στρόγγυλος.

γιουζμπάσιης (οὐ γιοῦζμπάις) = ἑκατόνταρχος, λοχαγός· στά τ. γιοῦζ ἑκατό, μπάσ, κεφάλι.

γιουκλαμάς (οὐ) = ἐπιθεώρηση στρατοῦ, σὲ παράταξη· στά τ., ἰδ. λ. ἰδ. σ.

γιουμπροῦκι (του γιουμποῦκι) = τελανείο· στά τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιουινῶνος (οὐ γιου- ἢ γιουινά-

νους) = Ἕλληνας· γιουνάν'κου· στά· χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, τὸ ἐλεύθερο βασιλεῖο· στά· τ. γιουνάν· ἰδ. σ.

Γιουοργάνας (οὐ) = ἐπώνυμο· στά· τ., γιουοργάν· τὸ σκέπασμα, τὸ πάπλωμα· κί· ὁ —ᾶς, πού λέγεται καὶ γιοργαντζής· παπλωματίας.

γιούργια! = ἐμπρός! ἀπάνω τους! ἔξοδος! στά· τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γιούχα! = στά· τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γκανάβ (τοῦ) = λαθραία, κλοπιμαία ἀπόκτηση· στά· ἄ. γκαναβίμ, λάφυρο, λεία, λιμούρα.

Γκαναβιάροης (οἱ Γκαναβιάρος) = ἐπώνυμο· στό· Νησί· ἀπὸ τὸ τ. γκαναβ.

γκαναβίμ = δὲς γκαναβ (ἢ κατάληξη —ίμ, ἐβραϊκή).

γκάιντα (ἢ) = στά· τ. γάιντα· ἰδ. σ.

Γκανής (οὐ) = ἐπώνυμο· ἐβραϊκό· στά· ἄ. γανή, πλούσιος, εὖπορος.

Γκαραμάνας (οὐ) = ἐπώνυμο· στά· ἄ. καραμάν, μελαψός.

γκαταϊ (τοῦ) = ἡλιθ. τοῦ ἄ. κατηφέ· βελούδι, φέλλα.

γκάντινα (ἢ) = γυναίκα· ὀγκώδης καὶ ἀγαθὰ ψηλή· ἔτσι λέγαμε καὶ κατ' οὐγγαρέζικες φοριάδες τοῦ Τουρκ. Στρατοῦ· στά· τ. κατίν· γυναίκα, δέσποινα.

γκεζᾶς (οὐ γκιζᾶς) = δικαστικό· πρόστιμο· στά· π. γκεζᾶ, αὐτὸς πού δαγκάνει.

γκεζεράω (γκιζιράου) = γκεζερίζω, περιδιαβάζω· στά· τ. γκεζιμέκι· περιφέρομαι ἀεγγοῦ, περιπατῶ.

γκελᾶς (οἱ) = ἄσος τοῦ ταβλιού· ὅταν εἶσαι χτυπημένος καὶ δὲν ἔρχεται τὸ ζᾶσι νὰ ξαναβάλῃς τὸ ποῦλι σου· στά· τ. γκελιμέκι· ἔρχομαι, γκελιμεμέκι· δὲν ἔρχομαι· μετοχή γκελιμεέν.

γκέμια (τὰ) = στά· τ., γκιέμ, χαλινός.

γκερί! = πίσω· στά· τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γκιαϊ (τοῦ) = μικρὴ πῆττα πού κάνομε ἀπὸ τὰ περισσεύματα τῶν πέτρων μεγαλύτερης· στά· π., γαγιαχ· ἀπρόσιμο, ἀνεπάντεχο, ἀπρόοπτο.

γκιαούρι (οὐ γκιαούρις) = παραφθορά τοῦ κιαφίρι (δὲς λέξη).

γκιεργκιέφ (τοῦ) = τελάρο κεντήματος· στά· τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γκίζα (ἢ) = μισήθρα· ἀποβουτυρω-

μένη· στά· ἄ., γιντᾶ ἢ ζηζᾶ, τροφή, φαγητό· πρόγευμα.

γκιζντάν (τοῦ) = φιλακή· στά· π. ζιντάν, ἰδ. σ. σκοτεινὸς τόπος.

γκιντέρι (τοῦ γκιντέρι) = καϊμός, μαρούλι· στά· ἄ. γκεντέρι· λίπη.

γκιογκλιάγκος (οὐ γκιογκλιάγκους) = τὸ λαγύγγι· στά· τ. γιοιτλάκι· ἰδ. σ.

γκίτ! = Φεύγα· στά· τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γκίτ—γκιέλ (τοῦ) = σύρε κι ἔλα· στά· τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γκιντί = πρῶτο συνθετικό· ἀπειλής ἢ βροσιᾶς ἢ καὶ μόνο του, ἐπαναλαμβανόμενο γκιντί—γκιντί· συνοδεύει ἐπίσης τὸ γαργάλισμα (γκουντούμα· κατὰ τὸ Γιαν. ἰδ.) μικρῶν παιδιῶν· στά· τ. γκιντί, περιφρ. μαρὲ ἀνθρώπος! μαστροπός, κερατᾶς καὶ γιτσιομέκι· γαργαλιάω.

γκιορντάν (τοῦ) = δὲς γιορντάνι.

γκιουβέτσι (τοῦ γκιουβέτσι) = στά· τ., ἰδ. λ., φουρνιστο.

γκιουζέλι (ἐπιθ.) = ὠραῖος· στά· τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γκιουλᾶς (οὐ) = στρογγυλὴ σφαῖρα κανονιοῦ· στά· τ., ἰδ. λ., σφαῖρα, μπόμπα.

γκιούλ—μπεχάφ (τοῦ) = παιγνίδι ταβλιού· στά· π., γκιούλ· ῥόδο, μπεχάφ· ἀνοιξη.

γκιούλις (ἢ) = ῥοδόνερο· στά· τ. π. γκιούλ· ῥόδο σου· (-γιου) νερό.

γκιούμ (τοῦ) = χάλκινο δοχεῖο μεταφορᾶς νεροῦ· στά· ἄ. γκιουχούμ ἢ κουρκούμ ἢ κουμκούμ, ὑδρία· χάλκινη.

γκιουουρντι (τοῦ) = θόρυθος, πάταγος, πατιρντί· στά· τ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

γκοτζιάμ = ἕνας τόσος δὰ μεγάλος, φηλός· γκοτζιάμ· πιδί, κορίτσι· στά· τ. κιοτζιά· ἰδ. σ. καὶ γέροντας.

Γκοτζιαμάν—ης (οὐ Γκοτζιαμ'ς) = ἐπίθετο, καὶ στὴ θέση τοῦ γκοτζιάμ· ἐπιτατικά· στά· τ., ἰδ. λ. ὑπερμεγέθης.

γκότσια = καθάλλα· στό· σβέγκο· στά· τ. γκότσι, μετανάστευση· ἀναχώρηση, ἀλλαγὴ κατοικίας.

γκουμπᾶς (οὐ) = θόλος· στά· ἄ., ἰδ. λ., ἰδ. σ.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ, Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΙ' Ο ΓΕΩΡΓΟΣ

Μακεδονική παράδοση για τὸ Χριστὸ τῆς Ἐπαρχίας Βοΐου - Κοζάνης

Μιά γυναίκα στὸν ἀργαλειὸ ὕφαινε.
Πατοῦσε τὴν πατήτρα, ἀνοίγαν τὰ μυ-
τάκια τὸ στόμα, ζοίγνε τὴ σαῖτα, χτυ-
ποῦσε τὸ χτένικαί μετὰ... ἔκοβε τὸ ὑφάδι!

"Αἴντε πάμ τὰ ἴδια...

Περνάει ὁ Χριστὸς, τὴ βλέπει πὸν τυ-
ρανιόυνταν.

—Γυναίκα, τῆς λέει. Γιατὶ κόβεις τὸ
ὑφάδι; Πάντα τὴν πατήτρα ν' ἀνοίξῃ τὸ
στόμα, ρίξε τὴ σαῖτα χτύπα τὸ χτένι.

Πάτα τὴν ἄλλη πατήτρα, ρίξε ἀπὸ τὴ
μεριά τῆς τὴ σαῖτα, χτύπα τὸ χτένι —
ὥσπου νὰ σώσης... Μὴ κόβεις τὸ ὑφάδι!

Κάνει ἡ γυναίκα κατὰ τὴν ὁμιλῆναι
Του, μιὰ χαρὰ ἦταν! Ἡ δουλειὰ τὰρα
φτουροῦσε...

Ἀρχίζει νὰ τραγουδάη!

—Ἀφήνω γειά! λέει ὁ Χριστὸς.

—Ὦρα Σου καλή, Ἀφέντη μας...

Ἀφιερώνεται στὸ Λαό: Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν

Ἐχάσε νὰ πῆ: «Εὐχαριστῶ»!

Ἀπὸ κεῖ γίνεται ὁ Χριστὸς πάππος
ἐκατὸ χρονὸ καὶ τραβάει στὸ γεωργό.
Τὸν βοίσκει, ὀργανε.

—Ὦωωο! Μπάλλο! Ὦωωωο! Καλέσο!

Φώναζε σὰ βόδια.

—Κάλως κάμνεις! Χαιρετάει ὁ Χρι-
στὸς.

—Κάλως ἦρθες! ἀπαντᾷ ὁ γεωργός.

—Ἔεσε! λέει ὁ Χριστὸς. Τόββαλι λί-
γο στὸ «γκεξέρισμα» σήμερα.

—Θὰ εἶσαι ἀπὸ μακρονά, πάππο! Ἐέ-
νος φαίνεσαι...

—Ἐίμαι ἀπὸ πολὺ κοντὰ καὶ φαίνου-
μαι ἀπὸ μακρονά; Εἶμαι ὁ πὸ δικὸς καὶ
φαίνομαι ξένος;

—(Παράξενος γέρος, ἀχάαα!)

Λέει: Ὁ! δὲν ἔτῃχε ν' ἀνταμώσουμε,
πάππο!

γκουντλιοῦμαι (γκουντλιοῦμι)
= δὲς γκιντι.

γκούρ—γκούρ = ἐπίμονος καὶ ἐνο-
χλητικὸς θόρυθος: «μᾶς σήκουσις τοῦ μυα-
λό: γκούρ-γκούρ-γκούρ» σὰ τ., ἰδ. λ.
βοροβοργμός.

γκουριμπέτι (τοῦ γκουριπέτ) =
ξενητεία σὰ ἀ. ἰδ. λ., ἀποδημία, διαμο-
νή, ὄχι θεληματικά, μακριὰ ἀπὸ τὴν πα-
τρίδα.

Γκουρτζήης (οὔ) = ἐπὶννομο-
γκιορτζήης, Γεωργιανός.

γομάρι (τοῦ γουμάρ) = σὰ ἀ.,
χμάρ—ἀ. ἰδ. σ.

γοντζιές (οὔ γοντζιές) = μισο-
νομιμὸ μποιμποῦ ἀρωματικοῦ τριαντά-
φύλλου σὰ π., ἰδ. λ., κάλλικας.

γουιρλήης (οὔ) = αὐτὸς πὸν φέ-
νει καλὴ τύχη, γούρι σὰ τ., οὔγούρ,
καλὸς οἰαγός, εὐτυχία καὶ κατάληξη -λή,
ἰδ. σ.

γούρ-γούρ = δὲς γκούρ-γκούρ
γουριγούρα (ἡ) = π.χ. «μουφριες
γουργούρα τοῦ κεράλι» ταραχῆ, ἀνακάτεμ-
μα, ζάλη, σύγχυσις ἀπὸ τὸ γούρ-γούρ.

γούρι (τοῦ γούρ) = σὰ τ., οὔ-
γούρ, δὲς γουιρλήης.

γουργούρης (οὔ γουργούρης) =
τὸ ἀντίθετο τοῦ γουιρλήης (δὲς λέξη) ἀπὸ
τὸ οὔγούρ μὲ τὴ σταθμητικὴ κατάληξη
—αῖς.

γρόσι (τοῦ γρόσι) = σὰ τ. γου-
ρούσι ἰδ. σ.

Δ'.

Δαγκλήης (οὔ) = ἐπὶννομο σὰ τ.,
δραγός, δρασιβίος ἀπὸ τὸ νπάγ ὄρος,
βοννό, (ντάγ—λή).

δεφτέρι (τοῦ ντιφτέρι) = σὰ ἀ.,
νταφτέρι ἰδ. σ.

δράμι (τοῦ δραμι) = σὰ ἀ., ντι-
χέμ ἰδ. σ. (δραχμή).

(Συνεχίζεται)

Κι' «έσπασιν» τὰ βόδια με τὴ βουκέντρα.

Γέλισε ὁ Χριστός. Εἶχαν ἀνταμώσει πολλές φορές οἱ δύο τους —μέρες τοῦ Θεοῦ πού πέρασαν. Γιατί ἐτοῦτος ὁ χωρὸς ἦταν πολὺ καλὸς ἄνθρωπος... Μὰ οὔτε τότε τὸν ξινοῦσε, οὔτε τώρα τὸν κατάλαβε!

—Στέκει καὶ τὸν βλέπει. Πάει, πάει ὁ γεωργός, τελειώνει τὴν αὐλακιά, δίνει μιὰ καὶ σηκώνει τὸ ἀλέτρι ψηλά, γυρνᾷ τὰ βόδια, ξερχεται πάλι ἀπὸ κεῖ πού κίνησε, ξαναγυρνᾷ τὰ βόδια, μπιτίζει τὸ ἴνι.

—“ὦωω! Μπάλιο! “ὦωω! Καλέσ”!
Νὰ σώση, ἀίντε—ἀίντε, καὶ τούτη τὴν αὐλακιά.

—Γιατί δουλεύει ἔτσι, τὸν ρωτᾷ ὁ Χριστός.

—“Ἔτσι δουλεύουμε!

—Τὸ ξέρω! Μὰ ἐσὺ νὰ δουλεύης ἄλλοιώς...

Παράξενος ὁ γέρος, ἅμα τί!

—Πῶς ἄλλοιώς;

—Καλὰ πᾶς! “Ἄς σώσουμε τὴν αὐλακιά...

Κινοῦν. Ὁ γεωργὸς κρατώντας τ' ἀλέτρι, διαπὰ στὸ γεωργὸ ὁ Χριστός.

Σώνουν τὴν αὐλακιά, κάνει νὰ σηκώση ὁ γεωργὸς τ' ἀλέτρι, βάνει τὸ χέρι ὁ Χριστός στὸν ἄμμο του, τὸν ἀμποδάει.

—Γύρνα τὰ βόδια καὶ μπιτξε ἐδῶ τ' ἀλέτρι, κι' ἀρχίνα ἀπὸ δῶ τὴν αὐλακιά. Ἀπὸ κεῖ πού θὰ σώσεις, ἀπὸ κεῖ θ' ἀρχηνᾶς!

—Μπρόξενε! λέει ὁ γεωργός. “Αἴντε, κατάλαβα!

—Σὰν κατάλαβες σ' ἀφήνω γειά!

—Στὸ καλὸ, πάππο, στὸ καλὸ, ὁ Θεὸς νὰ σὲ βλογᾷ!

Καὶ τὰ μάτια του βούρκωσαν.

Καὶ τὰ μάτια του βούρκωσαν.

Ξέρω καὶ θὰ σοῦ πῶ γιατί βούρκωσαν τὰ μάτια του. Πόσα δὲν εἶχε σκεφτεῖ γι' αὐτὸν τὸν πάππο. «Παράξενος, καὶ παράξενος»! Καὶ νά, πόσο τρανὸ καλὸ τοῦ ἔκαμε...

Τὰ κατάλαβε ὁ Χριστός, ρωτᾶς; “Ἄν τὰ κατάλαβε!

“Ὀλα, γιέ μου, τὰ καταλαβαίνει ὁ Χριστός. Καὶ μέσα μας διαβάζει.

Περνοῦν μέρες, βγαίνει πάλι ὁ Χριστός σὰν πάππος νὰ περπατήσῃ στὸν κόμο.

Διαβαίνει ἀπὸ τὴ γυναίκα, τὴ βοῖσκει νὰ ὑφαίνει. Τὴ ρωτᾷ:

—Ποιὸς σ' ἔμαθε νὰ ὑφαίνης ἔτσι;

—Μοναγῆ μ' κι' ἀτῆ μ'!

Σηκώνει τὰ χέρια ὁ Χριστός:

—“Ἔεσε! γυναίκα,... βλογιμένη νᾶσαι— νὰ δουλεύης, νὰ δουλεύης καὶ προκοπῆ νὰ μὴ κἀμνης!

Ἰθαβαίει καὶ στὸ γεωργό. Τὸν βοῖσκει:

—“ὦωω! Μπάλιο! “ὦωωω! Καλέσ”!

—Κάλως κἀμνεις!

—Κάλως ἤρθες!

—Εἶμαι λίγο παράξενος γέρος καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς, παιδί μου. Θὰ σὲ ρωτήσω κάτι!

—Ρῶτα, πάππο!

—Ποιὸς σ' ἔμαθε νὰ δογῶνης ἔτσι;

—“Ἐνας πάππος σὰν κι' ἐσένα! “Ὀρα του καλή, ἂν ζᾷη, κι' ἂν πέθανε, ὁ Θεὸς νὰ τὸν σχωρήσῃ... Ἄπὸ μεγάλη τυράνια μ' ἔβγαλε. Δὲ μ' ἔκοβε ἐμένα τὸ μυαλό! Καὶ τί ἦταν; Ἐνα τίποτα, πατέρα μου...

Τὰ μάτια τοῦ πάππου βούρκωσαν ἀκούγοντας τοῦτα τὰ λόγια.

“Ἐ, θὰ σᾶς πῶ πάλι: Ὁ Χριστὸς τόσα μᾶς κἀμνει, ἔνα εὐχαριστῶ ἀπὸ μᾶς δὲν ἀκούει, ἔνα καλὸ νὰ πράξουμε νὰ εὐχαριστηθῆ, δὲ βλέπει...

Καὶ μόνο τσίκ! νὰ κἀμῃ τὸ καλὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, τόσο χαίρεται πού βουρκῶνουν τὰ μάτια Του.

Μὲ βουρκωμένα μάτια σήκωσε τότε ὁ Χριστὸς τὰ χέρια Του στὸν Οὐρανὸ καὶ παρακάλεσε:

—Θεὲ καὶ Πατέρα Μου! Ρίξε τὰ καλά Σου πάνω στὰ χωράφια γιὰ νὰ γεμισοῦν τ' ἀμπάρια...

Κι' ἐσένα, ἄντρα, ὁ κόπος σου νὰ πιάνη, ἢ δουλειά σου ν' ἀποφαινεται.

Ἄπὸ σένα νὰ καρτεροῦν τὸ σπίτι. Ὁ δικός σου, ὁ ἴδρωπας νάναι ἢ δική Μου ἢ Εὐλογία!

Καὶ χᾶθηκε ἔνα κι' ἔνα...

KAREL JAROMIR ERBEN

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ο ΜΑΚΡΥΣ, Ο ΦΑΡΔΥΣ ΚΙ' Ο ΘΡΥΨΑΛΟΜΑΤΗΣ

Ζούσε ένας βασιλιάς πού ήταν πιά γέρος και δέν είχε παρὰ ένα παιδί μονάχα.

Κάποτε φώναξε κοντά του τὸ μοναχοπαιδί του αὐτὸ και τοῦ εἶπε:

— Ἀγαπημένο μου παιδί! Ἐξέρεις καλά πὼς ὁ φτιασμένος καρπὸς πέφτει, γιὰ νὰ κάμει τόσο σὲ ἄλλονε. Κι' ἐγὼ γέρασα, κι' ἴσως σὲ λίγο δὲ θὰ ζῶ πιά(1). Ὅμως, ποιοῦ μὲ θάρρεις, καὶ μὸ τόχω νὰ δῶ τὴ μελλούμενη κόρη μου, τὴ γυναίκα σου. Παντρεύου, παιδί μου!

Και τὸ βασιλόπουλο εἶπε:

— Ἀπὸ καρδιάς θάθελα νὰ κάμω τὸ θέλημά σου, πατέρα, μὰ δὲν ἔχω νύφη, δὲν ἔξρω καμμιά.

Τότε ὁ γέρο—βασιλιάς ἔβαλε τὸ χέρι του στὴ τσέπη, ἔβγαλε ἕνα χρυσὸ κλειδί και ἰδῶσσε στὸ γυδί.

— Πήγαννε πάνω στὸν πύργο, στὸ ψηλότερο πάτωμα, κτύπαξε τὰ τριγυριὰ του, κι' ἔπειτα ἔλα και πές μου ποιά διάλεξες.

Τὸ βασιλόπουλο δίχως νὰ χάσει καιρὸ πήγε. Ποιὲ στὴ ζωὴ του δὲν εἶχε ἀνέθει καί πάνω, οὔτε και εἶχε ἀκούσει ποιὲ τὴ βροίκουνταν αὐτοῦ.

Ὅταν ἔφτασε στὸ ψηλότερο πάτωμα, εἶδε σπὴν ὄροφὴ μιὰ μικρὴ σιδερένια πόρτα, σὰν καταπαχή. Ἦταν κλειδωμένη τὴν ξεκλείδωσε μ' ἐκεῖνο τὸ χρυσὸ κλειδί, τὴ σήκωσε και πέρασε στὸ ἔβγα της.

Ἐνόηξε μιὰ μεγάλη στρογγυλὴ σάλα, μὲ ὄροφὴ γαλάζια, σὰν οὐρανὸς σὲ νύχτα ἀσπνεφιασὴ, πλουτισμένος μ' ἀσημένια ὕσπρα πού ἔλαμπαν· μὲ πάτωμα ἕνα μεταξωτὸ καταπαρῶσινο χαλί, και γύρω—τριγύρω σιτοὺς τοίχους δώδεκα ψηλά παρὰθύρα μὲ χρυσὸς κορνίζες, ὅπου σιτοῦ καθενὸς τὸ χρυσαλλένιο τζάμι ἦταν ζωγραφισμένη μὲ τὰ χρώματα τοῦ οὐραίου τῶσον μιὰ κόρη, φορῶντας βασιλικὸ στέμμα στὸ κεφάλι της— ἄλλη σὲ κάθε παρὰθύρο, και μὲ ἔξχωρη φροεσιά, και ὁμορφότερη ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, τόσο πού τὸ βασιλόπουλο δὲ μποροῦσε νὰ ξεκολλήσει τὰ μάτια του ἀπὸ πάνω της. Κι' ἔτσι καθὼς τις ἔβλεπε συνεπαρμένο, μὴ ξέροντας ποιά νὰ διαλέξει, ἄρχισαν κείνες οἱ κόρες νὰ σαλεύουν σὰ ζωντανές, γυρίζαν και τὸν κτύπαζαν, χαμογελοῦσανε, θαρρεῖς και θὰ μιλοῦσαν.

Σύντηχα, πρόσεξε τὸ βασιλόπουλο πὼς ἕνα ἀπὸ κείνα τὰ δώδεκα παρὰθύρα ἦταν σκεπασμένο μ' ἕνα ἄσπρο πανί, πάνω—κάτω. Παραμέρισε τὸ σκέπασμα νὰ δεῖ τὴ εἶχε πίσωθὲ του, και εἶδε μιὰ κόρη μὲ ἄσπρη φροεσιά, μὲ ἀσημένια ζώνη ζωασμένη και μὲ στέμμα στὸ κεφάλι της μαργαριταρένιο.

Ἦταν ἀπ' ὄλες ἡ ὁμορφότερη, ὅμως θλιμμένη και γλωμὴ ἦταν, σὰ νάχε βγεῖ ἀπ' τὸν τάφο.

Τὸ βασιλόπουλο ὦρα πολλὴ στάθηκε μὲ θάμπος μπροστὰ σὲ κείνη τὴ ζω-

1. Κατὰ λέξη μετάφραση: «Και τὸ κεφάλι μου ὠρίμασε πιά και ἴσως σὲ λίγον καιρὸ ὁ ἥλιος θὰ πάψει νὰ τὸ φωτίζει».

γραφιά. Καὶ καθὼς τὴν κύτταζε, ἡ καρδιά του πόνεσε καὶ εἶπε: «Αὐτὴν θέλω νὰ πάρω καὶ καμμιὰν ἄλλη».

Μόλις εἰπώθηκε ὁ λόγος, ἔσκυψε ἡ κόρη τὸ κεφάλι της, κοκκίνησε σὰν τριαντάφυλλο καὶ στὴ στιγμὴ χάθηκαν ὅλες ἐκεῖνες οἱ ζωγραφιές.

Στεγνὰ πὺν ἤρθε κάτω κι' ἀνάφερε στὸν πατέρα του τι εἶχε δεῖ, καὶ ποιά κόρη διάλεξε, ὁ γεροβασιλιάς ἔσιμισε τὰ φρούδια του, ἔπεσε σὲ συλλογὴ καὶ εἶπε: «Ἀσκημα ἔπραξες, παιδί μου, πὺν φανέρωσες ὅ,τι ἦταν κρυφὸ, καὶ σὲ κίνδυνο μεγάλο μπήκες μὲ τὸ λόγο πὺν ξεσιτόμισες. Ἐτοῦτη ἡ κόρη βροῖσκειται στοὺς ὄρισμούς κάποιου μάγου κακοῦ, σὲ πύργο σιδερένιο φυλακισμένη. Ὅποιος πάσχι-σε νὰ τὴ λευτερώσει ἀπὸ κεῖ, δὲ γύρσε μέχρι τὰ τώρα. Ὅμως ὅ,τι ἔγινε δὲν ξε-γίνεται. Ὁ λόγος ὁ δοσμένος εἶναι νόμος. Πήγαινε, δοκίμασε τὴν τύχη σου, καὶ ἄμποτε μὲ τὸ καλὸ νὰ γυρίσεις πάλι σὺ σπῆτι σου»!

Τὸ βασιλόπουλο ἄφησε γειὰ στὸν πατέρα του, καβάλησε τὸ ἄλογό του καὶ κίνησε νὰ βρεῖ κείνη τὴ νύφη.

Κι' ἔνuche νὰ περάσει ἀπὸ ἓνα μεγάλο δάσος, κι' ὅλο τὸ διάβηκε, μέχρι πὺν ἔχασε πιά τὸ δρόμο. Κι' ἔτσι καθὼς παράδερνε μὲ τ'ἄλογό του ἀνάμεσα σὶὰ σῦδειτρα, στοὺς βράχους καὶ σὶὰ βαλιτοῦπια, μὴ ξέροντας ἀπὸ πὺν νὰ βρεῖ, ἄκουσε πίσω του κάποιον νὰ φωνάζει: «Ἐ, καρτεράτε!»

Τὸ βασιλόπουλο γύρισε κι' εἶδε ἓναν ψηλὸ ἄνθρωπο πὺν μὲ βιά ἔρχονταν τὸ κατόπι του. «Περσιμένετε καὶ πάστε με μαζί σας, κι' ἂν μὲ κρατήσετε στὴ δούλεψή σας, δὲ θὰ τὸ μετανοιώσετε»!

«Ποῖος εἶσαι;» ρώτησε τὸ βασιλόπουλο, «καὶ τι ξέρεις νὰ κάνεις;»

«Λέγονμαι Μακρὸς καὶ ξέρω νὰ μακραίνω. Βλέπετε, μήπως, σ' ἐκεῖνο τὸ πανύψηλο ἔλατο μιὰ φωλιά; Ἐγὼ θὰ σᾶς τὴν κατεβάσω κείνη τὴ φωλιά δί-χως νᾶναι ἀνάγκη νὰ σκαρφαλώσω ὡς ἐκεῖ πάνω».

Κι' ἄρχισε ὁ Μακρὸς νὰ μακραίνει τὸ κορμί του, γοργὰ νὰ μεγαλώνει πολ-λὸ, μέχρι πὺν ἔγινε τόσο ψηλὸς, ὅσο τὸ ἔλατο. Ἐπειτα ἄδραξε τὴ φωλιά κείνη, καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ πάλι μαζεύτηκε καὶ τὴν ἔδωσε σὸν βασιλόπουλο.

«Καλὰ ξέρεις τὴ δουλειά σου μὰ τι νὰ τὶς κάμω τὶς φωλιές, ἂν δὲν μπο-ρεῖς νὰ μὲ βγάλεις ἔξω ἀπὸ τοῦτο τὸ δάσος»!

«Χμ! Εὐκόλο πράμα αὐτό!», εἶπε ὁ Μακρὸς, κι' ἄρχισε ξανά νὰ μακραί-νει, μέχρι πὺν ἔγινε τρεῖς φορὲς πῖο ψηλὸς ἀπὸ τὸ ψηλότερο πεῦκο τοῦ δάσους! Κύτταξε γύρω καὶ εἶπε: «Κεῖθε εἶναι ὁ κομπινότερος δρόμος γιὰ νὰ βγοῦμε ἀ-πὸ τὸ δάσος». Ἐπειτα μαζεύτηκε, πῆρε τὸ ἄλογο ἀπὸ τὰ λουριά του καὶ τραβήξε μπροστά, καὶ πρὶν τὸ καταλάβει τὸ βασιλόπουλο, ἄφησαν πίσω τους τὸ δάσος.

Στὰ πόδια τους τώρα ἄπλωνε φαρόδους—πλατὺς ἓνας κάμπος καὶ πίσω ἀ-πὸ κείνον τὸν κάμπο ὄρθωναν γκριζὰ βράχια, σὰν τοιχιά μιᾶς τρανῆς πολιτείας, καὶ βροντὰ δασά.

«Ἐκεῖ, ἀφεντικό, ἔρχεται ὁ σύντροφός μου» εἶπε ὁ Μακρὸς κι' ἔδειξε μιὰ διπλανὴ μεριά τοῦ κάμπου, «κι' αὐτὸν θᾶπρεπε νὰ τὸν πάρετε στὴ δούλεψή σας, σ' ἀλήθεια, θὰ σᾶς ἦταν χρειαζούμενος».

«Πέταξέ του μιὰ φωνὴ νάρθει, νὰ δῶ τι εἶδος ἄνθρωπος εἶναι».

«Ἀφεντικό, εἶναι κάμποσο μακρὸς», εἶπε ὁ Μακρὸς, «μόλις θὰ μ' ἀκου-γε, καὶ ὄρες θ' ἄργοῦσε ὅσπου νάρθει, γιὰτι πολλὰ πράματα κουβαλάει μαζί του Καλλιτέρα νὰ πεταχῶ νὰ τὸν πάρω».

Καὶ τότε πάλι ὁ Μακρὸς τεντώθηκε τ' ἀρήλου, τόσο πὺν τὸ κεφάλι του χάθηκε σὶὰ σύννεφα, ἔκαμε δυὸ—τριὰ βήματα, πῆρε τὸ σύντροφό του στοὺς ὤ-μους του καὶ τὸν ἀπῆλθε μπροστὰ σὸν βασιλόπουλο.

Ἦταν ἓνας λεβέντης, τετραγώνος βαρέλας.

«Ποιὸς εἶσαι τοῦ λόγου σου;», ρώτησε τὸ βασιλόπουλο, «καὶ τί ξέρεις νὰ κάμεις»;

«Ἐγὼ, ἀφηνικῶ, λέγουμε Φαρδὺς καὶ ξέρω νὰ φαρδαίνω».

«Γιὰ νὰ σὲ δῶ, λοιπόν».

«Ἀφηνικῶ, φευγαῖτε γρήγορα πίσω σὶ δάσος!», φώναξε ὁ Φαρδὺς κι' ἄρχισε νὰ φουσκῶνει.

Τὸ βασιλόπουλο δὲν κατάλαβε γιατί ἔπρεπε νὰ φύγει ἕμως, βλέποντας τὸ Μακρὸν νὰ χυμᾷ ἀλαφρισμένος σὶ δάσος, σπιρουνίασε τὸ ἄλογό του κι' ἀμολύθηκε μὲ βιά ξοπίσω του. Μόλις ποῦ πρόλαβε νὰ φύγει, ὁ Φαρδὺς λίγο ἀκόμη καὶ θὰ τὸν τοῖλιαζε μαζί μὲ τ'ἄλογό του, γοργὰ κι' ἐπίγοργα πρὸς ὅλες τὶς μεριεὶς μεγάλωνε ἢ κοιλιὰ του. Εἶχε γεμίσει ξάφρον τὸν τόπο, σὰ νὰ κύλησε αὐτοῦ δὰ ὀλάκερο βουσό. Ὑστερα ὁ Φαρδὺς ἔπαρε νὰ φουσκῶνει κι' ἄρχισε νὰ ξεφουσκῶνει, ὥσπου τὰ δάσηπῆθρα νὰ λυγίζον κι' ἔγινε πάλι τέτοιος ποῦ ἦταν καὶ πρὶν.

«Μωρὲ κνηγητὸ ποῦ μοῦκανε!»;, τοῦπε τὸ βασιλόπουλο. «Ὅμως ἕνα λεβενιάνθρωπο σὰν κι' ἐσένα δὲν τὸν βρίσκεις κάθε μέρα ἔλα μαζί μου».

Καὶ τράβηξαν ἔπειτα τὸ δρόμο τους.

Ὅταν σίμωσαν σ' ἐκεῖνα τὰ βράχια, ἀντάμωσαν κάποιον ποῦ εἶχε τὰ μάτια του δεμμένα μ' ἕνα μαντήλι.

«Ἀφηνικῶ, αὐτὸς εἶναι ὁ τρίτος σύντροφός μας», λέει ὁ Μακρὸς, «κι' αὐτὸν θάπρεπε νὰ τὸν πάραιτε στὴ δούλεψή σας· σπ' ἀλήθεια, δὲ θάπρωγε ἀνόφραλα τὸ φρομί σας».

«Ποιὸς εἶσαι;» ρώτησε τὸ βασιλόπουλο, «καὶ γιατί ἔχεις τὰ μάτια σου δεμμένα; Δὲ θὰ βλέπεις τὸ δρόμο σου».

«Τι λέτε, ἀφηνικῶ; Τ' ἀντίθετο ἴσα—ἴσα, ἐπειδὴ βλέπω περισσότερο ἀπ' ὅσο χρειάζεται, πρέπει νὰ τᾶχω ἐγὼ δεμμένα τὰ μάτια μου. Μὲ δεμμένα μάτια βλέπω ὅπως βλέπουν οἱ ἄλλοι μ' ἀνοιχτά. Σὰν τὰ λύσω, τὸ βλέμμα μου ὅλα τὰ διαπερνᾷ πέρα γιὰ πέρα. Σὰν καρφώσω τὰ μάτια μου πάνω σὲ κάτι, πιάνει φωτιά, κι' οἱ δὲ μπορεῖ νὰ καεῖ, θνήσκαλα γίνεται. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ λένε Θουραλομάτη».

Ἦεπειτα γύρισκατὰ τὸν ἀπικρονὸ βράχο, ἔλυσε τὸ μαντήλι καὶ σήλωσε πάνω του τὰ πυρὰ μάτια του. Ὁ βράχος ἄρχισε νὰ σκάζει καὶ νὰ πειοῦνται κομματίγια του πρὸς ὅλες τὶς μεριεὶς, μέχρι τοῦ, σὲ μιὰ σιγμούλα μονάχα, δὲν ἔμεινε ἀπὸ δαῦτον παρὰ ἕνας μικρὸς σωρὸς ἄμμος. Στὸν ἄμμο μέσα κάτι ἔλαμπε, σὰ φωτιά. Ὁ Θουραλομάτης πήγε, τὸ πήρε καὶ τῶφρε σὶ δασιλόπουλο. Ἦταν χρυσάφι καθάριο.

«Βορὲ! Βορὲ! Ἐσὺ εἶσαι ἕνας λεβέντης ποῦ δὲν ξεπληρώνεται μὲ λεπιά!» εἶπε τὸ βασιλόπουλο. «Τρελλὸς θᾶναι ὅποιος δὲ θάθελε νὰ σ' ἔχει στὴ δούλεψή του. Μ' ἀφοῦ ἔχεις τόσο δυνατὸ μάτι, γιὰ κύπτα καὶ πὲς μου ἂν εἶναι μακρὰ ὡς τὸ σιδερένιο πύργο, καὶ τί γίνεται τώρα μέσα του»;

«Ἄν ταξιδεύατε, ἀφηνικῶ, μόνος σας», ἀπάντησε ὁ Θουραλομάτης, «ἴσως οὔτε σ' ἕνα χρόνον δὲ θὰ φτάνατε ὡς ἐκεῖ ἕμως μαζί μας θὰ φτάσετε σήμερα κιόλας. —Τούτη τὴ σιγμὴ μᾶς εἰτοιμάζουν αὐτοῦ τὸ δεῖπνον».

—Καὶ τί κάνει ἐκεῖ ἡ νύφη μου;

—Σιδεροκαγκελωτὴ

σὲ μιὰ κούλια ν—ἀψηλὴ

ἕνας μάγος τὴν κρατεῖ.

Καὶ τὸ βασιλόπουλο εἶπε: «Ὅποιος εἶναι καλός, ἂς μὲ βοηθήσει νὰ τὴ λευτερώσω».

Καὶ ὅλοι τους νὰ τὸ βοηθήσουν ὑποσχέθηκαν.

Ἔτσι τοῦ παρασιτάθηκαν ὁδηγοὶ σὲ κείνα τὰ γροῖζα βράχια, διαβαίνον-
τας ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα πὸν ἔκαμε ἀνάμεσά τους μὲ τὰ μάτια του ὁ Θουρβαλομάτης,
κι' ἀπὸ κείνα τὰ βράχια σὲ ψηλιὰ βουνὰ καὶ βαθειὰ δάση, ὡς πέρα καὶ πέρα.
Κι' ὅταν σὶδὸ δρόμο ἴχων ἐμπόδιο τὸ παραμέριζαν μὲ μιᾶς οἱ τρεῖς συντρόφοι.

Τὴν ὥρα πὸν ὁ ἥλιος πήγαινε νὰ βασιλέψει, ἄρχισαν τὰ βουνὰ νὰ χα-
μηλώνουν, τὰ δάση ν' ἀραιώνουν καὶ τὰ βράχια νὰ χάνονται μέσα σὲ ρεῖκια(2).

Ὅταν πιά ἦταν ἔτοιμος νὰ βασιλέψει, ἔάνοιξε τὸ βασιλόπουλο μπρο-
σιὰ του, ὄχι μακρὰ, τὸ σιδερένιο πύργο· κι' ὅταν βασίλευε πιά, περνοῦσε τὴ
σιδερένια γέφυρα τῆς μεγάλης πόρτας του· κι' ὅταν βασίλευε γιὰ καλὰ, ἡ σι-
δερένια γέφυρα σηκώθηκε ἀπὸ μὴνη τῆς, οἱ πόρτες ἔκλεισαν μονομιᾶς, καὶ τὸ
βασιλόπουλο κι' οἱ σύντροφοὶ του βρέθηκαν σκλαβωμένοι σὶδὸ σιδερένιο πύργο.

Σὰ γύρσαν κι' ἔβρισαν μὰ ματὰ σὴν αὐλή, ἔβαλε τὸ βασιλόπουλο τὸ
ἄλογό του σὶδὸ σταῦλο —κι' ἦσαν γι' αὐτὸ ὅλα ἔτοιμασμένα ἀπὸ πρὶν—, κι' ἔ-
πειτα πήγαν σὶδὸν πύργο.

Στὴν αὐλή, σὶδὸ σταῦλο, σὶτὴ σάλα τοῦ πύργου, καθὼς καὶ σὶτὰ δωμάτια,
ἔβλεπαν μέσα σὶδὸ μούχρωμα κόκκο πολὺ, πλούσια ντυμένο, κι' ἀφέντες καὶ ὑ-
πηρέτες, μὰ κανεὶς τοὺς δὲ σάλεψε, ἦταν ὅλοι τοὺς μαρμαρωμένοι.

Προσπέρασαν κάμποσα δωμάτια καὶ μπῆκαν σὶτὴν τραπεζαρία. Αὐτὴ ἦταν
φωτοπερίχυτη, σὶτὴ μέση ἓνα τραπέζι, πάνω του καλὰ φαγιὰ, πιοτὰ ὅσα χροιά-
ζονται, καὶ σιρωμένο γιὰ τέσσερις ἀνθρώπους.

Περίμεναν, περίμεναν, γιὰτὶ νόμισαν πὼς κάποιος θὰ φαίνονταν πιά,
μὰ ὅταν γιὰ ὥρα πολλὴ τοῦ κάκου περίμεναν, κἀθίσαν κι' ἔφαγαν, καὶ ἦσαν
ὅσο βαστοῦσε ἡ καρδιά τους.

Ἀποσώνοντας, ἔφεραν τὰ μάτια τοὺς γύρω νὰ ἰδοῦν πὸν θὰ κοιμοῦνταν.
Κεῖνη δὰ τὴ σιγμὴ ἀνεπάντεχα ἀνοῖξε ἡ πόρτα, καὶ σὶδὸ δωμάτιο μπῆκε ὁ μά-
γος, ἓνας γέρος καμπούριασμένος μὲ μακρὸν μαῦρο φάρμα, τὸ κεφάλι γονλι
ἀπ' τὴ φαλάκρα, μὲ γροῖζα γένεια πὸν ἔφαγαν ὡς τὰ γόνυα, καὶ μὲ πρὶα
σιδερένια στεφάνια σὶτὴ μέση του, ἀπὶς γιὰ ζῶνη. Ἀπὸ τὸ χέρι κρατοῦσε μιὰ
παπέμορφη, μιὰ πεντάμορφη κόρη, ἀσπροτυμένη. Αὐτὴ φοροῦσε ἀσημένια ζῶ-
νη, καὶ εἶχε μαργαριταρένιο στέμμα σὶδὸ κεφάλι τῆς, ὅμως ἦταν χλωμὴ καὶ θλιμ-
μένη, σὰ νάχε βγεῖ ἀπ' τὸν τάφο. Τὸ βασιλόπουλο ἀμέσως τὴν γνώρισε, ἀνα-
σκόπησε καὶ πῆγε νὰ τὴν προῦπανήσει, ὅμως προτοῦ μπορέσει νὰ ξεστομίσει
λέξη, ἀκούστηκε νὰ λέει ὁ μάγος: «Ἔρω γιὰτὶ ἦρθες, τὴ βασίλισσα αὐτὴ θέ-
λεις νὰ πάρεις ἀπὸ δῶ. Λοιπὸν, νάτη. Ἄς γίνει ἔτσι, πάστην, ἀν τρεῖς νύχτες
ἀράδα μπορέσεις νὰ τὴ φυλάξεις δίχως νὰ σοῦ φύγει. Ἄν σοῦ φύγει, θὰ μαρ-
μαρώσεις μαζί μὲ τοὺς ὑπηρέτες σου, ὅπως καὶ ὅλοι ὅσοι ἦσαν πρὶν ἀπὸ σέναν».
Ἐπειτα ἔδειξε σὶτὴ βασίλισσα ἓνα κἀθισμα νὰ καθίσει, κι' ἔφαγε.

Τὸ βασιλόπουλο δὲ προοῦσε τὰ μάτια του νὰ ξεκολλήσει ἀπὸ τὴν κόρη
ἐκείνη, τόσο ὁμορφη ἦταν. Ἄρχισε, λοιπὸν, νὰ τῆς μιλάει, τὴ ρωτοῦσε διάφο-
ρα πράματα, μὰ κείνη δὲν ἀπαντοῦσε, οὔτε καὶ χαμογέλασε ποτές, οὔτε καὶ κῦ-
ταξε κανέναν τοὺς, σὰ νάταν ἀπὸ μάγμαρο. Τότε τὸ βασιλόπουλο κἀθισε πλάι
τῆς κι' ἔβαλε πείσμα νὰ μὴ κλείσει μάτι ὅλη τὴ νύχτα, μὴ τοῦ φύγει. Καὶ γιὰ
μεγαλύτερη σιγουριά ὁ Μάγος τετιώθηκε σὰ λουοὶ κι' ἔφερε μὲ τὸ κορμί του
γύρω—γύρω τὰ τοιχιὰ τοῦ δωματίου, φράζοντάς τα πικρὰ κι' ἀπανωτά. Ὁ
Φαροῦς κἀθισε σὶτὴν πόρτα, φούσκωσε καὶ τὴ βούλωσε, ἔτσι πὸν οὔτε ποτικί δὲ
μποροῦσε νὰ ξεγλιστρήσει. Κι' ὁ Θουρβαλομάτης πλάι σὲ μιὰ κολῶνα σὶτὴ μέση
τοῦ δωματίου σιάθηκε, σκοπός.

Μὰ σὲ λίγο μιὰ νύστα ἄρχισε νὰ τοὺς πιάνει ὅλους, κι' ὁ ὕπνος τοὺς πῆ-

2. Ἐρεῖκη, φυτὸ θαμνωδές.

ρε και κοιμήθηκαν ἀκέοια τὴ νύχτα, σὰ νὰ τοὺς πέταξαν σὲ ἅπαια νερά. Τὸ πρωτὶ, ξημερώνοντας ἡ μέρα, τὸ βασιλόπουλο ξύπνησε πρῶτο, ὅπως σύγκαιρα λὲς καὶ τοῦ ξυπηξε κάποιος ἕνα μαχαίρι σιῆν καρδιὰ — ἡ βασίλισσα εἶχε χαθεῖ. Ἀμέσως ξυπνάει τοὺς ὑπηρέτες, τοὺς ρωτᾷει τί νὰ κάνουν;

«Μὴ νοιάζεστε, ἀφεντικό, καθόλου», εἶπε ὁ Θουραλομάτης καὶ κύτταξε ἔξω ἀπ' τὸ παράθυρο μ' ἕνα μάτι σὸν τρυπάνι, «γιατὶ, νά! τὴ βλέπω κιόλας! Ἐκατὸ μίλλια μακρὰ ἀπὸ δῶ εἶναι ἕνα δάσος, στὴ μέση τοῦ δάσους εἶναι μιὰ γέρικη βαλανιδιά, καὶ στῆς βαλανιδιάς τὴν κορφὴ ἕνα βαλανίδι — κι' αὐτὸ τὸ βαλανίδι, εἶναι αὐτὴ. Ἄς μὲ φορτωθεῖ ὁ Μακρὸς σιὸς ὄμους του καὶ θὰ τὴν πάρουμε».

Κι' ὁ Μακρὸς ἀμέσως τὸν φορτώθηκε, ιεντώθηκε καὶ πῆγε, κάθε δρασκελιὰ καὶ δέκα μίλλια, ἐνῶ ὁ Θουραλομάτης τοῦ ἔδειχνε τὸ δρομιο. Δὲν πέρασε οὔτε ὅσος καιρὸς χρειάζεται γιὰ νὰ κάνουν μιὰ φορὰ τοῦ ἔχοντας τὸ γύρο τοῦ σπιτιοῦ σου, καὶ εἶχαν ἔρθε κιόλας. Ὁ Μακρὸς ἔδωσε σὸ βασιλόπουλο τὸ βαλανίδι:

«Ἀφεντικό, ἀφήστε το νὰ πέσει καταγῆς».

Τὸ βασιλόπουλο τὸ ἄφησε καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἡ βασίλισσα στέκονταν δίπλα του.

Ἐκεῖ πού ἄρχισε ὁ ἥλιος νὰ φανερῶνεται πίσω ἀπ' τὰ βουνά, ἄνοιξε μὲ βρόντο διάπλατα ἡ πόρτα καὶ ὁ μάγος πῆγε σὸ δωμάτιο χαμογελώντας μὲ κάκια. Ὅμως, ὅταν εἶδε τὴ βασίλισσα, κατσούφιασε, μουμουόρισε κάτι καὶ τοῦ ἄγκ! Ἐνα ἀπὸ τὰ σιδηρένια στεφάνια πάνω του ἔσπασε καὶ τινάχτηκε πέρα. Ἐπειτα πῆρε τὴν κόρη ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν πῆγε μακρὰ.

Ὁλόκληρη κείνη τὴ μέρα τὸ βασιλόπουλο δὲν εἶχε τί νὰ κάμει, ἔφερε γύρω ὄλο τὸν πύργο, μέσα κι' ἔξω, καὶ ξεγλειτούσε μὲ τὰ ὄσα παράξενα ἔβλεπε.

Παντοῦ, λὲς σὲ μιὰ μόνο στιγμήλα νάχε σταματήσει ἡ ζωὴ.

Σὲ μιὰ σάλα εἶδε κάποιον βασιλόπουλο πού κρατοῦσε σηκωμένο μὲ τὰ δυνὸ του χέρια ἕνα μαχαίρι τοῦ κνηγιού, σὰ νᾶθελε νὰ σκίσει κάποιον σιῆ μέση, μὰ ἡ μαχαίριὰ δὲν κατέβηκε, μαρμαρώσε. Σ' ἕνα δωμάτιο Ἰππότης ἦταν μαρμαρωμένος, σὰ νᾶφενγε γεμιστὸς τρόμα μπροστὰ σὲ κάποιον καὶ σκονιάφοντας σὸ κατώφλι πῆγε νὰ πέσει, μὰ δὲν ἔπεσε.

Κάτω ἀπ' τὴν καπνοδόχο τοῦ ἰζακιοῦ, ἕνας ὑπηρέτης κἀθονταν, κρατοῦσε σὸ ἕνα του χέρι κομμάτι ψητοῦ ἀπὸ τὸ δεῖπνο, καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἔφερε σὸ στήμα του μιὰ μπουκιά, ὅπως δὲν πρόκαμε, μπροστὰ σὸ στήμα του ἡ μπουκιά κι' αὐτὸς μαρμαρώσε. Καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀκόμα εἶδε ἐκεῖ μαρμαρωμένους, τὸν καθένα ὅπως ἦταν κι' ὅπως βρισκονταν τὴ στιγμή πού ὁ μάγος εἶπε: «Μαρμαρώστε!»

Μὰ καὶ πολλὰ ὄμορφα ἄλογα εἶδ' ἐκεῖ μαρμαρωμένα, καὶ ἦταν ἔρημα καὶ νεκρά ὄλα μέσα καὶ γύρω σὸν πύργο. Εἶχε δέντρα, μὰ δίχως φοῖτα. Εἶχε ποτάμι, μὰ δὲν ἔτρεχε. Πουθενὰ οὔτε νὰ κελαδεῖ πουλάκι, οὔτ' ἕνα λουλουδάκι, τῆς γῆς παιδάκι καὶ σὸ νεράκι οὔτ' ἕνα δάφρακι. Τὸ πρωτὶ, τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ τὸ βασιλόπουλο, μὲ τοὺς συντρόφους του, βροῖκε σὸν πύργο καλὸ καὶ περὶσο φατ' τὰ φαγιά ἔρχονταν μόνα τους, τὸ κρασί γέμιζε τίς κοῦπες μόνο του.

Ὅταν τέλειωσαν τὸ δεῖπνο, ἄνοιξε πάλι ἡ πόρτα κι' ὁ μάγος ἔφερε τὴ βασιλοπούλα γιὰ νὰ τὴ φυλάξει τὸ βασιλόπουλο. Καὶ μ' ὄλο πού ὄλοι τους ἰθάλαν πείσμα νὰ μὴ κοιμηθοῦνε, σὲ τίποτα δὲν ὀρέγησε αὐτὸ, ξανά κοιμήθηκαν.

Τὰ χαράματα ξυπνώντας τὸ βασιλόπουλο, εἶδε ἡ βασίλισσα ἔλειπε — τινάχτηκε καὶ τράβηξε τὸ Θουραλομάτη ἀπὸ τὸν ὄμο: «Ἐ, σῆκω ἐσύ, Θουραλομάτη! Μήπως ξέρεις πού εἶναι ἡ βασίλισσα»;

Ἐκείνος ἔτριψε τὰ μάτια του, κτύπησε μιὰ καὶ εἶπε: «Τὴ βλέπω κιόλας. Δυὸ χιλιάδες μίλλια μακρονὰ εἶναι ἓνα βουνό, καὶ μέσα σὸ βουνό ἓνας βράχος, καὶ μέσα σὸ βράχο ἓνα ἀξείμητο πετράδι —καὶ τὸ πετράδι αὐτὸ εἶναι αὐτή!»

—«Ἄν μὲ πάει ὁ Μακρὸς ἴσαμ' ἐκεῖ, θὰ τὴν πάρουμε».

Ὁ Μακρὸς ἀμέσως τὸν φορτώθηκε, ιεντώθηκε καὶ πῆγε—κάθε βῆμα του καὶ εἴκοσι μίλλια. Μετὰ κάρφωσε ὁ Θουραλομάτης τὰ πορὰ μάτια του σὸ βουνό, καὶ τὸ βουνό θουράλιασε, ὁ βράχος μέσα του χίλια κομμάτια σκίσηκε, καὶ σιτὸς σωρούς ἀνάμεσα ἓνα πολὺτιμο πετράδι ἄστραψε.

Τὸ πῆσαν καὶ ἰθὺς σὸ βασιλόπουλο.

Καὶ καθὼς τὸ ἄφησαν νὰ πέσει καταγῆς, νάτηνε πάλι ἡ βασίλισσα ποὺ ἔστειλε αὐτοῦ.

Ὅταν ἔπειτα ὁ μάγος ἦρθε καὶ τὴν εἶδε, ἀπ' τὸ θυμὸ του ἄστραψαν τὰ μάτια του καὶ τσάγκ! ξανά ἓνα σιδερένιο σπεράνι πάνω του ἔσπασε καὶ τινάχτηκε πέρα. Γκρίνιασε κάμιν καὶ πῆρε τὴ βασίλισσα ἀπ' τὸ δωμάτιο.

Ὅμοια κείνη τὴ μέρα ὅλα πέρασαν σὰν ἐχτιές. Μετὰ τὸ δεῖπνο ὁ μάγος ξανάφερε τὴ βασίλισσα, κτύπησε τὸ βασιλόπουλο ἴσα μέσα σὶ τὰ μάτια καὶ εἶπε κοροϊδευτικά: «Γιὰ νὰ δοῦμε, ποῖος—ποῖόν; Ἐσὺ θὰ νικήσεις ἢ Ἐγὼ»; Καὶ πάνω σ' αὐτὸ ἔφυγε.

Τώρα πιά ἦταν ποὺ ὅλοι βάλανε τὰ δυνατὰ τὸν ν' ἀνισιαθοῦνε σὶν ἕπνο. Δὲν ἤθελαν οὔτε νὰ καθήσουν κἄν, βάλθηκαν νὰ περάσουνε τὴ νύχτα τοὺς περπατώντας, ὅμως ἀδιαφρόεια, μάγια τοὺς εἶχανε κάμει: ὁ ἓνας ὑστερ' ἀπ' τὸν ἄλλονε κοιμήθηκαν περπατώντας!

Ἡ βασίλισσα καὶ πάλι τοὺς ἔφυγε.

Ὅπως καὶ πρὶν, τὸ πρωτὶ ξύπνησε πρῶτο τὸ βασιλόπουλο, καὶ σὰ δὲν εἶδε ἐκεῖ τὴ βασίλισσα, ξύπνησε τὸ Θουραλομάτη: «Ἄϊντε, Θουραλομάτη σήκω, γιὰ δὲς ποῦ εἶναι ἡ βασίλισσα!»

Ὁ Θουραλομάτης ὦρα πολλὴ κτύπησε ἔξω: «ᾠ! ἀρεπνικό», λέει, «μακρονὰ εἶναι, μακρονὰ! Τριακόσια μίλλια μακρονὰ εἶναι μιὰ μαύρη θάλασσα καὶ σὶ ἡ μέση αὐτῆς τῆς θάλασσας, σὶν πάτο, βρῖσκειται ἓνα κοχύλι, καὶ μέσα σὲ κείνο τὸ κοχύλι χονδρὸ δαχτυλίδι —καὶ τὸ δαχτυλίδι αὐτὸ εἶναι αὐτή! Ὅμως μὴ νοιάζεστε, καὶ παρ' ὅλ' αὐτὰ θὰ τὴν πάρουμε! Σήμερα, ὡστόσο, πρόπει ὁ Μακρὸς νὰ κουνάλήσει καὶ τὸ Φαρδύ, θὰ τὸν χορειαστοῦμε!»

Ὁ Μακρὸς πῆρε, σὶν ἓνα του ὄμο τὸ Θουραλομάτη, σὶν ἄλλονε τὸ Φαρδύ, ιεντώθηκε καὶ πῆγε —κάθε βῆμα του καὶ τριάντα μίλλια.

Ὅταν ἦσαν σὶ ἡ μαύρη θάλασσα τοῦ ἔδειξε ὁ Θουραλομάτης ποὺ ἔπρεπε νὰ φάξει μέσα σὸ νερὸ γιὰ κείνο τὸ κοχύλι, ὁ Μακρὸς ἄπλωσε τὸ χέρι του, ὅσο μπορούσε πιὸ πολὺ, ὅμως δὲν ἔφτασε τὸν πάτο.

«Περιμένετε, συντρόφοι, γιὰ περιμένετε λιγάκι καὶ θὰ σᾶς βοηθήσω», εἶπε ὁ Φαρδύς καὶ φούσκωσε τοῖτα—τοῖτα τὴν κοιλία του. Ἐπειτα ξάλαωσε σὸ περσιγάκι κ' ἄρχισε νὰ ρουφάει τὸ νερὸ. Σὲ μιὰ τοσοῦλεια σιγμούλα τὰ νερὰ χαμήλωσαν ποὺ ὁ Μακρὸς εὐκόλα ἔφτασε τὸν πάτο κ' ἔβγαλε τὸ κοχύλι ἔξω ἀπὸ τὴ θάλασσα. Πῆρε ἀπὸ μέσα του τὸ δαχτυλίδι, φορτώθηκε σιτὸς ὄμοιους τὴν παρῆα του καὶ δόθηκε σὸ γοργογυρισμό. Μὰ κάμποσο δύσκολο τοῦ ἔρχονταν νὰ τρέχει μὲ τὸ Φαρδύ ποὺ εἶχε πιωμένη μισὴ θάλασσα. Σ' ἔναν ἀπλόχωρο κάμπο, λοιπόν, τὸν τίναξε ἀπὸ τὸν ὄμο του καταγῆς. Βρόντηξε σὰ νὰ πέταξες ἓναν ἀσκό, ψηλὰ ἀπὸ πύργο, καὶ σὶ ἡ σιγμὴ δλάκκερος ὁ κάμπος σκεπάστηκε ἀπὸ νερὰ, σὰ μιὰ μεγάλη λίμνη. Ὁ ἴδιος ὁ Φαρδύς μὲ δυσκολία βγήκε ἀπὸ μέσα τῆς.

Στὸ μεταξὺ τὸ βασιλόπουλο περνοῦσε πιά πολὺ φοβερὸς ὄρας σὶν πύργο.

Τὸ φῶς τοῦ ἤλιου πῆρε νὰ φαίνεται πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ κ' οἱ ὑπῆρες του δὲν εἶχαν γυρῶσι ἀκάμα. Κι' ὅσο πιὸ φλογισμένες οἱ ἀχτίνες ἀνέθαν-

ναν, τόσο μεγάλωνε ἡ ἀγωνία του.

Θανατηδὸς ἰδρωτας μούσκευε τὸρα τὸ μέτωπό του.

Νωρὶς ἔπειτα προέβαλε ὁ ἥλιος σιὴν ἀνατολήν, σὰ μιὰ στενὴ πυλωμένη λουριίδα. Στὴ στιγμὴ ἀνοίξε ἡ πόρτα μὲ τρανὸ βρόντο, καὶ σὺ κατῶφλι παρουσίαστηκε ὁ μάγος. Κτύπηε γύρω σὸ δωμάτιο, καὶ βλέποντας πὸς ἡ βασίλισσα δὲν ἦταν ἐκεῖ, κάγχασε φοιχτιὰ καὶ μπήκε σὸ δωμάτιο. Ὅμως, ἐκεῖνη δὰ τὴ στιγμὴ: τοῖγκρισ! τὸ παράθυρο ἔγινε κομμάτια καὶ τὸ χροσὸ δαχτυλίδι ἔπεσε καταγῆς, κι' ἀμέσως νάτην ἡ βασίλισσα πὸν στέκουμπαν πάλι αὐτοῦ.

Ὁ Θουρναλομάτης βλέποντας τι γίνεται σὸν πύργο καὶ σὲ τι κίνδυνο βροίκουνταν τὸ ἀφεντικό τους, τὸ εἶπε σὸ Μακρὸ. Ὁ Μακρὸς ἔκαμε ἕνα βῆμα καὶ πέταξε τὸ δαχτυλίδι ἀπὸ τὸ παράθυρο μέσα σὸ δωμάτιο. Ὁ μάγος οὐρλιασε ἀπὸ θυμὸ πὸν σείστηκε ὁ πύργος, καὶ κείνη τὴ στιγμὴ τοῖγκρ! τὸ τρίτο σιδερένιο σιεφάνι ἔσπασε πάνω του καὶ τινάχτηκε πέρα. Ὁ μάγος ἔγινε κοράκι καὶ πέταξε ἀπὸ τὸ θρομματισμένο παράθυρο ἔξω.

Καὶ τότε ἀμέσως ἡ περιάμοσση κείνη κόρη μίλησε κ' εὐχαρίστησε τὸ βασιλόπουλο πὸν τὴ λευτέρωσε, κοκκίνησε σὰν τριαντάφυλλο, καὶ σὸν πύργο καὶ γύρω σὸν πύργο ξαφνικὰ ὅλα ζωντάνεψαν:

Ἐκεῖνος πὸν κρατοῦσε στὴ σάλα ἕνα μαχαίρι σηκωμένο, τὸ κατέβασε μ' ὀρμή, τόσο πὸν σφύριξε ὁ ἀγέρας, κι' ἔπειτα τὸ ξανάβαλε στὴ θήκη του. Ἐκεῖνος πὸν εἶχε σκοπιάρει σὸ κατῶφλι, ἔπεσε καταγῆς καὶ ἀμέσως σηκώθηκε πάλι ἀρπάζοντας τὴ μύτη του γιὰ νὰ δεῖ ἂν ἔβρινε ἀκέρια. Ἐκεῖνος πὸν κάθονταν κάτω ἀπὸ τὴν καπνοδόχο τοῦ ἰζακιοῦ, ἔβαλε κείνη τὴ μπουκιά τὸ ψητὸ σὸ σίμα του καὶ ξακολούθησε νὰ τρώει. Κι' ἔτο ὁ καθένας ἀποτελειώσε δ,ι εἶχε ἀρχίσει κι' ἀπ' ὅπου τὸ εἶχε σταματήσει. Στους σταύλους χαρούμενα χτυποῦσαν τὰ πόδια τους καὶ χλωμίνιζαν τ' ἄλογα τὰ δέντρα γύρω σὸν πύργο προσίνιζαν σὰν ἀγροάμπελες, στὰ λειβάδια πολύχρωμα λουλούδια γέμισαν, ψηλά σὸν ἀγέρα ἕνας κοροδαλλὸς πῆρε νὰ τραγουδάει, καὶ σὸ γοργὸ ποταμὶ κολυμποῦσαν κοπάδια μικροῦτσικα ψαράκια.

Παιτοῦ ζωὴ, παιτοῦ χαρά!

Σύγκαιρα, πολλοὶ μεγαλοαφεντιάδες μαζεύτηκαν σὸ δωμάτιο ὅπου ἦταν τὸ βασιλόπουλο, κι' ὅλοι τὸ εὐχαριστοῦσαν πὸν τοὺς εἶχε λευτέρωσε.

Μὰ εἶπε: «Ἐμένα δὲ στέκει νὰ μ' εὐχαριστήατε. Ἄν δὲν ἦταν οἱ πιστοὶ μου ὕπηρέτες, ὁ Μακρὸς, ὁ Φαρδὸς κι' ὁ Θουρναλομάτης, θὰ πάθαινα κι' ἐγὼ τὰ ἴδια μ' ἐσᾶς».

Κι' ἀμέσως ὕστερα ξεκίνησε νὰ πάει σὸ σπῆτι, σὸν πατέρα του τὸ γεροβασιλιά, μαζὶ μὲ τὴ νύφη του καὶ μὲ τοὺς ὕπηρέτες του, τὸ Μακρὸ καὶ τὸ Θουρναλομάτη, μὲ συνοδεία ὅλους ἐκείνους τοὺς μεγαλοαφεντιάδες. Στὸ δρόμο βοήξαν τὸ Φαρδὸ καὶ τὸν πῆραν κι' αὐτὸν μαζὶ τους.

Ὁ γεροβασιλιάς ἔκλαιγε ἀπ' τὴ χαρά του πὸν τὸ μοναχοπαιδί του στάθηκε τόσο τυχερὸ: νόμιζε πὸς δὲν θὰ τὸ ξανάβλεπε.

Γρήγορα μετὰ ἔγινε ἕνας τρανὸς γάμος πὸν κράτησε τρεῖς βδομάδες κι' ὅπου οἱ μεγαλοαφεντιάδες πὸν τοὺς λευτέρωσε τὸ βασιλόπουλο ἦταν ὅλοι τους καλεσμένοι.

Τελειώνοντας ὁ γάμος, ὁ Μακρὸς, ὁ Φαρδὸς κι' ὁ Θουρναλομάτης εἶπαν σὸ νέο βασιλιά πὸς θὰ πήγαιναν πάλι σὸν κόσμο νὰ βροῦν δουλειά.

Ὁ νέος βασιλιάς θάληξε νὰ τοὺς κάμει νὰ μείνουν κοντὰ του. «Ὅλα θὰ σᾶς τὰ δῶσω, ὅσα μέχρη πὸν νὰ πεθάνετε θὰ χρεωσθήτε, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνετε τίποτω! Μὰ σ' αὐτουνὸς μιὰ τέτοια τεμπέλικη ζωὴ δὲν ἄρξε— πῆραν τὴν ἄδειά του κι' ἔφυγαν, κι' ἀπὸ τότε κάπου διαβατεύουν σὸν κόσμο.

Κατὰ λέξη μετὰφραση ἀπὸ τὰ Τσέχικα: ΚΑΡΟΛΟΣ ΤΣΙΖΕΚ
Λογοτεχνικὴ διατύπωση: ΠΑΡΑΣΚ. Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

LIVIO A. LACCI

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ*

3. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ἡ ἐπορική διάθροσις τῆς Ἠπειροῦ εἶναι ἀκριβῶς ἐκείνη ἡ ὁποία ἀνευρίσκεται εἰς κάθε πτωχὴν χώραν, ἡ ὁποία στερεῖται σχεδὸν ὁδῶν, ἡ ὁποία ἀριθμεῖ μόνον τρία μικρὰ ἀστικά κέντρα (συγκεντρώνοντα 17% τοῦ πληθυσμοῦ) καὶ περὶ τὰ χίλια χωρία κάτω τῶν 300 κατοίκων κατὰ μέσον ὄρον. Δὲν ὑπάρχουν σχεδὸν πούθεν αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ τὴν λειτουργίαν καταστημάτων ἀρχοῦντος εἰδικευμένων καὶ προσφερόντων εἶδη ἄλλα ὡπὸ τὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα διὰ τὴν πλεόν στοιχειώδη καθημερινὴν ζωὴν.

Ἡ κατάστασις οὕτῃ ἐδημιούργησεν ἀναγκαιῶς μίαν καθαρὰν «οἰκονομίαν ἐπιβιώσεως», ὅπου αἱ ἀνταλλαγαὶ εἶναι μειωμένα εἰς τὸ ἐλάχιστον, ὅπου ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ρευστοῦ χρήματος εἶναι ἐλάχιστα διαδεδομένη καὶ ὅπου τὸ ἐμπόριον ἀφήνεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν καταναλωτῶν, ἀντὶ τὴν ἰσοκῆται ἀπὸ μίαν τάξιν ἐνδιαμιέσων.

Ἐφ' ὅσον ἡ Ἠπειρος παραμείνῃ ὡς ἔχει σήμερον, ἡ ἐμπορική της διάθροσις θὰ μείνῃ ἀναλλοίωτος, δηλ. πολὺ δαπανηρὰ καὶ ὀλίγον ἀποτελεσματικὴ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ πρόγραμμα προβλέπει τόσον εἰς τὴν γεωργικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸν βιομηχανικὸν τομέα, τὴν ἀνάπτυξιν ἰδίαν εἰδικευμένων παραγωγῶν αἱ ὁποῖαι νὰ ὑπερβάλουν κατὰ πολὺ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας καὶ νὰ διοχετεύωται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς ἀγορὰς τῶν ἀστικῶν κέντρων τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ προῖον ἐξ αὐτῶν τῶν ἐξω—περιφερειακῶν πωλήσεων θὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἀγορὰν εἰς ποσότητας ὀλιγὸν μεγαλύτερας, τῶν ἀναγκαίων ἐμπορευμάτων δι' ἕνα συνεχῶς ἀύξανόμενον πληθυσμόν, τοῦ ὁποῦ τοῦ βιοτικὸν ἐπίπεδον δὲν θὰ παύσῃ νὰ βελτιοῦται. Ἐν ἄλλοις λόγοις, τὸ πρόγραμμα ἀποβλέπει εἰς τὴν μεγίστην ἀνάπτυξιν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν συναλλαγῶν. Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ ἰσχυρὸν ἐμπορικὸν σύστημα πρέπει νὰ τροποποιηθῇ ριζικῶς διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς νέας, ὅλας διαφορετικὰς τῶν σημερινῶν, ἀπαιτήσεις.

Αἱ μεγάλα βιομηχανικὰ ἐπιχειρήσεις θὰ ἔχουν ἰσοφαλῶς τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐμπορικὰς ὑπηρεσίας. Τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ ὑπάρξουν, ὡς πρὸς αὐτάς, σοβαρὰ προβλήματα. Δυσκολίαι θὰ παρουσιασθῶν διὰ τὸ ἐμπόριον πᾶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ διὰ τὸ λιανικὸν καὶ χονδρικὸν ἐμπόριον τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων καταναλωτικῶν εἰδῶν βιομηχανικῆς προελεύσεως. Ἡ ἐμπορεία πᾶν γεωργικῶν προϊόντων συνδέεται μὲ τὸ πρόβλημα ἐφαρμογῆς συστήματος διαχειρίσεως ἰδιαιτέρου εἰς τὰς βιομηχανίας διατροφῆς, εἰς πρόπον ὥστε αὗται νὰ συντελοῦν εἰς τὴν σταθεροποίησιν τῶν γεωργικῶν τιμῶν καὶ τῶν κύκλων ἀνταλλαγῆς γενικῶς, πρὸς ὄφελος τῶν γεωργῶν.

Πρὸς τοῦτο θὰ πρέπει ὅπως αἱ δημόσιαι ἀγοραὶ καὶ αἱ Τράπεζαι ἐνισχύ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου σελ. 530.

ουν, διὰ τῶν καταλλήλων μέτρων, τὴν ἴδρυσιν συνεταιρισμῶν καὶ συνδέσμων· περαιτέρω δημοσία ἐπέμβασις δὲν φαίνεται ἐνδεικνυομένη, διότι ὁ ἐμπορικὸς τομεὺς προσαρμόζεται γενικῶς ἀρκετὰ ταχέως εἰς τὰς μεταβαλλομένας συνθήκας ἐὰν ὁ μηχανισμὸς ἐπιλογῆς τῆς ἀγορᾶς λειτουργῆ ἑλευθέρως.

Ὅσον ἄφορᾷ τὰς εἰσαγωγικὰς καὶ τὸ ἐμπόριον λιανικῆς πωλήσεως, ἢ ὤθησις θὰ πρέπει νὰ δοθῆ ἰσχυρῶς ἀπὸ τὰς Τραπεζῶν. Αἱ ὑπηρεσίαι προαθήσεως ἐπιχειρήσεων αἱ ὁποῖαι λειτουργοῦν συνήθως παρὰ παῖς Τραπεζαῖς, θὰ πρέπει νὰ ἐγκαταστήσων γραφεῖα τῶν εἰς τὴν Ἑπειρον διὰ νὰ προσφέρων τὴν τεχνικὴν τῶν βοήθειαν εἰς τοὺς ἤδη ἐγκατεστημένους τοιοῦτους οἱ ὁποῖοι θὰ θελήσων νὰ τροποποιήσων τὰς ἐγκαταστάσεις τῶν καὶ τὰς μεθόδους πωλήσεων. Ἡ χρηματοδότησις θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξασφαλισθῆ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὰς Τραπεζῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ δυνηθοῦν ἀσφαλῶς νὰ ἐξεύρωσιν τοὺς ἀναγκαίους πόρους ἀπὸ τὰ ρευστὰ ἀποθέματα τὰ ὁποῖα θὰ σχηματισθοῦν πιθανῶς εἰς τὴν Ἑπειρον λόγω τῆς ἐκεῖ συγκεντρώσεως δημοσίων δαπανῶν, μικροῦ ὕψους διὰ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἀλλὰ ἰσημαντικῶν διὰ τὴν οἰκονομίαν αὐτῆς τῆς πτωχῆς καὶ μικρᾶς περιοχῆς. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ πρόγραμμα δὲν προβλέπει εἰδικὰς πιστώσεις διὰ τὸν ἐμπορικὸν τομέα.

4. Η ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ

Ἡ διάρθρωσις τῆς βιοτεχνίας ἀντικατοπτρίζει τὴν διάρθρωσιν τοῦ ἐμπορίου. Πράγματι, καὶ οἱ δύο αὐτοὶ τομεῖς προσφέρων ὑπηρεσίας καὶ ἐμπορεῖματα εἰς μίαν ἀγορὰν τῆς ὁποίας αἱ ἀνεπάρκειαι καὶ τὰ ὄσια περιεγράφησαν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον. Ὑπάρχει, ἐν τούτοις, μία καλλιτεχνικὴ βιοτεχνία ἐπιδεικτικῆ ἀναπτύξεως, ἐξειδικεύσεως καὶ τελειοποιήσεως ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἐπίπεδα καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας ἄλλων περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ἐξάγῃ εἰς σημαντικὰ ποσότητες εἶδη ἐπιπλώσεως (τάπητες, κλινωσκεπάσματα, διακοσμητικὰ ἀντικείμενα ἐξ ὀργύρου, χαλκοῦ ἢ κασιπιτέρου, σκαλισμένα ξύλα) ἢ ἐνδύσεως (φουστες, χειροποίητα ὑφάσματα, κοσμήματα).

Ὑπάρχουν ἤδη χειροτεχνικαὶ σχολαὶ καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἀρκετὰ εἰδικευμένων ἐργαστηρίων, ὅπου ἀπασχολοῦνται ἐπιδέξιοι καὶ ὑπομονητικοὶ χειροτέχαι, ἱκανοὶ νὰ συγκεντρωθοῦν, ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἐργασία τῶν. Δὲν ὑπάρχουν ὅμως καλλιτεχνικαὶ σχολαὶ οὔτε ὄργανισμοὶ πωλήσεως καὶ ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς χειροτεχνικῆς παραγωγῆς. Ἡ ἐπιτυχία τὴν ὁποίαν εἶχον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὠρισμένα προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς χειροτεχνίας εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Βερώνης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, θὰ ἐπρεπε νὰ ἐνθαρρύνῃ τὰς προσπάθειας εἰς αὐτὸν τὸν τομέα. Ἐξ ἄλλου ἡ Ἑπειρος θὰ ἐπρεπε νὰ ἐπιχειρήσῃ, νὰ εἰσαχθῆ ἀμέσως εἰς τὸ κύκλωμα τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν (παρόμοιον κύκλωμα ἤρριχσεν ἤδη μετὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σουηδίαν), χωρὶ νὰ περᾶ ἀπὸ διαμέσου τῶν Ἀθηνῶν.

Αἱ προβλεπόμεναι ἐπεδύσεις εἰς τὸν βιοτεχνικὸν τομέα εἶναι πολὺ μετριопαθεῖς: ὀλιγώτερα τῶν 31 ἑκατομμυρίων διὰ 10 ἔτη, ἐξ ὧν 9 μόνον εἰς βάρος τοῦ Κράτους διὰ νὰ χρηματοδοτηθῇ μέρος τῶν δαπανῶν ἀνανεώσεως τῶν μοντέλων, τὴν δημιουργίαν χειροτεχνικῶν σχολῶν, τὸν ἐκσυγχροτισμὸν τῶν ὑπαρχουσῶν σχολῶν καὶ τὴν διαφήμισιν εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ ἑξωτερικοῦ. Ἡ πώλησις τῶν προϊόντων καὶ ἡ ἀγορὰ τῶν πρώτων ὑλῶν θὰ πρέπει νὰ ἀναπεθοῦν, ὁμοῦ εἰς ἐνα συνεταιρισμὸν, ὁ ὁποῖος θὰ δύναται καλλίτερον ἀπὸ τοὺς μεμονωμένους χειροτέχνας νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν κρατικὴν βοήθειαν καὶ τὰς Τραπεζικὰς πιστώσεις.

5. ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

Τὸ μεταφορικὸν σύστημα ἀνταποκρίνεται καὶ αὐτὸ εἰς τὰς σημερινὰς ἰσχύ-

και εμπορικῶν ἀνταλλαγῶν και μετακινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Σιδηροδρομοὶ δὲν ὑπάρχουν· τὸ ἥμισυ μόνον τῶν χωρίων συνδέονται δι' ὁδῶν βατῶν, μέγας ἀριθμὸς τῶν ὁποίων δὲν εἶναι χρησιμοποιοῦμαι εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς ἢ μὲ ἀιονδήποτε και ρὸν και δὲν ἀντέχουν εἰς τὰς ἐπ' αὐτῶν μετακινήσεις μεγάλων φορτηγῶν αὐτοκινήτων. Εἰς τὴν πραγματικότητα, αἱ ἀμαξίται ὁδοὶ ἀντιπροσωπεύουν 800 περίπου χιλιόμετρα, ἐξ ὧν 389 χιλιομ. εἶναι ἐθνικαὶ ὁδοὶ ὁδοστρώματος πλάτους 6 μέτρων και κλίσεως μὴ ὑπερβαίνουσας 6%. Ἐκ τῶν Ἑθνικῶν ὁδῶν μόνον 260 χιλμ. εἶναι ἀσφαλτοστρωμένα και 50 χιλιομ. ἐπιχειρεῖται ἢ πλήρης ἀνακατασκευῆ. Ἐπίσθαι εἶναι μόνον λιμὴν (Προβέζα) τοῦ ὁποίου αἱ ἀποβάθραι ἐπιτρέπουν τὴν προσέγγισιν πλοίων 4.500 τόννων· ὁ λιμὴν αὐτὸς στερεῖται πάντως μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ διὰ τὴν φόρτωσιν και ἐκφόρτωσιν, ντὼς και ἀποθηκῶν.

Εἰς τὴν Ἑγουμενίτσα, διεξάγονται ἐργασίαι αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιτρέψουν τὴν προσέγγισιν τῶν πλοίων συνδέσεως μετὰ τοῦ Brindisi. Ἐπίσθαι εἶναι ἕνα μικρὸν ἀεροδρομῖον με πύξταν ἐπενδεδυμένην διὰ χαλυβδίνων πλακῶν (Ἰωάννινα) ὅπου δύνανται μόνον νὰ προσγειωθοῦν ἀεροπλάνα τύπου DC 3.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς τηλεπικοινωνίας ὅλα τὰ χωρία συνδέονται τηλεφωνικῶς, ἀλλ' ὠρισμένα μόνον ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν παχυδρομικὸν γραφεῖον και ὁ τηλεγράφος δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον εἰς τὰς πόλεις και τὰς κοινοπόλεις.

Εἰς τὴν Ἑπειρον αἱ μεταφοραὶ εἶναι τεχνικῶς δύσκολοι. Λόγω τῆς μορφολογίας τῆς περιοχῆς ἢ κατασκευῆ ὁδῶν εἶναι δαπανηρὰ ἢ συντήρησις των δύσκολος, και αἱ μεταφοραὶ ἀργαῖαι και ἀκριβαί. Ἡ ἀφθονία βοσκῶν, ἢ ὁποῖα ἡμπορεῖ νὰ εἶναι λίαν εὐνοϊκὸς παράγων διὰ τὴν γεωργίαν, θὰ ἔχη πάντοτε ἀνηθητικά ἀποτελέσματα εἰς τὰς μεταφοράς. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς διεθνεῖς μεταφοράς ἢ Ἑπειρος θὰ εὐρισκεται ἀκόμη ἐπὶ πολὺ εἰς μειονεκτικὴν θέσιν λόγω τῆς ἀπομακρυνσεῶς τῆς ἀπὸ τὰς φυσικὰς δι' αὐτὴν ἀγορὰς τῶν Ἀθηνῶν και τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Εἶναι ἐν τούτοις ἀπαραίτητον διὰ τὴν καλὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προορισματοῦ νὰ διευκολυνθοῦν αἱ μεταφοραὶ ἐμπορευμάτων και ἐπιβατῶν και νὰ μειωθῇ τὸ σκότος των. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον πρέπει νὰ δοθῇ ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς αὐτὸν τὰν τομέα και νὰ πραγματοποιηθοῦν μεγάλα ἔργα και σημαντικὰ ἐπενδύσεις.

Τὸ πρόγραμμα προβλέπει τὴν διαμόρφωσιν και τὴν αἰσθητὴν βελτίωσιν ὠρισμένων νομαρχιακῶν ὁδῶν, καθὼς ἐπίσθαι και τὴν κατασκευὴν μερικῶν νέων τμημάτων, συνολικοῦ μήκους 1.000 χιλμ. ἐναντι συνολικῆς δαπάνης 600 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς Ἑθνικὰς ὁδοὺς, τὸ πρόγραμμα υἱοθετεῖ πλήρως τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἐπουργείου Δημοσίων Ἐργων, με μόνην διαφορὰν ὅτι προβλέπει τὴν διαπλάτυνσιν τῆς ὁδοῦ Ἑγουμενίτσας—Ἰωαννίνων (Προβενά—Θεσσαλονίκη). Θὰ ἔπρεπε ἐπίσθαι νὰ καταταγοῦν εἰς τὰς Ἑθνικὰς, αἱ νομαρχιακαὶ ὁδοὶ Ἑγουμενίτσας—Προβέζης και νὰ ἐκτελεσθοῦν μερικαὶ δευτερευούσαι ἐργασίαι. Διὰ τὰς Ἑθνικὰς ὁδοὺς ἢ προβλεπομένη δαπάνη ἀνέρχεται εἰς 1.160 ἑκατομ. δραχμῶν.

Ἀναφορικῶς με τοὺς λιμένας, θὰ πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν ἔργα ἐξοπλισμοῦ, διαπλατυνσεως και διαμορφώσεως (ἐπὶ πλεόν των ὅσων ἐκτελοῦνται ἤδη εἰς Ἑγουμενίτσαν). Ἡ Προβέζα θὰ προικισθῇ με μίαν βιομηχανικὴν ἐνδοχῶραν. Ἡ Ἑγουμενίτσα θὰ εἶναι ὁ προσφορῶτερος λιμὴν διὰ τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν και εὐπαθῶν τροφίμων. Δοθέντες ὅτι αὐτὰ αἱ δύο τοποθεσίαι εἶναι λιμῆνες φυσικοὶ, τὰ ἐκτελεσθησόμενα ἔργα δὲν θὰ πρέπει νὰ συνελάγανται ὑπερβολικὴν δαπάνην: ὑπολογίζονται εἰς 150 ἑκατομ. δραχμῶν. Θὰ χρειασθοῦν 250 ἑκατομ. ἐπὶ πλεόν διὰ τὴν ἀνακατασκευὴν τοῦ ἀεροδρομῖου Ἰωαννίνων, προκειμένου τοῦτο νὰ γίνῃ προσιτὸν και εἰς ἄλλα ἀεροσκάφη ἐπὶ τῶν DC 3, ἐφ' ὅσον ταῦτα (τῶν ὁποίων ἢ κατασκευὴ ἔχει σπαματήσῃ ἀπὸ βετίας) προσορίζονται νὰ ἐκλείψουν, και διὰ

τήν κατασκευήν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀίγης ἐνὸς νέου ἀεροδρομίου ὅπου νὰ δύνανται νὰ προσγειωθοῦν ταχέα ἀεροσκάφη μέσης ἀκτίνος δράσεως (τύπου Καρ-βέλλας), τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἠδύναντο ποτὲ νὰ προσγειωθοῦν ἢ νὰ ἀπογειωθοῦν ἐν μέσῳ τῶν ἀπατόμων ὁρέων τὰ ὁποῖα περιστοιχίζουσι τὰ Ἰωάννινα.

Δαπάναι ποσοῦ 40 ἑκατομ. δραχμῶν προβλέπονται διὰ τὰ Ταχυδρομικὰ γραφεῖα τῶν χωρίων καὶ διὰ τὴν επέκτασιν τοῦ τηλεγραφικοῦ δικτύου. Αἱ ἀναγκαῖαι ἐπενδύσεις εἰς τὸν τομέα τῶν μεταφορῶν καὶ ἐπικοινωνιῶν ἀνέροχονται ἐπομένως συνολικῶς εἰς 2.200 ἑκατομ. δραχμῶν (συνολικῶς εἰς βάρος τοῦ Κράτους, ἐκτὸς 30 ἑκατομ. προοριζομένων διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τηλεφωνικῆς ὑπηρεσίας). Τὸ ποσὸν αὐτὸ εἶναι μόλις κατώτερον αὐτοῦ τὸ ὁποῖον προβλέπεται διὰ τὸ σύνολον τοῦ γεωργικοῦ προγράμματος, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐμβάλλει, ἀναμφισβήτως εἰς σκέψεις, ἀλλ' ὑπογραμμίζει ἐπίσης τὴν καθυστέρησιν ἢ ὁποῖα ὑπόκειται εἰς τὸν τομέα αὐτὸν καὶ τὴν ἀνάγκη, ταχείας ἀντιμεταποσέως τῆς.

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑΙ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑΙ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ

Ἡ ἐγκατάλειψις, ἡ ἀπομόνωσις καὶ ἡ οικονομικὴ καθυστέρησις ὅπου ἐκρατήθη ἢ Ἠπειρος ἐπὶ αἰῶνας, ἐμπόδισαν τὴν ἐκεῖ δημοιοργίαν οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὑποδομῆς· δὲν πρόκειται μόνον διὰ τὰ μεγάλα δημόσια ἔργα ὅπως αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ λιμένες, ἀλλ' ἐπίσης διὰ τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς πραγματοποιήσεις αἱ ὁποῖαι συναπαρτίζουσι, κατὰ τρόπον ὀλιγότερον θεαματικόν, τὸ κοινωνικὸν ὑπόβαθρον μιᾶς χώρας: κατοικίαι, ὑγειονομικὴ καὶ νοσοκομειακὴ ὁργάνωσις, ὁργάνωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἐργασίας.

Εἶναι διὰ πείρας γνωστὸν ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθῇ μία σύγχρονος καὶ σύμφωνος πρὸς τὸν προορισμὸν τῆς διάρθρωσεως τῆς παραγωγῆς, παρὰ μόνον ἐὰν ἡ κοινωνικὴ διάρθρωσις τῆς χώρας ἔχει φθάσει εἰς ἕνα ἀντίστοιχον στάδιον ἐξελίξεως. Ἐὰν τοῦτο δὲν συμβαίνει, τὰ δημόσια ἔργα δὲν θὰ χρησιμοποιηθοῦν καθ' ὃν τρόπον ἐπεθύμουν αἱ συντάκται τοῦ προγράμματος καὶ δὲν θὰ ἀοργήσουσι νὰ χάσουσι τὴν ἀξίαν των· ἐπὶ πλέον, ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν θὰ ὑποστηρίξη ἀρκούντως τὰς πραγματοποιήσεις τοῦ δημοσίου τομέως, εἰς τρόπον ὅστε τὸ παραγωγικὸν σύστημα δὲν θὰ εἶναι οὔτε ἰσορροποῦν οὔτε προσηρμοσμένον εἰς τὰς ἐπιδιώξεις του (Fonctionnel). Πρέπει, ἐπομένως νὰ ἐκσυγχρονισθῇ ἡ κοινωνικὴ διάρθρωσις τῆς Ἠλείρου, νὰ συμπληρωθῇ δηλ. κυρίως τὸ πάγιον κοινωνικὸν κεφάλαιον τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ εἶχε σχηματισθῇ κατὰ τὸ παρελθόν διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ σκοπὸς αὐτὸς αἱ ἀπαιτούμεναι προσηπάθειαι θὰ φανοῦν ἴσως ὑπερβολικαί ἐν σχέσει μὲ τὰς προβλεπομένας ἐπενδύσεις εἰς τοὺς κυρίως παραγωγικοὺς τομεῖς.

Αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ οικονομικὸν κεφάλαιον ἐπενδύσεις ἐπιβάλλονται ἐν μέρει ἀπὸ τὴν δημογραφικὴν πρόοδον καὶ ἐν μέρει ἀπὸ τὴν ἀνάγκη ἀνακατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ μεταξὺ ὄρειων καὶ πεδινῶν περιοχῶν· τὸ πρόγραμμα πρέπει ν' ἀποσοληθῇ ἰδιαίτερος μὲ τὰ ἄστικα κέντρα. Θὰ ἔπρεπε ἐπίσης νὰ ἀνοικοδομηθοῦν πολλὰ ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν οἰκιῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπολείπονται τῶν προ-καθορισμένων ἀπαιτήσεων (Nomes). Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ κατασκευασθοῦν ὑδραγωγεία εἰς πολλὰ χωρία, νὰ βελτιωθῇ τὸ ἀποχευτικὸν σύστημα τῶν πόλεων, νὰ ἐπεκταθῇ ἡ οἰκιστικὴ χρῆσις ἠλεκτρισμοῦ εἰς τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν κατανημένων κέντρων. Μολόντι πρόσφατα στοιχεῖα δὲν εἶναι διαθέσιμα, εἶναι δυνατόν νὰ βεβαιωθῇ ὅτι κατὰ μέγιστον ὅρον, 10% τῶν οἰκιῶν φατίζονται δι' ἠλεκτρισμοῦ.

Διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶσων τεραστίων ἀναγκῶν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὸν τομέα τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν (ἔστω καὶ διαρκῶν) ἕνα πολὺ μεγάλο

μέρος τῶν διαθεσίμων παραγωγικῶν πόρων, οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς δὲν εἶναι πολὺ ἀφθονοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἕνας τομεὺς ἐπιδεικτικὸς περιορισμοῦ (εἰς τρόπον ὥστε νὰ αὐξηθῇ ἢ ὑποταμείνῃς δι' ἐπενδύσεις) εἶναι ἀκριβῶς ὁ τομεὺς τοῦ οἰκισμοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ἀξιολόγως ἄνευ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τοῦ δημοσίου τομέως.

Ἐμπορεῖ ἐπομένως τὸ Κράτος νὰ ἐφαρμοσῇ μίαν οἰκονομικὴν πολιτικὴν ἀποσκοποῦσαν εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ὄγκου τῶν ἐπενδύσεων εἰς τὸν τομέα αὐτὸν εἰς ἐπίπεδον κατώτερον μεταξὺ τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου τῶν ἐκ τῆς δημογραφικῆς προόδου καὶ τῶν μετακινήσεων τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος ἀναγκῶν ἀπ' ἑνὸς, καὶ ἀπ' ἑτέρου τοῦ μεγίστου ὁρίου τοῦ ὁποῖου ἀντιπροσωπεύει ἡ ζήτησις οἰκιῶν ὑπὸ ἐνδεχόμενον καθιερωτῶς ἐλευθέρως ἀγορᾶς. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἐνδεδειγμένον ὅπως τὸ Κράτος ἐκλέξῃ λαμβάνον ὑπ' ὄψιν ὅτι, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὸν οἰκισμὸν, ἐπίδρασις εἰς τὸν πιστωτικὸν τομέα ἐπιτρέπει σταθεροποιήσιν τῶν διακυμάνσεων τῆς γενικῆς ζήτησεως εἰς τρόπον ὥστε νὰ διατηρηθῇ ἢ ἀνάπτυξις τῆς εἰς τὸν ἀναγκαῖον ρυθμὸν διὰ τὴν καλὴν ἐπέκτασιν τοῦ προγράμματος. Ἐξ ἄλλου τὸ οἰκιστικὸν πρόγραμμα δύναται νὰ ἀπορροφήσῃ τὰ προσωρινὰ πλεονάσματα εἰς ρευστόν, τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ προκύβουν διὰ τῆς συγκεντρώσεως δημοσίων δαπανῶν καὶ γὰρ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς περισσώταρον ἐπιθυμητῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τοῦ εἰσοδήματος.

Αἱ ἐπενδύσεις διὰ τὴν οἰκοδόμησιν νέων οἰκιῶν εἰς τὰς ζῶνας ἀξιοποιήσεως καὶ ἐποικισμοῦ ἔχουν ἤδη περιληφθῇ εἰς τὸ γεωργικὸν πρόγραμμα. Διὰ τὰς ὑπολοίπους οἰκοδομίας, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ δοθῇ ἀκριβοῦς ἐκτίμησις ἀκριβῶς διότι ὁ τομεὺς αὐτὸς πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς ἀσφαλτιστικὴ δικλείς διὰ τὴν σταθεροποίησιν τοῦ ρυθμοῦ ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος καὶ διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀπροόπτων ἀποκλίσεων. Παρὰ ταῦτα, εἰς τὸν συγκεκριμένον πίνακα τῶν διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑπείρου προτεινομένων ἐπεδύσεων (πίναξ 0), ἐσημειώθησαν ἐν ὑποσημειώσει τὰ κατώτατα ὄρια δαπανῶν τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προβλεφθοῦν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς δημογραφικῆς προόδου. Συνολικῶς, ἐπροτάθησαν οἰκοδομαὶ ἀξίας 680 ἑκατομμ. διὰ τὰς ζῶνας ἀρθεύσεως καὶ 850 ἑκατομμ. διὰ τὴν ὑπόλοιπον περιοχὴν.

Αἱ δαπάναι δι' ὑδραγωγεία (τὰ ὁποῖα εἶναι πρὸ πάντων ἀπαραίτητα εἰς τὰ ἐπὶ τῶν ἀβαστολιθικῶν ὄροπεδίων εὐρισκόμενα κέντρα), ὑπελογίσθησαν εἰς 100 ἑκατομμ. δραχμῶν. Αἱ δαπάναι διὰ τὰς ἀποχετεύσεις προβλέπονται εἰς 15 ἑκατομμ. Ἡ οἰκιακὴ ἠλεκτροδότησις, διὰ τὴν ὁποῖαν θὰ πρέπει νὰ προσφύγωμεν ἀμέσως εἰς τοὺς σταθμοὺς τῆς βορειο—ἀνατολικῆς Ἑλλάδος χωρὶς νὰ ἀναμένωμεν τὴν κατασκευὴν τοῦ σταθμοῦ τοῦ Ἀχελῷου, ἀπαιτεῖ 250 ἑκατομμύρια. Τὸ ποσὸν αὐτὸ περιλαμβάνει ἐπίσης τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν μικρῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων. Συνολικῶς αἱ ἐπενδύσεις εἰς τὸν οἰκιστικὸν τομέα ἀνέρχονται εἰς 1.215 ἑκατομμ. δραχμῶν, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν προβλεπομένων οἰκοδομῶν εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα.

Ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις τοῦ πληθυσμοῦ φαίνεται πολὺ ἐκανοποιητικὴ, ἀλλ' αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὴν νεότητά του καὶ ὄχι εἰς τὸν ὑγειονομικὸν καὶ νοσοκομειακὸν ἐξοπλισμὸν. Εἰς τὴν πραγματικότητα, ἔλλείπουν 3.000 κλῖναι περίπου καὶ ὁ εἰς τὰ ὄρεινά χωρία διεσπαρμένος πληθυσμὸς δὲν διαθέτει κινητὰ ἰατρεῖα καὶ σταθμοὺς βοηθειῶν εἰς ἰκανὸν ἀριθμὸν. Ἐπενδύσεις 300 ἑκατομμυρίων δραχμῶν προβλέπονται διὰ νοσοκομεία καὶ φαρμακεία. Συμπληρωματικὸν ποσὸν 20 ἑκατομμ. θὰ εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν ἀπαραίτητων κτηνιατρικῶν κλινικῶν προκειμένου, συμπρόσως πρὸς τὸ πρόγραμμα, νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ κτηνοτροφία ζῶων ἀνατέρας ποικιλιῶν, εὐαισθητοτέρων ἀπὸ τὰ ἀνθεκτικὰ ζῶα τῶν Ἑπειρω-

τικῶν ποικιλιῶν, καὶ ἀπαιτουσῶν ἐπομένως μεγαλυτέρας φροντίδας. Θὰ πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ ἀφιερωθοῦν 2 ἑκατομμ. διὰ τὴν ἰδρυσιν ὑπηρεσίας ὑγειονομικῆς ἐπιτη-
ρήσεως, ἢ ὅποια θὰ ἐλέγχει τὰ βρώσιμα προϊόντα τὰ προοριζόμενα διὰ τὴν ἑσω-
τερικὴν ἀγορὰν καὶ τὴν ἐξαγωγὴν. Συνολικῶς αἱ ἐπενδύσεις εἰς τὸν ὑγειονομι-
κὸν τομέα ἀνέροχονται εἰς 332 ἑκατομμύρια.

Τέλος, θὰ πρέπει νὰ καταβληθῇ τεραστία προσπάθεια εἰς τὸ πεδίον τῆς
ἐκπαιδεύσεως. Ἐπεδωχθῆ δικαίως κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη ἡ βελτίωσις τῆς
στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως· τὰ σχετικὰ ὅμως προγράμματα θὰ πρέπει νὰ συνεχι-
σθοῦν καὶ νὰ ἐπεκταθοῦν διότι (δοθέντος ὅτι οἱ μαθηταὶ των, ἐξ αἰτίας τοῦ πο-
λέμου καὶ τῶν συνεχῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, μειωμένης ἀριθμητικῆς δυναμικότητος
τάξεων, ἔχου' ἤδη ὑπερβῆ τὴν ἡλικίαν τοῦ δημοτικῆς σχολείου) ὁ παιδικὸς πλη-
θυσμὸς ἠδὲξήθη καὶ συνεχίζει νὰ αὐξάνεται ἰσχυρῶς λόγῳ τῆς πολὺ μεγάλης μειώ-
σεως τῆς παιδικῆς θνησιμότητος. Ὁ σχολικὸς πληθυσμὸς σημεῖων σημαντικὴν ἄ-
νοδον ἢ ὅποια πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ. Πρέπει νὰ οικοδομηθοῦν νέα αἰθουσὰ
διὰ τοὺς νέους μαθητὰς· ἄλλαι αἰθουσὰι χρειάζονται διὰ τὴν μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ
μαθητῶν κατὰ τάξιν, ὁ ὁποῖος σήμερον εἶναι ὑπερβολικὸς (41 μαθηταὶ κατὰ μέ-
σον ὄρον)· χρειάζονται ἐπίσης διὰ τὴν ἀντικατάστασιν ἰκανοῦ ἀριθμοῦ ὑπαρχου-
σῶν αἰθουσῶν αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνταποκρίνονται πλέον εἰς τοὺς συγχρόνους ὄρους ὑ-
γιεινῆς καὶ ἀνέσεως, οἱ ὁποῖοι ἐπισημαίνονται ἀπὸ ἰατροὺς καὶ παιδαγωγούς. Πρέ-
πει τέλος, νὰ ἐμπλουτισθῇ ὁ σχολικὸς ἐξοπλισμὸς καὶ, εἰς πολλὰ χωρία, νὰ ἐξα-
σφαλισθῇ καλλιτέρα στέγασις τῶν διδασκαλῶν. Αἱ ἐπενδύσεις θὰ πρέπει νὰ ἀ-
νέλθουν εἰς 300 ἑκατομμ. δραχμῶν.

Ἐάν, κατ' ἀρχὴν ἢ κατὰστάσις τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἀρ-
κετὰ καλὴ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον μὲ τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ μὲ τὰς παρὰ—σχολι-
κὰς ὀργανώσεις αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνύπαρκτοι ἢ σχεδόν. Θὰ πρέπει νὰ λειτουργή-
σων νηπιαγωγεῖα ἰκανὰ νὰ δεχθοῦν 10.000 νήπια, νὰ δημιουργηθοῦν παιδαγω-
γικὰ κέντρα ἐξωπλισμένα μὲ κινητὰ σχολεῖα (διὰ νὰ τεθῇ εἰς τὴν προσωρινὴν
διάθεσιν τῶν παιδιῶν τῶν ὀρεινῶν χωρίων ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον σχολι-
κὸν ὑλικόν). Θὰ πρέπει νὰ ὀργανωθοῦν μόνιμοι καὶ περιοδεύουσαι βιβλιοθῆκαι,
ἰατρο—παιδαγωγικὰ κέντρα, κέντρα προνοίας καὶ ἀναφυγῆς, διὰ τοὺς μαθητὰς
καὶ τὰς οἰκογενεῖας των καὶ τέλος, τοῦλάχιστον τέσσαρες παιδικὰ καταστηνώ-
σεις, παραθαλάσσιαι ἢ ὀρειναί. Αὐτὰ τὰ διάφορα σχέδια ἀντιπροσωπεύουν πρό-
σθετον δαπάνην 59 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Διὰ τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν δὲν κατεβλήθησαν προσπάθειαι βελτιώσεως ὅ-
πως εἰς τὴν στοιχειώδη τοιαύτην. Πολλὰ σχολικὰ κτίρια εἶναι παλαιὰ· κάθε τά-
ξις ἔχει κατὰ μέσον ὄρον 72 μαθητὰς· τὸ πλεῖστον τῶν ὑπαρχόντων σχολείων πα-
ρέχουν φιλολογικὴν μόρφωσιν καθ' ὃν χρόνον ἡ ζήτησις προσανατολίζεται ὀλονέν
καὶ περισσότερον πρὸς τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν· τέλος, ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν
ἀποφοίτων, τοῦ δημοτικῆς σχολείου οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὰ γυ-
μνάσια, εἶναι πολὺ περιορισμένος ἐλλείψει θέσεων. Ἐκτὸς τῶν μέτρων διὰ τὴν
ἐκπαίδευσιν αὐτῶν τῶν ἀνεπαρκειῶν, θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ εἰς τὴν μέσσην
ἐκπαίδευσιν ἡ ἐκ τῆς δημογραφικῆς προόδου αὐξήσις τοῦ σχολικοῦ πληθυσμοῦ.
Ἡ αὐξήσις αὕτη θὰ εἶναι ἀκόμη περισσότερον αἰσθητὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν
πέντε τελευταίων ἐτῶν ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος. Αἱ σχετικαὶ ἐπενδύσεις δύ-
νανται νὰ ἐκτιμηθοῦν εἰς 150 ἑκατομμ. δραχμῶν.

Πρέπει, τέλος, νὰ ἀναπτυχθοῦν αἱ ἐπαγγελματικαὶ σχολαί, νὰ δημιουργη-
θοῦν νέα καὶ νὰ μεταρρυθμισθοῦν αἱ ἤδη ὑπάρχουσαι αἱ ὁποῖαι συχνὰ δὲν δια-
θέτουν ἰδίας αἰθούσας διδασκαλίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν των ἀνέροχεται σή-
μερον εἰς 1.600· θὰ πρέπει νὰ φθάσῃ τοῦλάχιστον 10.000 προκειμένου νὰ εἶναι
διαθέσιμοι ἀρκετοὶ εἰδικευμένοι ἐργάται διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ συστήμα-

τος παραγωγής εις τὸ ὅποιον ἀποβλέπει τὸ πρόγραμμα. Διὰ τὰς ἐπαγγελματικὰς σχολὰς αἱ ἐπενδύσεις θὰ εἶναι τοιλάχιστον 50 ἑκατομμ. δραμῶν. Τὸ σύνολον τῶν ἐπενδύσεων τοῦ σχολικοῦ τομέως ἀνέρχεται εἰς 559 ἑκατομμύρια.

Αἱ διὰ τὰς κοινωνικὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰς ὑπηρεσίας κοινῆς ὠφελείας προβλεπόμεναι εἰς τὸ 6ον κεφάλαιον δαπάναι ἀνέρχονται εἰς 2.106 ἑκατομμύρια, ἐξ ὧν ποσὸν 850 ἑκατομμ. προορίζεται διὰ τὸν ἰδιωτικὸν οἰκισμὸν καὶ εἶναι ἐπιδεκτικὸν αὐξήσεως.

7. Τ Ο Τ Ρ Ι Σ Μ Ο Σ

Μέχρι σήμερον ἡ Ἠπειρος ἔμεινε οὐσιαστικῶς ἀποξενωμένη ἀπὸ τὴν τουριστικὴν κίνησιν διότι εὐρίσκεται μακρὰν τῶν μεγάλων διεθνῶν δρομολογίων, διότι δὲν ἔχει οὔτε ὁδοὺς οὔτε τουριστικὸν ἐξοπλισμὸν, διότι τὸ ἀπὸ καὶ αὐστηρὸν τοπιὸν τῆς δὲν προσελκύει τοὺς τουρίστας καί, τέλος, διότι ὅλα σχεδὸν τὰ κτίρια καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ καὶ ἱστορικὰ τῆς μνημεῖα κατεστράφησαν κατὰ τὴν διάρκειαν πολέμων καὶ πολιτικῶν ἀγῶνων ἀκόμη καὶ τῶν προσφάτων.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ ἡ ἐνταξις τῆς Ἠπείρου εἰς τὸν ὁδικὸν ἄξονα Ἰταλίας—Ἑλλάδος τὴν ὁποίαν θὰ ἐξασφαλίσῃ συντόμως τὸ πορθμῆιον Ἡγουμενίτσα — Brindisi, θὰ ἐπιφέρουν ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις βασικὰς ἀλλαγὰς εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Θὰ πρέπει κατ' ἀρχήν, νὰ προβλεφθῇ ὁ κατάλληλος ἐξοπλισμὸς διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν διερχομένων ταξιδιωτῶν. Ἡ παρουσία ὁμοῦ αὐτοῦ τοῦ κύματος τῶν ταξιδιωτῶν θὰ ἐδικαιολογεῖ ἐπίσης παραλλήλους πρωτοβουλίας αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπληροφῶρουν τοὺς τουρίστας διὰ τὰς ὠραιότητας τῆς περιοχῆς καὶ θὰ τοὺς παρῶνθαι νὰ παραμείνουν ἐντὸς τῆς αὐτῆς περιοχῆς.

Ὁρισμένα παραθαλάσσια τοποθεσίαι τῆς Ἠπείρου θὰ ἠμποροῦσαν νὰ γίνον ἢ φυσικῆ προέκτασις τῶν τουριστικῶν περιοχῶν τῆς Κερκύρας. Ἀναφέρονται ἰδιαίτερος ἡ Πάργα καὶ ἡ Πρόβεζα, διότι παρουσιάζουν καθ' ἑαυτὰς πλεονεκτήματα, ἡ πρώτη ἕναν ἐξαιρετὸν λιμένα διὰ θαλαμηγούς καὶ ἡ δευτέρα μεγάλην παραλίαν καὶ τὴν ἄμεσον γειννίασιν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν τόπων ὅπως ἡ Νικόπολις καὶ τὸ Ἄκτιον. Τὰ Ἰωάννινα ἐκτὸς τῆς γοητείας τῶν τοπιῶν του καὶ τῶν ρομαντικῶν ἀναμνήσεων του, ἠμπορεῖ νὰ καταστῇ ἕνας φυσικὸς σταθμὸς τῶν διερχομένων ταξιδιωτῶν καὶ τὸ σημεῖον ἀναχωρήσεως δι' ἐκδρομὰς εἰς τὰ περιβάλλοντα ὄρη: Γκαμήλα καὶ Τζουμέρκα διὰ τοὺς ὀλιγιστὰς καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Βίκου τῆς ὁποίας ἡ μεγαλοπρόκειρα, ἡ ποικιλία καὶ ἡ ὠραιότης τῶν χρωμάτων ἠμπορεῖ νὰ συναγωνισθῇ τὰ πλέον διάσημα Canyons (φάραγγες) τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τέλος, αἱ περιοχαὶ Βίκος—Γκαμήλα καὶ Μετσόβου (μικρὰ πόλις μεγάλου λαογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος) εἶναι κατάλληλοι διὰ τὰ χειμερινὰ σπόρ.

Τέλος, ἡ Ἠπειρος παρουσιάζει προϋποθέσεις ἰδιαίτερας εὐνοϊκὰς διὰ δύο δραστηριότητας αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ὀλονὲν καὶ περισσώτερα τουριστικὰ ρεῖματα: τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἄλιειαν. Δοθέντος ὅτι ἡ περιοχὴ ἀποτελεῖται κατὰ 80% ἀπὸ ἀκαλλιεργήτα καὶ δυσπρόσιτα ὄρη, ἀπὸ ἐσωτερικὰς λίμνας καὶ παραθαλασσίους λιμνοθαλάσσης, παρουσιάζει ἀφθονίαν κυνήγιου, μονίμου ἢ ἀποδημοῦντος, ἀντίστοιχον πλέον εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Εὐρώπης καὶ κυρίως τὴν Ἰταλίαν ὅπου τὸ κυνήγιον καὶ ἡ ἄλεια διενεργήθησαν εἰς ὑπερβολικὴν ἔκτασιν ἀπὸ δεκαετίαν. Οἱ ὄρεινοὶ χεῖμαρροι εἶναι πλούσιοι εἰς πέστροφας καὶ ἄλλα εἶδη ποταμιῶν ἰχθύων· αἱ ὑψηλαὶ καὶ βραχῶδεις παραλίαι προσφέρονται διὰ τὴν ὑποβρύχιον ἄλιειαν. Ἐπὶ πλέον, ὑπάρχει ἤδη ἕνα ἰχθυοτροφεῖον τὸ ὅποιον προμηθεύει γόνους ἰχθύων εἰς ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς ποταμοὺς. ἠμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀπαγορευθῇ τὸ κυνήγιον εἰς ὀρισμένα μέρη διὰ τὸν ἐκ νέου ἐμπλουτισμὸν διὰ ζῶων τῶν περιοχῶν ἐκείνων ὅπου τὸ κυνήγιον εἶναι ἐλεύθερον.

Ὁ Ξενοδοχειακὸς ἐξοπλισμὸς τῶν τόπων διελεύσεως καὶ διαμονῆς εἰς τὸν ἄξονα Ἑγομενίτης— Ἀθηνῶν θὰ πρέπει νὰ συμπληρωθῇ τὸ ταχύτερον διὰ νὰ ἀρχίσῃ χρησιμοποιούμενος συγχρόνως μὲ τὴν ἔναρξιν λειτουργίας τοῦ πορθμείου Brindisi.

Ἡ διαρρῦθις τῶν ἄλλων τόπων δύναται χρονικῶς νὰ κλιμακωθῇ. Αἱ προβλεπόμεναι ἐπενδύσεις δὲν εἶναι σημαντικαί, ἐὰν ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ τὸ τουριστικὸν πρόγραμμα διὰ νὰ περιληφθοῦν εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν συγκοινωνιῶν, αἱ ὁδοὶ τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος· πρόκειται διὰ 66 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἐξ ὧν 19 ἑκατομμ. μόνον εἰς βῆρος τοῦ Κράτους.

8. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Ἐν συνόψει, αἱ προτεινόμεναι ἐπενδύσεις διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ προγράμματος ἀνέρχονται εἰς 11.197 ἑκατομμύρια δραχμῶν δι' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δεκαετίας, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 51,9% (δηλ. τὸ ἡμισυ) θὰ εἶναι εἰς βῆρος τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν, τὰ 12,5% θὰ χορηγηθοῦν ἀμέσως ὑπὸ ἰδιοτῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων διὰ τοὺς διαφόρους παραγωγικοὺς τομεῖς, τὰ 20,6% θὰ συγκεντρωθοῦν ὑπὸ μορφῆν δανείων καὶ Τραπεζικῶν ἐνισχύσεων καὶ τὸ ὑπόλοιπον 15% θὰ ἀντιπροσωπεύῃ συμμετοχὰς ἢ βοήθειαν ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ. Ἡ κατανομὴ τῶν ἐπενδύσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων τομέων παραγωγῆς, αἱ πηγαὶ χρηματοδοτήσεως καὶ αἱ ἡμερομηνίαι ἐκτελέσεως ἐμφαίνονται συνοπτικῶς εἰς τὸν πίνακα 0 τοῦ προγράμματος.

Ἡ παράλληλος μελέτη τοῦ προγράμματος Ἑπείρου καὶ τοῦ προσωρινοῦ πενταετοῦς προγράμματος ἰκαντύξεως τῆς Ἑλλάδος ἐπιβάλλει ἀμέσως δύο παρατηρήσεις: κατ' ἔτος, αἱ προτεινόμεναι ἐπενδύσεις διὰ τὴν Ἑπειρον ἀντιπροσωπεύουν 4,5% τῶν προβλεπομένων ἐπενδύσεων δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα· ἀλλὰ ἡ σχέση τῶν ἀντιστοιχῶν πληθυσμῶν εἶναι ἐπίσης τῆς αὐτῆς τάξεως. Εἰς τὸ πρόγραμμα Ἑπείρου, ἡ ποσοστιαία κατανομὴ τῶν ἐπενδύσεων κατὰ τομέα (τελευταία στήλη τοῦ πίνακος 0) συμπίπτει περίπου μὲ τὴν κατανομὴν ἢ ὁποῖα ὑπάρχει εἰς τὸ Ἐθνικὸν πρόγραμμα. Δύναται ἐπομένως νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ προβλήματα τῆς Ἑπείρου δὲν διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὰ προβλήματα τοῦ συνόλου τῆς χώρας καὶ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν καὶ νὰ λυθοῦν δι' ἀναλόγων ἐπενδύσεων. Πράγματι τὸ πρόγραμμα δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὴν Ἑπειρον μίαν πρότυπον περιοχὴν παραγωγικότητος καὶ εὐημερίας, διότι, τόσον ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως περιβάλλοντος, αἱ βασικαὶ προϋποθέσεις αἱ ὁποῖαι θὰ ἐδικαιολογούν ἕνα παρόμοιον πρόγραμμα δὲν εἶναι συγκεντρωμένα. Σκοπὸς ἐπομένως εἶναι νὰ ἀνησυχῇ ἡ Ἑπείρος εἰς ἕνα μέσον ἐπίπεδον καὶ κρίνεται ὅτι ἡ ἐπιδίωξις αὐτῆ εἶναι ρεαλιστικὴ καὶ ἱκανοποιητικὴ.

Τὸ πρόγραμμα συνελήφθη καὶ καταστρώθη κυρίως πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ πενταετοῦς Ἐθνικοῦ προγράμματος. Ἐπομένως αἱ σημειωθείσαι ἀνωτέρω συμπτώσεις δὲν ὑπῆρξαν ἠθελήμεναι ἀλλὰ προήλθον φυσικῶτατα ἀπὸ τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων. Τοῦτο δὲν σημαίνει, τοῦλάχιστον διὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἐκτελέσεως, ὅτι τὸ πρόγραμμα Ἑπείρου ἤμπορεῖ νὰ ἐνταχθῇ εἰς τὸ Ἐθνικὸν τοιοῦτον, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο δι' ἕνα ἰδιαίτερον κεφάλαιον αὐτοῦ τοῦ τελευταίου. Πράγματι, τὸ Ἐθνικὸν πρόγραμμα τὸ ὁποῖον συντίθεται ἀπὸ διάφορα σχέδια γεωργικῆς μεταρρυθμίσεως, βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως καὶ τεχνικῆς καὶ κοινωνικῆς ὑποδομῆς, δίδει εἰς τὴν Ἑπειρον θέσιν πολὺ ὀριακὴν. Αἱ εἰδικῶς διὰ τὴν Ἑπειρον προβλεπόμεναι ἐπενδύσεις, ἀντιπροσωπεύουν εἰς τὴν πραγματικότητα ἕνα ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συ-

νόλου κατά πολὺ κατώτερον τῆς ἀναλογίας μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἡπείρου καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ Ἡπειρος εἶναι μία μικρὰ περιοχὴ καὶ τὰ προβλήματα τῆς εἶναι κατ' οὐσίαν περιορισμένης σημασίας. Ἐπομένως, ἡ ἔγκρισις τοῦ προγράμματος Ἡπείρου ἐν τῷ συνόλω του δὲν ἀπαιτεῖ παρά δευτερευούσας τροποποιήσεις τοῦ Ἐθνικοῦ προγράμματος καὶ δὲν συνεπάγεται οὐδεμίαν μεταβολὴν τῆς οικονομικῆς του διαθρόσκως.

Ἡ διαπίστωσις αὐτὴ εἶναι ἰδιαιτέρως σημαντικὴ. Πράγματι, εἰς τὸ Ἐθνικὸν πρόγραμμα σημειοῦνται αἱ ἐνδεχόμεναι ἐθνικαὶ καὶ διεθνεῖς πηγαὶ χρηματοδοτήσεως διὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν χρηματοδότησιν τῶν δαπανῶν. Ἐὰν τὸ πρόγραμμα Ἡπείρου ἐνταχθῆ ἀκριβῶς μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς γενικῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος, ἡ χρηματοδότησις του δὲν παρουσιάζει δυσκολίας. Ἡ λύσις αὐτὴ εἶναι ἱκανοποιητικὴ, ὅχι μόνον διότι δὲν ὑπάρχει ἀποταμίευσις εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει σχηματισμὸς κεφαλαίου (οὔτε πρέπει νὰ ὑπολογίσῃ κανεὶς ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἔξωθεν προσερχόμενα κεφάλαια), ἀλλὰ καὶ διότι ὑπάρχει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ βεβαιότης ὅτι δὲν θὰ παραστή ἀνάγκη ἀναδρομῆς εἰς ἐκτάκτους μεθόδους χρηματοδοτήσεως αἱ ὁποῖαι ἐνδέχεται νὰ προκαλέσουν κίνδυνον πληθωρισμοῦ.

Τοῦτο πάντως δὲν ἀποκλείει τὸ ἐνδεχόμενον σχηματισμοῦ ἐντὸς τῆς περιοχῆς, κατὰ πόπους καὶ προσκαιρως, ὑπερβολικῶν συγκεντρώσεων ρευστοῦ χρήματος, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐκινδύνευον νὰ ἔχουν τὰς οικονομικὰς συνεπείας τῶν κυρίως πληθωριστικῶν φαινομένων· θὰ ἦτα δυνατόν π.χ. νὰ προκαλέσουν μίαν ἴσκιον τῶν τοιαύτην ὥστε αἱ ἐκτιμήσεις δαπανῶν τοῦ προγράμματος θὰ διεψεύδοντο καὶ αἱ προτεινόμεναι ἐπενδύσεις θὰ ἔπαυον νὰ εἶναι ἀποδοτικά.

Ἡ ὑπερβολικὴ αὐτὴ συγκέντρωσις ρευστοῦ χρήματος δυνατόν νὰ προσέχεται ἀπὸ τὸν ἀδιαμόρφωτον χαρακτήρα τῆς οικονομίας καὶ ἀπὸ τὰς ἐντόνους προστριβάς αἱ ὁποῖαι ἐκδηλοῦνται εἰς τὴν Ἡπειρον εἰς τὰς κινήσεις πληθυσμοῦ νομισματικῶν κεφαλαίων καὶ ὑλικῶν ἀγαθῶν. Σημαντικὸν μέρος τῶν ἐπενδύσεων θὰ ἔχουν τὴν μορφήν μεταφορᾶς ὑλικῶν ἀγαθῶν ἐξ ἄλλων περιοχῶν ἢ ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ· ἓνα ἄλλο μέρος θὰ συνίσταται εἰς ἐργασίαν καὶ παροχὰς ὑπηρεσιῶν ἐκ μέρους μὴ κατοικούντων τὴν Ἡπειρον οἱ ὁποῖοι θὰ πραγματοποιήσουν μέρος τοῦλάχιστον τῶν χρηματικῶν κερδῶν ἐκτὸς τῆς περιοχῆς· καὶ ἓνα ἄλλο μέρος θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποῖαν θὰ ἐκτελέσουν δι' ἴδιον αὐτῶν λογαριασμὸν ὠρισμένοι ἐπαφελούμενοι ὑπὸ τοῦ προγράμματος (αὐτο—ἀπασχόλησις), ἰδιαιτέρως οἱ γεωργοί, πρῶγμα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ προκαλέσῃ χρηματικὰς συναλλαγὰς. Τὸ πλέον σημαντικὸν ὅμως μέρος θὰ ἀντιπροσωπεύῃ ἡ ἐργασία τῶν κατοικούντων εἰς Ἡπειρον μισθωτῶν καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ πωλούμενα ἀπὸ τοπικοὺς παραγωγούς. Κατ' οὐσίαν, τὸ σύνολον σχεδὸν πᾶν εἰς χρήμα ἀναγκαίαν κεφάλαιον διὰ τὴν ἐναρξιν ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος θὰ πρέπει νὰ προέλθῃ ἔξωθεν, ἀλλὰ μέρος μόνον θὰ διοχετευθῆ (ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἐπενδύσεων τοῦ προγράμματος) ἐκτὸς τῆς περιοχῆς. Τὸ ὑπόλοιπον προῶρισται νὰ εὐρεθῆ αἰφνιδίως εἰς χεῖρας ἐνὸς πληθυσμοῦ ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερα δὲν εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀποταμίευσῃ καὶ νὰ ἐπενδύσῃ εἰς τίτλους, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει καμμίαν παράδοσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ στηριχθῆ (ἐκτὸς τοῦ ἀποθησαυρισμοῦ) καὶ ὁ ὁποῖος θὰ ἔχη ἀσφαλῶς τὴν τάσιν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη νὰ ἀφισερῶνῃ μέγα μέρος τῶν εἰσοδημάτων του εἰς τὴν καταβάλασιν.

Τὸ πρῶγμα δὲν θὰ ἦτο σοβαρὸν ἐὰν ὑπῆρχε εἰς τὴν Ἡπειρον τραπεζικὴ ὀργάνωσις ἱκανὴ νὰ ἀπορροφήσῃ ταχέως τὰ περισσεύοντα χρηματικὰ διαθέσιμα τῶν καταναλωτῶν καὶ νὰ μεταφέρῃ εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποφευχθῆ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ περιορισθῆ, ὁ σχηματισμὸς εἰς τὴν Ἡ-

πειρον τραπεζικοῦ χρημάτων τὸ ὁποῖον θὰ ἐπολλαπλασιασίζε ἐν συνεχείᾳ τὰ νομισματικά διαθέσιμα διὰ τῆς «πυραμίδος» τῆς πίστεως. Ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη εὐρύτατον τραπεζικὸν δίκτυον, ἐφ' ὅσον τὰ προβλεπόμενα ἔργα θὰ κατανεμηθοῦν εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν. Δυστυχῶς, ἡ τραπεζικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἠπείρου εἶναι μόλις κατὰ τι ἀνωτέρα τῆς στοιχειώδους· ἀρκεῖ νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι τὰ περισσότερα χωρία δὲν ἔχουν κἄν ταχυδρομικὸν γραφεῖον καί, ἐπομένως, δὲν διαθέτουν Ταμειυτήριον.

Ἐν ὅσῳ δὲν θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ συγκεντρωθῶνται ἢ ἀποταμίευσίς μέσῳ ἐνὸς ἀρκούντως ἐκτεταμένου τραπεζικοῦ συστήματος καὶ ἐν ὅσῳ μία ἐπιτακτικὴ προπαγάνδα δὲν θὰ παρακινήσῃ πρὸς ἀποταμίευσιν, μέγα μέρος τῶν χρηματικῶν διαθέσιμων τῶν καταναλωτῶν θὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἀγορὰν εἰδῶν καταναλώσεως καί, μερικῶς, θὰ διατεθῇ δι' ἐπενδύσεις παραδοσιακὰς εἰς τὴν περιοχὴν: νομίσματα εἰς χρυσόν, γαίας, οἰκίας καὶ κτήνη ἐπιλεγόμενα φυσικά, μεταξὺ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀμέσως διαθέσιμοι, δηλ. μεταξὺ τῶν ὑπαρχουσῶν ἤδη.

Ἐξ ἄλλου, ἡ συσσώρευσις νομισματικῶν διαθέσιμων θὰ εἶναι ταχύτερα τῆς ἀνέξεως τῆς παραγωγῆς, τόσον εἰς τὴν γεωργίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν, διότι τὰ ἀναλαμβανόμενα ἔργα δὲν θὰ ἀποδώσιν εἰμὴ μετὰ πάροδον ἀρκετοῦ χρόνου. Αἱ δημόσιαι ἐπενδύσεις εἰς τὰς συγκοινωνίας καὶ τὰς κοινωνικὰς ὑπηρεσίας θὰ χρειασθοῦν ἀκόμη περισσότερον χρόνον πρὸ τοῦ ἐκδηλωθῶν αἱ ἐπιδράσεις τῶν ἐπὶ τῆς παραγωγικότητος. Οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογίσῃ κανεὶς εἰς τὴν ταχείαν εἰσροὴν ἔξωθεν εἰδῶν καταναλώσεως καὶ ἐξοπλισμοῦ, διότι ἡ ἐμπορικὴ ὀργάνωσις θὰ ὑπολείπεται ἀκόμη ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον τῆς ἀποστολῆς τῆς καὶ διότι τὰ μεταφορικὰ μέσα, ὁμοίως ἀνεπαρκῆ, θὰ ἐπιφυλάσσονται κατὰ προτεραιότητα εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν ὑλικῶν τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τοῦ προγράμματος. Τέλος, δὲν θὰ ἐπιδιωχθῇ βεβαίως ἡ διευκόλυνσις τῆς καταναλώσεως εἰς μίαν περιοχὴν ὅπου κινητοποιεῖται ὅλοι αἱ ὑπάρχουσαι δυνάμεις διὰ τὸν προσανατολισμὸν τοῦ διαθέσιμου κεφαλαίου πρὸς τὰς ἐπενδύσεις.

Ἐναντι, ἐπομένως, σημαντικῶν νομισματικῶν διαθέσιμων καὶ μιᾶς ἰσχυρᾶς τάσεως πρὸς τὴν κατανάλωσιν ἢ πρὸς ἐπενδύσεις εἰς εἶδη ἤδη ὑπάρχοντα ἐντὸς τῆς περιοχῆς, θὰ ὑπάρξουν πολὺ περιορισμένα διαθέσιμα ἀγαθῶν πάσης φύσεως. Αὕτη ἀκριβῶς ἡ κατάστασις ἡμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ τοπικὰς ἀνόδους τιμῶν καὶ φαινόμενα πληθωριστικῶν χαρακτήρος.

Αἱ δυσκολίαι αὗται εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερτηρηθοῦν διὰ διαφόρων μέτρων οἰκονομικῆς πολιτικῆς, συγκεκριμένως:

- α) διὰ τοῦ αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν χρηματικῶν δαπανῶν,
- β) διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν δραστηριοτήτων αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπαιτοῦν χρηματικὰς δαπάνας, δηλ. τῆς αὐτο-ἐπισχολήσεως,
- γ) διὰ τοῦ αὐστηροῦ ἐλέγχου τῆς πίστεως καὶ ἐνδεχόμενως, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς διακριτικῶν μέτρων,
- δ) διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως τῆς ἀποταμίευσως,
- ε) διὰ φορολογικῶν μέτρων ἐπτάκτου χαρακτήρος.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν σημείων (α), (β) καὶ (γ) ἀπαιτεῖ τὴν ὑπαρξίν ὀργανισμοῦ ἐπιφορτισμένου μὲ τὸν συντονισμὸν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος. Δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ δημιουργηθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἴδιος ὀργανισμὸς, ἐὰν τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον δίκαιον ἢ λόγοι διοικητικῆς πρακτικῆς ἀντετίθεντο εἰς αὐτὴν τὴν λύσιν. Ἡ πλέον εὐστόχος λύσις θὰ ἦτο ἡ δημιουργία ἐνὸς ὀργανισμοῦ τοῦ τύπου Tennessee valley Authority, τῶν ἰταλικῶν ENTI di riforma, τῶν γαλλικῶν ὀργανισμῶν περιφερειακῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἢ ἀκόμη ἐνὸς ὀργανισμοῦ μὲ ἰδιόμορφον καθεστῶς πάντως τὸ πρόγραμμα Ἠπείρου εἶναι περιορισμένης σημασίας καὶ θὰ ἴσχυει ἡ σύστασις ἐνὸς συντονιστικοῦ συμβουλίου ὑπὸ τὴν

αίγίδα του Ύπουργού Συντονισμού. Θά έπρεπε βεβαίως αί αποφάσεις του νά έχουν ύποχρεωτικόν χαρακτήρα διά τās ιδιωτικές πραξέας, τούς πλειοδότας έργων του ιδιωτικού τομέως και τούς βιομηχάνους οί όποιοι θά άνεγείρουν μεγάλας έγκαταστάσεις.

Ο σχηματισμός άποταμιεύσεως θά ήμπορούσε νά γίνη κυρίως διά τής εκδόσεως ενός άναγκαστικού δανείου ταύ όποιον οί τίτλοι θά άνελαμβάνοντο άμέσως από ένα συγκρότημα τραπεζών και θά διετίθετο εις τόν κοινόν κατά τās άνάγκας. Η έκδοσις συνήθως ή ταχυδρομικών δημοσίων όμολογιών δέν θά ήτο πλήρως άνδεδειγμένη από ψυχολογικής άπόψεως· πρέπει νά καταστή άπολύτως σαφές, ότι τόν προΐόν του δανείου προσρίζεται διά τήν εκτέλεσιν του προγράμματος και οί έγγραφοί μειοί εις αυτό πρέπει νά είναι βέβαιοι ότι προσφέρουντες τās άποταμιεύσεις των θά λάθουν ένεργόν μέρος εις τήν εφαρμογήν του προγράμματος και θά γίνουν ούσιαστικώς οί κύριοι τής περιοχής των. Προκειμένον αί όμολογίαί νά φθάνουν εις χείρας του κοινού, θά έπρεπε νά διανεμηθούν όχι μόνον παρά τών τραπεζών (αί όποιαί, ως γνωστόν, δέν θά ήρξουν), αλλά και από τά Ταμεία έπιχειρήσεων αί όποιαί καταβάλλουν μισθούς εις τούς εργάτας και πληρώνουν τούς τοπικούς προμηθευτάς. Δέν πρέπει νά λησμονήται ότι ή υπερβάλλουσα χρηματική ρευστότης ήμπορεί νά έξουδετερωθή εάν δεσμευεται έξ ύπαρχής (τό ιδεώδες θά ήτο νά πληρώνονται μισθοί και τιμολόγια μερικώς εις χρήμα και μερικώς εις όμολογίας) και ότι εάν αφήνεται νά διανεμάται μεταξύ του πληθυσμού είναι έν συνεχεία δύσκολον νά έξαιρεθή και νά συγκεντρωθή. Είναι άσφαλώς άνοφελές νά άνάξητηθή εις τά Ταμεία των έμπόρων εάν αύτη εύρέθη εις χείρας των μετά τήν πραγματοποίησην των πωλήσεων και έπομένως, μετά τήν αύξησην των τιμών και τήν εκδήλωσιν των πληθωριστικών φαινομένων.

Βεβαίως, ήμπορούν νά άντιμετωπισθούν και άλλοι τρόποι σχηματισμού άποταμιεύσεως. Δέν αποκλείεται μία καλή προπαγάνδα πλησίον των εργαζομένων και των προμηθευτών νά τούς πείση νά τοποθετήσουν τά χρήματά των εις μετοχές ιδιωτικών εταιρειών, αί όποιαί έγκαθιστούν τās βιομηχανίας των εις τήν Ηπειρον.

Τέλος, ό τομεύς του οικισμού ήμπορεί νά παίξη ένα ρόλον έν προκειμένω, θέτων εις κίνησιν τόν πολλαπλασιαστικόν μηχανισμόν, εάν αριθμη ή μέγαν αριθμόν αυτό—άπασχολομένον, εάν δηλ. οί εργάται προσέχονται από τās οικογενείας αί όποιαί θά έπωφεληθούν των οικιών, υπό συνεταιριστικήν ή άλλην μορφήν, και εάν έξακολουθή νά χρησιμοποιή εύρέως τά τοπικά ύλικά και ιδίως τόν άσβεστόλιθον.

Τό Κράτος και αί τοπικά διοικήσεις θά ήδύναντο, από τής πλευράς των, νά μειώσουν τά χρηματικά διαθέσιμα των καταναλωτών δι' εκτάκτων φορολογικών μέτρων, διά τής φορολογίας π.χ. τής αύξήσεως τής αξίας των οικινήτων (οικιών, οικοπέδων, γεωργικών γαών), ή όποία θά προέβλη ήπό τās έν τού προγράμματος δημοσίας επενδύσεις. Τέλος θά είναι δυνατόν νά εφαρμοσθούν οί ύπάρχοντες φορολογικοί νόμοι με μεγαλυτέραν άστηρότητα.

Εάν αί προβλέψεις έπιβεβαιωήντο, αί προτεινόμενα επενδύσεις θά πρέπει νά έπιφέρουν μίαν άληθή επανάστασιν εις τήν παραγωγικήν διάρθρωσιν τής Ηπειρου και έναν πολλαπλασιασμόν του εισοδήματος τής περιοχής, πέραν τής έξαφανίσεως τής ύποαπασχολήσεως, τής μειώσεως τής άνεργείας εις τόν ελάχιστον τεχνικών έπίπεδον και τής σημαντικής αύξήσεως τής παραγωγικότητας τής εργασίας.

Κατά τās πλέον αισιοδόχους εκτιμήσεις, ή σημερινή άκατάριστος περιφερειακή παραγωγή είναι τής τάξεως του ενός δισεκατομμυρίου δραχμών έτησίως. Είναι δύσκολον νά ύπολογισθή έκκριβώς τόν ύψος εις τόν όποιον θά φθάση με τήν εφαρμογήν του προγράμματος. Τό γεωργικόν εισόδημα ύπολόγηθη εις 1.153 εκατομμύρια (εις αγοραίας τιμάς)· τόν εισόδημα των άλλων τομέων θά είναι άσφαλώς

άνωτερον, ἐφ' ὅσον ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὴν γεωργίαν θὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὸ ἥμισυ τῆς συνολικῆς ἀπασχολήσεως καὶ ἐφ' ὅσοι ἡ γεωργία δίδει τὸ χαμηλότερον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα. Συνολικῶς, τὸ ἀκαθάριστον περιφερειακὸν προϊόν θὰ πρέπει νὰ υπερβῇ τὰ 3 δισεκατομμύρια δραχμῶν καὶ νὰ διανεμηθῇ εἰς ἓνα πληθυσμὸν ἠΰξημένον περίπου κατὰ 30%. Τὸ κατὰ κάτοικον προϊόν (τὸ ὁποῖον θὰ ἔμπορούσε νὰ συμπύκνῃ μὲ τὸ εἰσόδημα ἐάν, ὅταν παρατωθοῦν τὰ ἑκτακτα ἔργα καὶ αἱ ἑκτακτοι μεταφοραὶ κεφαλαίων ἔξωθεν λόγω τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος, εἰσαγωγαὶ καὶ ἔξαγωγαὶ ἰσορροποῦν) θὰ ἠδύνατο ἐπομένως νὰ υπερδιπλασιασθῇ ἐν σχέσει μὲ τὸν σημερινὸν ὄριθμόν. Ἡ Ἠπειρος θὰ ἀπέχευε ἀκόμη πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι μία ἀνεπτυγμένη περιοχή καὶ τὸ ἐπίπεδον ζωῆς θὰ ἔμεινε κατώτερον τοῦ ἐπιπέδου εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει φθάσει τὸ σύνολον τῆς Ἑλλάδος καὶ κατώτερον τοῦ μέσου ἐπιπέδου τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ θὰ ἔχουν τεθῆ αἱ βάσεις μιᾶς νέας ἐξορμήσεως διότι τὸ κεφάλαιον θὰ δύναιτο ἐπὶ τέλους νὰ συγκεντρωθῇ ἐντὸς τῆς περιοχῆς καὶ διότι θὰ ἔχουν πραγματοποιηθῇ τὰ ἔργα ὑποδομῆς εἰς τρόπον ὥστε αἱ νέαι ἐπενδύσεις θὰ δυναθοῦν, κατὰ μεγάλο ποσοστὸν, νὰ προσανατολισθοῦν πρὸς τοὺς ἀμέσως παραγωγικοὺς τομεῖς. ἰ

ΧΡΥΣ. ΚΟΣΣΕΡΗ

(Εἰδικὸς ἐπὶ τῆς Κοινот. Ἀναπτύξεως
τοῦ Προγράμ. Ἀναπτύξεως Ἠπείρου)

Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἡ ἐφορμογὴ τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως ἐν τῇ Ζώνῃ Πειραματισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως, ὡς παράγοντος ἀξιοποιήσεως τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Προγράμματος

1. Ὡς εἶναι γνωστὸν, ἡ διαδικασία τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀκολουθεῖ τὸν κύκλον (ἐπενδύσεις—αὔξεις παραγωγικότητος—αὔξεις εἰσοδήματος—αὔξεις ἀποταμιεύσεων, ἐντεῦθεν μεγαλύτεραι ἐπενδύσεις, ἠΰξημένη παραγωγικότης—ἠΰξημένον εἰσόδημα κ.ο.κ.). Παρατηρεῖται ὅμως καὶ τοῦτο τυγχάνει ἰδιαιτέρως ἐφαρμογῆς διὰ τὰς ὑποαναπτύκτους χώρας καὶ διὰ τὰς ὑποαναπτύκτους περιοχὰς τῶν ἐπὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν χωρῶν, ὅτι ἡ ἀπορροφήσις—ἀξιοποίησις τῶν ἐπενδύσεων καὶ ἰδίως ἡ αὔξεις τῆς παραγωγικότητος, ἡ ἐπιδωκομένη ἐνταῦθα διὰ τῆς υἱοθετήσεως καὶ ἐφαρμογῆς εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν συγχρονισμένων μεθόδων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογικῆς ἀναπτύξεως, ἐξαρτᾶται μεγάλως, ἐκτὸς ἄλλων λόγων, καὶ ἐκ τῆς ἀναλόγου συμπεριφορᾶς καὶ ἀντιδράσεως τοῦ «ἀνθρώπινου παράγοντος». Ἡ συμπεριφορὰ αὕτη ἐν συνεχείᾳ, ἀποτελεῖ συνάχτησιν τῆς στάθμης τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς ὑφισταμένης ἐν τῇ χώρᾳ κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς δομῆς, τῶν πολιτισμικῶν συνθηκῶν αὐτῆς (κουλτούρας), καθὼς ἐπίσης τῆς ὑπάρξεως ἢ ἐλλείψεως κινήτρων, ὑποκινούντων τὴν συμμετοχὴν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν προσπάθειαν ἀναπτύξεως. Ἀπὸ τὰ κίνητρα ποῦ καθορίζει ἡ ψυχολογία ὡς ὑποκινούντα τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων—ἐνστικτον αὐτοσυντηρήσεως, αἰσθημα δημιουργίας, ἀγάπης, ἀνάγκη ἰσθμολογίας—ὡς ἰσχυρότερον θεωρεῖται σήμερον ἡ ἀνάγκη δικαίας καὶ ἐπαρκοῦς ἀπολαυτῆς τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Οὕτω ἐν προκειμένῳ ἡ οἰκονομικὴ διαδικασία καθίσταται μάλ-

λον κοινωνική τουαυτή, επιδιώκουσα την μεθοδικήν αξιοποίησιν τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, μετὸ ἀντικείμενον τῆς ὁποίας ἀσχολεῖται ὁ θεσμὸς τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, περὶ ἧς διεξοδικώτερον κατωτέρω.

2. Ἡ παρουσίαις ἐνταῦθα τῆς ἀξίας καὶ σπουδαιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος ὡς συντελεσταῦ ἀναπτύξεώς του, θὰ ἰσοδυναμεί μετὰ καθαρὰν κοινοτοπίαν. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ ἀντιστῶ εἰς τὸν πειρασμὸν καὶ νὰ μὴ ἀναφέρω, λόγῳ τῆς μεγάλῃς σπουδαιότητος τοῦ θέματος, ὡς παράδειγμα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας χώρας καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς τὴν Βραζιλίαν. Αἱ Η. Π. καίτοι ἐξέκλιναν μετὰ τὰς ἰδίας βάσεις πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν, ἐν τούτοις ἐπραγματοποίησαν διάφορον βαθμὸν ἀναπτύξεως, ὀφειλόμενον κυρίως εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ ἀνθρώπινου ὕλικου καὶ τῶν πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτισμικῶν συνθηρῶν πρὸς ἐδημιούργησαν. Τὸ παράδειγμα τοῦτο μειώνει τὴν ἀξίαν πρὸς ἀπεδίδοτε ἄλλοτε εἰς τὴν συσχέτισιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, μετὰ τὴν ὑπαρξίν ὀρισμένων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν καὶ ἰσχύει πλήρως μεταφερόμενον εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ τὰς χώρας ἡ.χ. τῆς Ἑλβετίας, Νορβηγίας καὶ Σουηδίας, αἱ ὁποῖαι, καίτοι μειονεκτοῦν εἰς φυσικὸν πλοῦτον ἔναντι πολλῶν ἄλλων γειτονικῶν τῶν χωρῶν, κατέστησαν ἐν τούτοις πλουσιώτεροι χάρις εἰς τὴν ὑπεροχὴν καὶ αξιοποίησιν τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος.

3. Δὲν θὰ ἐπιζαλεσθῶ τὴν πρακτικὴν τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ θέμα τοῦτο. Διότι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς εἰς τὸν εὐλεύθερον κόσμον θὰ ἀπεδεικνύετο καταστροφικὴ διὰ τὸ κλίμα καὶ τὴν κουλτοῦραν του.

4. Ἡ σημασία δημιουργίας ποιοτικῶς ἀνωτέρου ἀνθρώπινου δυναμικοῦ καὶ ἡ κατάλληλος αξιοποίησις του, καταλαμβάνει σήμερον ὅλας ἰδιαιτέρας θέσας, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ἄψιν ὅτι τὸ εἰσόδημα ἐκ τῶν γνωστῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν ἡ.χ. γεωργίας, πρῶτων ὕλων, βιομηχανίας μειοῦται διαρκῶς, πρὸς ὄφελος ἐκείνου τοῦ προσερχομένου ἐκ τῶν ἀνθρώπινων ὑπηρεσιῶν. Κάθε προσπάθεια ἑξικινᾷ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπου, ἀναλαμβάνεται καὶ ἐπιτελεῖται ὑπ' αὐτοῦ καὶ χάρις αὐτοῦ, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα καὶ πάλιν ὁ ἴδιος ἐδημιούργησε.

5. Ἡ ἀναγκαστικὴ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῶν ὑποαναπτύπτων λαῶν, προσλαμβάνει τὴν μορφήν κοινωνικῆς διαδικασίας, τοῦλάχιστον κατὰ τὴν ἀρχικὴν περίοδον, ἠνάγκασε τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη καὶ τοὺς ἄλλους ξένους Διεθνεῖς Ὄργανισμούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθῆ τὸ ἔργον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑποαναπτύκτων λαῶν, νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν καὶ νὰ υἱοθετήσουν καὶ ἐφαρμόσουν εἰς περισσοτέρας τῶν 40 χωρῶν προγράμματα προσαρμοσθέντα πρὸς τὰς ἰδιαζούσας αὐτὰς συνθήκας, γνωστὰ ὡς τοιαῦτα κοινοτικῆς ἀναπτύξεως. Τὰ προγράμματα αὐτὰ δίδουν μεγαλυτέραν ἔμφασιν ἐπὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κυρίως διαδικασίας, διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως καὶ ἐνισχύσεως τῶν ἀνθρώπινων ἐπενδύσεων (Human Investments) ἀντὶ τῶν κεφαλαιουχικῶν τοιούτων. Ἐπιδιώκεται οὕτω νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ἰκανότης καὶ ἡ θέλησις τῶν λαῶν νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὰς σημερινὰς συνθήκας τῆς ταχείας κοινωνικῆς ἀλλαγῆς ἣτις εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας τεχνολογικῆς ἀναπτύξεως.

6. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς Κοινοτικῆς ἀναπτύξεως, πολὺ γνωρίζομεν εἰς τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀνεωόθη ὑπὸ τοῦ Προγράμματος τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἰδρυάτος Ἐγγὺς Ἀνατολῆς καὶ τελευταίως ὑπὸ τοῦ οἰονεῖ Προγράμματος Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως «Πρόνοια διὰ τῆς Ἐργασίας». Ἐλαβεν ὅμως συστηματικὴν μορφήν διὰ τῆς πειραματικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προτύπου προγράμματος Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως Χερσονήσου (εἰς τὸ ὅποιον ὑπηρετήσα ἐπὶ ζήτησιν) ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ ἰδρυσις καὶ ἡ διαίσις τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ Βασιλικοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρυάτος καὶ ὑπὸ τῆς ὁποίας ἀνελήφθη μία

καθολική προσπάθεια διαδόσεως και εφαρμογής της φιλοσοφίας της εις όλόκληρον τὴν ἐπικράτειαν.

7. Κατανοῶν τὴν μεγάλην σημασίαν πὺν περιλαμβάνει ὁ ἀνθρώπινος παράγον εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ δευτοῦ οικονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προγράμματος τῆς χώρας, ἐξήγησε τὴν ἐπιτυχίαν του ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς αὐτὸ καὶ ἐξήγησεν ἀπὸ τὸν λαὸν τὴν θερμὴν συμπαράστασίν του.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος Καθηγητὴς κ. Ζολώτας, ὑπεραυτόνομος ἐσχάτως τοῦ θεσμοῦ τῆς περιφερειακῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, ἀνέφερε μεταξὺ ἄλλων, ὅτι μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων δυσκολιῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ γεωργικοῦ προγράμματος τῆς χώρας, ἀπεδείχθη καὶ τὸ γεγονός ὅτι δὲν κατορθώθη νὰ ὑπερηδιδῆθῃ ἡ δυσπιστία καὶ ἀπαθεία τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, εἰς τὴν προσπάθειαν ἀναπτύξεώς του καὶ ὅτι αὕτη δὲν πρόκειται νὰ ἐπιτύχῃ, ἐὰν δὲν ἐξασφαλίσωμεν τὴν ὁλόκληρον συμμετοχὴν καὶ συμπαράστασίν του εἰς τὰ προγράμματα ἀναπτύξεως.

Ὁ ἔμπειρογνώμων τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ Ο.Η.Ε. κ. Van—Der Plas, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ζώνην τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1959, ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων, εἰς τὴν ὑποβληθεῖσαν ἔκθεσίν του, ὅτι τὸ Πρόγραμμα ἤρχισε νὰ συλλαμβάνῃ τὴν φαντασίαν τῶν κατοίκων πολλῶν Κοινοτήτων καὶ εἰσηγείται τὴν ἐπιέγουσαν ἐφαρμογὴν τῆς Κοινοτικῆς ἀναπτύξεως, ὡς βασικῆς μεθόδου διὰ τὴν ἐπιτυχή ἐπέλευσιν τοῦ Προγράμματος.

8. Τὸ Πρόγραμμα τῆς Ζώνης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραγνωρίσῃ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος, ὡς βασικῆς προϋποθέσεως διὰ τὴν ἀσφαλῆ καὶ ταχύτεραν ἀπόδοσιν τῶν δύο ἄλλων παραγόντων τῆς διαδικασίας ἀναπτύξεως, ἦτοι τοῦ τεχνικοῦ καὶ οικονομικοῦ, (ὅπως ἡ τεχνικὴ περιορίζεται ὑπὸ τῆς οικονομίας, ἀμφότερα ἐπηρεάζονται ὑπὸ τῆς κοινωνιολογίας) καὶ διὰ τοῦτο ἔδωκεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἰδιαίτεραν προσοχὴν εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῆς ἀξιοποιήσεώς του, διὰ τῆς καθιερώσεως καὶ εφαρμογῆς ἑνὸς εὐνοτάτου ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐτοποθέτησεν ἐντὸς τῆς Ζώνης, ἀνὰ τοῖς ἄλλοις, ἱκανὸν ἰαριθμὸν ὑπαλλήλων καὶ κυρίως γεωπόνων τῶν γεωργικῶν ἐφαρμογῶν καὶ διδασκαλιστῶν τῆς Ἀγροτικῆς Ὀικονομικῆς, ἵδρυσε καὶ λειτουργοῦν ἐντὸς τῆς Ζώνης 22 Κέντρα ἐπιμορφώσεως ἐνηλίκων, ἀπεργάσατο ὑπηρεσίαν διαφωτίσεως τοῦ πληθυσμοῦ διὰ κληματογραφικοῦ συνεργεῖου καὶ προβαίνει εἰς ἄλλας συναφεῖς ἐνεργείας. Ἀποβλέπει δὲ διὰ πάντων τούτων νὰ προσελκύσῃ καὶ ἐπιτύχῃ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ τοπικοῦ πληθυσμοῦ πρὸς πραγματώσιν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ τιθεμένων ἐθνικεμεινικῶν σκοπῶν.

9. Ὡς ἀνεφάρθη ἐν ἀρχῇ, ἡ μεθοδικὴ ἀξιοποίησις τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος ἀποτελεῖ τελευταίως ἀντικείμενον τοῦ θεσμοῦ τῆς κοινοτικῆς ἀναπτύξεως. Κατὰ τὸν ὅρισμόν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἡ κοινοτικὴ ἀνάπτυξις θεωρεῖται ἡ διαδικασία ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ προσπάθειαι τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνώονται μὲ ἐκείνας τῶν Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν, ἵνα ἐπιτευχθῇ ἡ αὔξησις τοῦ οικονομικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῶν Κοινοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἐντασσόμεναι οὕτω εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἐθνους, συμβάλλουν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἐθνικὴν πρόοδον. Μὲ ἀπλᾶ λόγια, ἡ Κοινοτικὴ ἀνάπτυξις ἐπιδιώκει τὴν συμμετοχὴν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν προσπάθειαν ἀναπτύξεώς του, διὰ τῆς ἐνηθαιρῶσεως τῆς αὐτοβοήθειας καὶ ἀλληλοβοηθείας.

10. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Κοινοτικῆς ἀναπτύξεως εὐρίσκει λίαν πλούσιον ἔδαφος ἀναπτύξεω εἰς τὸ Πρόγραμμα τῆς Ζώνης, ἰδιαίτερος κατὰ τὴν παρούσαν φάσιν τῆς πλήρους δράσεώς του. Διότι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου

δου τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, εἶναι πῶς σημαντικά, ὅταν αὕτη συνοδεύεται ταυτοχρόνως, ὑπὸ παροχῆς ὕλικῆς καὶ τεχνικῆς βοήθειας, ἥτις ἐπεκτείνεται πέραν τῶν δυνάμεων τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὁ ὁποῖος οὕτω θὰ τὴν ἀξιοποιήσῃ ἀποτελεσματικῶς ἐπιτυγχάνων τὴν αὐτοβοήθειάν του, Match to the pump (Δέλεαφ πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν) κατὰ χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν τῶν New dealers. Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον θὰ χρειασθῇ ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅπως τὸ Πρόγραμμα τὴν ἐφαρμογήν κατὰ τὴν ὁρμὴν συνειδητόν, συστηματικὸν καὶ οργανωμένον καὶ προσπαθῆσῃ νὰ ὠφελήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀπὸ τὴν πείραν ἄλλων παρομοίων προγραμμάτων ἐφαρμοσθέντων ἢ ἐφαρμοζομένων ἐν Ἑλλάδι ἢ ἄλλοις καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν μὲ ἣν ἀνάγκη τῆς προσαρμογῆς.

Ἡ Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξις, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμόν, ἐμφανίζεται ὡς ἐκπαιδευτικὴ καὶ ἀφγανωτικὴ διαδικασία.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

11. Τελεολογικὸς σκοπὸς τῆς μεθόδου τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως εἶναι ἡ ἐπιμόρφωσις, κατὰ τὰ κατωτέρω ἐπιτιθέμενα, τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς κατηγορίας ἐκείνης τῶν προσώπων (Δημόσιοι καὶ μὴ ὑπάλληλοι καὶ λειτουργοὶ ἐπίσημοι καὶ φυσικοὶ ἡγέται τῆς Κοινότητος), μεθ' ὧν εὐρίσκονται εἰς ἀμεσον ἐπαφὴν καὶ ἐξάφτησιν, λόγω λειτουργικῆς ἢ ἄλλης τινὸς συμβατικῆς σχέσεως.

Ἐιδικώτερον διὰ τῆς συμπληρωματικῆς αὐτῆς ἐπιμορφώσεως τῶν κατοίκων τῆς Ζώνης, δεόν νὰ ἐπιδιώκεται ἡ προσαρμογὴ τῶν, ἐκδηλουμένης κυρίως διὰ τῆς ἀλλαγῆς συμπεριφορᾶς, νοοπροπίας καὶ τρόπου ἐνεργείας τῶν πρὸς τὴν ἀνάγκη τῆς ταχείας κοινωνικῆς ἀλλαγῆς διὰ τῆς υἰοθετήσεως καὶ ἐφαρμογῆς, ὡς ἀνεκρέθηθη ἀνωτέρω, συγχρονισμένων ἐπιστημονικῶν μεθόδων, ἀποβλεπουσῶν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν τῶν συνθηκῶν. Ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη θεωρεῖται τοσοῦτον ἀπαραίτητος, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ποιοτικὴν βελτίωσιν τοῦ ὁμολογουμένως χαμηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ, ἢ ὅποια καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐν ταῦθα περισσότερο (ἀλλαγὴ νοοπροπίας, προθυμία καὶ ἰκανότης προσαρμογῆς) παρὰ ἡ ἀπλὴ ἐκτέλεσις ὕλικῶν ἔργων. Ἀφ' ἑτέρου ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ καλλιεργήσῃ καὶ ἐπιτύχῃ τὴν ἀγωγήν του ὡς πολίτου, ὡς ἔχοντος δικαιώματα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὑποχρεώσεις, ἐξ ὧν ἀπορρέει τὸ καθήκον του νὰ συνεργασθῇ καὶ ἐνεργῆσιν συλλογικῶς, ἐὰν καὶ ὅπου παρίσταται ἀνάγκη μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Κοινότητος πρὸς ἐπίτευξιν μεγαλυτέρου ἀποτελέσματος, εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν μορφήν τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλοεξαρτήσεως.

12. Ἐν συνεχείᾳ, διὰ τοῦ προγράμματος ἐκπαιδεύσεως ἐπιδιώκεται νὰ ἐξακραιωθῇ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀλλαγῆς ἐκ μέρους τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ σύγχρονος ὑπόδειξις πραγματοποιήσεώς της (διὰ τῆς παροχῆς τῶν ἀπαραιτητῶν τεχνικῶν γνώσεων), ἡ δημιουργία εἰνοικοῦ κλίματος ἐντὸς τῆς Κοινότητος διὰ τῆς ἀξήσεως τῆς θελήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, καλλιεργουμένης καταλλήλως, ὅπως μετὰσχη καὶ συμβάλῃ εἰς τὰς ἐργασίας ἀναπτύξεως διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς του εἰς τὰς δαπάνας ἢ ἄλλως πως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Προγράμματος.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐκπαιδευτικῆς προσπάθειας πρόκειται νὰ τείνῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀξήσεως τῆς διαρκοῦς ἰκανότητος τῶν κατοίκων, εἰς τὸ νὰ αὐτοβοηθηθῶν, μὲ προοπτικὴν νὰ ἐπιτύχουν τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς, τοὺς ὁποῖους αὐτοὶ ἔθεσαν καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ πρόκειται νὰ εὐρίσκονται ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ πρὸς τὸ γενικὸν κυβερνητικὸν οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν πρόγραμμα.

13. Ἡ ἀνάγκη ὀργανώσεως τοῦ πληθυσμοῦ μὲ τὸν σκοπὸν ἀναπτύξεως τῆς συνεταιρικῆς ιδέας καὶ συλλογικῆς δράσεως, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον σκέλος τῆς διαδικασίας τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, καταλαμβάνει ἰδιαίτερον σημασίαν ὅχι

τόσον διότι οί κάτοικοι οί όποιοί ενεργοούν άπό κοινού είναι εις θέσιν νά παρακο-
λουθοούν και επιτυγχάνουν άποτελεσματικώτερον τά κοινά συμφέροντά των όσον
διότι αί σημερινά συνθήκαι άναπτύξεως άπαιτούν πολλάκις νέον προσανατολισμόν
τών ύπαρχόντων συστημάτων και θεσμών ή την δημιουργίαν νέον τοιούτων (π.χ.
δημιουργία νέας μορφής συνεταιριστικής δράσεως), ικανών νά διευκολύνουν την
εκδήλωσιν της Κρατικής δραστηριότητος προς τόν πληθυσμόν, ώς λ.χ. παροχή με-
γάλων πιστώσεων προς Γ.Ο.Ε.Β. — Τ.Ο.Ε.Β. και άλλους ύπαφαιείς Όργανι-
σμούς διά την εκτέλεσιν και συντήρησιν μεγάλων έργων. Η συνεταιριστική ή συν-
λογική εκμετάλλευσις άγροτικών τιμών επιμερήσεων επί πλέον, καθίσταται αναγ-
καία σήμερα, ίνα επιτευχθή μείωσις τών έξόδων παραγωγής, μεγαλυτέρα παρα-
γωγικότητος (διά χρησιμοποίησιν μεγαλυτέρου μηχανικού έξοπλισμού, συγχρο-
σμένων κτηριακών εγκαταστάσεων κλπ.) και δεινύλωνις της διαδικασίας μετα-
σχηματισμού, έμπορίας και έξαγωγής. Τά προβλήματα αυτά θά τεθούν μοιραίως
εις την ύπό ανάπτυξιν Ζώνην.

14. Έπί πλέον ό άγροτικός πληθυσμός θά πρέπει νά διαφοριθῆ κατά
πρώτον λόγον επί της σπουδαιότητος τών εκτελουμένων μεγάλων κυβερνητικών έρ-
γων ύποδομής και ιδίως τών έργων βελτιώσεων και προς την άνάγκην της χρη-
σιμοποίησεως και αξιοποίησεως των κατά τόν πλέον έπικρατή τρόπον, συμ-
πληρώνων έν άνάγκη ό ίδιος τάς ύπαιθραίτους βοήθητικάς εργασίας, όσον
και επί της αξιοποίησεως και καλής συντηρήσεως αυτών. Άφ' έτέρου, ή άνάλη-
ψις πρωτοβουλίας εκ μέρους τών κατοίκων διά την εκτέλεσιν μικρών έργων εις
την Κοινότητα, πραγματοποιούμενων διά τοπικής δράσεως, κυρίως δι' έθελοντικής
εργασίας και τοπικών πόρων διά την άνύψωσιν του έν γένει βιοτικού επιπέδου
των, θά πρέπει νά περιληφθή εις τόν κύβλον του εκπαιδευτικού τούτου προγράμ-
ματος.

15. Η εκπαίδευσις τών άγροτών εις την φιλοσοφίαν της Κοινοτικής Ά-
ναπτύξεως, θά αύξησης τόν ένδιαφέρον συμμετοχής των εις την διαχείρισιν των
κοινών προβλημάτων των, θά δημιουργήση ήγρετικά στελέχη και έν γένει θά προε-
τοιμάση τό κλίμα, διά της βαθμηδόν άνόδου του μορφωτικού επιπέδου των πολιτών
και της άγωγής του πολίτου, διά την εισαγωγήν και εφαρμογήν έν καιρώ εις την
διοίκησιν, του τρίτου βαθμού αυτής, ήτοι πής αυτοδιοικήσεως αντί της σημερινής
διοικητικής αποκεντρώσεως, κατά τό πρότυπον τών 'Ηνωμένων Πολιτειών, της
'Αγγλίας, 'Ολλανδίας, Σουηδίας κ.λπ.

Όσον καλλιεργείται ή ιδέα και ενισχύεται ό προσανατολισμός τών κατοί-
κων προς την πρακτικήν της αυτοδιοικήσεως, κατά τσοούτον ούτοι συνειδητοποι-
ούν, ότι τό έργον άναπτύξεως, είναι ιδική των ευθύνη και άπομακρύνονται βαθ-
μηδόν της έσφαλμένης αντίληψεως, ότι τά πάντα πρέπει νά προσερχώμαι άπό τό
Κράτος.

16. Η επιτυχής εφαρμογή της Κοινοτικής Άναπτύξεως, επεκτεινομένη
όλίγον κατ' όλίγον εις όλόκληρον την χώραν, θά σημάνη την χρησιμοποίησιν και
άξιοποίησιν μεγάλου μέρους του σημερινού άργου ή ύποαπασχολούμενου άγροτικού
δυναμικού, τό όποιον ύπολογίζεται ότι άνέρχεται σήμερα εις 250 εκατομμύρια ή-
μερομίσθια έτησίως άνά την Έλικράτεια, κυρίως διά διοχετεύσεως του εις έργα
τοπικής δράσεως επί έθελοντική προσφορά.

17. Ό διδάσκαλος εις τό σχολειόν θά πρέπει νά προετοιμάση άπό τουδε τό
ανάλογον κλίμα και με την κατάλληλον άγωγήν, νά διαμορφώση τούς σθηριανούς
άγρότας, εις τρόπον ώστε νά συνειδητοποιήσουν και προσαρμολοήσουν προς τάς νέ-
ας δημιουργούμενας συνθήκαι άργασθούν υπό τό πνεύμα αυτών. Ούτω θά βοη-
θηθή μεγάλας ή προσπάθεια του εκπαιδευτικού έργου τών συλλόγων τών έξωσχο-
λικών άγροτοπαίδων και άγροτονεανίδων, τό εφαρμοζόμενον υπό του προγράμματος.

τος τῶν γεωργικῶν ἐφαρμογῶν καὶ τὸ ὁποῖον σημειώνει σταθερὰν πρόοδον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

18. Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν Γραμματέων τῶν Κοινοτήτων (ἐκ τῶν 300 περίπου Κοινοτήτων τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων εἰς περισσοτέρας τῶν 100 τοιούτων δὲν ὑπάρχει Γραμματεὺς ἀπόφοιτος Γυμνασίου), διδασκάλων καὶ λοιπῶν ἡγετικῶν στελεχῶν εἰς τὴν Ἑστίαν τοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρυμάτος, εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως θὰ συνέβαλλε μεγάλως εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐπιζητούμενου προοδευτικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ καταλλήλου κλίματος εἰς τοὺς κόλπους τῆς Κοινοτικῆς.

Ἐφείμιον ἔργον ὁμοίως θὰ παρείχετο εἰς τὴν προσιπάθειαν αὐτὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ζώνης διὰ τῆς ἐξοικειώσεώς του πρὸς τὸ πνευματικὸν καὶ λοιπὸν διδασκτικὸν ὕλικὸν τὸ σχετικὸν μὲ τὴν ἐπιμόρφωσιν εἰς τὴν μέθοδον τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ ἐκδιδομένου ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ Βασιλικοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρυμάτος.

19. Τέλος, ὁ φύσει καὶ θέσει φορεὺς τῆς ὡς ἄνω ἐκπαιδευτικῆς προσιπάθειας ἀποδεικνύεται σήμερον ὁ ὑπάλληλος —δημόσιος καὶ μὴ— κυρίως ὁ δρῶν εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς Κοινοτικῆς, ὁ ὁποῖος, λόγῳ τῆς ἀμέσου λειτουργικῆς ἐπαρῆς καὶ ἐξαορτήσεως μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς Κοινοτικῆς, ἀσκεῖ ἀμεσον καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτῶν.

Παράλληλος καὶ ἐξ ἴσου ἀποτελεσματικὸς ἐμφανίζεται ἐν προκειμένῳ καὶ ὁ ρόλος τῶν φύσει καὶ θέσει κοινοτικῶν ἡγετῶν, ἔνεκα τῆς ἐπιδράσεως ἣν ἔκκοιῦν ἐπὶ τῶν συνδημοτῶν των.

Ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη ἐπιμορφώσεως τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐπισήμων —φυσικῶ κοινοτικῶν ἡγετῶν, ἵνα καταστοῦν οὗτοι ἀποτελεσματικοὶ φορεῖς τῆς φιλοσοφίας τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως. Εἰδικώτερον διὰ τῆς ὡς ἄνω ἐπιμορφώσεως ἐπιδιώκεται νὰ παρασχεθῇ εἰς αὐτούς:

α) ἐναρμόστερος προσανατολισμὸς ὡς πρὸς τοὺς σκοποὺς, τὰς ἀρχάς, τὴν μεθοδολογίαν καὶ τὰ προβλήματα τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως.

β) ἡ δυνατότης νὰ ἀποκτήσουν τὴν κατάλληλον δεξιολογίαν εἰς τὸ νὰ συνεργάζωνται μετὰ τῶν κατοίκων, νὰ τοὺς βοηθοῦν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν τοπικῶν τῶν προβλημάτων διὰ τοῦ συντονισμοῦ καὶ προαγωγῆς προοραγματίων, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος αὐτοβοηθείας καὶ ἀλληλοβοηθείας εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐνθαρρύνωνται καὶ ἐναπτύσσωνται αἱ πρωτοβουλίαι καὶ αἱ ἱκανότητες τοῦ τοπικοῦ πληθυσμοῦ.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

20. Καὶ ἐνῶ μέχρι τοῦδε ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς διαφορίσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ καθωρίσθησαν οἱ κύριοι φορεῖς καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐπιμορφωτικοῦ προοραγματος, δὲν ἀνεφέρθη ἐν τοῦτοις ἡ μεθοδολογία διὰ τῆς ὁποίας οἱ ὡς ἄνω φορεῖς ἦτοι οἱ ὑπάλληλοι οἱ δρῶντες εἰς τὴν Κοινότητα θὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπιτυχῆ μεταβίθασιν εἰς τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν τόσον τῆς φιλοσοφίας τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, ὅσον καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν των γνώσεων.

Διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς μεθοδολογίας αὐτῆς θὰ ἀπαιτηθῇ ἡ ἐπιμόρφωσις των, ἵνα καταστοῦν ἱκανώτεροι νὰ ἀντιμετωπίσουν ἐπιτυχέστερον, τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης προσεγγίσεως (Human Approach). Εἰς ἄλλας χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡ μεθοδολογία αὐτὴ ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἰδιαίτερας ἐπιμορφώσεως τῶν ὑπαλλήλων τῶν ἐπιφορησμένων μὲ τὸ ἔργον αὐτό. Σημεῖω ἀπλῶς, ὅτι εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν, ὑπάρχει ἰδιαίτερος κλάδος ὑπαλλήλων, ὁ ὁποῖος ἐπιφορτίζεται μὲ τὸ καθήκον τῆς διαφορίσεως τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐπὶ τοῦ ἔργου ἢ τῆς ἀναληρπάσεως

προσπαθείας. Μόνον μετά τὸ πέρας τῆς διαδικασίας αὐτῆς, θὰ ἀκολουθήσῃ ἔτερος ὑπάλλληλος τῆς ἰδίας ὑπηρεσίας, ὁ ὁποῖος θὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἢ τῆς προσπαθείας ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ τεχνικοῦ ἢ διοικητικοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ χώρα μας φυσικὰ δὲν ἀντέχει ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ποιαύτην πολυτέλειαν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν μεθοδολογίαν αὐτὴν ἀποκοτῶν κυρίως οἱ ὑπάλλληλοι τῶν γεωργικῶν ἐφαρμογῶν, ὑφιστάμενοι εἰδικὴν ἐπιμόρφωσιν εἰς τὴν Λάρισαν. Ἡ σημασία τῆς ὡς ἄνω μεθοδολογίας καταδεικνύεται ἰσχυρὰ τὸ ὁμολογουμένως πολύτιμον ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπέτυχον καὶ ἐπιτελοῦν τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ ἐφαρμογῆς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ γεωργικοῦ προγράμματος τῆς χώρας. Ἡ φιλοσοφία τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως ταυτίζεται ἰσολύτως μὲ τὸ ἰδεολογικὸν περιεχόμενον τῶν γεωργικῶν ἐφαρμογῶν καὶ μὲ τὴν μεθοδολογίαν τῶν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀνθρώπινου παρόντος, διαφέρουν ὅμως καθ' ὅσον ἡ Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξις ἀγκαλιάζει ὅλα τὰ προβλήματα καὶ τὰς δραστηριότητας τῆς Κοινότητος καὶ οὐχὶ μόνον τὰ γεωργικὰ τοιαῦτα καὶ ἀπευθύνεται δι' ἐνέργειαν καὶ δράσιν πρὸς τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν, προώθησιν καὶ ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν ἀντὶ πρὸς προοδευτικὰς μεμονωμένας μονάδας.

21. Ἡ ἀνέυρεσις γεωπόνων προοριζομένων διὰ τὰς ἐφαρμογὰς καὶ ἰδίως ἢ συνεχῆς παραμονῆς τῶν εἰς αὐτὰς δημιουργεῖ πολλάκις δυσκολίας καὶ δυσφορίαν ἐν μέρους τῶν. Τελευταίως παρατηρεῖται ποσὴν ποσὴν τούτων πρὸς τὰς ἐγγείους βελτιώσεις, ἀντὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου τῶν ἐφαρμογῶν καὶ τοῦτο, διότι ἐπεκράτησε καὶ ἐνταῦθα, τὸ συμβαῖνον σήμερον εἰς Ἀμερικὴν καὶ ἄλλαχού, ὅπου ὁ ἄνθρωπος καὶ ἰδιαίτερος ἡ νεολαία ἐντυπωσιάζεται καὶ ἐκτιμᾷ περισσότερο τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ παραγομένου τεχνικοῦ παρὰ τοῦ πνευματικοῦ ἢ ἠθικοῦ ἔργου. Ἡ ἐνέργεια τοῦ τρακτέρ, π.χ. ἢ ἄλλου μεγάλου γεωργικοῦ μηχανήματος ἐντυπωσιάζει τὸν νεαρὸν ἀγροτόπαιδα, ἐνῶ δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν ἀτομικὴν ἢ κοινωνικὴν συμπεριφορὰν καὶ διαγωγὴν τοῦ συμπολίτου του εἰς τὴν Κοινότητα.

22. Τὴν μεθοδολογίαν αὐτὴν συμπληρουμένην καὶ προσαρμοζομένην πρὸς τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοὺς ἐπιδιωκόμενους διὰ τῶν προγράμματος τῆς Ζώνης, θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ ἀποκτήσουν κατὰ πρότον οἱ γεωπόνοι καὶ ἐκ δευτέρου ὅλοι οἱ ἄλλοι ὑπάλλληλοι οἱ δρῶντες εἰς αὐτὴν (δασολογοὶ, κτηνίατροι, διδάσκαλοι, ἰατροὶ κλπ.). Ἐν τῶν γεωπόνων τῆς Ζώνης μὲ ἐξαιρέσειν ἑνός, καίτοι οὗτοι εἶναι ἐπιφορτισμένοι μὲ καθήκοντα ἐφαρμογῶν, δὲν ἔχουσι τὴν σχετικὴν ἐπιμόρφωσιν καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μετονεκτοῦν τῶν ἄλλων συναδέλφων τῶν, τῶν ὑπηρετούντων ἐκτὸς τῆς Ζώνης. Ἡ ἀνάγκη αὕτη ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἔχει διαφύγει τῆς προσοχῆς τῶν ἀρμοδίων τοῦ Προγράμματος καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ἰδιώζον καθεστῶς ποὺ δημιουργεῖται εἰς τὴν Ζώνην (συνεχῆς ἀνανέωσις τοῦ προσωπικοῦ κ.λ.π.).

23. Ἡ παρουσίαις ἐνταῦθα τοῦ θέματος τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν ὑπαλλήλων διὰ τῆς καταλλήλου μεθοδολογίας — ὡς οἰοεὶ τεχνικοῦ θέματος — ἔστω καὶ ὑπὸ περιορισμένην ἔκτασιν, θὰ ἐξέφευγε τοῦ σκοποῦ τῆς παρουσίας, ἀλλὰ ἢ σπουδαιότης καὶ ἢ μετ' ἐμφάσεως ἀναγνώρισις τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μὲ ὑποχρεῶναι νὰ παράσχῃ μίαν συγκεκριμένην εἰκόνα δι' ἐκείνους παρὰ δὲν θὰ ἠρκοῦντο εἰς τὴν ἀφρημένην καὶ ἀόριστον μείαν τῆς λέξεως μεθοδολογία.

Καίτοι τὸ ἔργο τῆς ἀνθρώπινης προσεγγίσεως (Human Approach) διὰ τὴν πώλησιν τῶν ιδεῶν (κατὰ ἀμερικανικὴν ἔκφρασιν), ἀνάγεται κυρίως εἰς τὴν προσωπικότητα καὶ τὸν προσωπικὸν χειρισμὸν τοῦ παλητοῦ, ἐν τούτοις ἢ ἐπιμόρφωσις τῶν διαφωτιστῶν ὑπαλλήλων ἐπιτυγχανόμενη καὶ βοηθουμένη διὰ τῆς νόθευσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῆς πείρας καὶ τῶν διδασμάτων τῆς κοινωνιολογίας, παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογίας, μεγάλως συμβάλλουν εἰς τὴν καλλιτέραν καὶ ἀποτελεσματικωτέραν προσέγγισιν τοῦ ἀνθρώπου (ἀγροτοῦ).

Παρατίθενται καταπύρω τὰ κύρια σημεῖα, τὰ ὁποῖα οἱ διαφορισταὶ ὑπάλ-
ληλοι οἱ δρωῦντες εἰς τὴν Κοινότητα, θὰ πρέπει νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν, τόσον κατὰ
τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς προσπάθειας τῶν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτε-
λέσεως αὐτῆς.

ΑΡΧΑΙ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ
(ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ)

24. Ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐπιμόρφωσις τοῦ διαφοριστοῦ ὑπallήλου (Extension Worker), τὸν ὁποῖον θὰ ἀποκαλῶ τοῦ λοιποῦ συμβατικῶς «Κοινοτικὸν Ἐργάτην», λαμβανόμενον ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς παροχῆς τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν, οὐχὶ πρὸς τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ πρὸς τὸ σύνολον τῶν κατοίκων πρὸς ἀποτελοῦν τὴν Κοινότητα, ἔχει ὡς ἀντικείμενον νὰ αὐξήσῃ τὰς γνώσεις, τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἐπιτηδειότητά του, εἰς τὸ νὰ μελετήσῃ καὶ ἀντιμετάπιση τὸ ὄλον πρόβλημα καὶ τὸν μηχανισμόν πού διέτει τὴν διαδικασίαν τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς, ὑπὸ τὸ ὡς ἄνω ἐκτεθὲν πνεῦμα ἦτοι τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἀγρότου πρὸς τὰς σημερινὰς συνθήκας.

Λίαν ἐνδεικτικῶς καὶ ὄλος παραδειγματικῶς σημειῶνω μερικὰς ἀρχάς, σχέσιν ἐχούσας μὲ τὴν διαδικασίαν τῆς ἀλλαγῆς (εἰσαγωγῆ βελτιώσεων) καὶ τὰς ὁποίας ὁ Κοινοτικὸς ἔργατης θὰ πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του, ἵνα ἐπιτύχῃ εἰς τὴν προσπάθειάν του, ἰδιαιτέρως κατὰ τὸ στάδιον ἐκκινήσεως:

α) Ὅταν ἡ ἀλλαγὴ θίγῃ καθιερωμένας ἀξίας καὶ συμφέροντα, δεόν νὰ ἀναμένεται ἀντίστασις.

β) Ὅταν ἡ ἀλλαγὴ θίγῃ τὸ γόνηρον ἢ τὴν ἐπιτροπὴν ἀτόμων, ομάδων ἢ κοινοτήτων ἢ τὴν οἰκονομικὴν σταθερότητα, τότε τὰ θιγόμενα μέρη θὰ ἀντιστρατευθοῦν.

γ) Οἱ κάτοικοι συνήθως ἀντιτίθενται εἰς ἀλλαγὰς τὰς ὁποίας δὲν κατανοοῦν, ἐλλείψει ἐπαρκοῦς διαφορίσεως ἢ ὅταν πιέζονται διὰ τῆς βίας νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἀλλαγὴν.

δ) Τὸ πότε θὰ ἀρχίσῃ, θὰ ἐπιταχίῃ, θὰ ἀναβάλλῃ, θὰ τερατίσῃ τὴν διαδικασίαν τῆς ἀλλαγῆς εἶναι θέμα πραγματικὸν καὶ ἀνάλογον μὲ τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν. Πολλοὶ παραδέχονται ὅτι ἡ ταχέια προσπάθεια διὰ τὴν ἀλλαγὴν συνεπιφέρει καὶ ἀνάλογον ἀντιπολιτευσιν. Ἄλλοτε ἡ πάροδος χρόνου ἐπιτρέπει τὴν κινητοποιήσιν δυνάμεων καὶ ἄλλοτε δίδει χρόνον εἰς τοὺς ἀντιτεθειμένους νὰ ἐντιθεράσων.

ε) Εἰς μίαν κοινότητα ὅπου οἱ κάτοικοι ὄλοι μαζί καθορίζουν τοὺς ἀντικειμενικοὺς τῶν σκοποῦς καὶ ἐργάζονται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, ἀναπτύσσονται αἱ ἱκανότητές τῶν καὶ μεταβάλλεται ἡ συμπεριφορά τῶν, πρὸς πραγμάτωσιν τῶν κοινῶν αὐτῶν σκοπῶν, ὁπότε ἡ Κοινότης ὡς ἓν ἐνιαῖον σύνολον, προσαρμόζεται πρὸς τὴν ἀλλαγὴν ἥτις λαμβάνει χώραν.

στ) Ὅτι οἱ κάτοικοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἀλλαγὴν πρὸς ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τῶν, τὸ εἶδος τῆς ἐπερχομένης ἀλλαγῆς (λ.χ. συμπεριφορᾶς ἢ καὶ θεσμῶν).

ζ) Τὴν σπουδαιότητα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἐνδιαφερομένου ἰδιώτου ἢ ὁμάδος εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἀλλαγῆς. Ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ συμμετάσχῃ εἰς αὐτὴν, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀναπτύσσεται, ἐξελίσσεται καὶ ἐκπληροῖ τὸν κοινωνικὸν προσορισμὸν του, ἐφ' ὅσον συμμετέχει εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς τύχης τῆς ζωῆς του, ἄλλως καθίσταται κοινωνικῶς ἀπομεινωμένος καὶ καταδικασμένος εἰς ἀφάνειαν (ὁ μὴ ἐνδιαφερόμενος καὶ συμμετέχων εἰς τὰ κοινὰ ἐκαλεῖτο ἀπὸ τοὺς ἰσραηλῖταις Ἀθηναίους, πού εἶχον εἰς

τὸ ἔπακρον ἀναπτύξει τὸ αἰσθημα τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς, ἰδιώτης, ἐξ οὗ ὁ γαλλικός ἢ ἀγγλικὸς ὄρος *Idiot* (ἀνόητος).

η) Ἡ κοινωνικὴ ἐνότης ἰσοπεθεῖ τὸν καλλίτερον τρόπον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀλλαγῆς. Τὰ παρεμβαλλόμενα ἔμπόδια διὰ τὴν πραγμάτων τῆς ἀλλαγῆς εἶναι ψυχολογικῆς καὶ κοινωνικῆς φύσεως.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΑΣ ΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΝ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

25. Ὁ Κοινοτικὸς Ἐργάτης παραλλήλως, προσπαθῶν νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ἀλλαγὴν μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ, πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀντίκειται εἰς τὸ σύστημα ἀξιών καὶ τῆς ἐν γένει κουλτούρας καὶ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν πηγὴν τῆς τυχόν ἀντιδράσεως. Μεταξὺ τῶν ἀξιών αὐτῶν ἀναφέρονται:

Ἡ ἀξιοπρόετια καὶ ἡ ἠθικὴ ἀξία τοῦ ἀτόμου. Ἡ προίκις τοῦ ἀτόμου μὲ ἰκανότητος καὶ δυνατότητας διὰ τὴν ρύθμισιν τῆς ζωῆς του. Τὴν ἀνάγκην ἐνὸς κοινωνικοῦ κλίματος, τὸ ὁποῖον ἐνθαρρύνει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου. Τὴν αὐτοβοήθειαν ὡς οὐσιώδη βάσιν οἰουδητάτε προορισμοῦ βοηθείας.

Ὁ Κοινοτικὸς Ἐργάτης, ἐπιδιώκων ἅ ἐπιτύχῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Κοινότητος, ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του καὶ σεβασθῇ καὶ τὰς ἀτομικὰς διαφοράς, κἄλλα καὶ τὴν ἀλληλοεξάρτησιν τῶν μελῶν τῆς σημασίωσιν Κοινότητος. Δεόν νὰ ἀκολουθητῆ ἐν προκειμένῳ αὐτὸ πού ἀποκαλεῖται «ἐνότης εἰς δημοουργικὴν διαφορᾶν». Σύμφωνα ἐν προκειμένῳ ὁ Βιολόγος καὶ Φιλόσοφος J. Huxley, ὅστις ἐπικαλεῖται, ὅτι ὁ ὄλονεν ἀξιοσέμενος διαφορισμὸς εἰς τὴν φυσικὴν διανοητικὴν προικοδοτήσιν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων (ἀποτέλεσμα τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως) ἀποκλείει τὴν ἐπιβολὴν ὁμοιομορφικοῦ μεταχειρίσεως. Ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία εἶναι δυνατὴ μόνον εἰς τὴν Κοινότητα ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ἐνότης καὶ ἀναγνώρισις κοινῶν ἀξιών.

26. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Κοινοτικὸς Ἐργάτης, ἵνα διευκολυνθῇ καὶ ἐπιτύχῃ ἀσφαλέστερον εἰς τὴν προσπάθειάν του, θὰ πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὸν ὄλον ἐν ὁποῖον παίζει ἡ ἡγεσία ἐν τῇ Κοινότητι — φῶσει ἢ θέσει — ὡς ἐκ τοῦ ἐπιηροσμοῦ τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος ἐξ αὐτῆς καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἀνεύρῃ καὶ ἀναδείξῃ ἡγετικά ὑπεύθυνα στελέχη, χρησιμοποιοῦν πρὸς τοῦτο σχετικὴν τεχνικὴν, ἵνα ἐπιτύχῃ ἀκολούθως τὴν συνεργασίαν καὶ ἀξιοποίησιν των. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη ἐπιμορφώσεως τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως.

Ἡ σπουδαιότης τῆς ἡγεσίας εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἀλλαγῆς μεγάλως καταφαίνεται εἰς σχετικὴν ἔρευναν ἐσχάτως πραγματοποιηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν Καθηγητῶν τῆς Ἀγορτικῆς Κοινωνιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Αἰόθβας George Beal καὶ Everest Rogers. Ἡ ἔρευνά των ἀπεκάλυψε ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰσχυρότας μῆς Κοινότητος πού εἶχον δεχθῆ μίαν ἀλλαγὴν (βελτίωσιν) 22% ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡγέται, τοὺς ὁποίους ἠκολούθησαν τὸ 46% τοῦ ὑπολοίπου πληθυσμοῦ τῆς Κοινότητος των.

27. Ἐπειδὴ ἡ συνεχὴς ἐργασία τοῦ Κοινοτικοῦ Ἐργάτου μεθ' ὄλων τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος καὶ δι' ὄλας τὰς περιπτώσεις εἶναι τεχνικῶς ἀδύνατος, οὗτος θὰ διευκολυνθῇ εἰς τὸ ἔργον του, ἐπιδιώκων καὶ ἐπιτυγχάνων ἐπαφᾶς μὲ μίαν ὀλιγομελῆ ἐπιτροπὴν ἢ ὑποεπιτροπὴν, ἡ ὁποία καὶ θὰ διακηρύξει τὰς ἀπόψεις καὶ τὰς θελήσεις τῆς ὁλότητος.

28. Περαιτέρω ὁ Κοινοτικὸς Ἐργάτης κατὰ τὴν ἀναστροφὴν του μὲ τὴν Κοινότητα δὲν θὰ πρέπει νὰ παραγνωρίσῃ, ἐὰν θέλῃ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ προσπάθειά του, τὰς κάτωθι γενικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς:

α) 'Αποκατάστασις προσωπικών επαφών μεθ' άλλων τών κατοίκων και κυρίως εις δημοσίας συγκεντρώσεις, ή όποία αποτελεί τó Α και τó Ω τής διαδικασίας τής ανθρωπίνης προσεγγίσεως. Ταύτις και προσαρμογή του προς τήν ζωήν τών κατοίκων τής Κοινότητος και τών συνθηκών του περιβάλλοντος. Δημιουργία και αποκατάστασις κλίματος ψυχικής επαφής μετά τών κατοίκων τής Κοινότητος, ίνα κερδηθή ή εμπιστοσύνη και ή αγάπη των. Τό τελευταίον τούτο έχει τοσοῦτον μάλλον ιδιαίεραν σημασίαν, καθ' όσον ό ανθρωπιστής Κοινοτικός 'Εργάτης έχει περισσότερας πιθανότητας νά γίνη αποδεκτός και εισακουσθής υπό τών κατοίκων παρά ό ψυχρός ορθολογιστής τοιοῦτος. Διότι, όπως ό Ψυχίατρος—Κοινωνιολόγος Alexander Leighton αναφέρει, αί πράξεις τών ανθρωπών υποκινούνται και επηρεάζονται συνήθως περισσότερο από κίνητρα πολιτισμικά (μίμησις τών πράξεων και άλλων) και συναισθηματικά, παρά από ορθολογιστικά. Π.χ. πολλές φορές ή επίλογή φίλων μας ή του οικογενειακού μας ιατροῦ ή άλλου επισημόνου υποκινούται εκ προσωπικής συμπαθείας προς τó Α πρόσωπον, παρά από αντικειμενικήν ορθολογιστικήν εξέτασιν τής περιπτώσεως.

β) Οί κάτοικοι έχουν απόλυτον και κυριαρχικόν δικαίωμα νά αποφασίζουν κατά τó δοκοῦν περι τής τύχης των (δικαίωμα αυτοδιαθέσεως). Νά μελετήσῃ τήν υφιστάμενήν δομήν τής Κοινότητος, διότι εξ αὐτῆς θά βοηθηθῇ νά κατανοήσῃ τήν στάσιν και συμπεριφοράν ώρισμένων εκ τών μελών της έναντι του προτεινομένου έργου. Π.χ. εν ὄψει αρθευτικών οί έχοντες μεγάλον κλήρον κάτοικοι, εφαρμόζοντες έκτατικήν καλλιέργειαν, πιθανόν νά αντίδρασιν. 'Ανάλογον αντίδρασις ἴσως ἐπιδείξουν και οί τυχόν κτηνοτρόφοι, οί χρησιμοποιούντες τήν έκτασιν αὐτήν ως βοσκήν. Διαφορετική όμως θά εἶναι ή αντίδρασις τών πτωχοτέρων κατοίκων μέ μικρόν κλήρον, οί όποιοι και θά ενδιαφερθούν διά τήν αρθευσιν ίνα ἐπιτύχουν έντατικήν καλλιέργειαν.

γ) Νά άνεύρη τά πρόσωπα, τά όποία συνδέονται μέ τά προβλήματα λειτουργικῶς ή εξ άλλης σχέσεως.

δ) Νά δέχεται τήν αντίδρασιν ή έχηρότητα τών κατοίκων.

ε) Νά μη ἐπιβάλλη ποτέ τās απόψεις του κηθεμονέων τους κατοίκους.

στ) Νά προσπαθῇ νά ἐπιτυγχάνῃ ώστε αἱ ριπτόμεναι ιδέαι, αἱ προβαλλόμεναι εισηγήσεις και αἱ λαμβανόμεναι αποφάσεις νά φαίνονται ότι προσέχονται από τήν πλευράν και ότι εἶναι έργον αὐτῶν τούτων τών κατοίκων. Εἰς τήν τελευταίαν περίπτωσιν αναλαμβάνουν μίαν οἰονει ήθικήν υποχρέωσιν προς έκτέλεσίν των.

ζ) Νά αποφεύγῃ τελείως νά κάνῃ κριτικήν.

η) Νά μεταχειρίζεται και ακολουθῇ τήν ένδεδειγμένην μέθοδον, ήτις σύγκεται εκ τριῶν φάσεων:

1) 'Ερευνα, 2) 'Ανεύρεσις τών στοιχείων, 3) Προγραμματισμός.

Ο Προγραμματισμός σήμερον εἶναι γνωστός εις τó έξωτερικόν και ἴσως τής μόδας ως διαδικασία τών 3 P Problem Policy Program ήτοι άνεύρεσις του προβλήματος, χάραξις ακολουθητέας πολιτικής, έκτέλεσις ταῦ προγράμματος.

θ) Τόν προγραμματισμόν δέον νά ακολουθήσῃ ή δημιουργία εἰνοϊκού κλίματος και κοινότητος σκοπῶν, εις τούς κόλπου τής Κοινότητος, διά τής ανάπτυξεως τής θέλησεως τών κατοίκων νά εργασθούν εν συνεργασία προς τήν πρόωθησιν και έκτέλεσιν τών προγραμματισθέντων, διότι άνευ του δευτέρου αὐτου στοιχείου, ό προγραμματισμός δέν θά εἶχε κανέν νόημα και οἰονδήποτε πρόγραμμα θά ἐσκονίζετο στα χρονοντοίλαπα, όπως συμβαίνει εις πολλάς περιπτώσεις που δέν ακολουθεῖται ή διαδικασία αὐτή.

29. Μετά τήν παράθεσιν τών ως άνω γενικῶν αρχῶν, αἱ όποια έχουν γενικήν εφαρμογήν και χρησιμότητα διά κάθε υπάλληλον καλούμενον νά εφαρμόσῃ

τήν φιλοσοφίαν αὐτήν, θὰ ἐπιθίμουν δι' ὀλίγω νὰ ἀναφέρω πῶς καθορίζεται ὁ εἰδικὸς ρόλος καὶ τὰ εἰδικώτερα καθήκοντα τῶν Κοινοτικῶν Ἐργατῶν, πού δροῦν ἐντὸς τῆς Ζώνης τοῦ Προγράμματος.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΩΣ ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΟΥ

30. Ἡ ἀποστολή του ἐνταῦθα ἔγκειται νὰ βοηθήσῃ τὴν Κοινωνία νὰ συνειδητοποιήσῃ τὰς μὴ ἀμέσως κατανοητὰς ἀνάγκας τῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ βιβεύσῃ τὰ μέσα καὶ ἐργασθῇ ἐν συνεργασίᾳ πρὸς τὴν ἀντιμετώπισιν τούτων.

Ἰπὸ τὴν ὡς ἄνω ιδιότητά του

α) ἐνθαρρύνει τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν

β) εἶναι πάντοτε ἀντικειμενικὸς

γ) θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του ὡς μέλος τῆς Κοινότητος λαμβανομένης ὡς συνόλου, χωρὶς νὰ δείχνῃ προτιμήσεις εἰς ὀρισμένα ἄτομα ἢ ομάδας

δ) κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του δὲν προβαίνει ποτὲ εἰς προτάσεις ἢ συστάσεις. Μὲ τὸ νὰ προτείνῃ μίαν λύσιν κλονεῖται τὴν ἀξίαν τῆς ἀρχῆς ἢ ὁποία παραδέχεται, ὅτι αἱ κοινότητες προοδεύουν καὶ ἀναπτύσσονται καθ' ὃ μείρον ἀγωνίζονται νὰ ἐπιτύχουν τῶν κοινῶν προσπαθειῶν των. Ὁ Κοινοτικὸς Ἐργάτης ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει ἀναγνώρισιν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, δὲν πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν τῶν ὑπαλλήλων.

ε) Νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐξωτερικεύσιν τῆς δυσαρρεσκείας τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος, ἐὰν ὑπάρχῃ, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀπόψεών των. Ἐν συνεχείᾳ νὰ ἀποδοσεμῇ τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις καὶ τὴν ὑπάρχουσαν καλὴν θέλησιν πρὸς πραγμάτων δημιουργικοῦ ἔργου.

στ) Νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν ὀργάνωσιν τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος καὶ νὰ προωθῇ τὰς σχέσεις μεταξὺ ομάδων καὶ τοῦ συνόλου τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος. Νὰ ἐνεργῇ πάντοτε ὡς καταλύτης, καθιστῶν τὸν ἑαυτὸν του περιττόν, τὸ ταχύτερον δυνατὸν.

ζ) Νὰ ἀναγνωρίζῃ τὰ σφάλματά του καὶ τὴν ἐνδεχομένην ἀποτυχίαν του. Ὁ καλὸς Κοινοτικὸς Ἐργάτης μανθάνει περισσότερα ἀπὸ μίαν ἀποτυχίαν παρὰ ἐπιτυχίαν.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ

31. Ὡς τοιοῦτος θὰ πρέπει νὰ παρέχῃ στοιχεῖα ἐκ τῆς ἐρεύνης, ἀπὸ τὴν τεχνικὴν πείραν, συμβουλὰς ἐπὶ μεθόδων τὰς ὁποίας ἡ Κοινότης ἐνδεχομένως ἔχει ἀνάγκην. Θὰ πρέπει νὰ γνωρίζῃ πάντοτε, ὅτι ἡ πρόοδος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν εἰς οἰκονομικὴν Κοινότητα, δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ πέραν τοῦ βαθμοῦ κατανοήσεως καὶ θελήσεως τοῦ μέσου πολίτου. Ὁ Κοινοτικὸς Ἐργάτης μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὴν Κοινότητα νὰ κάμῃ μίαν διάγνωσιν —ἀπογραφὴν τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ τῆς. Μπορεῖ νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς κατοίκους στοιχεῖα καὶ τὴν πείραν ἐκ πειραμάτων γενομένων εἰς γειτονικὰς Κοινότητας. Μίαν ὁμῶς βασικὴν ἀρχὴν δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῇ, τὴν πείραν τοῦ ἀγρότου διὰ θέματα ἀναγόμενα εἰς τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ ἐμπύπτοντα εἰς τὸ ἄμεσον περιβάλλον του.

32. Ἡ ἀξιολόγησις τῆς ἐργασίας του καὶ ἐκείνης τῶν κατοίκων εἶναι τέλος ἀπαραίτητος. Ἡ διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς γενομένη αὐτοκριτικὴ, θὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐπανεκτίμησιν τῆς καταστάσεως καὶ τὸν ἀνάλογον ἐπαναπροσανατολισμὸν διὰ τὸ μέλλον ὑπὸ τὸ φῶς καὶ τὴν πείραν τῶν πεπραγμένων.

33. Ἐδωφόρα ἀπαραίτητον νὰ παράσχω τὸ μίνιμουμ πού μοῦ ἐπετρέπετο, ἀναφορικῶς μὲ τὴν μεθοδολογίαν καὶ τὸν εἰδικὸν ρόλον τοῦ Κοινοτικοῦ Ἐργάτου, τοῦ δρωῦτος εἰς τὴν Κοινότητα, μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἴσως ἀποδειχθῇ χρήσιμος εἰς ὅσους ἐπιδιώκουν νὰ μεταφέρουν ἐπιτυχῶς τὴν ὡς ἄνω φιλοσοφίαν

τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως καὶ τὰς τεχνικὰς τῶν γνώσεις εἰς τὸν πληθυσμὸν, πρὸς τὴν μορφωτικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξίτησιν τοῦ ὁποῖου ἀποβλέπουν. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι, ὅσον καὶ ἐὰν βοηθηθῆ ὁ Κοινοτικὸς Ἐργάτης εἰς τὴν προσπάθειάν του ὑπὸ πῆς ὡς ἄνω ἀναφερομένης μεθοδολογίας, τὸ ἔργον του δὲν θὰ εὐδοκῆ, ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν αἰσθάνεται καὶ δὲν τρέφει ἀγάπην καὶ σεβασμὸν διὰ τὸν συνάνθρωπόν του, τὸν ὁποῖον συμβατικῶς ἐπάχθη νὰ ὑπηρετήσῃ. Ἐκεῖ ἔγκειται τὸ κλειδί τῆς ἐπιτυχίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ τοποθέτησις τῶν Κοινοτικῶν Ἐργατῶν εἰς τὸ πρόγραμμα, προϋποθέτει ἀρχικὴν ὡς καὶ μεταγενεστέραν ἐπιλογὴν, ἕως ὅτου ἐξευρεθοῦν κατὰ τὸ δυνατόν τὰ κατάλληλα πρόσωπα, διὰ τὴν ἰδιοστολίαν αὐτήν, διότι ἐν αἱ γνώσεις μποροῦν νὰ μπουῖν στὸ μυαλό, δὲν μπορεῖ νὰ μπῆ μιὰ ζεστὴ καρδιὰ ποῦ χρειάζεται ἐν προκείμενῳ διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν συνάνθρωπόν της.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

34. Διὰ τῶν ἀνωτέρω, ἐπεχειρήθη νὰ ἐξετασθῆ δι' ὀλίγων καὶ νὰ καταδειχθῆ ἡ ἰδιαίτερα σημασία ποῦ ἔχει διὰ τὸ Πρόγραμμα, ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος, οἱ φορεῖς καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιμορφωτικῆς προσπάθειας τοῦ προγράμματος καὶ ἡ μεθοδολογία ἐπιτεύξεώς της. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ ἤδη νὰ ὑποβάλω ὑπὸ τὴν κρίσιν καὶ πρὸς περαιτέρω ἐξέτασιν μερικὰς σκέψεις ἀφορώσας εἰς τὸ θέμα τῆς συνθέσεως τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναφορικῶς μὲ τὸν ρόλον της εἰς τὸ Πρόγραμμα τῆς Ζώνης.

Προβαίνω εἰς τοῦτο μὲ μεγάλην διστακτικότητα καὶ ἐπιφυλακτικότητα διότι φοβοῦμαι πὺς ἴσως θεωρηθῶ ὅτι ὑπερακοντίζω τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον ἐλλήθην νὰ πραγματοποιηθῆ. Ἐπιθυμῶ ἐν τούτοις νὰ διαβεβαιώσω τὰ Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, πὺς ἡ πρότασίς μου αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστιν, ὅτι ἴσως αὕτη συμβάλῃ νὰ προσφερθῆ ὀφελυμώτερον ἔργον εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Προγράμματος.

35. Ἐὰν θεωρηθῆ βασικὴ καὶ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ διατυπωθεῖσα ἀρχή, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τοῦ τόπου θὰ πρέπει νὰ τηρῆται ἐξ ὑπαρχῆς ἐνήμερος τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τοῦ Προγράμματος καὶ μετέχει ἐνεργῶς εἰς τὸν προγραμματικὸν τούτων, τότε προβάλλει ἡ σκέψις, μήπως θὰ ἔπρεπε ἀντιπρόσωποι τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ τῆς Ζώνης, ὡς λ.χ. φύσει ἢ θέσει ἡγέται τῶν ἢ καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν παραγωγικῶν τῶν τάξεων, νὰ μετέχουν εἴτε ὡς τακτικὰ μέλη, εἴτε ὡς παρατηρηταί, ὑπὸ συμβουλευτικὴν πάντοτε ἰδιότητα εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς; Τὸ ἔργον τῶν θὰ συνίστατο εἰς τὸ νὰ μεταφέρουν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν μίαν ἀνάγλυφον εἰκόνα τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ τῆς ὑπαίθρου (ἀπόψεις, δυνατότητας, βαθμὸς προαιρέσεως καὶ δεσμεύσεως τῶν κατοίκων ἔναντι τῶν μελετωμένων νὰ πραγματοποιηθῶν προσπαθειῶν). Ἀντιστρόφως θὰ ἐπληροφόρουν τὸν πληθυσμὸν ἐπὶ τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν καὶ τῶν πραγματικῶν δυνατοτήτων τοῦ Προγράμματος. Ἡ ὁμοιβαία αὐτὴ ἐνημέρωσις καὶ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων θὰ καθίστα δυνατὰς πὰς ἀναγκαίας μεταβολάς, τροποποιήσεις ἢ ἀναπροσαρμογὰς τοῦ Προγράμματος πρὶν ἢ τοῦτο λάβῃ τὴν τελικὴν του μορφήν ἢ καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐφαρμογῆς του καθισταμένου οὕτω περισσότερον εὐκάμπτου καὶ ρεαλιστικότερου. Ἀπ' ἐτέρου πιθανὸν νὰ ἠῤῥξαν τὸν βαθμὸν τοῦ ἐνδιαφερόντος καὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται ἀναπτυσσόμενον ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἡ συναίσθησις εὐθύνης καὶ ἐπιδιώξεως κοινῶν σκοπῶν.

36. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐπαφὴ τῶν λαϊκῶν μελῶν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτέλεσεως τοῦ προγράμματος, πραγματοποιουμένη εἴτε δι' ἄπ' εὐθείας ἐπαφῶν μετ' ὄλων τῶν κατοίκων τῶν Κοινοτήτων, εἴτε διὰ τῶν Ἐπιτροπῶν τῶν, θὰ ἐδημιούργει τὴν συναίσθησιν, καλ-

λεγομένην ἐντέχως ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων μας, ὅτι ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἀποτελεῖ εὐθύνην καὶ ἔργον ἰδικῶν τῶν καὶ ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος, ἐξαρτᾶται ὑπὸ τὴν ὁλόκληρον συμμετοχὴν τῶν καὶ ὅτι ἀντὶ τῆς θέσεως τοῦ θεατοῦ θὰ πρέπει νὰ πάρουν ἐκείνην τοῦ πρωτοεργάτου, τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κράτους περιοριζομένης νὰ βοηθήσῃ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ τὰς προσπάθειάς τῶν. Ἡ τοιαύτη μεταβολὴ τῆς νοσταργίας τῶν ὡς πρὸς τὴν εὐθύνην τῆς ἀναπτύξεως τῶν θὰ διευκολύνετο μεγάλως διὰ τῆς καθιερώσεως τοῦ συστήματος τῆς συμμετοχῆς τῶν εἰς τὸ Πρόγραμμα κατὰ τὸν προεκτεθέντα τρόπον. Καὶ τοῦτο, διότι θὰ παρεῖχε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὸ Κράτος δὲν προγραμματίζει καὶ ἀποφασίζει περὶ τῆς τύχης τῶν, ἐρήμην τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀλλὰ τοὺς συμβουλεύεται πρὸ πάσης ἀποφάσεως καὶ ἴσως οὗτοι ἔσται νὰ ἐφιλοτιμοῦντο διὰ τὴν περαιτέρω προώθησιν καὶ ἐκτέλεσίν του. Παραλλήλως θὰ ἐμειοῦτο ἡ κριτικὴ καὶ ἡ τυχὸν ἀντίδρασις τῶν, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου συμμετοχῆς τῶν εἰς τὰ ἀποφασιζόμενα θὰ εἶχον ἄμεσον ἀντίληψιν τῶν προγραμματικῶν δεδομένων.

37. Ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσα συμμετοχὴ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ τόπου εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἔχουσα πάντοτε συμβουλευτικὸν χαρακτήρα, θὰ περιορίζετο μόνον εἰς τὰς συνεδριάσεις καθορισμοῦ πολιτικῆς καὶ γενικῶν γραμμῶν τοῦ Προγράμματος καὶ οὐχὶ εἰς θέματα προεχούσης διοικητικῆς ἢ ἐκτελεστικῆς φύσεως. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι λίαν περιορισμένος ἤτοι εἰς ἐξ ἐκάστου τομέως Κοινότης — Παρακαλάμιν — Ζαγορίου. Ἄς μαῦ ἐπιτροπῇ νὰ πιστεύω πὸς θὰ ἤξιζε τὸν κόπον νὰ ἐπιχειρηθῇ, ἔστω καὶ πειραματικῶς, ἡ ἀποκατάστασις τῆς γεφύρας αὐτῆς, πὸν θὰ ἦννε τὸ Πρόγραμμα μὲ τὴν ὑπαύθηρον ἀπ' εὐθείας ἐπὶ ὀμοιβαίᾳ ὠφελείᾳ, ἵνα τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πειραματισμοῦ αὐτοῦ χρησιμεύσῃ ὡς προηγούμενον διὰ τὸ μέλλον ἐάν καὶ ἐφ' ὅσον τὰ περιφερειακὰ προγράμματα ἐπεκταθοῦν εἰς ἄλλα διαμερίσματα τῆς χώρας. Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι εἰς τὴν Τοπικὴν Ἐπιτροπὴν Ἠλείου ὑπάρχει ἀντιπροσώπευσις τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, δὲν ἀναρῶ, κατὰ τὴν γνώμην μου, τὴν σπουδαίοντα τῆς συμμετοχῆς τῶν εἰς τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν, διότι αἱ περιπτώσεις αὗται εἶναι διαφορετικαί.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ

38. Συνοψίζων τὰς παρατηρήσεις μου, θὰ ἤθελα νὰ ὑποβάλω ὑπὸ τὴν ἀρμοδίαν κρίσιν τὰ κάτωθι σημεία, τὰ ὅποια θεωρῶ ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀντικείμενον τῆς κυρίας προσπάθειάς μου, καθ' ὅσον ἀφορᾶ πρὸν τομέα τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ Προγράμματος, ἵνα τύχουν τῆς ἀρμοδίας ἐγκρίσεως καὶ ὑποστηρίξεως.

α) Νὰ βοηθήσω εἰς τὴν ὁργάνωσιν ἐνὸς Σεμιναρίου, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ λάβῃ χώραν εἰς Ἰωάννινα, Κόνιτσαν ἢ ἀλλαχοῦ ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιακῶν ἀναγκῶν, διὰ τὴν ἐπιμόρφωσιν ὅλων τῶν ὑπαλλήλων τῶν ἐργαζομένων ἐντὸς τῆς Ζώνης, ἐπὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς μεθοδολογίας τῆς προσεγγίσεως τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος, ὑπὸ τὸ πρῶτον τῆς ἀνάγκης τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα καὶ ἀνταποκρινομένης πρὸς τὰς σημερινὰς συνθήκας καὶ τὰς ἐπιδηλώσεις τοῦ Προγράμματος. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔχω ἔλθει εἰς προπαρασκευαστικὰς ἐπαφὰς μετὰ τῶν ἀρμοδίων παραγόντων (Ἐποπτῶν ἐφαρμογῶν) τῆς ἐνταῦθα Ἐπιθεωρήσεως Γεωργίας καὶ μετὰ τοῦ Δ)ντοῦ Ἐφαρμογῶν τοῦ Ἐπορευοῦ Γεωργίας κ. Μουσοῦρου, ὁ ὁποῖος εἶναι πρόθυμος νὰ μᾶς διαθέσῃ δύο εἰδικούς ἐπὶ τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν ἐφαρμοστῶν, ἐκ τοῦ ἐξ Ἀθηῶν ἐπιτελείου του, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς προσπάθειάς αὐτῆς.

β) Εἰς τὴν ὁργάνωσιν ἐτέρου παρεμφεροῦς Σεμιναρίου, προοριζομένου νὰ ἐπιδοθῆσθαι τὴν ἐπιμόρφωσιν, ὅσον ἐκ τῶν Διευθυντῶν τῶν Σχολείων τῆς Ζώνης.

νης διευθύνουν τὰ Κέντρα Ἐπιμορφώσεως Ἑνηλίκων, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν λοιπῶν Μορφωτικῶν Παραγόντων, διὰ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ὑπόδειξιν τῆς προσφοροῦς χρησιμοποιοῦμεν μεθόδου, δυναμένης νὰ βοηθήσῃ τὴν καλλιπέραν ἀπόδοσιν τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ θεσμοῦ τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν ἐνηλίκων. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας σημασίας του, ἔχω ὑποβάλλει καὶ χωριστὴν ἔκθεσιν ἀναφέρων τὰς ἀπόψεις μου. Ὅλος συνοπτικῶς θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐπαναλάβω ἐν ταῦθα, διὰ τὴν ἐνότητα τοῦ θέματος, διὰ τὰ Κέντρα Ἐπιμορφώσεως Ἑνηλίκων δὲν πρέπει νὰ λειτουργήσουν ὡς σχολεῖα μεταδόσεως ξηρῶν τεχνικῶν γνώσεων, ἀλλὰ νὰ πράξουν τοῦτο σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν μεθοδολογίαν τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, τῆς ἀναφερομένης ἀνωτέρω. Καὶ δεύτερον θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἰδιαίτερα προσοχὴ καὶ συνέχεια εἰς τὸ θέμα τῆς μετακλήσεως ἐν Ἑλλάδι, τοῦ Εἰδικοῦ ἐκείνου ὅστις θὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν μελῶν κινηματογραφικοῦ συνηγορίου, Ἑλληνικῆς τινος Κρατικῆς ἢ μὴ Ἑπιμελείας (π. χ. τοῦ Βασιλικοῦ Ἑθνικοῦ Ἰδρύματος ἢ τοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος) τὸ ὁποῖον νὰ ἐξοικειωθῇ εἰς τὴν παραγωγὴν εὐδηρῶν καὶ καταλλήλων φιλμς πρὸς προβολὴν εἰς τοὺς κατοικοὺς δι' ἐκπαιδευτικῶν σκοποῦς, σκηνοθετουμένων ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος, ὡς λ. χ. τῆς Ζώνης ἢ ἄλλων περιοχῶν τῆς χώρας, ὅπου λαμβάνουν χώραν προγράμματα ἀναπτύξεως. Τοῦτο καθίσταται ἀπαραίτητον, καθ' ὅσον τὰ προβαλλόμενα σήμερον ἐν τῇ Ζώνῃ φιλμς, σκηνοθετημένα εἰς χώρας μὲ διαφορετικὴν κουλτούραν καὶ διαφορετικὰς οικονομικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας, οὐδὲως προσφέρονται νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποῖους ἐπιδιώκομεν.

γ) Εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον τῶν πρακτικῶν μηνιαίων συσκέψεων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἐπιθεωρήσεως εἰς τοὺς ὁποῖους περιλαμβάνεται καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς Ζώνης, εἰς τὴν διάδοσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν καὶ μεθοδολογίας τῆς ἐργασίας των, ὡς Κοινοτικῶν Ἐργατῶν.

δ) Νὰ ὑποβοηθῆσω τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Προγράμματος, συμμετέχων μετ' αὐτῶν ἐπὶ τόπου εἰς τοὺς τομεις δράσεώς των, ὅπως θέσουν εἰς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιμορφώσεώς των, ἦτοι τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν μέθοδον τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως (μετάδοσις ταῦ πνευματικῶν ἀναλήψεως πρωτοβουλίας καὶ συνεργασίας ἐκ μέρους τῶν κατοίκων εἰς προσταθείας αὐτοβοηθείας καὶ ἀμοιβαίας βοηθείας). Ἀποκατάστασιν ἁμέσων ἐπαφῶν διὰ δημοσίαν συγκεντρώσεων μετ' ὅλων τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος πρὸς συζήτησιν τῶν προβλημάτων, τὴν τέχνην τῆς ὁργανώσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς τῶν τοιοῦτων συγκεντρώσεων, καταρτισμὸν ἐπιτροπῶν ἐκ τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος, διὰ τὴν κατάρτισιν προγραμμάτων ἀναπτύξεως τῆς καὶ παρακολούθησιν καὶ ὑποβοήθησιν ἐκ μέρους τῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐμοῦ διὰ τὴν ἐπέλευσίν των. Ὁ καταρτισμὸς ἐνὸς προγράμματος ἀναπτύξεως τῆς Κοινότητος, προϋποθέτει προηγουμένην ἔρευναν καὶ λεπτομερῆ ἀπογραφὴν τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ τῆς. Ἡ ἔκθεσις Mentras (Κοινωνιολογικὴ Μελέτη ἕξ Κοινοτήτων τῆς Ζώνης) παρέσχε διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν μεθοδολογίαν καὶ τεχνικὴν ἀναλήψεως τοιαύτης κοινωνιολογικῆς ἔρευνης, ἀπαραίτητου προϋποθέσεως διὰ τὴν περαιτέρω διαδικασίαν ταῦ οικονομικοῦ προγραμματισμοῦ. Δύναται δὲ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα διὰ τοὺς μελλοντικοὺς Ἕλληνας ἐρευνητὰς ἐπὶ παρομοίῳ ἀντικειμένῳ.

ε) Εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς προόδου τῶν ἐργασιῶν τοῦ Προγράμματος καὶ ἐπεμβαίνων ὡσάντις αὐταὶ προσκροῦσιν εἰς ἀντίδρασιν τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος (λ. χ. θέματα ἀναδασμοῦ ἢ τῆ ἀξιοποιήσεως ἐκτελεσθέντων ἔργων) ἢ εἰς τεχνικὰς ἢ διοικητικὰς ἄλλας δυσκολίας, ἐνεργῶν πάντοτε ὡς καταλύτης.

στ) Εἰς τὴν ἐπιλογὴν μιᾶς ἢ δύο Κοινοτήτων τῆς Ζώνης, εἰς τὴν ὁποίαν

να συγκεντρωθούν αι ένταστικαί προσπάθειαι όλων τών εκεί τοποθετημένων υπαλλήλων και έμοϋ, ίνα έπιτευχθῆ ή κατά τὸ δυνατόν συστηματικῆ έπίτευξις τών αντικειμενικῶν σκοπῶν τοϋ Προγράμματος, οϋτως ὥστε ή Κοινότης αϋτή να άποτελέσῃ ὑπόδειγμα δια τās λοιπās Κοινότητας τῆς Πειραματικῆς και Ἀποδεικτικῆς Ζώνης.

ζ) Ἡ ένήμερωσις τοϋ προσωπικοϋ τοϋ υπηρετοϋντος εις τὰ Γραφεία Ἰωαννίνων τοϋ Προγράμματος ἐπὶ τών αντικειμενικῶν σκοπῶν τοϋ Προγράμματος, τών ἀρχῶν και τῆς μεθοδολογίας ἐπιδιώξεως τών σκοπῶν του, θά συνετέλει εις τὴν καλλίτεραν ἀπόδοσιν τῆς ἐπιτελικῆς των ἐργασίας. Οϋτω π.χ. αἱ ραδιοφωνικαί έκπομαί, τὰ έκλαίτευτικά έντυπα, τὰ δελτία ένημερότητος, αἱ διαλέξεις και αἱ λοιπαί δραστηριότητες τοϋ Προγράμματος θά ἐμφοροϋνται περισσότερον και περιλαμβάνουν περισσότερον τονυσμένην τὴν φιλοσοφίαν και μεθοδολογίαν τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως.

η) Ἡ παρακολούθησις ἐκ μέρους τών ὑμετέρων υπαλλήλων τῆς μεθόδου ἐργασίας τῆς Διεκκλησιαστικῆς Ἰπηρεσίας, ἥτις δὲν εἶναι παρὰ ή ἐφαρμογή ἐνὸς οἰονεῖ προγράμματος Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως ἐν τῇ πράξει, θά προσέφερον ὠφέλιμον ἔργον εις αϋτούς.

θ) Εἰς τὴν ἔρευναν εις τās γειτονικās Κοινότητας τῆς Ζώνης πρὸς διαπίστωσιν τοϋ βαθμοϋ ἐπιρρασμοϋ των ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τοϋ Προγράμματος, και παρασκευὴν τοϋ κλίματος πρὸς ἐνδεχομένην ἐπέκτασιν εις αϋτάς.

ι) Νά φροντίσω οϋτως ὥστε να καταστήσω τὴν παρουσίαν μου ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον περιπτήν, ἐνεργῶν ὑπὸ τὴν προαναφερθεῖσαν ἐννοίαν τοϋ κατὰ τούτου, ἄλλως θά σημαίνη ὅτι τὸ ἔργον και ή προσπάθειά μου θά ἔχη ἀποτύχει.

39. Θεωρῶ ἀπαραίτητον να ἀναφέρω ἐνταϋθα ὅτι τὰ ὑπὸ κρίσιν ὑποβαλλόμενα σημεῖα εις τὸ τέλος τῆς παρουσίης, προσέρχονται ἀπὸ τās παρατηρήσεις ἐκ τῆς προκαταρκτικῆς μου ἐπαρῆς με τὴν Ζώνην, ἀπὸ τὰ διδάγματα και τὴν πείραν τῆς ἐφαρμογῆς ἐν Χρυσουπόλει (Καβάλλας) Προγράμματος Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως ἐπὶ τριετίαν και ἰσπὸ τὴν πείραν τῆς εις Β. Ἀμερικὴν σχετικῆς μετεκπαιδεύσεώς μου. Φυσικά, τὸ θέμα δὲν εἶναι δυνατόν να ἐξαντληθῆ εις τὰ στενά ὅρια τῆς παρουσίης· ἀνεφερα ἀπλῶς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θά δώσουν λαβὴν δια μίαν περαιτέρω ἐξέτασιν και κριτικὴν με τὴν ἐπιθυμίαν πάντοτε να παραχθῆ δημιουργικὸν ἔργον.

40. Περαιῶν, ἄς μοϋ ἐπιτραπῆ να ἀναφέρω, ὅτι λόγω τῆς ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος ποϋ κατέχει σήμερον τὸ θέμα «ὁ παράγων ἀνθρώπος» εις τὴν διαδικασίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, δὲν μās ἐπιτρέπεται ὡς Ἕλληνες να ὑποτιμῶμεν τās δυνατότητάς μας με τὴν ἀτίκλησιν τοϋ γνωστοϋ μύθου τῆς «Ψωροκόσταινας», ὁλλὰ θά χρειασθῆ να συνειδητοποιήσωμεν τὴν ἐνέργειαν ποϋ κούβεται μέσα μας και να τὴν διοχτεύσωμεν πρὸς παραγωγήν δημιουργικοϋ ἔργου, θεωροϋντες ὡς θέμα ἀπολύτου προτεραιότητος τὴν καθολικὴν ἐκπαίδευσιν τοϋ πληθυσμοϋ μας (ἀνθρωπιστικὴν, τεχνικὴν, ἐπαγγελματικὴν, πολιτικὴν), ὥστε να ἐμεθα συντόμως εις θέσιν να τοϋ ἐμπιστευθῶμεν τὸ ἔργον τῆς ἀναπτύξεώς του.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

N. ΜΑΚΙΑΒΕΛΛΗΣ

(Εισαγωγή. — Ἀπόδοση τοῦ 18ου κεφ. τοῦ Ἑγεμόνα καὶ τοῦ 2ου τοῦ: Istoria Fiorentina).

Οἱ Ἄγγλοι τὸν διάβολο τὸν λένε Γέρο—Νίκ. Πούος θὰ φανταζόταν τώρα, ὅτι αὐτὸ τὸ παραγκῶμι δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ μιὰ μακρονή ἀπήχηση ἀπὸ τῆ θύελλα ποὺ ξεσήκωσε τὸν 16ον αἰῶνα, στὶς ψυχὰς τῶν εὐσεβῶν Πουριτανῶν, τὸ ἔργο τοῦ Νικολὸ Μακιαβέλλη. Οἱ Καθολικοὶ δὲν τοῦχουν παραγκῶμια· ὅταν ὄμως τὸ ἔργο του εἶδε τὸ φῶς ἀσχολήθηκαν μ' αὐτὸ μὲ ἀγανάκτηση καὶ ἡ Ἁγία Ἐδρα καὶ ὁ Index, καὶ ἀναθεμάτισαν τὸ κείμενο, πρὶν ἐμπνευστὴς του στάθηκε σὲ πολλὰ —πραγμικὴ εἰρωνία—, ὁ Πάπας Ἀλέξανδρος Βοργίας καὶ τὸ σὸί του. Μὰ καὶ ἡ κάθε ἐποχὴ ποὺ σέβεται τὸν ἑαυτὸ της, ἰδιαίτερα ἐκεῖνες ποὺ ἀνόητα τὶς λένε μεταβατικὰς ἐποχὰς, στὴ γάχη τοῦ σοφοῦ Φλωρεντινοῦ ἔννοεὶ νὰ στεγνώσῃ τ' ἀπλυντὰ της. Ἡ ἐποχὴ μας ἡ ἴδια, βαρβαρὰ καὶ αὐτὴ ἀπὸ εὐθύνες, χωρὶς βέβαια γι' αὐτὸ νὰ φταίῃ ἐκεῖνος, τὴν λέξι μακιαβελλισμὸς πιπιλίζει κάθε στιγμὴ, καὶ μὲ αὐτὴν κοιτάζει νὰ στιγματίσῃ πρόσωπα, οὐμάδες, ἢ λαοὺς. Ὅταν τὸ 1914 ὁ γερμανὸς Καγκελλάριος Μπέτμαν Χόλβεκ, ἐδικαιολόγησε τὴν εἰσβολὴν στὸ Βέλγιο μὲ τὴν γνωστὴ φράση: «ἡ ἀνάγκη δὲν γνωρίζει νόμους», ὁ Μακιαβέλλης δέχτηκε τὰ περισσώτερα ἀναθέματα, ἂν καὶ ἀσφαλῶς κανένας δὲν πίστευε ὅτι δὲν θὰ γινόταν ὁ Ἄος παγκόσμιος πόλεμος, ἂν δὲν εἶχε γράψῃ αὐτὸς τὸν Ἑγεμόνα. Τὸ πλῆθος τὸ ἀμέτρητο τῶν πνευματικῶν τοῦ ἀπογόνου, καθὼς καὶ τὸ ἄπειρο πλῆθος τῶν πνευματικῶν προγόνων του, δείχνουν ὅτι ἡ θεωρία του ἔχει, πολὺ μακρὰ στὴν ἱστορία, καὶ πολὺ βαθεῖα στὴν ἀνθρώπινη σάρκα, τὶς ρίζες της, καὶ ὅτι δὲν στάθηκε αὐτὸς ὁ Ἀδάμ τοῦ ἄλλου αὐτοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτηματος. Αὐτὸς ἀρκέστηκε στὸ νὰ τὸ διαπιστώσῃ καὶ νὰ ἀποτυπώσῃ, μὲ ὡμὴ εἰλικρίνεια, τὸ ὅτι κανεὶς ἰσὺο κείνους ποὺ ἔθεσαν ὡς σκοπὸ τους τὴν κυριαρχία, δὲν ἀρνήθηκαν ὡς μέσα τὴν ἀσκηση τῆς βίας. Ὅποτερα, αὐτὸ ποὺ μὲ μοναδικὴ δξυδέρκεια εἶχε συλλαβεῖ, τὸ κατάγραψε χωρὶς φτιασιδία. Καὶ πόλησε νὰ πῆ ὅτι, ὅταν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν καταναγκασμὸν, ὅταν δηλαδὴ ὁ ἀνθρώπος εἶναι κατὰ τὸν νομικὸ ὄρο, *legibus solutus*, ἐκδηλώνεται αὐτὸς, ἐὰν τὸ συμφέρον του τὸ ἀπαιτεῖ, μὲ τὴν ὁμότητα τοῦ ζῶου, ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ὑπαρξιν. Ἐπειδὴ ὅμως φαίνονται καὶ εἶναι πράγματι ἀπάνθρωπα τὰ μέσα ποὺ ὁ Μ. προτείνει γιὰ τὴν ἐπιτυχία, πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι ἡ θεωρία του πάσχει ἀπὸ δυὸ σοβαρὰς γιὰ μιὰ θεωρίαν ἀρρώστειες: «τὴν μονομέρεια καὶ τὴν στατικότητα. Τὴν μονομέρεια, γιατί βλέπει τὸν κόσμον μὲ νατουραλιστικὸ μονάχα μάτι σὰν χειροῦργος ποὺ ἀνοίγοντας συνεχῶς ἀποστήματα καὶ κόβοντας σάτια ἀνθρώπινα μέλη, χάνει στὸ τέλος τὴν ἔνοια τῆς σάρκας τῆς γιομάτης υγείας· τὴν στατικότητα γιατί πίστεψε ὅτι εἶδε τὴν αἰῶνια οὐσία τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ παραγνώρισε τὸ ὅτι ὅλος ὁ ἀγὼνας τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ κείνο ποὺ ὀνομάζουμε πολιτισμὸς —φιλοσοφικὰ συστήματα, θρησκευτικὰ δόγματα, οἱ θεωρίες γιὰ τὸ Δίκαιο καὶ τὴν Πολιτεία, ἡ Οἰκονομικὴ, ἡ Τέχνη— δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ δυναμικὰς ἐκδηλώσεις τῆς πάλης τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν ζωολογικὴ συνομοταξία, ποὺ σ' αὐτὴν ἡ ἴδια του ἡ ἐπιστήμη τὸν ἔχει κατατάξει, γιὰ νὰ

σκοτώση δηλαδή μέσα του τὸ ζῶο. Ἡ ἐντύπωση, ὅταν διαβάσῃς Μακιαβέλλη, ὅτι αὐτὸς πιστεύει πὺς γράφει γιὰ τὴν αἰωνιότητα, σὲ γιομίζει μὲ κείνην τὴν κρυφὴ ἀνησυχία, μὲ κείνη τὴν ὀλοκρουστικὴ ταρμαχὴ, πὺν νοιώθει κανεὶς διαβάζοντας τὸ περιφάνιο ποίημα πὺν χρησιμεύει σὰν εἰσαγωγή στὰ ἜΑθη τοῦ Κακοῦ. Τὸ ποίημα αὐτὸ μὲ τὸν τίτλο: Préface, εἶναι μιὰ βιοθεωρία πὺν θὰ τὴν προσυπόγραφε πρόθυμα ὁ Μακιαβέλλης.

«Πεοπατῶμε χαρούμενα σὲ λαοπεροὺς δοξίμοις».

«Ἄν ὁ βιασμός, τὸ δηλητήριο, τὸ μαχαίρι, ἡ πυροκαγιά δὲν ἔχουν ἀκόμη σημαδέψει τὴν οἰκιστὴ μας μοῖρα, εἶναι γιατί —ἀλλίμοιο— εἶναι δειλὴ ἡ ψυχὴ μας».

λέει ὁ ποιητής.

«Οἱ ἄνθρωποι εἶναι κακοὶ», ἰσχυρίζεται ὁ μεγάλος ἱστορικός. Πιστεύει ἔτσι, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, καὶ ὅτι κατὶ τὸ φριχτὸ ἔχει συντελεσθῆ γιὰ πάντα εἰς βάρος τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας.

Ἡ βασικὴ ἀπαισιοδοξία τοῦ Μακιαβέλλη, καὶ ἡ πίστις του ὅτι οἱ παρατηρήσεις του ἔχουν αἰὼνια ἀξία, ἔχουν ὡς αἰτία τὸν ἰδιότυπο φανατισμὸ του πὺν δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἰδῆ μὲ συγκραταβατικὴ ἐπιείκεια τὶς ἀνθρώπινες πράξεις, οὔτε νὰ τὶς ἀξιολογήσῃ στὴν ἱστορικὴ τους ροή. Παίρνει τὰ ἄτομα ὅπως τὰ βλέπει, καὶ τὰ ρίχνει νὰ ἀλεστοῦν μέσα στὸν μύλο τῆς ἱστορίας, γιατί τὸ ἀντικείμενο τῆς λατρείας του δὲν ἔχει καιρὸ νὰ περιμείνῃ. Ἀντικείμενο δὲ τῆς λατρείας του δὲν εἶναι ἓνα δόγμα ἢ ἓνα φιλοσοφικὸ σύστημα, εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ Κράτους, εἴτε κυβερνιέται ἀπὸ τὸν ἓνα εἴτε κυβερνιέται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς. Τὸ ἀξίωμα: «salus patriae suprema lex esto», εἶναι τὸ πιστεύω τοῦ Μακιαβέλλη. Κανένας ἠθικὸς ἐνδοιασμός δὲν νοεῖται οὔτε καὶ γίνεται ἀνεκτός, ὅταν εἶναι βλαβερός γιὰ τοὺς σκοποὺς πὺν θέτει ἡ Πολιτεία. Κανένα μέσο δὲν ἀπορρίπτεται προκειμένου νὰ εὐνοήσῃ τὴν προαγωγή τῶν σκοπῶν αὐτῶν. Ἄρκει νὰ διαβάσῃ κανεὶς τὴν μικρὴν πραγματεία τοῦ Μακιαβέλλη: Περιγραφή πὰν τρόπου πὺν χρησιμοποίησε ὁ Δούκας Βαλεντῖνο, γιὰ νὰ ἐξοντώσῃ τὸν Βιτελλότσο Βιτέλι, γιὰ νὰ καταλάβῃ πόσο θαυμαζοῦσι τὴν φοβερὴν μηχανὴν πὺν ἔστησε ὁ Βορζιας, γιὰ νὰ ἀπαλλαγθῆ ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο πὺν στένονταν ἐμπόδιο στὸν μεγάλο σκοπὸ, πὺν εἶχε τάξει στὸν ἑαυτό του, καὶ πόσο ὀριστικὸ εἶναι τὸ διαζύγιο ἀνάμεσα στὴν τακτικὴ τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἠθικὴ πράξι, γιὰ τὸν μεγάλο Φλωρεντῖνο.

Τὶ λογιῆς λοιπὸν ἀποκαλυπτικὸ τέρας ἦταν στὴ χοικὴ του ζωὴ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πὺν ἔδωσε τὸ ὄνομά του σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πὺν ὀλοκρουστικὰς λέξεις τοῦ λεξικοῦ μας καὶ πὺν γι' αὐτὸν ὁ μεγάλος ἱστορικός Μακώλαιν ἔγραψε πὺς εἶναι: «ἓνα αἶνιγμα σκοτεινὸ καὶ ἀνατριχιαστικὸ, ἓνα κρῶμα ἀπὸ κάθε λογιῆς ἀπρέπεια καὶ ἀπὸ ἀντιφάσεις κάθε λογιῆς. Βρίσκει κανεὶς σ' αὐτὸν ἀλτρουισμό καὶ ἐγωπάθεια, καλωσύνη καὶ κακία, τὸν σατανικὸ δόλο καὶ τὴν ἀφέλεια, οἰκτροὺς πτώσεις καὶ μεγαλειώδη ἀνάταση, τὴν σιχαμερὴν κολακεία καὶ τὸ ἥρωικὸ φρόνημα».

Γεννήθηκε στὴν Φλωρεντία τὸ 1469, ὀπὸ οἰκογένεια λαϊκὴ μὰ εὐκατάστατη, πὺν εἶχε προσφέρει ὑπηρεσίας στὸ Κοινὸ. Ἐξῆσε σὲ μιὰ ἐποχὴ πὺν, στὴν Ἰταλία, οἱ τέχνες καὶ τὰ γράμματα τῆς Ἀναγέννησης ἄρχισαν νὰ δίνουν τοὺς πὺν λαμπροὺς τους καρπούς. Ἀπὸ πολιτικὴ ὅμως πλευρὰ, ἡ Χερσόνησος γινόνταν στρατιωτικὴ λεία τῶν βορείων βαρβάρων, Γερμανῶν, Ἰσπανῶν καὶ Γάλλων καθὼς καὶ τοῦ συμφροτοῦ τῶν μισθοφόρων, πὺν ἔσερναν πίσω τους κάθε λογιῆς Κοντοτιέροι, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σφόρτσια. Ἐπὶ τῆς ἔξωσῃς μὲ δημοκρατικὸ πάθος, μὰ μὲ ἀνοικτὸ μάτι, τὴν Πόλην του, μετὰ ἀπὸ τὴν ἔξωση τῶν Μεδίκων, στὴν βασιωατεροὺν γραμματεία τῆς, καὶ τὴν ἀντιπροσώπευσε στὶς κυριώτερες αἰλές τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, συντάσσοντας τὶς θαυμάσιες ἐκεῖνες Legazioin τὶς ἐκθέσεις πὺν τόσο γοήτευσαν τὸν Μακώλαιν. Τὸ 1512 μὲ τὴν ἐπιστροφή τῶν Μεδίκων γάνει τὴ θε-

ση του, και άφοϋ βασανίστηκε, ύπερα από έντολή του Καρδινάλιου, που έγινε ύπερα ό Πάπας Λέων ό δέκατος, ζή στην έξοχή μιá ζωή στερήσεων και —εϋτυχώς— χωρίς πρακτική ένασχόληση. Εϋτυχώς: γιατί τότε γράφει τá βασικώτερα έργα του.

Ό Μαρμαβέλλης είναι μεγάλος και σάν στοχαστής και σάν στυλίστας. Σάν στυλίστας θυμίζει τον Θουκυδίδη. Έχει την λιτότητα, την πυκνότητα, την επιγραμματική φράση του μεγάλου Αθηναίου ιστορικού. Η λέξη του δέν είναι ποτέ μάταιο ατολίδι, είναι διοχτεκτονικό ύλικό αναγκαίο. Δέν είναι ήδυσμα, αλλά έδεσμα τό επίθετό του. Και ίσως γι' αυτό, ή λιτόσαρκη φράση του έχει την αλόκοτη ύποβλητικότητα της γύμνας, και θυμίζει, με τίς προεκτάσεις της, δέν δυναμισμό τής μοντέρνας γλυπτικής. Σάν στοχαστής θυμίζει τον Πολύβιο, ιδιαίτερα με την πίστη του στόν παιδαγωγικό ρόλο τής ιστορίας και με την γιομάτη έπιπίλαξη στάση του άπέναντι στην άξία τής ανθρώπινης ήθικης. Φαίνεται πως, σάν από πύθο Δαναΐδων, άντλεί την πολιτική του σοφία από την έξής φράση του μεγάλου Άχαιοϋ: «Ταΐς ψυχαΐς πολλάκις έπιφρόνται τοιαύται μελανία και σηπεδόνες, άστε μηδέν άσεβέστερον άνθρώπου, μηδ έμώτερον άποτελείσθαι τών ζώων».

Φταίει τώρα ό άνθρωπος αυτός άν τόλμησε νά κάμη κατάδυση στά βάθη τής ανθρώπινης ψυχής και νά γυρίση με λάφυρο τό κομμάτι της άκριβώς πού μυρίζει κτηνάδια; Φταίει γιατί τόλμησε νά τό επιδείξη εις πείσμα κάθε ύποκρισίας, και νά ισχυρισθί, εις πείσμα κάθε ήθικης διδασκαλίας, ότι ή κρούστα του πολιτισμού είναι στόν άνθρωπο άπλή φολιά γιά τό θηρίο πού κρύβει μέσα του; Όπως και νάναι, κανένας από τούς σημερινούς ψαράδες του βράδους δέν έπιασε ποτέ στά έπιστημονικά του δίχτυα ψάρι τόσο άποκρουστικό, μα και τόσο σπαρταριστό.

Ό ίδιος ό Μαρμαβέλλης σπάθηκε, μέσα στα πλαίσια βέβαια μιās έποχής όπως ή Άναγέννηση, έξαίρετος οικογενειάρχης και έξαίρετος πολίτης. Άγαπούσε τούς δικούς του και την πόλη του, την θαυμαστή εκείνη πολιτεία, πού τής άργωναν τά σπλάχνα τά πολιτικά πάθη, μα πού μέσα στα τείχη της άνθιζαν συγχρόνως όλες οι τέχνες, έσκαψε ή οικονομική ζωή, ώριμαζε ή Κυβερνητική και άντηρούσε ή φωνή τας Σαβοναρόλια. Η τυφή του άφοσίωση στη Φλωρεντία μα και στην Ιταλία, πού ήταν τότε σκόβαλο του Ξένου, —ένώ ή άναστροφή με τούς άρχαίους ιστορικούς είχε δίδαξει τον Μαρμαβέλλη ποιά ήταν ή δύναμή της, όταν ήταν έναμένη κάτω από τό σκίπτρο τής Ρώμης—, αυτή ή άφοσίωση σπάθηκε ή κοηπίδα ή στερνή όπου γεννήθηκε και μορφώθηκε ή πολιτική του θεωρία: στυγνότερα στόν Ήγεμόνα —όπως θά φανί από τό περίφημο 180 κεφάλαιο πού δίνουμε παρακάτω—, με την περιφρόνηση γιά τή μάζα και την παραδοχή τής άρχής ότι ή έπιτυχία, όταν είναι γιά τό καλό τής Πολιτείας, είναι άγαθό άνεξάρτητα από τά μέσα πού χρησιμοποιήθηκαν γιά νά έπιτευχθί, και μαλακώτερη στα: Σχόλια στην πρώτη Δεκάδα του Τίτου Λιβίου, όπου ή μάζα ξανακερδίζει τή θέση της, όπου όμως, παρά τίς εξάρσεις, οι ίδιοι περίπου τρόποι έπιβολής τής κιοιαρχίας θαμμάζονται στην Ρωμαϊκή Πολιτεία, και συνιστώνται στο σύλλογικό δημοκρατικό δογανο τής έποχής του.

Η ζωή στην έξοχή και ή συγγραφική εργασία δέν ήταν άσφαλώς εκείνο πού χρειάζονταν γιά τον άνθρωπον αυτό πού διψούσε γιά πολιτική δράση και πού πάθος του ήταν ή Πόλη, ή γειμάτη μαρτύρια και μεγαλειό. Και ό χαρακτήρας του δέν μπόρεσε νά βαστάξη την φοβερή δοκιμασία τής άδράνειας. Έτσι σιγά-σιγά ή κερήφανη δημοκρατική όργή του άρχισε νά κάνη νερά και πλεύσει ταπεινά τούς Μεδίκους γιά νά μπορέση νά ξαναδροσισθί στο ρεύμα τής πολιτικής δράσης. Μα οι Μεδικοί δέν τούχαν έμπιστοσύνη, και, ύπερα από χίλιους

δισταγμούς δέχτηκαν να του δώσουν μια θέση που ἀφορσάτε οὐκ ὅμως τὸν δυναμισμὸ του. Τὴν πῆρε, γὰρ νὰ μοιρέση νὰ ζήσει, σὺν ἠσπαινομένοις ἀθλητῆς. Μὰ ὅταν, φεύγοντας οἱ Μεδικοί, ἡ νέα δημοκρατικὴ Φλωρεντία, μὴ ἔχοντας πιά ἐμπιστοσύνη στὸν ἀποστάτη, τοῦ πέταξε ἕνα κόκκαλο, σὺν σὲ σκαλί, γὰρ νὰ μὴν πεθάνη, σωριάσθηκε ὁ μεγάλος στοχαστής.

Τὴς 22 Ἰουνίου 1527 ὁ γιὸς του Πέτρος γράφει ἕνα γράμμα στὴν Πίζα, στὸν φλωρεντινὸ δικηγόρο καὶ συγγενῆ του Φραντζέσκο Νέλλι. Τὸ γράμμα αὐτὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὰλλα, μᾶς διαφοροῖζει ὡς πρὸς τὴς ἐπιτυχίες τῆς ἱστορικῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

«Ἀγαπημένε μου Φραντζέσκο, δάκρυα χύνουν τὰ μάτια μου τὼρα πού εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ σοῦ ἀναγγεῖλω τὸ θάνατο, στὴς 22 αὐτοῦ τοῦ μηνά του Νικολὸ Μακιαβέλλι, τοῦ πατέρα μου. Πέθανε ἀπὸ φοβεροῦς πόνους πού τοὺς προκάλεσε κάποιον φάρμακο, πού πῆρε τὴς 20. Ἐομολογήθηκε τὴν κάθε του ἁμαρτία στὸν ἀδελφὸ Ματθαῖο, πού τὸν συντρόφεισε ὡς τὴν τελευταία του στιγμή. Ὁ πατέρας μας, τὸ ἔξερες πολὺ καλά, μᾶς ἄφησε στὴν πύλῃ μαύρη φτώχεια. Μὲ τὸ στόμα, θὰ σοῦ πῶ περισσότερα».

Ἔτσι ἄφησε τὸν γοῦδὸ αὐτὸ κόσμον μὴ ὅτι τὴς ἐξοχώτερες διάνοιες πού τίμησαν αὐτὴ τὴ γῆ μὲ τὴν λάμψη τοῦ πνεύματος καὶ τὸ ἀπλωμα τῆς καρδιάς.

Ὁ Ν. Μακιαβέλλις ἄφησε ἔργο σημαντικώτατο. Χωρὶς καθόλου νὰ ὑποτιμᾷ κανεὶς τὴν ἀξία τοῦ ποιητικῆς του ἔργου, σὺν πεζογράφῳ κυρίως πρόκειται νὰ τὸν ἐξετάσῃ. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: 1) Ὁ Ἡγεμόνας, 2) Σχόλια στὴν πρώτη Δεκάδα τοῦ Τίτου Λιβίου, 3) Περὶ τῆς Τέχνης τοῦ πολέμου καὶ 4) Φλωρεντικὲς ἱστορίες.

Παρακάτω δίνουμε σὲ μετάφραση δυὸ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ πεζὸ του ἔργο: Ἐνα κεφάλαιο ἀπὸ τὴς Φλωρεντικῆς ἱστορίας, καὶ τὸ ὀνομαστὸ 18ο κεφάλαιο ἀπὸ τὸν Ἡγεμόνα. Στὴς μεταφράσεις πάσχισα νὰ μείνω ὅσο τὸ δυνατόν πιστὸς στὸ κείμενο, ὄχι μονάχα ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν νοημάτων, μὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἐσωτερικῆς ὑφῆς τοῦ λόγου. Θὰ ἦταν γελοῖο νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ παραγεμίσῃ μὲ φουίμαρα καλλιτεχνικὰ τὴν ἐξάίσια ἐκείνη καὶ νευροδίκτη σάρκα, καὶ νὰ ἀραιώσῃ τὸ δυνατό αὐτὸ κραεῖο μὲ τὸ νερὸ τοῦ πηγαδιοῦ του. Πρόκειναι νὰ τὸ πάροινε ὑπόφραση, ὅτι ὑπέναντι τῶν μεγάλων κειμένων, ὅταν ἐπιχειροῦμε νὰ τὰ ἀποδώσουμε, ὁ σεβασμὸς εἶναι τὸ βασικὸ συναίσθημα πού πρέπει νὰ μᾶς συνέχῃ καὶ ὅτι, ὅσο κι' ἂν εἶναι ἀναλυτικὲς οἱ νεώτερες γλώσσες, δὲν μπορούμε, γὰρ εὐκολία δική μας, νὰ ἀποδίδουμε μὲ δυὸ σελίδες μὴ σελίδα τοῦ παλαιοῦ κειμένου.

Ο ΗΓΕΜΟΝΑΣ (Τὸ 18ο κεφ)

Quomodo fides a principibus sit servanda

Μὲ ποῖο τρόπο οἱ Ἡγεμόνες χρῶστοῦν νὰ εἶναι συνεπεῖς στὴν καλὴ πίστη

Τὸ πόσο εἶναι ἀξιέπαινος ἕνας Ἡγεμόνας, ὅταν σέβεται τὸν δοσμένον λόγον καὶ ζῆ μὲ τὴν εὐθύτητα, ὄχι μὲ τὴν πανουργία, ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ μολοντοῦτο, ἢ πεῖρα μᾶς δείχνει ὅτι, σὺν καιρὸ μας, πρόκοπαν πολὺ ἐκείνοι οἱ Ἡγεμόνες, πού ἀδιαφόρησαν γὰρ τὴν καλὴ πίστη, καὶ πού μὲ τὴν ποηρία μπορούσαν νὰ γυρίσουν τὰ μυαλὰ τῶν ἀνθρώπων, νικῶντας ἔτσι τὸ τέλλος αὐτοῦσπὸν σηροίχτηκαν σὸ δίκιο.

Πρόκειναι λοιπὸν νὰ ἔξερετε πὼς ὑπάρχουν δύο τρόποι νὰ πολεμᾷ κανεὶς: ὁ ἕνας, μὲ ὄπλο τὸν νόμο, ὁ ἄλλος μὲ μέσο τὴ βία. Ὁ πρῶτος ταιριάζει στὸν ἄνθρωπο, ὁ δεῦτερος ταιριάζει σὴ ἀγρία ζῶα μὰ ἐπειδὴ συχνὰ μὲ τὸν πρῶτο

δὲν πετυχαίνουμε τίποτα, εἶναι ἀνάγκη νὰ βάλουμε τὸν δεῦτερο σὲ ἐνέργεια. Γι' αὐτὸ ἕνας Ἡγεμόνας πρέπει νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ δράσῃ καὶ σὰν ἄνθρωπος καὶ σὰν θηρίο. Αὐτὸ στοὺς Ἡγεμόνες τὸ δίδαξαν, μὲ τρόπο βέβαια, οἱ συγγραφεῖς οἱ ἀρχαῖοι γράφοντας διὲ καὶ ὁ Ἀχιλλεύς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποίητες παλαιοὶ εἶχαν γιὰ παιδαγωγὸν τὸν Χίρωνα τὸν Κένταυρο. Αὐτὸ θέλει νὰ πῆ διὰ τοὺς ἀνά-θροισι κάποιος, πὺ ἦταν συγχρόνως ἄνθρωπος καὶ ζῶο, γιὰτὶ εἶναι ἀνάγκη ὁ Ἡγεμόνας νὰ μπορεῖ νὰ δράσῃ σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιταγὰς καὶ τῆς μῆς φύσεως καὶ τῆς ἄλλης· γιὰτὶ ἡ μῆα χωρὶς τὴν ἄλλη δὲν δίνει ἔργο πὺ διαρκεῖ.

Ὅπως λοιπὸν ἕνας Ἡγεμόνας ὑποχρεωμένος νὰ μπορῆ νὰ δράσῃ καλὰ καὶ σὰν ζῶο, ἄς πασιση νὰ μοιάσῃ τῆς ἄλεποῦς μαζὶ καὶ τοῦ λέοντα· τὸ λιοντάρι δὲν σκοτιέται γιὰ θηλειὰς καὶ παγίδες, ἡ ἄλεπούς δὲν τὰ βάζει στὰ φανερά μὲ τὸν λύκο. Πρέπει νὰ εἶναι ὁ Ἡγεμόνας ἄλεπούς γιὰ νὰ μωρίζεται τοὺς κρυφοὺς κινδύνους, καὶ λεοντάρι, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τρομάξῃ τοὺς λύκους. Αὐτοὶ πὺ σταματοῦν μονάχα στὸ λεοντάρι, δὲν ξέρουν τί τοὺς γίνεται. Ἔτσι λοιπὸν, ἕνας Ἡγεμόνας φρόνιμος δὲν χροσιτᾶει νὰ σέβεται τὴν καλὴ πίστη, διὰν αὐτὸ κινυνεύει νὰ τοῦ θγῆ σὲ κακό, καὶ ἀτόνισαν οἱ λόγοι πὺ τὸν ἔκαναν νὰ τὴν σεβαστῆ. Ἄν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦταν καλοὶ, μῆα τέτοια διδασκαλία δὲν θὰ εἶχε θέση· μὰ ἐπειδὴ εἶναι κακοὶ, καὶ δὲν θὰ σταθοῦν τίμια ἀπέναντι σου, οὔτε καὶ ἐπὺ χροσιτᾶς νὰ εἶσαι ἀπέναντι τοὺς τίμιος. Οὔτε κι' ἔλειψαν ποτὲ ἀπὸ ἕναν Ἡγεμόνα βᾶσιμοὶ λόγοι γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπιστία. Ἀπὸ τὴ νέα ἱστορία μὲ μωροῦσαι νὰ παρουσιάσουμε ἄπειρα παραδείγματα μῆς τέτοιας συμπεριφορᾶς, καὶ νὰ δείξουμε πόσες συνθῆκες καὶ πόσες ὑποσχέσεις δὲν βγῆκαν σὲ τίποτε ἀπὸ τὴν καλὴ πίστη τῶν Ἡγεμόνων· καὶ κείνος πὺ σᾶθῃκε ἱκανότερος νὰ παίξῃ τὴν ἄλεπούς, δὲν βγῆκε καθόλου ζημιωμένος. Μὰ τὴ φύση τῆς ἄλεποῦς πρέπει νὰ ξέρης καλὰ νὰ τὴν φτιασιδῶνῃς, καὶ νὰ εἶσαι μαζὶ μεγάλος ὑποκριτῆς καὶ ἄδειος ἀπὸ εἰλικρίνεια· γιὰτὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι τόσο ἀπλοῖκοὶ καὶ τόσο ὑπάκουοι σὶς ἀνάγκες τῆς κάθε ὥρας, ὥστε, ὅποιος ξέρει νὰ ἀπατήσῃ, θὰ βρῆ πάντα κάποιον, πὺ νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀπατηθῆ.

Δὲν μπορῶ νὰ κούρω ἕνα ἀπὸ τὰ πῶδο πρόσφατα παραδείγματα. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Υἱ δὲν ἔκαμε ποτὲ τίποτα ἄλλο, δὲν σκέφτηκε ποτὲ τίποτα ἄλλο, παρὰ τὸ πῶς νὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ πάντα βόηκε ὑποκείμενα γιὰ νὰ ἀσκήσῃ αὐτῆν τὴν τέχνην. Καὶ δὲν εἶχε ποτὲ τὸν ἄμωλο του στῆν ἱκανότητα νὰ τρῆσῃ λιγότερο τὶς ὑποσχέσεις, πὺ μὲ τὴν μεγαλύτερη δυνατὴ πειστικότητα καὶ μὲ τοὺς βαρύτερους ὄρκους εἶχε δώσει. Καὶ ὅμως, ὅλες του οἱ ἀπάτες πῆγαιναν πρῆμα, γιὰτὶ ἤξερε καλὰ μὲ τί κόσμο εἶχε νὰ κάμῃ.

Σ' ἕναν Ἡγεμόνα δὲν εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖο νὰ ἔχῃ πραγματικὰ ὅλα τὰ προσόντα, πὺ παραπάνω ἀναφέρω, εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νὰ φαίνεται πὺς τᾶχει. Καὶ μάλιστα, θὰ τοιμήσω νὰ πῶ αὐτό: διὲ διὰν τὰ ἔχει καὶ εἶναι πάντα συνεπῆς σ' αὐτὰ, τὸν ζημιῶνουν, διὰν ὅμως φαίνεται μόνον πὺς τὰ ἔχει, τοῦ βγαίνουν σὲ καλὸ ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ φαίνεσαι σπλαχνικός, πιστὸς στὸ λόγο, φιλάνθρωπος, ἀνέροισος στὸν χαρακτήρα καὶ γιομᾶτος εὐσέβεια εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸ νὰ εἶσαι: μὰ νὰ ἔχῃς τὴν ψυχὴ σου κατὰ τέτοιο τρόπο γυνωάσει, ὥστε, διὰν σου χροσιαστῆ, νὰ μὴ ν εἶσαι τέτοιος, νὰ μωρῆς, καὶ νὰ ξέρης, ν' ἀλλάξῃς ἀμέσως πορεία. Καὶ νᾶχῃς πάντα τοῦτο στὸ νοῦ: διὲ ἕνας Ἡγεμόνας καὶ ἰδιαίτερα ἕνας νεόκοπος Ἡγεμόνας, δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ, ὅ,τι κάνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ θεωροῦνται καλοὶ, μὰ εἶναι συχνὰ ἀναγκα-σμένος, γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐξουσία, νὰ ἐνεργῆ ἀπίθεια ἀπὸ διὲ ἐπιβάλλον ἡ καλὴ πίστη καὶ ἡ καλωσύνη, ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ θρησκεία. Ἔτσι, πρέπει νὰ εἶναι πάντα ἔτοιμος ψυχικὰ, νὰ πλέῃ σύμφωνα μὲ τοὺς ἀνέμους τῆς τύχης καὶ τὶς τροπὲς τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων καὶ, ὅπως παραπάνω εἶπα, νὰ προτι-

μάει τὸ καλὸ ὅταν μπορῆ, μὰ νὰ ξέρη νὰ μπῆ στοῦ κακοῦ τὸ δρόμο, ὅταν εἶναι ἀνάγκη.

Πρέπει, συνεπῶς, νὰ προσέχη ἕνας Ἡγεμόνας πολὺ, νὰ μὴ τοῦ βγαίη ἀπ' τὰ χεῖλη του ποτὲ λόγος, πὺ νὰ μὴ φαίνεται ζυμωμένος μὲ τὶς πέντε ἀρετές, πὺ παραπάνω ἔχουμε ἀναφέρει, γιὰ νὰ φαίνεται πάντα, ὅταν τὸν βλέπει κανεὶς καὶ τὸν ἀκούει, κυβερνημένος ἀπὸ τὸν ἀνθρωπισμὸ, τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρα, τὴν καλὴ πίστη, τὴν καλωσύνη καὶ τὴν εὐσέβεια. Αὐτὴ προπάντων ἢ τελευταία ἀρετὴ, πρέπει νὰ φαίνεται πὺς πάντα κυβερνάει τὶς πράξεις του. Γιατὶ ὁ κόσμος γενικὰ σὲ κρίνει ἀπὸ ἐκεῖνο πὺ φαίνασαι, ὄχι ἀπὸ κεῖνο πὺ κάνεις· γιὰτὶ ὁ καθένας ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἰδῆ, λίγοι ἄμως ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ καταλάβουν. Ἔτσι ὁ καθένας σὲ βλέπει ὅπως φαίνασαι, λίγοι ἄμως νοιώθουν τὶ πραγματικὰ εἶσαι· καὶ αὐτοὶ οἱ λίγοι δὲν τολμοῦν ν' ἀντιδικήσουν μὲ τὴν γνώμη τῶν πολλῶν, πὺ ἔχουν γιὰ ἀσπίδα τοὺς τὴν κρατικὴ ἐξουσία καὶ δύναμη· καὶ κρίνοντας τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἰδιαίτερα τῶν Ἡγεμόνων, πὺ γι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει δικαστήριο, γιὰ νὰ βοῆς τὸ δίκιο σου, νάχης γὰ κριτήριο μονάχα τὸν βαθμὸ τῆς ἐπιτυχίας.

Ἄς κοιτάξῃ λοιπὸν ὁ Ἡγεμόνας νὰ ἐπικρατήσῃ, γιὰ νὰ διατηρηθῆ τὸ Κράτος· τὰ μέσα πὺ θὰ χρησιμοποιήσῃ θὰ κοιτοῦν πάντα τιμητικὰ καὶ θὰ παινεθοῦν ἀπὸ τὸν καθένα· γιὰτὶ ὁ ὄχλος ξέρει νὰ βλέπῃ μονάχα ἐκεῖνο πὺ φαίνεται καὶ τὸ ψηλαφητὸ ἀποτέλεσμα τῶν πράξεων, καὶ στὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει ἄλλο παρὰ ὄχλος. Καὶ τῶν ὀλίγων δὲν πέφτει λόγος, ὅταν οἱ πολλοὶ ἔχουν πὺ νὰ στηριχθοῦν. Κάποιος Ἡγεμόνας τῶν τωρινῶν καιρῶν, πὺ δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ τὸν ἀναφέρουμε, ἔχει πάντα στὰ χεῖλη τὴν εὐφημίαν καὶ τὴν καλὴν πίστην, μάλιστα τὴν οὐσίαν, ἐχρηστέεται φοβερὰ καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, καὶ ἂν, ἀλήθεια, τὰ εἶχε σεβαστῆ, πολλὰς φορὰς θάχε χάσῃ καὶ τὴν φήμην του καὶ τὸ Κράτος του.

[Στὸν τρίτον κύκλον τῆς Κόλασης, ἐκεῖ πὺ παιδεύονται οἱ λαίμαργοι, ὁ Δάντης, βρίσκοντας τὸν περίφημον φαγὰ πὺ οἱ Φλωρεντινοὶ τὸν ἔλεγον Χοῖρο, τὸν ρωτᾷ γιὰ τὴν τύχην, τὴν μεταθανάτια ἐννοεῖται, κάποιων ἐπίσημων συμπατριωτῶν του, πὺ Φαρινάτα, τοῦ Ρουστικόντσι, τοῦ Ἀιορίτζο, καὶ ἄλλων. . . «θὰ τοὺς βοῆς παρακάτω» σὲ πολὺ χειρότερο δηλαδὴ μέρος, ἀπαντᾷ ὁ Χοῖρος. Κι' ἐλήθηα τοὺς βρίσκει ὄλους. Μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ τὸν περίφημον Μόσκα ντέ Λαμπέρτι. Αὐτὸν τὸν βρίσκουμε, στὸν 80 κύκλον ἐκεῖ παρὰ τυραγνιοῦνται ὅσοι ἔσπειραν τὴν διχόνοια καὶ χώρισαν μὲ φόνους καὶ συκοφαντίες οἰκογένειες καὶ συμπολίτες.

«Καὶ ἕνας ἄλλος, λέει, Δάντης, μὲ κοιμένα χεῖρα, σηκώνοντας στὸν θολὸν ἀγέρα τὰ δυὸ κολοβά του μπράτσα, ἔτσι πὺ τὸ αἷμα ταῦ λέρωνε τὴν ὄψην, ἐφώνησε: Ξαναθυμήσου καὶ τὸν Μόσκα, αὐτὸν ποί, ἀλλήμονο, εἶπε: Πρῶτα πὺ ἔγινε παίρνει τέλος αὐτὸ πὺ στάθηκε στόχος κακῶς γιὰ τῆς Τοσκάνης τὸν κόσμον». «Ναί, τοῦ λέει ὁ Δάντης, καὶ γιὰ τὸ σὸί σου, καταστροφῆ».

Ἄς δοῦμε τώρα πὺς, στὶς *Istorie Fiorentine*, σὲ ποιά εὐκαιρία ὁ Μόσκα εἶπε τὸ περίφημον: *Caro ha cosa fatta*.

ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ: Βιβλίον II Κεφ. 3.

«Ζούσαν στὴν Φλωρεντία ἀνάμεσα σὲ ἄλλες, πολὺ δυνατές, οἰκογένειες, οἱ Μπονοντελμόντι καὶ οἱ Οὐμπέρτι· κοινὰ σ' αὐτὰς οἱ Ἀμιντέϊ καὶ οἱ Δονάτι. Καὶ μέσα στὸ σὸί τῶν Δονάτι, μιὰ ἀρχόντισσα χήρα καὶ πλούσια, πὺ εἶχε μιὰ κόρη ὁμορφότατη. Καὶ εἶχε βάλει αὐτὴν σὲ μωαλό της νὰ τὴν παντρεύῃ μὲ τὸν σιγιό Μπονοντελμόντι, νέον εὐγενῆ καὶ ἀρχηγὸ τῆς οἰκογένειας πὺχε αὐτὸ τὸ

ὄνομα. Μὰ εἴτε ἀπὸ ἀμέλεια, εἴτε γιὰ πῖστευε πὼς βροσκοῦνταν πάντα σὲ καιρὸ, δὲν τὸ εἶχε πῆ σὲ κανένα μὰ νὰ πὸν ἡ τύχη τῶφρεο νὰ ἀρραβωνιάσῃ ὁ σιριὸς Μπονοντελμόντι μιὰ κοπέλλα ἀπὸ τὸ σπῖτι τῶν Ἀμιντέϊ. Τὸ πῆρε βαρειά αὐτὸ τὸ πράμα ἢ Κυρία. Καὶ πιστεύοντας πὼς, μὲ τοῦ κοριτσιοῦ τῆς τὴν δημοφιλιά, θὰ μπορούσε, ὅσο ἦταν ἀκόμη καιρὸς, νὰ χαλάσῃ αὐτὸ τὸ γάμο, βλέποντας μιὰ μέρα τὸν σιριὸς Μπονοντελμόντι πὸν ἔρχονταν μονάχος πρὸς τὸ σπῖτι τῆς, κατέβηκε σὴν μπασιά τοῦ ἀρχοντικοῦ, σέροντας μαζί τῆς τὴ νέα καὶ ἐνῶ αὐτὸς περνοῦσε, τοῦ βγήκε μπροστὰ λέγοντας: Χαίρομαι, στ' ἀλήθεια, πολὺ πὸν ἀποφάσιες νὰ πάρῃς γυναικα, μολοντί σὸν τὰ μάτια μου γιὰ σένα εἶχα φυλάξει τὴν κόρη μου τούτη καί, σπορώγοντας ξαφνικά τὴν πρότα, τοῦ τὴν ἔδειξε. Ὁ ἀρχοντας, βλέποντας τῆς νέας τὴν δημοφιλιά, πὸν ἦταν σπάνια καὶ λογαριάζοντας πὼς οὔτε ἡ προῖκα, οὔτε τὸ σπῖτι τῆς ἦταν μικρότερα ἀπὸ τῆς νέας, πὸν λόγο τῆς εἶχε δώσει, ἀπὸ τέτοιο ἀπότομο ἄναρε πάθος νὰ τὴν ἀποχήσῃ, ὥστε, χωρὶς νὰ σκεφτῆ οὔτε τοῦ ὀνόματός του τὴν τιμὴ, οὔτε σὴν προσβολὴ πὸν, ἀπειθῶντας τὸ λόγο του, ἔκανε σὴν οἰκογένεια τῆς ἄλλης, οὔτε σὶς συμφορὲς πὸν, ἀπ' αὐτὴ τὴν πράξη, μπορούσαν νὰ τὸν βροῦν, εἶπε: κἀφοῦ τὴν φύλαξες γιὰ μένα, θὰ ἤμουν ἕνας ἀχάριστος, ὄντας ἀκόμη σὲ καιρὸ, νὰ τὴν ἀρηθῶν. Καί, χωρὶς νὰ χάσῃ καθόλου χρόνο, ἔκαμε τοὺς γάμους. Ἀμα ἡ πράξη τούτη μαθεύτηκε, φρόντισε τὸ σπῖτι τῶν Ἀμιντέϊ, μὰ καὶ οἱ Οὐμπέρι, πὸν συγγένεια στενὴ τοὺς ἔδενε μαζί του καὶ ἀφοῦ μαθεύτηκαν αὐτοὶ μὲ ἄλλους πολλοὺς, δικούς τους κι' αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο σόϊ, ὅλοι βροδέθηκαν σύμφωνοι, πὼς τέτοια προσβολὴ δὲν ἦταν βολετό, χωρὶς μεγάλη ντροπὴ, νὰ ὑποφέρουν, καὶ πὼς, ὄχι μὲ ἄλλη ἐκδίκηση, παρὰ μονάχα μὲ τὸν φρόνο τοῦ Μπονοντελμόντι, μπορούσαν νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους. Καὶ ἐπειδὴ μερικοὶ μιλοῦσαν γιὰ τὶς συμφορὲς, πὸν θ' ἀκαλονθοῦσαν μιὰ τέτοια πράξη, ὁ Μόσκα Λαμπέρι εἶπε ὅτι ὅποιος σκέφτηται πολλὰ μαζί, δὲν κάνει ποτὲ τίποτα, ἐκφράζοντάς τὴ σκέψη του μὲ αὐτὴ τὴ σύνταξη καὶ γνωστὴ ῥήση: Πράμα πὸν ἔγινε, παίρνει τέλος. Ἔτσι, σ' αὐτὸν ἀνάθεσαν τὸ ἔργο τοῦ φρόνου, καὶ σὸν Σιτάια Οὐμπέρι, σὸν Λαμπεριοῦτσιο Ἀμιντέϊ καὶ σὸν Ὀδερίγο Φιφάντι. Αὐτοὶ, τὸ πρωτὶ τῆς μέρας τοῦ Πάσχα, κλείσθηκαν σὰ σπῖτια τῶν Ἀμιντέϊ, σὸ δρόμο πὸν φέρνει ἀπ' τὸν Ἅγιο Στέφανο σὴν Παλῆὰ Γέφυρα, καὶ καθὼς ὁ σιριὸς Μπονοντελμόντι περνοῦσε, καθάλλα σὲ ἄσπρο ἄι, τὸν ποταμὸ, καὶ σκεφτόνταν ἴσως ὅτι μιὰ προσβολὴ ξεχνιέται τόσο εὐκόλα ὅσο μιὰ ὑπόσχεση γιὰ γάμο, τοῦ ῥίχτηκαν σὴ γέφυρα ἔμπρός, κάτω ἀπ' ὁ ἄγαλμα τοῦ Ἄρη, καὶ τὸν σκότωσαν. Αὐτὸ τὸ φορικὸ χάρισε ὀλόκληρη τὴν πόλη: ἄλλοι πῆγαν μὲ τοὺς Μπονοντελμόντι, ἄλλοι μὲ τοὺς Οὐμπέρι. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν δυὸ τζάνια δυνατὰ καὶ πλοῦσια σὲ σπῖτια, πύργους καὶ ἀνθρώπους, πολεμοῦσαν χρόνια πολλὰ χωρὶς τὸ ἕνα νὰ μπορῆ νὰ ξερριζώσῃ τὸ ἄλλο. Καὶ ἡ ἔχθρα τους, χωρὶς νὰ κλειθῆ μὲ εἰρήνη, ἤσυχάζε πὸν καὶ πὸν μὲ συμφωνίες, ἀνάμεσα σὰ δυὸ μέρη. Ἔτσι, σύμφωνα μὲ τὶς περιστάσεις, ἄλλες φορὲς συδανλισμένη λαμπάδιαζε, ἄλλες, φαινόταν πὼς εἶχε σβύσει.

ΚΩΣΤΑ΄ Ν. ΝΙΚΟΛΑ΄ Γ΄ ΔΗ

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(1940 — 41)

Δὲν πέθανε ὁ Κρέων
μπορεῖ καὶ νὰ κοιμηθῆτε μονάχα
στῆς καστανιάς τὸν ἴσκιο
μὲ τ' ἄστρο τῆς αὐγῆς
καὶ τὰ ποιηλιὰ τοῦ δάσους συντροφιά
κι ἓνα μεγάλο τριαντάφυλλο
στὸ στήθος.

Φῶς τὰ πέταλα τ' ἄλογου του
φῶς καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά
στὸ λεῖο μέτωπο
ὡς ἀνέμιζαν στ' ἀντροίκια χέρια του
γαλάζια φλόμπουρα τῆς λευτεριάς
καθὼς συνήθιζε νὰ διασκελάη
ἀπάτητες βουνοκορφές
πίνοντας τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ
ἀντάμα μὲ τὰ ἔλατα.

Δὲν πέθανε ὁ Κρέων.
Τὸ λέει κι ὁ γέρο—Νάσαινας
μὲ τὸ πλατὺ ζωνάρι
ποὺ σέρνει πρῶτος τὸ χορὸ
στ' Ἄϊ—Λιά τὸ πανηγύρι
κι ὀρθὸς ὁ γύρτος στὰ πλευρό
ποὺ τρέμει τὸ δοξάρι
νὰ βγεῖ ἀχὸς λυπητερός
τῆς ἀηπειᾶς τῆς ὁμορφιάς
καινούργιο μοιρολόγι.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ

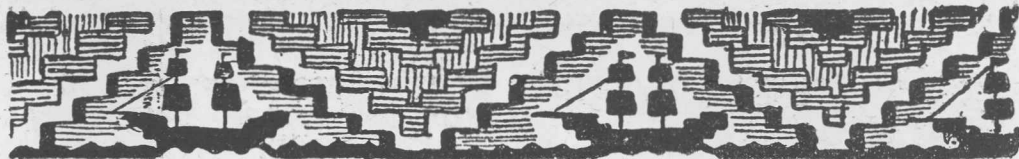
Μᾶς εἶπανε πὼς ἔφυγε
ἔψες τὸ βράδυ
κι εἶχε τὰ μάτια του ὑγρὰ
γεμάτα δάκρυα
ὡς καρτεροῦσε τὴν ἀγαπημένη του

ν' ἀπλώση τὰ χέρια της
στὸ μέτωπο
καὶ τὰ σγουρὰ μαλλιά
κι αὐτὸς νὰ ψιθυρίση λίγους στίχους
γιὰ τὴν πορεία του
καὶ τὴ δική της
πιο πέρα ἀπ' τὰ μαῦρα σύννεφα
καὶ τὴν ὀργισμένη θάλασσα.

Ρόδινος ὁ ἥλιος τῆς ἐσπέρας
γλίστρησε ἀθρόυβα
διακριτικά
τὸ τελευταῖο χαῖρε νὰ τοῦ εἰπῆ
μ' ἓνα θεομὸ φύλλο
στὸ ἐφηβικὸ του πρόσωπο.

Ἔπειτα
ὅπως συμβαίνει μ' αὐτὲς τὶς ἱστορίες
ἓνας μεγάλος φάκελλος
μὲ κόκκινες σφραγίδες
καὶ ἀριθμοὺς ἐπίσημους
θὰ πάρη τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ
στὴν πατρικὴ τῆ στέγη:
Εἶναι τὸ ἀπολυτήριο τῆς Σχολῆς
—λίαν καλῶς διαγωγῆ κοσμοπατή—
μιά αἴτηση διορισμοῦ
γράμματα σφραγιστικά
καὶ τοῦ πατέρα οἱ συμβουλές
σὲ κίτρινο ἐξώφυλλο γραμμμένες.

Νὰ τὰ διπλώσ' ἡ μάννα
—στὰ δάκρυα μουσκεμμένα—
βαθεῖα μέσ' τὴν κασέλα
μὲ τὰ νικιάτικα στολίδια της
νὰ κάνουν συντροφιά
τῆ γαϊτανάτη τὴν ποδιὰ
τὴν ἀσημένια ζώνη
ἐνθῆμα ἐνὸς καιροῦ
καθὼς ἀνύπαντρες κοπέλλες
χορεύοντας τραγουδιὰ τῆς χαρᾶς
τὴν ἔφεραν σ' ἄντρος τὰ χέρια.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΔΑΠΟΛΑ

ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΑΠΟ ΑΙΩΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Α'

Ἡ ἀδυσώπητη Μοῖρα ἐξέδωκεν ἐπὶ τέλους τὴν ἀμετάκλητην ἐτυμηγορία τῆς καὶ κατεδίκασε τὴν Ρώμην. Ὁ Δίας καὶ οἱ ἄλλοι Θεοὶ τοῦ Καπιτωλίου δὲν εἰμποροῦσαν πιά νὰ προστατεύσουν τὴν πρωτεύουσα μιᾶς ἐξησθενημένης Αὐτοκρατορίας. Τὰ νέφη τοῦ λιβανωτοῦ ποῦ προσέφεραν οἱ Λατίνοι μονάραι μὲ τὰ αἱματόβροχτα χέρια τους, μάταια ὑψώνονταν πρὸς Θεότητα ποῦ εἶχαν ἤδη κλονισθῆ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς προόδους τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν νεοφρανῶν Πλατωνικῶν θεωριῶν. Οἱ ποταμοὶ τῶν αἱμάτων τῶν μαρτύρων ποῦ κατέκλυζαν τὰς ἰσθμικές τῶν Ἰπποδρομιῶν καὶ οἱ προσευχῆς οἱ ὁποῖες ὑψώνοντο ἀπὸ τὰς κατὰκόμβας ὑπέσκαφαν ἐκ βιάθρων τὸν θρόνον μιᾶς Αὐτοκρατορίας ποῦ ἐκμβόνησε τόσους Εὐρωπαϊκοὺς καὶ Ἀσιατικούς λαούς.

Ὁ Κωνσταντῖνος ποῦ ἐβασίλευε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπέστη τὴν ἐπιβολὴν τῆς νέας θρησκείας. Προετοιμασμένος πιά ἀπὸ τὴν συμπίπτειν ποῦ ἐνοικοῦθε γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα, ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ τὴν Μακεδονικὴ καταγωγὴν τοῦ, κατενόησε τολμῶς ἐνωρὶς ὅτι γιὰ νὰ σωθῆ ἡ Αὐτοκρατορία του ἐχρειάζετο μιὰ πρωτεύουσα πλησιέστερη πρὸς τὸν Δοῦναβιν καὶ πρὸς τὸν Περσικὸν ἐχθρόν. Μιὰ πρωτεύουσα ἱκανὴ νὰ προστατεύσῃ τὴν Μεσόγειον ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῶν Βαρθάρων τοῦ Βορρᾶ ποῦ εἶχαν γίνῃ ἀπειλητικές. Καὶ διάλεξε τὸ Βυζάντιον.

Βυζάντιον, Κωνσταντινούπολις, Σταμπούλ, σχηματίζουν ἓνα μαγικὸ τρίπτυχο τοῦ ὁποῖου ἡ ἱστορία θὰ παραμείνῃ χαραγμένη μὲ χρυσὰ γράμματα μέσα εἰς τὶς

σελίδες τῆς ἀφιερομένης εἰς τὸν παγκόσμιον πολιτισμὸ καὶ στὸν σχηματισμὸ τῆς Εὐρώπης μας.

Τὸ Βυζάντιον κατέπληξε τὸν κόσμον ἐπὶ ἔνδεκα συνεχεῖς αἰῶνες.

Ἡ Σταμπούλ ἔθεσε τέμα στὴν περιφημότερον ἐποποιία τῆς ἱστορίας γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἀπαρχὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς.

Ἄλλὰ τί λοιπὸν ἀπέμεινε ἀπὸ τόσην δόξαν καὶ τόσον μεγαλειῶν; Τεῖχη, πέτρες, πλίνθοι καὶ ἡ ἱστορία τους. Ἄλλὰ καὶ αὐτὰ εἶναι ἀρετὰ γιὰ νὰ κάμουν νὰ ξετηδήσῃ γιὰ μιὰ στιγμή ἡ πολυτάραχος ζωὴ τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων ἢ τῶν Κομνηνῶν, τῶν Σουλτάνων θεμελιωτῶν Αὐτοκρατοριῶν, τῶν ἐνδόξων Βεζύρηδων, τῶν Γενιτσάρων καὶ τῶν Σαρχήδων καὶ νὰ μᾶς χαρίσουν μιὰ εἰδυλλιακὴ πνευματικὴ περιπλάνησιν, ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς σκολιούς δρόμους τῆς Σταμπούλ αὐτῆς ποῦ ὑπήρξεν ἄλλοτε τὸ Βυζάντιον.

Ἐλέχθη πολλὰς φορὰς ὅτι πρέπει νὰ βλέπῃ κανεὶς τὰ τοπεῖα τῆς Ἀνατολῆς ἐξ ἀποστάσεως, κάτω ἀπὸ τὴν πλήμμυρα τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τοῦ ἡλίου τῆς, ἐπὰν ἀπὸ τοὺς σφοδρὰς τῶν ἐρειπωμένων σπιτιῶν τῆς καὶ τὴν λάσπην τῶν ἀνατολίτικων δρόμων τῆς. Πρὸ δέκα ἐτῶν θὰ μπορούσαμε, ἴσως, νὰ παῖμε τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴν Πόλιν. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐπαληθεύει πιά. Ἄν δὲ ἀπέμειναν ἀκόμη παρ' ὄλες τὶς προσπάθειες τῶν ἀρχαιολόγων καὶ τῶν φιλοτέχνων δαιδάλαιοι δρόμοι καὶ βόρβορος, τὸ βλέμμα ἐν τούτοις τοῦ διαβάτη προσηλώνεται, σὲ κάθε βῆμα του μπροστὰ σὲ κάποιαν εἰκόνα μὲ ζωηρὰ χρώματα καὶ μὲ φαντασία συναρπαστικὴ. Ἄν καὶ δὲν βλέπομεν σήμερα μπροστὰ σὲ τετραγωνικά

μικρὰ τζαμιά πὸν τὰ σιάζον ἀγχιηροὶ μιναρῆδες ἢ ἐμπρός σὲ περιφραχτοὺς χώρους πὸν μὸλις φωτίζονται, γηραιούς καὶ γενειοφόρους Τούρκους μὲ πράσινο καφτάνι καὶ μὲ ἄσπρο σαρίκι, μποροῦμε ἐν τούτοις νὰ ἀντικρούσωμε. Γενοβέζικα σπίτια τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, μὲ τὶς μεσαιωνικὰς τὸς ἐπάλλξεις καὶ τὰ σιδερένια κήκελλα, μὲ αὐλὲς περιτογγυρισμένες ἀπὸ ἀψίδες καὶ περιεργα Καραβάν — σερβάνια πὸν προκαλοῦν κατάπληξι μὲ τὶς κινλοτερεῖς τοὺς κλίμακας καὶ τοὺς σχισμένους τοίχους, ἐπάνω στὰ ὁποῖα καὶ τώρα ὅπως κοὶ ἄλλοτε ὁ ἥλιος ρίχνει τὴν χρυσή του βροχή.

Τώρα Πέρσαι μελαχροinoὶ μὲ σκούφους ἀστραγάρινους καὶ Ἄραβες τῆς Χετζάζης μὲ πολύχρωμες «γκελεμπίες» δὲν συμπεριλαμβάνονται πιά στὸ πλάσιο τῶν μικροκαταστημάτων, ὅπου ἄλλοτε ἐπεριέμεναν τὸν ἰδιότροπον πελάτην τοὺς καθισμένοι μὲ νωχέλευα γιὰ νὰ τοῦ ἐπιδείξουν τὰ βασιμφορωμένα μὲ χνουδάτους τάπητες τραπέζια τοὺς, τὰ γιαταγάνια τῆς Δαμασκοῦ, τὰ πελώρια πιστόλια τὰ στολισμένα μὲ πετράδια πολίτιμα καὶ τέλος τὰ χίλια ἐκεῖνα ἑτερόκλητα ἀντικείμενα πὸν ἦσαν γερμανικῆς προελεύσεως ἄλλα πὸν εἶχαν ἐν τούτοις τὴν σφραγίδα τῆς Ἀνατολῆς.

Πέρασε πιά γιὰ πάντα ἡ γραφικὴ ἐκείνη ἐποχὴ πὸν κιννοπεριφερόμενα πράγματα, γεμάτα ἀπὸ τουρκικὰ εἶδη, κομμητεχνήματα, μακροὺς γιοσεμίνινες καὶ κερμπιπαρένιες πίτες, κομβολόγια μαργαριταρένια ἢ φυλιδισένια (ἀπὸ ἐλαφαντόδοντο) κιβωτίδια ἀπὸ ξύλο ἄρωματικό, μυτερὰ παπούτσια χρυσοστόλιστα, ἢ ἀσημοστόλιστα ἐτραβοῦσαν δυνατὰ τὸν πόθο τοῦ Εὐρωπαϊοῦ πὸν περιεπλανᾶτο γιὰ πρώτη φορὰ εἰς τὴν παλιὰ Σταμπούλ.

Τώρα γιὰ νὰ φθάσωμε εἰς τὰ παλαιὰ Ἀνάκτορα ἢ σπὴν Κορήνη τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ περοῦμε ἀνάμεσα ἀπὸ πλατεῖες δεινδροφυτευμένες λεωφόρους πὸν ἔχουν χαραχθῆ πότε μὲ τὴν πυροκατὰ καὶ κάποτε μὲ τὴν μέριμναν τῆς ρυμοτομίας.

* * *

Ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεωροῦσαν τὴν ἀλήθειαν ὡς μίαν ἰδεάν αἰώνιον. Ἀληθινὸν εἶναι τὸ κάθε τι πὸν παραμένει ἀμετάβλητο καὶ πᾶν ὅτι

δὲν συλλαμβάνει ἡ διάνοιά μας. Ὁ χρόνος δι' αὐτοὺς δὲν ἦτο ἡ πραγματικότης, ἀλλ' ἡ ἀενάως κινουμένη εἰκόνα τῆς αἰωνιότητος. Ἡ ἱστορία τοὺς δικαιοῖνε. Τὰ μνημεῖα πὸν παραμένουν ὑψωμένα ἀκόμη ἐμποδίζον τοὺς αἰῶνες καὶ τὴν κατάκτησι νὰ ἐξαφανίσουν τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον. Παραμένουν γιὰ νὰ διακονίσουν τὴν ἀθάνατην ἰδέαν τοῦ Βυζαντινοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐπηρέασε τόσοσ ἐποφελῶς τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν χρησιμοποιοῦν ὡς ὑπόβαθρον καὶ ὡς ἀρετηρία. Τὰ μνημεῖα αὐτά, οἱ χιλιόχρονοι κέραμοι, οἱ προαιώνιοι λίθοι οἱ τόσοσ περιτέχνα ἐπεξεργασμένοι, συνέβαλαν πολὺν εἰς τὴν ἀναπήδησιν τῆς Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τιμῆς τοῦ Βυζαντίου τὸ ὁποῖον διάφοροι μέτροι ἱστορικοὶ ἐσυκοφάντων μὲ τὴν ἐπωνυμίαν: Bas Empire. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὁ διάκοσμος καὶ ἡ ἱστορία τῶν Βυζαντινῶν οἰκοδομῶν ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην τὰ λαμπρότερα κεφάλαια τῆς μακροῦς ἐποποιίας τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Βασιλευσῶν πὸν διεδέχθησαν ἀλλήλους εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κωνσταντίνου. Τὰ κάταστρα μοναστήρια, τὰ ἐκκλησιάκια μὲ τὶς πολυτοίχιλλες ἀψίδες ὑψώνονται ἀσάλευτα ἀκόμη στὸ ἴδιο ἔδαφος ὅπου διεδραματίσθησαν τόσα περίφημα γεγονότα, ὅπου ἔζησαν δοξασιμένες προσωπικότητες, ὅπου συνεκρούσθησαν τόσες μανίες, καὶ τόσες τραγωδίες ὅπου παρελαύνουν ἀκόμα σὰν σκιὲς ἡ Θεοδώρα ὁ Ἰουστινιανός, ἡ Ζοὴ ὁ Βασίλειος καὶ αἱ ἄλλαι περιδοξομορφαὶ πὸν ἀναμοχλεύουν τὴν τέφραν τῶν αἰῶνων πὸν πέρασαν.

Στὸν περίβολον αὐτὸν τοῦ Ἰπποδρόμου πὸν κατεσπάρφη καὶ ἀνηγγέρθη ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον Σεπτίμιον Σεῦηρον, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν Πληθείων καὶ τὶς ἔξαιλλες ἀντιζηλίεις ἔσθυσαν οἱ δι-οικητικὰς παραδόσεις τῆς ἀρχαίας Ρώμης καὶ ἐχάθησαν οἱ Οἶκοι τῶν Πατρικίων πὸν εἶχαν κυβερνήσει τὸν κόσμον. Ὅταν μετέφεραν τὴν πρωτεύουσάν τοὺς εἰς τοὺς ἑπτὰ λόφους πὸν δεσπόζον δύο θαλασσῶν, ἐνὸς πορθμοῦ ἐνὸς μοναδικοῦ λιμένος καὶ ἰδίως δύο Ἠλείρων, ὁ Κωνσταντίνος καὶ οἱ διάδοχοι του εἶχαν πιστέψει ὅτι ἐπραγματοποιήσαν κατ' ἄρχην τὸ ὄνειρον μιᾶς παγκοσμίου μοναρχίας ἀφοῦ περισυνέλεξαν

τὴν κληρονομίαν τῆς ἰσχυροτέρας διοικήσεως πού ὑπῆρξε ποτὲ ἐπάνω στὴ γῆ. Ἡ οὐτοπία λίγο ἔλειψε νὰ γίνῃ πραγματικότητα. Ἐν τούτοις ἡ ἱστορία Ἰσλαμῆρος τὸν κανονικὸ δρόμο τῆς. Καὶ ἀργότερα, ὅταν τὸ ἀπέθανον αὐτὸ οἰκοδόμημα διελύθηκε πέτρα πρὸς πέτρα, δὲν εἶχεν ἀπομείνει πιά εἰς τοὺς ἐκφυλισμένους προίγκητας (= ἡγεμόνας) πού ἐκάθητο ἐπάνω εἰς ἐφθαρμένον θρόνον, τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ σιὰ ἐνὸς μεγάλου ὀνόματος. Οἱ μάταιες λαμπρότητες μιᾶς ἀσιατικῆς μοναρχίας καὶ τὰ αἰσχημῶς δουλικῆς δημαγωγίας εἶχαν παράδοξα μειώσει στὰ μάτια τῶν νικηφόρων βαρβάρων τοὺς διαδόχους τῶν κυριάρχων τοῦ κόσμου. Ἦλθε μάλιστα στιγμή πού δὲν εἶχεν ἀπομείνῃ ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸ φάσμα παρὰ μόνον μιὰ ἀκαθάρστη ἀνταγεία ἐνὸς ἐσθεσμένου μεγαλείου. Ἐπιπλέον τότε ἐπάνω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μόνον μιὰ ὄχρη ἀμφιλύκη δόξας. Ἡ Ρώμη πού εἶχεν ἀποκληρωθῆ διεμορφώθηκε καὶ πάλιν σὲ μιὰ νέαν μεγαλειότητα μετὰ τοὺς Ποντίφηκές τῆς, ὅταν τὸ Βυζάντιον εἶχεν ἀπομείνῃ πιά πόλις φαντασμάτων.

Σήμερα οἱ ἀπαιτήσεις τῆς νεώτερης ζωῆς καί, ὡς τὸ ποῦμε, ἡ ἀνατροπικὴ ἐπιρροή τῆς σύγχρονης πνευματικῆς ἀδιαφορίας ἀπειλοῦν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰ παράξενα αὐτὰ ἐρεϊκία τῶν θαμνένων λαῶν.

Ἴσως μοῦ προβάλητε ὡς ἔνστασιν τὴν εἰσβολὴν τῶν φυλῶν. Θὰ σᾶς ἀπαντήσω κατηγορηματικά ὅτι ἡ καλιόροια τῶν ἰδεῶν παραμένει καὶ ἐδῶ ὅπως ἄλλοτε καὶ παντοῦ ἄλλοῦ, ἡ μεγαλύτερη καταστροφτικὴ δύναμις τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ παρελθόντος, τὰ ὁποῖα ὅμως εἰμποροῦν πολλοῖς νὰ μᾶς κάμουν νὰ μαντεύσωμεν τὸ μέλλον. Ἄς εὐχηθῶμεν λοιπὸν ὅπως οἱ ἐλάχιστες ἀναμνήσεις πού μᾶς ἀπέμειναν μὴ ὑποστοῦν πλέον τὴν ἐπίθεσιν τῆς πλημμυρίδος αὐτῆς καὶ ὅπως πνεῦμα φωτισμένο ἀναλάβῃ νὰ προστατεύσῃ τοὺς ἀπαράμυλλους θησαυροὺς πού ἐμφανίζον τὴν πόλιν μας ὡς ὅλον κόσμημα τοῦ Μεσογειακοῦ πολιτισμοῦ.

Β'

Ὅταν ἀπὸ τὰ ἠρώματα τοῦ Πέραν στρέψωμεν τὰ βλέμματα ἐκεῖθεν τοῦ Κερα-

τείου κόλπου πρὸς τὸ πανόραμα τῆς Σταμπούλ, μᾶς συνέχει μεγάλη συγκίνησις εἰς τὸ ἀντίκρουσμα τοῦ γιγαντῶδους οἰκοδομήματος πού δεσπόζει τοῦ λόφου μετὰ τοὺς κήπους τοῦ παλαιοῦ Σεραγιοῦ. Ὁ σιερός αὐτὸς τετραγώνος ὄγκος πού τὸν σκεπάζει εὐρὺς χαμηλὸς τροῦνιλος φαίνεται ὅτι καλύπτει ἄβυσσον λαμπρότητος καὶ αἰθρίας. Ὁ κατασκευασμένος ἀπὸ γρανίτην κολοσσὸς αὐτὸς εἶναι ἡ ἀρχαία Βασιλικὴ τοῦ ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔνα ἀπὸ τὰ γηραιότερα μνημεῖα τοῦ κόσμου πού μόλις προδίδει τὰ γηρατεῖα του. Τὰ μάρμαρα τοῦ ναοῦ τῆς Θεῆας Σοφίας ἔχουν διατηρήσει τὸ ζωερὸν χροῖμα τους. Τὰ μωσαϊκά, τὰ ὁποῖα ἀπὸ κάμποσα χρόνια ἱκανὰ χέρια ἀποκαλύπτουν διαρκῶς, μεταδίδουν ἀκόμη τὴν παλῆά τους αἴγλη καὶ ἡ ὅλη κοπᾶστασις τοῦ κτιρίου ἐπιβεβαιώνει τὸν θρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον Ἄγγελος ἐπαγορευτικῶς γιὰ τὴν στερεότητα τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἡ ἱστορία εἶναι περιεργη καὶ ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὴν θυμηθῶμε: Ὅταν ἐκτίετο ὁ ναὸς σὲ κάποιο μεσημεριανὸ διάλειμμα τῆς ἐργασίας, ἀνετέθη στὸν γυῖον ἐνὸς ἐργάτη (= τοῦ πρωτομάστορα) νὰ φυλάγῃ τὰ σύνεργα. Τὴν ὥραν ἐκείνην παρουσιάσθη κάποιος ἄγνωστος, ντυμένος στολή αἰλικοῦ καὶ ἐρωτᾷ: Γιατί οἱ ἐργάτες ἔσταμάτησαν τὴν ἐργασίαν τους; Ὁ μικρὸς ἀπήνησε: Ἐπῆγαν γιὰ φαγί. — Τρέξε νὰ τοὺς φωνάξῃς, ἀπήνησαν ὁ ὄμιος με αἰλικόν. Ὅσον λείπεις, ἐγὼ θὰ φυλάξω τὸ συναργεῖον. Σοῦ τὸ δοκίζωμαι εἰς τὴν Σοφίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα κτίζεται ὁ ναὸς αὐτός. — Ὁ Ἰουστινιανὸς, ὁ ὁποῖος ἔμαθεν ἀμέσως τὸ ἐπεσῶδιον αὐτό, ὡς ἄνθρωπος ὀξυδερχῆς καὶ προβλεπτικὸς, ἀντελήφθη ὅτι συνέβαινε κάτι τὸ παράξενο καὶ θαυμαστά. Ἴσως δὲ καὶ θεία συναργη, ἀφοῦ τὸ παιδί αὐτό, στὸ ὁποῖον παρουσιάσθησαν ὅλοι οἱ αἰλικοί, δὲν ἀνεγνώρισεν ἀνάμεσα τους τὸν ἄγνωστον πού τοῦ εἶχε μιλήσει. Τότε ὁ Αὐτοκράτωρ σκέφθηκε πολὺ φρόνημα καὶ ἀπειμάκρυνε τὸν μικρὸν σὲ μιὰ παραμεθόριο ἐπαρχία γιὰ νὰ μὴ γυρίσῃ ποτὲ στὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ἔτσι ὁ Ἄγγελος Κυρίου, γιὰτὶ ὀρισμένος ἦταν Ἄγγελος, σίμφωνα μετὰ τὴν ὑπόσχεσίν του νὰ φυλάγῃ τὸ

κτίριον ἕως τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ παιδιοῦ, μὴ βλέποντάς το νὰ ἐπιστρέφῃ ἐλαγρυνεὶ ἀκόμη γιὰ τὴν στερεότητα τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Οἱ Ρῶσοι μοναχοί, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν δέκατον τρίτον καὶ δέκατον τέταρτον αἰῶνα ἐπισκέπτοντο τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἐπήγαιναν, ἐνσυνείδητα, νὰ προσκυνήσῃν τὴν πλάκα ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε σταθῆ ὁ μυστηριώδης αὐτὸς φάλακας. Ἐνας μάλιστα ἀπὸ τούτους προσκυνητὰς ἐκείνους, πρὶν βέβαια ἢ Ρωσσία καταργήσῃ τὴν ὀτομικὴν ἰδιοκτησίαν, ἐμφορούμενος ἀπὸ εὐλακτικῆς καλῆς πίστιν μᾶς διηγείται μεταξὺ ἄλλων, σὲ μιὰ ἀπὸ τῆς πολυτίμες ἀφηγήσεις του, ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, εὐρίσκειτο πηγάδι πού συγκοινωνοῦσε μὲ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἀπ' εὐθείας. Ἐνα πρῶτ' αἰώνιον ἢ φρουρὸν τῶν Ἀνακτόρων ἀνεύθυνεν ἀπὸ τὸ πηγάδι ἐκεῖνον ἕνα θαυμασίον δοχεῖον. Οἱ Ρῶσοι σύντροφοι τοῦ ἀφηγητοῦ μαζ· τὸ ἀνεγνώρισαν ἀμέσως λέγοντες ὅτι τοὺς εἶχε πέσῃ ὅταν ἐβαπτίζοντο εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν. Ὁ ἀφελὴς καλόγηρος τοῦ Νοβγορόδ προσθέτει μὲ πικρότερον τόνον ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπέσθησαν εἰς τὰ λόγια τῶν Ρώσων μοναχῶν καὶ ἀνήθησαν κατηγορηματικὰ νὰ ἀποδώσουν τὸ πολῦτιμον ἀντικείμενον εἰς τοὺς... πρῶτους κατόχους του. Ἡ Ἁγία Σοφία περιστέφεται πάντοτε ἀπὸ μεγαλεῖον καὶ μυστηρίον.

Οἱ περιηγητὰὶ πού περνοῦσαν ἀπὸ τὴν Σταμπούλ, ἀγαποῦσαν νὰ τῆς δίδουν εἰς τὰ χρονικά τῶν ταξιδιῶν των, ἀλλόκοτα ἐπίθετα πού διαπιστώνουν μὲ πόσον αἰσθημασεβασμοῦ ἐπισκέπτοντο αὐτὸν τὸν «ἐλίγειον παράδεισον», τὸ «δεύτερον στερεώμα», τὸ «ὄχημα τῶν Χερουβείμ», τὸν «Θρόνον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ», τὸ «θαῦμα τοῦ κόσμου», τὸν «ἐν τῷ κόσμῳ μεγαλύτερον μετὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον ναόν». Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία δὲν ἐκτίσθη ὅπως αἱ χιλιάδες τῶν μικρῶν ναῶν πού κατέκλιζαν τῆς συνοικίης τῆς πόλεως τοῦ Κων·στάντου. Ὁ ἄπειρος θόλος φαίνεται σὺν ἄβυσσος πού κρέματα ἀπὸ τοὺς αἰθέρας τοῦ στερεώματος. Εἰς τὰ χρησιμοποιηθέντα ὑλικά τῆς λιθοδομίας καὶ πλινθοδομίας του παρενεβλήθησαν καὶ Ἁγίων λείψανα. Ὁ λαὸς ἐπίστευεν ὅτι ὁ τροῦλλος τῆς ἔμεινε

μετέωρος ἐκ θαύματος. Ὁ δὲ ἐπισκέπτης δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἠρώσῃ πρὸς αὐτὸν τὸ βλέμμα χωρὶς νὰ νοιώσῃ ἔντονα οἴγη χαρᾶς.

Οἱ 107 κίονες πού κοσμοῦν τὸ οἰκοδόμημα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν προέρχονται ἐν μέρει ἀπὸ τὰ λείψανα ὄλων τῶν φημισμένων ναῶν τῆς γῆς. Οἱ πρασινόχρωμοι κορμοὶ πού ὑποβαστάζουν τὰς στοὰς εἶναι δῶρον τῶν ἀρχόντων τῆς Ἐφέσου καὶ προέρχονται ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος τὴν ὁποίαν εἶχε καύσει ὁ Ἡρόδοτος. Οἱ ὀκτὼ κίονες ἀπὸ πορφυρίτην πού γειτονεοῦν μὲ τοὺς πεσσούς, εἶναι λείψανα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡλίου τὸν ὁποῖον εἶχε κτίσῃ ὁ Αὐρηλιανὸς εἰς τὸ Βαλβέκ. Οἱ ναοὶ λοιπὸν τῆς Παλμύρας, τῆς Κυζίκου, τῆς Ρώμης, τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Θηβῶν, τῆς Τρωάδος, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Κινναίων κατέθεσαν τὴν συμβολὴν των καὶ ἀπέστειλαν πλουσίαν συλλογὴν χροματιστῶν μαρμάρων. Τὰ λατομεῖα κάθε γωνιάς τῆς Αὐτοκρατορίας εἰργάσθησαν πολὺ γιὰ νὰ ἀποστείλουν τὰ ὠραιότερα δείγματα πού ἀμυλλῶντο μὲ τὰ μάρμαρα τοῦ Βοσπόρου, τῆς Λακωνίας, τῆς Μαυρητανίας, τῶν Σιννάδων καὶ τῆς Πάρου. Αἱ μετώπαι, τὰ κιονόκρανα, τὰ φυλλώματα, αἱ χίμαιραι καὶ οἱ Σταυροὶ μὲ τὸν ἀπειροχαιτὸν πλοῦτον των καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων των, παρουσιάζουν τέτοιο θέαμα ἀνυποτάκτου μεγαλοπρεπείας ὥστε τὸ βλέμμα μένει κατὰπλήρωτο. Ὅταν ὅμως περῶσῃ ἡ πρώτη ἐντύπωσις τοῦ θαυμασμοῦ, τότε τὸ πνεῦμα μεταφέρεται καταναγκαστικὰ πρὸς τὸ ἔνδοξο παρελθὸν τῆς μεγάλης Βασιλικῆς, ἢ ὁποῖα θὰ παραμείνῃ ἐπὶ δέκα αἰῶνες τὸ κυριώτερον κόσμημα τῆς μυθώδους Βυζαντινῆς ἐποποιίας. Καὶ τότε, σὺν σὲ μακρὸν ὀνιμακατοπρωσιμὸν θὰ ἠμροθοῦν ἀπὸ τὴν ἀμίδα νέφη λιθωνοτοῦ, μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπλῶνεται ἡ φαντασμαγορία τῶν Συγκλητικῶν, τῶν ἀξιωματοῦχων τῶν Σχολῶν καὶ τῶν πολλῶν Ταγμάτων πού περιστοιχίζαν τὸν Αὐτοκράτορα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς σπέσῆς του. Ἀπὸ τὰ πλήθη ἀκούονται χιλιάδες φωνῆς καὶ τὰ καθιερωμένα «Κελεύσατε» καὶ «εἰς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς χρόνους» ἀντηχοῦν κάτω ἀπὸ τὸν θόλον πού εἶναι στολισμένον μὲ ἄστρα χρυσᾶ. Ἡ Αὐτοκρατορικὴ πομπὴ προχωρεῖ καὶ ὁ Μονάρχης εἰσέρχεται εἰς τὸ Μιτατό-

ριον γιὰ νὰ ἐπενδυθῆ τὸ Διυιτίδιον καὶ τὸ Τσουτσάκιον. Ἐπειτα ὁ Αὐτοκράτωρ ποὺ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ τὸ χρυσάφι καὶ τὶς πολύτιμες πέτρες, ἐξέρχεται καὶ κατευθύνεται μαζί με τὸν Πατριάρχη, πρῶτα πρὸς τὸν Σωλῆα καὶ κατόπιν ἀνεβαίνει στὸν Ἄμβωνα, ἔχοντας πάλι στὸ πλευρὸν του τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ φορεῖ τὴν καθαγιασμένη χλαμίδα ποὺ τοῦ προσφάρει τὸ προσωπικὸν τοῦ Κουβουκλίου.

Λιτανίες καὶ παρακλήσεις ὑψώνονται πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὁποῖον ἱκετεύει τὸ Βυζάντιον. Καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ μακρὰ τελετὴ, ὁ Αὐτοκράτωρ κυρτωμένος ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ Στέμματος καὶ τῶν διασήμων κατευθύνεται καὶ πάλιν πρὸς τὸ Μυτατόριον, ὅπου ἐπὶ τέλους κάθεται. Ἐκεῖ θὰ δεχθῆ τοὺς ἀξιωματούχους ποὺ γονατιστοὶ θὰ τοῦ φιλήσουν τὰ γόνατα. Οἱ Μάγιστροι, οἱ Πατριῖοι, οἱ Στρατηγοὶ οἱ Προποσπαθάριοι, ὁ Λογοθέτης τοῦ Στρατοῦ, ὁ Δομέστιχος τῶν Ἐξουβίων καὶ ἄλλοι τιτοῦχοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ, θὰ παρελάσουν ἀργὰ ἀργὰ, στολισμένοι με χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ κοσμήματα, μπροστὰ στὸν νέον Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου ποὺ ἔχει χρυσεῖν «ἐλ ἐφ Θεοῦ». Οἱ ψάλλται καὶ αἱ φατρίαι (=οἱ Δῆμοι) τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων ἐπευφημοῦν τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ ἐπιβλητικὴ τελετὴ θὰ ἐξελίσσεται ἐνῶ κάτω ἀπὸ τὰ φῶτα χιλιάδων κανδηλῶν καὶ κηροπηγίων θὰ ἀκτινοβολοῦν ἢ ἀπὸ χρυσάφι ἀγνὸ Ἁγία Τράπεζα, καὶ οἱ ἀργυρῆς πλάκες δέκα τόνων βάρους ποὺ σκεπάζουν τοὺς τοίχους τῆς Ἀψίδος καὶ τοῦ Σωλῆα. Τότε οἱ σεβάσμοι Πατριάρχαι ποὺ εἰκονίζονται στὰ μωσαϊκὰ τῶν τυμπάνων καὶ ἡ γιγαντιαία Θεοτόκος ποὺ στολίζει τὸ τυμπανὸν τῆς μεγάλης ἀψίδος φαίνονται νὰ εἰλογοῦν καὶ αὐτοὶ τὸ ὄργιον τοῦ χρυσαφιοῦ, τοῦ ἀργύρου τῶν ἕμνων καὶ τῶν φῶτων.

Ἄλλὰ τὰ φαντάσματα διαλύονται. Εὐτυχῶς. Διότι αἱ περιπλανήσεις αὐτῆς ἀνά τὸς βυζαντινοὺς αἰῆρες κινδυνεύουν νὰ μᾶς παρασύρουν μακρινὰ.

Ἄς ἀρήσωμεν λοιπὸν τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τὴν ἀνάμικτη με θρούλους καὶ καταπληκτικὰ ἐπεισόδια γιὰ νὰ φθάσωμεν στὴν ἀπέραντη Πλατεία τοῦ Αὐγουσταίου ποὺ

διαχωρίζει τὸν Μέγαν Ναὸν ἀπὸ τὸ τέμενος τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ.

Ὁ στρατηγὸς Beylié ὁ ὁποῖος μᾶς ἀπεκάλυψε τόσα ἀγνωστοὰ πράγματα γιὰ τὴ Βυζαντινὴ κατοικία μᾶς ἀφηγεῖται ὅτι τὸ Αὐγουσταῖον κατελάμβανεν ἕνα πολὺ μεγάλο τετράγωνο με διπλὴ σειρὰ ἀπὸ στοῦς στολισμένους με ἀγάλματα. Στὸ μέσον ὑπῆρχε μιὰ μεγάλη ἀψίδα: τὸ Μίλιον, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὡς ἀφετηρία ὅλων τῶν ὁδῶν ποὺ διέσχίζαν τὴν Αὐτοκρατορίαν. Τὸ κολοσσαῖον ἀγαλμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐρίππου καὶ με ρωμαϊκὴ στολὴ ἐδέσποζε τοῦ Αὐγουσταίου με τὸ ὕψος του. —Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πλευρῆς τοῦ Φόρου (= Ἀγορᾶς) αὐτοῦ καὶ κοντὰ στὸ παλάτι τῆς Χαλκίδος εἶχε κτισθῆ ἕνα Πανεπιστήμιον. Ὁ Κωδινὸς γράφει δι' αὐτὸ ὅτι ἦτο Ὁ κ π ἄ γ ω ν ο ν, με ὀκτὼ στοῦς. Κάτω ἀπὸ τὶς στοῦς του αὐτῆς ἐδίδασκαν οἱ κορυφαῖοι ὅλων τῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τοὺς ὁποῖους πολλῆς φορῆς ὁ Αὐτοκράτωρ ζητοῦσε τὰ φῶτα του. Οἱ διδάσκαλοι του διεδέχοντο ἀλλήλους ἀπὸ τοῦ 414 μέχρι οὗ 727 μ.Χ. Κατὰ τὸ δέκατον ὄμως ἔτος τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν νὰ ὑποκίψουν καὶ νὰ προσαρμοσθοῦν στὶς παρανομίες τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτοῦ τοὺς ἔκαψε μαζί με τὸ κτίριον.

Σὲ μιὰ γωνίᾳ τοῦ Αὐγουσταίου ἐκεῖ ποὺ ὑψώνετο ἄλλοτε ἡ ἔδρα τῆς Βυζαντινῆς Γερουσίας (= Συγκλήτου) προβάλλει σήμερα ἡ Κορήνη τοῦ Σουλτάν Ἀμέτ, τὸ κομποτέγχημα αὐτὸ τῆς Τουρκικῆς ἀρχιτεκτονικῆς με τὸ ὁποῖον γενναϊόδωρος Σουλτάνος ἐκόσμησε τὸ μέτωπον τῆς Σταμποῦλ, σὲ κάποια στιγμήν ἔρωτος, ὅπως ἀναφέρει ἕνας ταξειδιωτῆς ποὺ ἀγαποῦσε φαίνεται νὰ κάμνη ποιῆσι. Τέσσαρες στρογγυλοὶ πυργίσκοι, τέσσαρα μικρὰ κίβωκια, τέσσαρες ἐλαφροὶ θόλοι ποὺ καταλήγουν σὲ ἰσάριθμα ἐπίχρυσα βέλη. Ὅλα αὐτὰ στολισμένα με λεπτὰ κεντήματα, με κομψὲς κόγχες, ἐπάνω σὲ γαλανὸ φόντο με πολύχρομα μωσαϊκὰ καὶ μελετημένα κοσμήματα ἀποπνέουν λεπτότητα καὶ χάριν, καὶ ἐκφράζουν τὴν καλαισθησίαν ἐκείνου ποὺ τὰ ἐνέπνευσε. Ἡ Κορήνη αὕτη εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ θαυμάσια τῆς Σταμποῦλ καὶ μνημεῖον καθαρῶς τουρ-

κικῆς τέχνης. Ἦταν ἡ βρούσι πὺξ ξεδιφοῦσε μὲ τὸ ἀσπείρευτο καὶ γάργαρο νερό της ἐκείνους πὺξ περνοῦσαν τὴν «Ἀὐτοκρατορικὴν Πύλην». Ἡ Πύλη αὐτὴ ὀδηγεῖ στὸν περιβόλον τῶν Ἀνακτόρων τῶν «Πατρσάχ» καὶ ἀνακαλεῖ τὴν ἱστορίαν πέντε αἰῶνων γεμάτων ἀπὸ κατακτήσεις καὶ ἀποτυχίες. Ἱστορία ἡ ὁποία ἄρχισε μὲ τὰς μανιώδεις ἐπιθέσεις τῶν Γενιτσάρων κατὰ τοῦ μοιραίου οἰκιστοῦ πὺξ εἶχε προκαλέσῃ τὸ γιγαντιαῖο πυροβόλον τοῦ Οὐρβανοῦ καὶ μὲ τὴν κατόλην τῆς Κερζόπορτας ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ὁσμάν. Ἡ ἀνάμνησις αὐτὴ μᾶς φέρει μπροστὰ στὰ τεῖχη τοῦ Θεοδοσίου καὶ τοῦ Ἡρακλείου, τὰ ὁποῖα μόνον τῶν συνοψίζουσι ἔνδεκα αἰῶνων διάφανη ἐποποιία, μεστὴ ἀπὸ δόξης καὶ δυστυχίας, ἀπὸ ζωῆς ἔντονης, ἀνηκούστου μεγαλείου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σελίδες αἱματηρῆς καὶ τραγῶδεις πὺξ προκαλοῦν ῥίγη καὶ τρόμο.

Τεῖχη ἐτοιμόροπα, βράχοι ἐπίμονοι, πύργοι ἀκατάλυτοι, ὑπάρχουσι μᾶλλον ἡμερῶν δόξης καὶ λαμπρότητος Βασιλέων ὅπως ὁ Θεοδόσιος, ἡ Πουλχερία, ὁ Βασίλειος, ὁ Φωκᾶς, Λεκαπηνός, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ Παλαιολόγοι. Παραμένουν ὄρθια γιὰ νὰ διακηρύττουσι στὸν κόσμον ὅτι ἡ Βυζαντινὴ τέχνη εἶναι ἀθάνατη.

Τεῖχη γραμμικά, ἀπαράμιλλα, ἡλικίας δέκα πέντε αἰῶνων ξετυλίγουσι στὰ βλέμματά μας τὴν μεγαλειώδη ταινίαν τῶν ἐπικῶν ἀγώνων πὺξ διεξήχθησαν μπροστὰ τους. Κάμνουσι νὰ ἤχοῦν στὰ αὐτιά μας οἱ κρότοι τῶν καταπελτῶν πὺξ τὰ ἐπλήτταν θανάσιμα καὶ τῶν βαρβάρων λιθοβόλων πὺξ ἔφθαναν ἀπὸ ὅλες τῆς γωνίας τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Ἀσίας γιὰ νὰ οἰκιστοποιηθοῦν τοὺς θησαυροὺς τῶν Κυρίων των. Εἶναι περισσότερο εὐγλωττα ἀπὸ ὅλα τὰ ἱστορικὰ δοκίμια. Εἶναι μιὰ γιγαντιαία κοσμηματοθήκη ἡ ὁποία περιβάλλει τὴν θεοφροσύνη Πόλιν, τὴν Ἐπαύλοφον, ἡ κοσμηματοθήκη πὺξ προστατεῖει τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, τὸ Φετχέ, τὰ μεγάλα Ἀνάκτορα, μὲ τοὺς ἀνεκτίμητους θησαυροὺς, τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου καὶ ἀπειρα ἄλλα φημισμένα λείψανα πὺξ ἐποφθαλμία ἡ τότε βάρβαρη Δύσι. Προτύγρια Θεοδοσίου καὶ Ἡρακλείου κρύβουσι ἀκόμα τὸ περιλά-

λητο Καχοιὲ τοῦ ὁποίου ἡ ἠγὼ τῶν ἐρειπομένων τοίχων καὶ τῶν γηρασμένων ἀψίδων πὺξ ξεδώριασαν ἀπὸ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων, διαταράσσει τῆς ὄρες. Πότε ψιθυρίζει τὴν ἐποποιία τῶν φυλῶν, τοὺς θριάμβους καὶ τῆς δόξης καὶ πότε τὰ ἀτυχήματα καὶ τῆς ἀνεπανόρθωτες πτώσεις. Ἄλλοτε πάλιν ἀναδίδει ἤχους χρομαπικῶν πὺξ ὑπενθυμίζουσι λυγμοὺς καὶ φωνὰς ἀπελιπόμενες. Ἐπέρχεται ἔπειτα ἡ βαθεῖα σιγαλιά... Ὅλα σκοπαινὺν τότε στὴν ἀνατολίτικη νύχτα πὺξ ἀπλώνει τὸν ἀνάγγιχτο καὶ ἀσφινον πέπλον τῆς μέσα στὴ γαλήνη καὶ στὴ δροσιά. Τὸ πνεῦμα γοητευμένο ἀπὸ τόσο διάφανο μεγαλεῖο πὺξ ἔσβυσε πὰ ἀφήνει τὴ φαντασία νὰ χαθῆ σὲ ὄνειροπολήματα.

Μέσα ἀπὸ τοὺς ορατισμένους νόρθηρες νομίζει κανεὶς πὺξ ἀντηχοῦν ψαλμοδίες οὐθμικῆς ἀπὸ βαθεῖες φωνὰς καλοῦσθων καὶ ἡγουμένων πὺξ ἔφθαναν ἄλλοτε ἐδῶ γιὰ νὰ ζητήσουσι τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς των. Φευγαλέες σκιὰς ἀσκητῶν, κυρτωμένες ἀπὸ τὰ γηρατεῖα καὶ τὴ νηστεία, πὺξ ζοῦσαν μακρὰ ἀπὸ τῆς ραδιοσυγίας, τὸν φθόνον καὶ τὸ ὄνειδος τῆς σάρκας προχωροῦν αὐτὲς κατὰ μῆκος τῶν ἁγιασμένων τοίχων. Τότε ἀνοῦσια παρασφίεται κανεὶς μέσα στὴ δίνη τῶν χρόνων. Ξυτὰ τὸ πνεῦμα καὶ ἄπληστο θέλει νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ὄραιο. Τὸ ἀναζητᾶει σὲ ὅλες αὐτοῦ τῆς μορφῆς. Ἀνυλαμβάνεται τὴν ἁρμονία τοῦ ὄνειρου καὶ τῆς πραγματικότητος. Καὶ τότε βλέπει μέσα ἀπὸ τοὺς μακρυνοὺς ὄριζοντες πὺξ τοὺς φλογίζει ἡ φαντασία νὰ ξεπροβάλλῃ ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τῆς Χωρας τῶν Ζωντων. Τὸ «Καχοιὲ», μὲ τοὺς πλουμισμένους θόλους του καὶ κατανοεὶ πὺξ μερικοὶ λίθοι διακονίζουσι τόσο μεγαλεῖο. Ἡ ὄψις συγκινεῖ καὶ καταπλήσσει, γιὰτὶ ἐπάνω του ἔχει τὴν ἀνεξίτηλη σφραγίδα τῆς βυζαντινῆς χλιδῆς καὶ μεγαλοπρεπειας.

Δώδεκα αἰῶνες μᾶς χωρίζουσι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πὰ γιὰ πρώτη φορὰ ἡ γνωστὴ ἀπὸ τότε ἀμμοκονία συνήρμοσε τὰς πλίνθους τοῦ φημισμένου αὐτοῦ μοναστηριοῦ γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Μετοχίτης ἐξεδαπάνησεν ὅλην του τὴν τέχνην καὶ ὅλην του τὴν περιουσία. Ἐκτοτε ἡ φύσις μὲ τὰ ἀδυσώπητα στοιχεῖα της καὶ ἡ φθορὰ τῶν αἰῶνων ἀπετε-

λείωσαν με κυνισμόν τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Σάν εὐγλωττοὶ μάρτυρες οἱ σειρὲς τῶν πλίνθων ἐναλλασσόμενες μετὰ τῆς σειρῆς τῶν λίθων ἀποκαλύπτουν τὴν μαεστροίαν τῶν ἐκτελεσθῶν πού ἦσαν πιστοὶ καὶ στοχαστικοὶ συνεργάτες τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Θεοδώρου Μετοχίτη. Ἡ δεξιοτεχνία τους αὐτὴ συνέβαλεν εἰς τὸ νὰ ἐξωραϊζοῖται ἀκόμη περισσότερο τὸ ἥδη περιφημον αὐτὸ κομφοτένημα τῆς Μαρίας Δούκα, τῆς διανοουμένης αὐτῆς χορηγήτριας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀλέξη Κομνηνοῦ.

Οἱ τοῖχοι φορτωμένοι ἀπὸ ὑπολείμματα θαυμασίων τοιχογραφιῶν «ἐφ' ὕγρασις» καὶ ἀπὸ πολίχρωμα μωσαϊκά, στὰ ὁποῖα τὸ χρυσαφί, οἱ ἀμέθυστοι καὶ ὁ γαγάτης σμίγουν μετὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ρομπινιῶν καὶ τῶν σμαραγδίνων προὐκάλεσαν τὸν θαυμασμόν τῶν Ντίλ, τῶν Κοντακόφ καὶ τῶν Σμιθ. Οἱ μυριάδες αὐτῆς τῶν πολυτίμων πετραδιῶν καὶ τὰ μικροσκοπικὰ κρύσταλλα τὰ τόσον περίτεχνα χρωματισμένα καὶ ἐντοιχισμένα, ἀναδεικνύουν τὸ Καχριεὸ ὡς τὸ πῶ χαρακτηριστικὸ μνημεῖο τοῦ δεκάτου τετάρτου βυζαντινοῦ αἰῶνος καὶ ὡς τὸ τρανώτερον ὑπόδειγμα τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Παλαιολόγων, τῆς τελευταίας ἀναλαμπῆς καὶ δρασσεως ἐνὸς ὑπερόχου χιλιόχρονου πολιτισμοῦ.

Στὸ Καχριεὸ οἱ εἰκόνες δὲν ἔχουν τύπον αὐστηρὸν καὶ ἀπρηχαιωμένον. Μία εὐφυῆς καινοτομία ἀπηλειούθησε τὴν τέχνην ἀπὸ τὴν ἀκνησία. Σειρὰ ἀπὸ σκηνῆς τῆς ἱερᾶς Γραφῆς σχηματίζουσιν τῆς θαυμάσιες σελίδες μέσα στίς ὁποῖες ξαναζεῖ σὲ ὅλη τῆς τὴν αἴγλη ἢ βαθειὰ φιλοσοφία τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ ἔργατες τοῦ Μετοχίτη μποροῦν νὰ καταταχθοῦν μεταξὺ τῶν πραγματικῶν προδρογῶν τῆς Ἀναγεννήσεως. Διέψευσαν τοὺς κριτικούς πού ἰσχυρίζοντο ὅτι ἡ βυζαντινὴ τέχνη προσηλίδεν ἀπὸ τὸ ἔσχατον γῆρας τῆς Ρωμαϊκῆς. Ἐπέτρεψαν εἰς τὴν τέχνην αὐτὴν, ἡ ὁποία ἕως τότε εἶχε μείνῃ ἀκαμπτη καὶ κάπως ξηρά, νὰ ἐκφράσῃ τὴ ζωὴ, νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐλαφρότητα στὰς πρῶσεις καὶ τὴν φυσικότητα στὰ καταπρόσωπα τοιαύτων εἰκόνων. Ἡ ἐργασία των ἐρησιέμευσεν ὡς μεταβατικὴ περίοδος μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης, ἐπέθεσε δὲ τὸν τελειωτικὸν

τῆς χαρακῆρα ἐπὶ τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀσκήσει τὸ Βυζάντιον κατὰ τὴν περίοδον τῶν νέων χρόνων. Σήμερον τὸ Καχριεὸ μέσα εἰς τὴν μόνωσιν πού τὸ ἔχει βυθίσῃ ἢ λήθῃ φαίνεται νὰ ἀπορῆ γιὰ τὴν ἡσυχία πού βασιλεύει στὴν παλιὰ αὐτὴ συνοικία τῶν Βλαχερνῶν τῆς ὁποίας δεσπόζει.

Πόσες γενεὲς Ἀυτοκρατόρων καὶ Βασιλευσῶν ἔσθυσαν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς τοίχους τῶν Παλατιῶν τῆς περιούχης αὐτῆς, ἡ ὁποία γιὰ πολλὸν καιρὸν ἐνομίζετο ὅτι ἦτο τὸ Ἐβδομον, ἐνῶ αὐτὸ ὅπως εἶχε ἐξακριβωθῆ εὐρίσκετο στὸ σημερινὸν Μακροχώρι. Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν τὰ Ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν μετὰ θαυμασμόν.

Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ Robert de Clari Χρονογράφος τῆς Σταυροφορίας τοῦ 1204 ἡ ὁποία κατέστρεψε τὴν Κωνσταντινούπολιν, μᾶς λέγει ὅτι ἀδυνατεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ τοὺς θησαυροὺς καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν Ἀνακτόρων τῶν Βλαχερνῶν, φαίνεται δὲ κατάπληκτος μπροστὰ σὲ τέτοια ἀμύθητα πλοῦτη πού ἔβλεπε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του, γιὰτὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι στὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰῶνος ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη οὔτε ἐφάνταζετο κἀν σὲ ποιά ἕψη εἶχε φθάσει ὁ πολιτισμὸς στὴν ἀνατολικήν.

Τὰ Παλάτια αὐτὰ πού προκαλοῦσαν τὸν θαυμασμόν τῶν Φράγκων ἦσαν περιπρηγνυσιμένα ἀπὸ πολλοὺς ναοὺς καὶ παρεκκλήσια ἀκριερωμένα κατὰ τὸ πλεῖστον στὴν Παναγία.

Κοντὰ στὴ φημισμένη Κερκόπορτα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἰσόδουσαν κατὰ τὸ 1453 στὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ πρῶτοι Γενίτσαροι ὑπῆρχε μίᾳ ἐκκλησίᾳ: ἡ Παναγία ἢ Χαντζεριώτισσα. Δυστυχῶς ὅμως τίποτε δὲν ἀπομένει ἀπὸ τὴν παλαιὰν αὐτὴν λαμπρότητα, πού πέρασε πᾶ στὴν ἱστορία παρὰ μόνον ὁ σκελετὸς τοῦ Ἀνακτόρου τοῦ Κωνσταντινοῦ, τὸ Τεκφεὺρ Σεράγι καὶ τὸ Ἀγίασμα τῆς ἐκκλησίας τῶν Βλαχερνῶν, πού μᾶς θυμίζει τὴν καταπρόσωπον τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀβάρων οἱ ὁποῖοι μαζί με τοὺς συμμάχους των Σλαῖους εἶχαν πολιορκήσει τὴν Πόλιν ἐπὶ Ἡρακλείου. Ἡ μεγαλειώδης αὐτὴ

νίκη αποδίδεται εἰς θαῦμα τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔκτοτε ἀφιερῶθη ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος μετὰ τὸ ἐπινίκιον: «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια...», πού ψάλλεται ὁκτώμα καὶ σήμερα.

Ἀπὸ τὰ θαλάσσια τεῖχη πού ὑψώνοντο κατὰ μῆκος τοῦ Κερατείου δὲν μένουσιν παρὰ ἐλάχιστα λείψανα. Μερικοὶ Πύργοι παραμένουν ἀκόμη στὸ Φανάρι, τὸ ὁποῖον ἀπέβη ἀπὸ τριῶν καὶ ἡμίσεως αἰῶνων τὸ καταφύγιον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Αὕτῃ ἡ γωνία πού ἔκειτο ἄλλοτε ἀνάμεσα σὲ διπλὴ σειρὰ ὀχυρωμένων τειχῶν θεωρεῖται ὡς λίκνον τῆς γενεᾶς τῶν Μεγάλων Δραγομάνων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, τῶν Ὀσποδάρων καὶ τῶν Ποστελνίκων, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνησαν τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Μολδαβίαν ἀπὸ τῶν μεγάλων Αὐθεντῶν τοῦ Γένους. Ἡ γωνία αὕτῃ ἦτο ἐπὶ πλέον ἡ συνοικία τῶν μεγάλων ἀξιοματουύχων πού ἐλάμπρυναν τὴν ἱστορίαν τοῦ Πατριαρχείου ἄλλοτε μὲν μετὰ τὴν λεπτότητα μιᾶς θαυμαστῆς διπλωματίας καὶ ἄλλοτε μετὰ πολιτικὴν χειροαφετημένην ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς τῆς συνευδήσεως. Τὸ Φανάρι ἀπομένει πάντοτε γιὰ τὴν ὁμογενῆ Ὁρθοδοξίαν τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ διαφυλάξῃ ζηλότυπα τὴν κληρονομίαν τῶν προαιώνιων παραδόσεων πού ἐκκληροδότησε στὶς σύγχρονες γενεές ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς. Κάθε φορὰ πού μιὰ πέννα θὰ προσπαθῆσῃ νὰ διαγράψῃ τὴν ζωὴν τῆς Ρωμηοσύνης στὴν Πόλιν στὸ Φανάρι θὰ ἀναζητήσῃ πάντοτε τὴν ἔμπνευσι. Καὶ κάθε φορὰ αἱ ἀποχρώσεις πού δαυεῖζεται θὰ προβάλλουν μετὰ καταπληκτικὸν ρεαλισμὸν. Ποῖος δὲν ἐδιάβασε τίς ἀπολαυστικὰς σελίδας τοῦ Νικολάου Βασιλειάδη ὁ ὁποῖος τόσο παραστατικὰ ἔχει περιγράψει τὴν Κωνσταντινούπολι; Τὸ Φανάρι ὅμως εἶναι ἐκεῖνο πού τοῦ ἔδωκε τίς πύδ ζωηρὰς σκιαγραφίας. Τὸ περιγράφει μετὰ πόνο καὶ μετὰ ἀγάπη: «Τὸ μεγάλο κάστρο, μᾶς λέγει, χωρίζει τὸ Φανάρι μέσα καὶ ἔξω. Εἶναι Διπλοφάναρο. Μόλις σκοτεινιάξῃ ἡ μεγάλη πόρτα ἔκλεινε καὶ ἡ συγκοινωνία ἔξω καὶ μέσα ἔπαυε. Ὁ φρουρὸς Γενίτσαρος ἔπαιρνε δεκάρα καὶ ἀνοίγε τὴν πόρτα. Ἐξαιρέσεις ἐγίνετο μόνον τὸ Πάσχα. Τρεῖς μέρες καὶ πρεῖς νύχτες εἶχε

τότε τὸ Φανάρι πανηγύρι. Ὁ Πατριάρχης ἐπλήρωσε γι' αὐτὸ εἰδικὴν ἄδεια. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐχώρευαν στὴν Πόλιν τοῦ Πατριαρχείου. Ἐχώρευαν ἐπίσης καὶ οἱ καλόγηροι στὸ Σιναϊτικὸ Μετόχι ἀπὸ ἔθιμο Βυζαντινὸ, ὅπως ἐχώρευαν οἱ κληρικοὶ στὴν ἑορτὴν τῶν Ἁγίων Νοταρίων». Τὸν ἀληθινὸν συγγραφέα τοῦ Φαναρίου δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν μόνον τὰ μεγάλα γεγονότα. Μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ Φανάρι κάτω ἀπὸ τὸ δικὸ του φῶς. Τὸν ἐνδιαφέρει ἡ ζωὴ τῆς γειτονιάς, οἱ καυγάδες, ἡ μουσικὰ, τὸ σίδερο, τὸ τριαντάφυλλο γλυκὸ καὶ πρὸ παντὸς τὰ καμώματα τῆς περιφημῆς κεράτσας, τὸ προικοκαλλεσμά της ἀκόμη. Εὗρηκε κάπου ἓνα χειρόγραφο πού θυμίζει Πατριάρχον. Εἶναι ἓνα Προικοσύμφωνο καὶ μᾶς τὸ παραθέτει ὁλόκληρο:

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἀμήν.
 » Ἡ Κυρὰ—Δομνίκα τοῦ μακαρίτου Σι—
 » ὄρ Γεωργιάκη χήρα δίδοντας τὴ μονα—
 » χοκόρη τῆς Ραλλοῦ νύφη καὶ εἰς στέ—
 » φανον ὅπως διατάζουν εἰ Γεραραί, οἱ
 » Ἁγιοὶ Πατέρες καὶ οἱ Ἁγιοὶ Πάντες
 » τῆς ἁγίας Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου ἡ—
 » μῶν Εκκλησίας διδὲι πρῶτα τὴν εὐχὴν
 » τῆς. Γένοιτο.
 » Καὶ ἀπὸ ὅσα ἐλέησε ὁ Θεὸς μετὰ
 » νὰ ὀνομάζονται βιδε καὶ περιουσία ἐ—
 » πὶ τῆς γῆς, δίδει ἡ Κυρὰ—Δομνίκα μί—
 » αν εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου μετὰ
 » ὀσημένιο κεφάλι καὶ χέρια. Καὶ ἓναν
 » Ἁγιον Ἐλευθέριον ἐπάνω εἰς ἀγκυράδα.
 » Δίδει τοῦ γαμβροῦ, ἔστοντας νὰ εἶναι
 » συνήθεια μοξαλίκι, ἦγγον ἄλλαξιὰ με—
 » ταξωτὴ καὶ βρακοξῶνα κεντημένη ἀπὸ
 » σύμμα, ὅπως καὶ μία οὐκούγια γιὰ τὴ
 » νύχτα. Δίδει καὶ τῆς πολυγασημένης
 » νύφης, ἀπὸ ρούχα τῆς νύχτας ἄσπρα,
 » δουξίνα μισὴ καὶ ἓνα σποῶμα μετὰ δύο
 » παπλωμάτα. Δίδει ἓνα τόπιον ἄσπρο
 » πανὶ τῆς Ἰγγλιτερας διὰ τὸ καλοφί—
 » ζικο πού μετὰ τὸ καλὸ θὰ ἔλθῃ καὶ ἓνα
 » ἀμελέτητο μετὰ δύο χερουίλια. Δί—
 » δει ἓνα σάμι φερμασίσι καὶ ἓνα μοξα—
 » τζάρι. Δίδει ἓνα μαλαματένιο χαρχαλί.
 » Δίδει μιὰ γούνα σαμουῖρι, δῶρο τοῦ πο—
 » τέ καμμάλλη τῆς ἐκκλησίας καὶ θεοῦ
 » μας Τζελεπῆ Νικολάκη. Δίδει ἓνα πο—

» λύττω τζάρι τῆς Περσίας με κρόσια
 » ποῦ ἦταν δῶρο τοῦ ἄρχοντος αὐθέντου
 » τῆς Βλαχίας, — Θεὸς συγχωρέσει τον-,
 » ἐκ τῆς φαιελίας μας. Καὶ τέλος δίδει
 » ὅλες τίς εὐχὲς τῶν Ἁγίων Πατέρων
 » τῆς πίστεως νὰ εἶναι εἰς τὸ δοπίτιον
 » τῆς νύκνης, ὅπως καὶ καθῶς προστά-
 » ζουν οἱ νόμοι καὶ οἱ Προφῆται.

» Ὑπογράφουμι: ἡ ταπεινὴ δοῦλη τοῦ
 » Θεοῦ Δομνὴ. Καὶ ἐπιχωρῶ ἐγὼ
 » ὁ γραμματεὺς καὶ προϊσταμένος τῆς
 » ἐκκλησίας Πάτερ Ἀραβίας».

Καὶ τώρα ἄς ἀφήσωμε τὸ Διπλοφάναρο καὶ τὸ Φανάρι καὶ ἄς ἀκολουθήσωμεν τὸν δρόμον ποῦ θὰ μᾶς φέρῃ ἐμπρὸς εἰς τὴν περίφημη βυζαντινὴ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας ποῦ μετωνομάσθη εἰς Γκιουλ Τζαμί, ἴσως γιατί ὅταν οἱ Γενίτσαροι τοῦ Σουλτάνου Φατήχ εἰσέβαλλον εἰς τὸ ἔσωτε- ρικὸν τῆς πόλεως τὴν ἤραν κατάφορτη ἀπὸ ὠραιότατα ὀνοιζιάτικα τριαντάφυλλα ποῦ τὴν ἐσπάλιζαν πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης τῆς. Διότι ἡ μεγαλομάστis ἐῶρταξεν ἀκρι- βῶς τὴν 26 Μαΐου. Δυτικώτερα πρὸς τὸν ἀνήφορον θὰ συναντήσωμεν τὴν μοναδι- κὴν ἐπίσης καὶ τροιλλωτὴν βυζαντινὴν ἐκ- κλησίαν τῆς Παναγίας Μουχλιώτισσας. Καὶ παρῆκει τὰ κομψότερα τεμένη καὶ τοὺς πρὸ ὠραίους τουρμπέδες ὅπου θὰ θιαμιάσωμεν τὸ δαμόνιον τάλαντον καὶ τὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ ἀθανάτου Σινάν. Τὸ Σελμιέ, τὸ Φατήχ, τὸ Σουλεϊμανιέ λογχί- ζουν τὸν ἀθρανὸν με τοὺς αἰχμηροὺς δε- λιοκοὺς των καὶ ξεχωρίζουν διὰ τὴν ἐλα- φρότητα τοῦ σχήματος καὶ τὴν σοβαρό- τητα τῶν γραμμῶν των. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀντάξια ἀδελφία τοῦ ἐπιβλητικοῦ τεμένου τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ, τὸ ὁποῖον με τὸν μεγαλοπρεπεῖ ὄγκον του καὶ τοὺς ἑξ μνα- ρέδες του δεσπόζει τῆς ἀπέραντης πλα- τείας τοῦ Ἰπποδρόμου, ποῦ ἦτο ἄλλοτε ἡ παλλομένη καρδιά τῆς ζωῆς τῆς πρωτευούσης τῶν Βασιλέων.

Μὴ φαντασθῆτε ὅμως ὅτι οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἰπποδρόμου ὑπῆρξαν ἐπιπόνησις τοῦ Κωνσταντινίου ἢ κάποιου ἄλλου ἀπὸ τοὺς προκατόχους του. Φαίνεται ὅτι ὁ πρῶτος Ἰππόδρομος στήν ἀρχαιότητα ἐκτίσθη ἀ- πὸ τὴν μάγισσαν Κίρκην, ὅτι ὁ μυθικὸς ἰ- δρυτὴς τῆς Ρώμης Ρωμύλος ἔδωκεν εἰς τὰς φατρίαις (= τοὺς Δήμους ὅπως ἐλέγ-

χοντο εἰς τὸ Βυζάντιον) τὰ ἐκ παραδόσεως χρώματα καὶ ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Πελοπον- νήσου Οἰνόμαος ἔκαμε νὰ τρέξῃ τὸ πρῶ- τον τέθριππον. Τὰ χρώματα τῶν τεσσά- ρων φατριῶν ἀντιπροσώπευαν τὸ καθένα ἀντιστοίχως τὴν γῆν (πράσινον), τὴν θά- λασσαν (βένετον), τὸν οὐρανὸν (λευκὸν) καὶ τὸ πῦρ (ρούσιο). Οἱ ἀρματοδρομίαις ἐ- συμβόλιζαν τὴν ἀρματοδρομίαν τοῦ Ἡλί- ου. Τὸ Βυζάντιον τὸ ὁποῖον διεδέχθη τὴν πόλιν τῶν Καισάρων δὲν ἦτο φυσικὰ δυ- νατὸν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ἓνα πάθος τόσον βαθεῖα ριζωμένο στὶς συνήθειαις τοῦ πλῆ- θους. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκπληρωσώμεθα ὅταν διαπιστώνομεν ὅτι γιὰ τὴν τάξιν τῶν πληθειῶν τοῦ Βυζατίου ἡ πῖδ σημαντικὴ τελετὴ μετὰ τὴν στέφιν τῶν Βασιλέων ἦτο ἡ τελετὴ τῆς ἐκλογῆς τοῦ χρώματος ποῦ θὰ ἐξέλεγεν ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὴν πρώτην του εἴσοδον εἰς τὸν Ἰππόδρομον. Ἡ προ- τίμησις του αὐτὴ θὰ ἔκρινε τὰ πεπωμένα τῆς βασιλείας του καὶ ἀποτελοῦσε ἀσφα- λῶς τὴν πρώτην πολιτικὴν πράξιν τοῦ Αὐ- τοκράτορος. Στὸν Ἰππόδρομον δὲν ἔβλεπε κανεὶς μόνον ἀρματοδρομίαις, ἀλλὰ καὶ ση- γνὲς κνηγίου ἀντιλόπης καὶ δορκάδος; Κά- ποτε δὲ καὶ ὀνομαστὰ στασιαστικὰ κινήμα- τα, ὅπως ἡ Στάσις τοῦ Νίκα ἐπὶ Ἰουστι- νιανοῦ ποῦ ἔστρωσε με 30.000 πτώματα ὀ- λόκληρον τὸν Ἰππόδρομον ἀπὸ τῶν κερ- κίδων μέχρι τοῦ στίβου. Στὸν τόπον αὐ- τῶν ποῦ ἦτο ἀπυροκίμενος στὴ χάσᾶ τὰ Δικαστήρια ἐξέδιδαν ἀποφάσεις ποῦ ἐξετε- λοῦντο ἐπὶ τόπου ὅπὸ τοὺς δημίους. Πολ- λὲς φορὲς ἡ αἷμος τῆς Σπίνας ἐβάφετο ἀ- πὸ κομιμένα αὐτῶν καὶ μύτες. Κατὰ τὴν ἐ- ποχὴν τῶν εἰρῶδων τῆς Εἰκονομαχίας Πα- τριάρχαι ποῦ ἀνῆραν εἰς τὸ ἀρχαῖον δόγ- μα ἐβασανίσθησαν καὶ περιήχθησαν εἰς τὸν Ἰππόδρομον καθισμένοι ἀνάστροφα ἐ- πὶ ὄνων ἐκτεθειμένοι εἰς τοὺς χλευασμοὺς τοῦ ὄχλου.

Ἀπὸ ἀρχαίους εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς καὶ ἀπὸ ἀρχαίαις Χριστιανικῆς ἐκκλησίαις καθὼς καὶ ἀπὸ δημόσιαις πλατεῖαις εἶχαν με- ταφερθῆ ἀπειροὶ θησαυροὶ γιὰ νὰ στολί- σουν τὴν Σπίναν τοῦ Ἰπποδρόμου με σε- βαστὰ ἐγκλίματα καὶ ἱερὰ Παλλᾶδια: Οἱ τέσσαρες χάλκινιοι ἵπποι ποῦ κοσμοῦν σή- μερον τὴν μεγάλην εἴσοδον τοῦ Ἁγίου Μάρκου στήν Βενετιάν εὐρίσκοντο πρότε-

ρον εἰς τὸν Ἰπποδρόμον. Στὸ Μουσεῖον αὐτὸ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνάμεσα ἀπὸ χίλια ἄλλα μνημεῖα, κάθε ἓνα τῶν ὁποίων κατεῖχε τὴν ἰδιαιτερὴν του ἱστορίαν θὰ ἐχρηιάζετο ὁλόκληρο βιβλίον γιὰ νὰ περιγράψῃ κανεὶς μίαν ἑορτὴν τοῦ Ἰπποδρόμου. Ὅταν ὁ αὐτοκρατορικὸς κήρυκας διέτασσε νὰ κρεμασθῇ τὸ βῆλον ἐπάνω ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸν θεωρεῖον, τότε ξεσποῦσαν οἱ πρῶτες ἐπευφημίαι τοῦ πλήθους ποὺ ἔσπευδε νὰ καταλάβῃ τὸν στίβον γιὰ νὰ διανυκτερεύσῃ πρὸς ἐξασφάλισιν καλῆς θέσεως διὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐπαύριον.

Οἱ θεαταὶ ποὺ προήρχοντο ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Αὐτοκρατορίας ἦσαν ἓνα συνονθύλευμα φυλῶν, εἰς τὸ ὅποιον Σλαῦοι, Τούρκοι, Ἀραβεῖς, Τάταροι, Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι εὐρίσκοντο ἀνακατεμένοι μετὰ τοὺς πολίτας, τοὺς χωρικοὺς καὶ ὀρεσιβίους τῆς Ῥοδότης καὶ τοὺς πειρατὰς τοῦ Ἀρχιπελάγους. Σὲ ξεχωριστοὺς χώρους ἐστέκοντο οἱ Πρόεδροι τῶν βαρβάρων τῆς Δίσεως ἢ Χαροῦν ἢ Ῥασσῆδ, οἱ προνομιοῦχοι ξένοι ἔμποροι, οἱ Οὐγγροὶ, οἱ Βάραγγοι, οἱ Βούλγαροι, μετὰ τὰ μεγάλα μουσουλμάνοι, οἱ Σύροι, οἱ Χάζαροι καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοὺς ὁποίους τὸ Βυζάντιον ἐθεώρει σὰν διακεκριμένους ξένους του.

Ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τὸ Στέμμα καὶ τὸ Σκήπτρον ἔκαμνε πρὸς τὸ πλῆθος τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ κρατῶντας ἓνα κράσπεδο τοῦ μανδύα του. Ἀπὸ τὸ θεωρεῖον του ἔδιδε τὸ σύνθημα πρὸς ἐκκίνησιν τῶν τεσσάρων πρώτων ἀρμάτων ποὺ ἔφεραν τὰ χρώματα τῶν τεσσάρων πατριῶν. Ἐκατὸν χιλιάδες στήθι παρικολοῦθον μετὰ ἀγωνίαν τῆς ἀμαρτοδομίας καὶ ἐνεθάρθουν μετὰ τὴν ἐπευφημίαν τῶν ἡμίονων οἱ ὁποῖοι ἐστέκοντο ὄρθιοι ἐπάνω εἰς τὴν εὐθραυστὴ κόγχην ποὺ τὴν ἔσουραν ταχύτατα ἄλογα. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν νικητῶν τὸ πλῆθος διεσκέδαζε μετὰ ἀκροβατικὰ γυμνάσματα, μετὰ παντομιμικὰ παραστάσεις καὶ μετὰ δυσχερεῖς σχινοβασιεῖς.

Ἡ λαμπρὴ ὅμως ἱστορία τοῦ Ἰπποδρόμου ἐκολούθησε καὶ αὐτὴ τὴν λαμπρότητα τῆς Αὐτοκρατορίας. Περιφρονηθεὶς ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους, καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας εὐθὺς μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Λατινικῆς Αὐτοκρατορίας ὁ

Ἰπποδρόμος παύει πιά νὰ εἶναι γιὰ τοὺς Βυζαντινοὺς τόπος διασκεδάσεων καὶ ἀνταγωνισμῶν. Ὅταν σήμερον ἐπισκεπτόμεθα τὸ "Ατ—Μεῖδάν", πατοῦμεν ἐπάνω εἰς ἔδαφος τὸ ὁποῖον καλύπτει ἀριστουργήματα ποῦ ἴσως νὰ τὰ ἔχουν λαξεύσει Φειδίαι καὶ Λύσιπποι.

Ἡ κιοιγγή Σιμιοιόδοσιον, οἱ οἱ οἱ, ἀπὸ τὰ παραπλεύρωσ τοῦ εὐρισκόμενα τότε Ἀνάκτορα δὲν μένει παρὰ μία μόνον ἀνάμνησις. Πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἰπποδρόμου οἱ ἀρχαιολογοὶ τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου ἔφεραν εἰς φῶς, ὅπως τυχαῖα κατὰ τὸ 1942, τὰ ἔρειπια τοῦ Ναοῦ τῆς μεγαλομάρτυρος Ἀγίας Εὐφρημίας, τοῦ ὁποίου τὸν νόθηκα στολίζον θαυμάσιες εἰκόνες ἐφ' ὑγροῖς. Τὸ ἐξάγωνον αὐτὸ οἰκοδόμημα, τὸ τόσον συχνὰ ἀναφερόμενον ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς, ἐστέγαζε τὸ πολυτελέστατον φέρετρον τῆς Ἀγίας, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον κάθε χρόνον, τὴν ἡμέραν τῆς ἐπετείου τῆς μνήμης τῆς Ἀγίας, ἐσχηματίζοντο θρόμβοι αἵματος. Ἡ θήκη αὐτὴ μετὰ τὰ σεπτὰ λείψανα πολλὰς φορὰς μεταφέρθη πρὸς διάφορας πόλεις, πότε ἀπὸ τὸν φόβον τῶν Περσῶν εἰσβολέων καὶ πότε ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν εἰκονομάχων. Τὸ 1454 ὅμως μετεκομίσθη ὀριστικὰ πιά ἀπὸ τὴν Σηλήβριαν εἰς τὴν Σταμπούλ καὶ ἀπὸ τὸ 1601 εὐρίσκεται εἰς τὸν Πατριαρχικὸν ναόν. Ὅτι ἀπέμεινεν ἀπὸ τὸ Μαροτύριον τῆς Ἀγίας Εὐφρημίας χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀμῆς τοῦ Ἰπποδρόμου. Αἱ «ἐφ' ὑγροῖς» εἰκόνες ποὺ διατηροῦνται τόσον καλά εἶναι μαζὶ μετὰ ἐκεῖνην πρὸ ἀνεκάλυψε πρὸ ὀλίγου καιροῦ ὁ διακεκριμένος Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου τῆς Ἀγίας Σοφίας κύριος Μουζακφέρ Ραμαζάνογλου οἱ ἀρχαιότερες καὶ πλέον χαρακτηριστικὰς τῆς Σταμπούλ. Πλάι ἀπὸ τὸ ἀξιοσημείωτον αὐτὸ μνημεῖον τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ὑψώνεται τὸ Κονάκι τοῦ Ἰβραήμ πασᾶ γιὰ τὸ ὁποῖον ἔχει γίνῃ τὸσος λόγος εἰς τὸν ἐγγώριον τύπον. Οἱ ἐτοιμόροποι τοῖχοι του ποῦ ἂν δὲν ληφθῇ ἔπι τὸς ἀρμοδίους πρόνοιαν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ καταρρεύσουν συνδέονται μετὰ τὴν ἐνδοξότερας σελίδας τῆς Τουρκικῆς ἱστορίας τοῦ αἰῶνος τοῦ Σουλεϊμάν. Ὁ Ἰμπραήμ, γυῖος ἐνὸς ψαρά ἀπὸ τὴν Πάργα, κατάρθωσε μετὰ τὴν πανουργίαν του νὰ

κερδίση την εὔνοια τοῦ μεγάλου Σουλταίνου καὶ νὰ ἀνέλθῃ στὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς Αὐτοκρατορίας γιὰ νὰ τελειώσῃ τὴν σταδιοδρομίαν του κατὰ τρόπον τραγικὸν μέσα στὰ χέρια τοῦ ἡμίμου Καρὰ— Ἀλῆ. Ὁ Ἰμπραήμ, ὁ ὁποῖος διετέλεσεν ἐπὶ 12 ἔτη Μέγας Βεζίρης ἀνεδείχθη σημαίνουσα προσωπικότης κατὰ τὴν περίοδον τῶν μεγάλων κατακτήσεων τῆς Αὐτοκρατορίας πὺν ἔφεραν «τὴν σημαίαν τοῦ Προσφῆτου», τὸ «σαντζάκι σουρῆ», πρὸ τῶν θυρῶν τῆς Βιέννης. Αἱ ἐναντίον τῆς Βαγδάτης, τοῦ Βυθλῆς, καὶ τῆς Ταυρίδος πορείαι οἱ μεγάλες θαλασσομαχίαι καὶ οἱ θριάμβοι τοῦ Μπαρμαρὸς Χαϊρεττίν καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Μπαμπά—Οὐρουῖς συνετέλεσθησαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰμπραήμ Πασᾶ. Ἐξ αἰτίας τῆς δολιότητος τῆς Χοιρέμ Σουλτάνας, νομίμου συζύγου τοῦ Πατισαᾶχ αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Μεγάλου Βεζίρου ἐξεμυθηνίσθησαν καὶ ἔτσι ὁ ὑπερήφανος καὶ παντοδύναμος αὐτὸς Ἰμπραήμ Πασᾶς, τὸν ὁποῖον ὁ Αἰθιόνης του ἐτίμα μετὰ τὴν φιλίαν του, ὑπέκυψε στραγγαλισθεὶς μόνον καὶ μόνον γιὰτὶ ἐφύλοδόγησε νὰ γίνῃ συγκυρίαρχος τοῦ θρόνου ὅπως συνέβαινε καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Ἰμπραήμ Πασᾶς παραμένει ἐξέχουσα φυσιογνωμία τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλτανάτου, τὸ δὲ Κονάκι του μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδοντο μεγαλοπρεπέστατες γιορτές, σὺς ὁποῖαι προσήγοτο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σουλτάνος, δὲν πρέπει νὰ καταδαρισθῇ γιὰ νὰ διαωνίξῃ τὴν μνήμην τοῦ τολμηροῦ αὐτοῦ αἰλικιοῦ ὁ ὁποῖος συνεδιάζε τὴν εὐφρίαν τοῦ διπλωμάτου μετὰ τὴν ὀξυδέρκειαν καὶ τὴν γεναιότητα στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ. Καὶ τώρα στὸ Κονάκι αὐτὸ, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ὁ πλοῦσιος διάκοσμος εἴχον τὴν σφραγίδα τοῦ τουρκικοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καιρὸς εἶναι νὰ σταματήσω τὸν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας καὶ τὰ τοπία πεοίπατόν μου.

Ἀπὸ τίς ὁμορφες εἰκόνας τοῦ παλαιοῦ καιροῦ πὺν θέλησα νὰ σᾶς παρουσιάσω δὲν μένει παρὰ μόνον ἡ θύμησι. Ἡ πανέμορφη ὁμως Σταμπούλ ὅσον καὶ ἂν ἐξελίσσεται καὶ ὅσον καὶ ἂν παρασίρεται στὴν δι-

νην τῆς πολυθρόουης νέας ἐποχῆς, θὰ διατηρήσῃ πάντοτε ζηλότυπο τὸν δικό της ἀκατάλυτο χαρακτήρα. Εἶναι προικισμένη ἀπὸ τὴν παράδοσι καὶ τὴν ἱστορία μετὰ ἕνα ἐντελὲς ἰδιαιτερο προνόμιο, γιὰτὶ ὅπως λέγει καὶ ὁ ποιητῆς Γιαχγιὰ Κεμάλ σὲ κάποια φράσι του: «εἶναι τὸ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ πὺν εἶναι ἀπὸ ἀναοιδιμητες χιλιετηρίδες ὁ ἀρχιτέκτων τῆς Ἀνατολῆς». Ἡ Σταμπούλ, εἶναι τὸ ἀριστοῦργημα τοῦ θείου καλλιτέχνη πὺν μετὰ τὸ μαγικό του χέρι στόλισε τὰ ἀκρογιάλια τοῦ Βοσπόρου μετὰ ἀπειροῦς γραφικὸς κολπίσκους πλαισιομένους μετὰ πράσινο φόντο καὶ γαλάζιο τάπητα. Ἡ Σταμπούλ, θὰ διατηρήσῃ πάντοτε τὸ ξεχωριστὸ ἐκεῖνο θέλγητρο τὸ τόσο γνωστὸν σ' ἐκεῖνους πὺν τὴν ἀφήνουν. Ὅσον καὶ ἂν μακρονηθοῦν θὰ νοσταλγοῦν πάντοτε τὸν οὐρανὸν τῆς, ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ ἀποχαιρετήσῃ κάθε βράδι τὸν ἥλιο στὴ δύσι του, λὲς καὶ μεταβάλλεται σὲ ἕνα ἐξαισιό προτέχνημα. Τότε οἱ αἰωνόβιοι τροῦλλοι τῶν Ἴραμιῶν καὶ τῶν Βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, τυλιγμένοι σὲ γκιόζα νεφελιώματα διαγράφουν τίς ἀηγογες φόρμες τους στὸ φλεγόμενον στερέωμα. Πανώρηα Σταμπούλ. Οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου πὺν μετὰ τὸν χορηγὸν τους σὲ ὑπέδειξαν στοὺς ταξιδιωτῆς τῆς Γαλιτατικῆς Νικαίας εἶχαν προβλέψει τὸν ρόλον σου. Στάθηκες ἡ γέφυρα πὺν ἔνωσε δύο κόσμους ἀντίθετους. Ἡσούν ὁ φλογερός πρὸς πὺν μετελαμπάδευσε, τὴν πρὸ κατάλληλη στιγμή στοὺς ἀμαθεῖς τῆς Δύσεως τὰ μυστικά τῆς λαμπρότερης Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τοὺς θεσσαυροῦς τοῦ ἀφθάρτου Ἑλληνικοῦ Λόγου, αὐτοῦ πὺν τόσοον συνέβαλε στὸν σχηματισμὸν τῆς Εὐρώπης καὶ στὴν ἀνάπτυξι τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ. Σταμπούλ, Εἶσαι μὴ πόλις θαυμασία μέσα στὴν ὁποῖαν κάθε πέτρα εἶναι θεσσαυρὸς ἀναμνήσεων, κάθε γωνιά τῆς ἕνα βιβλίον πὺν διηγεῖται τὴν ἱστορία γενεῶν πὺν σθίνουν. Εἶσαι μὴ πόλις πὺν δὲν θὰ γεράσῃ ποτὲ.

Σταμπούλ. Θὰ θυμίζης πάντοτε τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τὴν Κωνσταντινούπολιν πὺν ἀπεκόλυψε τὸ Βυζάντιον.

ΟΙ ΜΕΡΕΣ...

Οι μέρες πού ἔρχονται
πάντα κάτι καινούργιο μᾶς φέρνουν
—ἀνεκπλήρωτες ὑποσχέσεις,
πιθανὰ γεγονότα
μιὰ θύελλα πού δὲν ξέσπασε.
Οἱ μέρες πού φεύγουν
πάντα κάτι μᾶς παίρνουν μαζί τους,
πάντα κάτι μᾶς ἀφήνουν.
—Κάποιαν ἀνάμνηση ἀτροφική,
κάποιαν ἐλπίδα πού φυλλορροεῖ,
ἐν' ἀκρωτηριασμένο ὄνειρο—
ἕνα κενό...
Κι' ἐνῶ οἱ μέρες μιὰ-μιὰ
ἔρχονται καὶ περνᾶνε,
ἔμεις περιμένουμε πάντα κάτι καλύτερο
κι' ἐλπίζουμε.

ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ

Πάτησε τὴν σκαντάλη ὁ ἄρχοντας
κι' ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο τὸ πτώμα
πού ἀφήνε τὸν τελευταῖο του σπασμό,
τονίζοντας μὲ κινισμό τὴ φράση:
«ἦταν ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης!...».
Καὶ δὲν μπορούσε νὰ ναι ἄλλοιῶς!
Τὶ ἤθελε νὰ φωνάξει τοῦτος 'δῶ
—σὲ ὦρα μάλιστα ἐπισήμου περιπάτου—
πὼς τὸ παιδί του πέθανε
ἀπὸ τὸ κοῦο καὶ τὴν πείνα
κι' εἶν' ἀρρωστη ἢ γυναῖκα του βαρειά!
Λίγο τὸ λῆς
τόση εὐθυμία καὶ τόση τάξη
μὲ τὸν κραγμὸ του νὰ χαλάσει!...

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΣΧΟΣ

ΝΙΝΑ ΚΟΚΚΑΛΙΔΟΥ - ΝΑΧΜΙΑ

Η ΚΕΡΑΣΙΑ

— Έγώ μπορώ και πιάνω φίδια.

— Πιάστα ντέ... .

— Μπορώ και πιάνω βατράχια, χελώνες... .

— Άντε... .

— Μόνο νά, είναι εϊκολότερο με τὰ φίδια. Οί χελώνες κι' οί βατράχοι μπορεϊ και νά σε βρέξουν, δέν ξεφρεις πότε. Για τὰ φίδια ξεφρεις πότε θά σε δαγκώσουν... .

— Μεγάλη γνώση ξ;

— Μοῦ τὰμαθε ή Κερασία. Ἦθε μιὰ μέρα στο κτήμα και μοῦ εϊπε νά πᾶμε νά πιάσουμε φίδια στ. ἄλωνα. Ἦθε κι' ἕνα ἀπόγειμα νά πᾶμε για χελώνες. Τὸ βραδάκι για βατράχια. Ἡ Κερασία ἔλεγε πῶς τίποτα δέν πρέπει νά σκιάζεται κανεις κι' ὅταν ἔσκαθε στις φωλῆς τοῦ φιδιοῦ, τῆς κρατοῦσα τὰ μακρὰ της μαλλιά για νά μὴν πέφτουν στὰ μάτια της.

— Φοβάσαι;

— Ναι.

— Κουτέ... . πρέπει νά μάθης. Τοῦτα δέν ἔχουν δηλητήριο. Μὴν περῶλης τῆ φωλῆ νᾶρα πὸν ἀρχίζει και σκάει ή ζέστα. Θά πετάξουν τὰ πονκάμισά τους και θάρθουμε νά τὰ πάρουμε.

— Τί θά τὰ κάνουμε;

— Φιλαχτά. Ἄμα μεγαλώσεις και θέλεις νά σ' ἀγαπᾶνε, νά γίνεται τὸ δικό σου, νά φορᾶς κατάσαρκα ἕνα κομιᾶτι φοιδοποικάμισο.

— Ἐσὺ φορᾶς;

— Ἐγὼ... ἔγὼ ἅμα βγάλω τὸ δικό μου πονκάμισο θά μ' ἀγαποῦν ὅλοι... .

Λοιπὸν ή Κερασία μ' ἔμαθε νά πιάνω φίδια, νά τὰ παίζω στὰ χέρια μου ὅπως τὰ μαλλιά της. Οί γυναῖκες μοῦ φαίνεται πῶς τὰ ξέρουν ὅλα τὰ τέτοια ἔξ αιτίας τοῦ φιδιοῦ. Και σάν κληρονομιά ἄς ποῦμε ἀπ' τὸ Θεὸ πὸν τίς διόλεξε νά μάθουν τὰ μεγάλα πράγματα πρώτες και νά τὰ διδάξουν σέ μᾶς.

— Γιατί ἄραγε... ;

— Δέν ξέρω καλά, μὰ νομίζω γιατί εἶναι εἰαίσθητες πολί. Τὰ ὄραϊα και τὰ μεγάλα πράγματα ή ψυχή τῆς γυναίκας τὰ παραδίνει στη γνώση. Ἡ Κερασία ἔλεγε πῶς τὰ κορίτσια εἶναι τὰ βιβλία τοῦ δασκάλου.

— Ἄσε τὰ μαλλιά μου.

— Λίγο ἀκόμα νά τὰ κρατήσω. Μοῦ φαίνεται πῶς ἀν ἀκουμποῦσα τὸ κεφάλι μου στὰ μαλλιά σου θά κοιμῶμουνα. Νοιώθω ζῶλη.

Ἡ Κερασία τράβηξε τὰ μαλλιά της ἐπ' τὰ χέρια μου και με κίτταξε. Ἦμιον ψηλότερός της ἕνα κεφάλι. Εἶχα πιδό μεγάλα χέρια κι' ή φωνή μου πότε κλαφοῦριζε σά νυχτοπούλι πότε βραχνιαζε σάν τοῦ ἀριστεροῦ ψάλτη μας πὸν φοιμάριζε καλαμποκόφυλλο τοιμημένο.

— Κερασία, εἶναι ἀλήθεια πῶς ή γιαγιά σου ἦταν μάγισσα;

— Ἀλήθεια. Κι ἐγὼ θά γίνω μάγισσα.

— Μόνο σέ παρακαλῶ νά μὴν βγάλῆς τὸ πονκάμισό σου για νά σ' ἀγαπᾶ-

νε οί άντρες. Έγώ θά σοῦ βρωῶ τὸ καλλίτερο φιδοπουκάμισο καὶ βάλτο κατάσαρκα.

—Τὶ σὲ νοιάζει...

—'Αλήθεια τί με νοιάζει... Μόνο, νά, ἤθελα νά σὲ πάρω πισοκάπουλα στ' ἄσπρο μου πουλάρι νά σοῦ δείξω κ' ἐγὼ τίς φωνῆς τῶν πουλιῶν. Τ' αὐγά τους, ἅμα θέλεις σοῦ κατεβάξω κανένα... Θά σοῦ δείξω τίς παγίδες νὰ τὸν ἀγριόγατο, τοὺς λαγούς...

—Οἱ φωνῆς καὶ τὰ ζωντανὰ εἶναι τοῦ δάσους. Τ' ἀγαπῶ. Οἱ χελῶνες εἶναι τοῦ δρόμου τὰ βατροάγια τοῦ βοῦρκου. Τὰ κνηγῶ.

—Τὰ φίδια;

—Τὰ φίδια εἶναι τοῦ Θεοῦ. Μὲ κάνουν γνωστικιά, μὲ μαθαίνουν νά φιλάγομαι, μὲ μαθαίνουν ὅλα τὰ πράγματα. Εἶναι ἡ ἰσχυρὴ τῆς γνώσης... κατάλαβες;

—Τὰ βατροάγια τραγουδᾶνε τόσο ὡραία τὰ βράδια στὴ στέρα τοῦ Σέληνα τοῦ περιβολῶν μου κάνουν συντροφιά, μοῦ δίνουν σιγουριά.

—'Ολοι ὅσοι τραγουδᾶνε δὲν εἶναι καλοί... 'Όσο γιὰ τίς χελῶνες κουβαλᾶνε τὸν τάφο στὴν πλάτη τους καὶ τὸν δείχνουν. 'Ο τάφος εἶναι ἓνα μυστικὸ τοῦ Θεοῦ, ἔτσι ξεδιάντροπα δὲν δείχνει κανεὶς τὰ μυστικὰ τοῦ Θεοῦ. 'Η γιὰ γιὰ μου ἡ μάγισσα μ' ἔμαθε νά συλλαβίζω τὰ γοῦμματα πάνω στοὺς ἀνηρόπους, τὰ ζῶα καὶ τὰ πράγματα... Μὰ γιατί γελᾶς ἀνόητε;...

—Γιατί εἶπες τὸν κανόνα τῶν οὐσιαστικῶν... Οὐσιαστικὰ λέγονται...

—Ναί. 'Αμα ξεχάσης πῶς αὐτὰ λέγονται οὐσιαστικὰ τότε θά καταλάβης τὴν οὐσία τους.

—Κερασία μ' ἀφίνεις νά σὲ κρατῶ ἀπ' τὸ χέρι;

—'Αν φοβᾶσαι κρατά με.

—Φοβᾶμαι... ἐσένα.

—Πάλι κρατά με.

—Θάθελα νά παραβγαίναμε στὸ τρέξιμο. 'Ίσως ξεζαλιζόμουν καὶ δὲν σὲ φοβόμουνα πιά.

Εἴμαστε κ' οἱ δυὸ ξυπόλητοι. 'Η Κερασία γάθηκε μπροστὰ καὶ τραβήξε γιὰ μιὰν ἀνηρόρα ποῦχαμε πενηκοσιτέμει μὲ τὸ σχολεῖο. Πιάνονταν ἀπ' τὰ νεῖα δέντρα κ' ὄλο κ' ἀνέβαινε. Κάτω ἀπ' «τοῦ δασκάλου τὸ πείνω» ξάπλωσε καὶ μὲ περιμένε. Τὸ πουκάμισο τοῦ φιδιοῦ καὶ τῆς Κερασίας μπερδεύτηκαν στὰ ζαλισμένα μάτια μου κ' ὅπως ἔγειρα νά ξεποστᾶσω κοντὰ της, τὰ μαλλιά της τυλίχτηκαν στὸ λαϊμό μου σὰ φίδια ποῦ μ' ἔσφιγγαν...

'Η Κερασία κίτταξε ψηλά τὴ φωνὴ τῶν πουλιῶν κ' ἐγὼ ἀνάλαφρος ἤθελα νά πῶ ἓνα τραγοῦδι. Θυμῆθηκα τὰ βατροάγια. 'Η Κερασία μοῦκλεισε τὸ

—Πᾶψε. Θυμᾶμαι τὰ βατροάγια καὶ τίς χελῶνες. Τὸν τάφο... τὸ βοῦρκο... καὶ πάλι καὶ πάλι. Θάρθω μὲ τ' ἄσπρο πουλάρι σου στὸ δάσος. Δὲν θά πειράξης τίς φωνῆς θάναι σὰ νά πειράξης τοὺς ἑαυτοὺς μας. Οὔτε θά στήσης στόμα μὲ τὸ ζεστό της χέρι.

παγίδα τώρα ποῦ τᾶμαδες ὅλα.

Δὲν κρατήθηκα καὶ καθῶς τὴν εἶχα πάνω στ' ἄλλογό μου εἶπα ἓνα τραγοῦδι. Τὴν κίτταξα στὰ μάτια. Χαμογέλασε.

—Τραγοῦδα. Δὲν μοῦ θυμίζει τίποτα ἢ φωνὴ σου παρὰ τὴ δική σου φωνή.

—'Τποχέσου πῶς δὲν θά βγάλῃς ποτὲ τὸ πουκάμισό σου... κ' οὔτε θά βάλῃς φιδιοῦ, ἐγὼ στὸ ὑπόσχομαι γιὰ μένα. Κανένας ἄλλος δὲν θέλω νά μ' ἀγαπάη. 'Εσὺ μόνο.

'Η Κερασία γέλασε. Ξεπεξέφαμε καὶ μὲ τὰ γοργά της δάχτυλα ξεγύμνωσε τὸ στήθος μου. 'Ένα κοιμάτι φιδοπουκάμισο ἦταν κολλημένο κοντὰ στὴν καρδιά μου.

—Πότε.

—'Ω, μὴν ξεχνᾶς πῶς ἢ γιὰ γιὰ μου ἦταν μάγισσα ἰσχύει μόνο γιὰ μένα.

SI VOUS L'AVIEG COMPRIS

Ἦρθε μὲ τὰ σχιστὰ του μάτια μικρὰ καὶ γαλανὰ τὰ ξανθὰ του μαλλιά, τὸ περιποιημένο ντύσιμό του. Μιά γυαλιστερὴ τσάντα στὸ χέρι γιομάτη Ἑμπορικὲς ιδέες. Ἐνα γέλιο π' ἀγκάλιαζε ὅλο τὸ πρόσωπο κι' ὄσους τὸ κύπταζαν.

Μπήκε στὴν πλατεῖα, ἀνακατώθηκε στὴ βόλτα κι' ἀναφτέροσε τὰ ποδοπατημένα ὄνειρα τῶν κοριτσιῶν στὰ λεπτὰ χαλίκια.

Ἐφτασε τὸ ὅτι δὲν ἦταν ἀπ' τὴν Ἑπαρχία. Εἶχε ἔρθει ἀπὸ κάποιο μέρος. Γνωρίστηκε τὴν ἴδια βραδύα μὲ τὴ νεολαία συνάντησε τὰ σκεφτικὰ βλέμματα μιᾶς σοβαρῆς δεσποινίδας καὶ ὑποσχέθηκε στὸν ἑαυτό του νὰ μεγαλοουργήσῃ τὸ ἴδιο κείνο βράδυ καὶ νὰ διαλύσῃ κάθε σκέψη ἀπ' τὸ πρόσωπό της. Εἶχε ἕναν μοναδικὸ ἀλλάθῃ-το τρόπο νὰ συγκινή τὰ κορίτσια ποῦχαν διάχυτο κάποιο ρομαντισμὸ ἀπάνω τους.

Περασμένη ἡ ὥρα. Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἤσούχαζαν, οἱ ἀνήσυχτοι ρέμβαζαν κι' οἱ καταχτητὲς κατασκόπευαν τοῖς φράχτες τῆς γειτονιάς.

Τὸ κορίτσι μὲ τὴ σοβαρὴ ἔκφραση εἶχε ἀπλώσει τὰ πόδια στὰ κάγκελλα τοῦ μπαλκονιοῦ καὶ θαύμαζε τὶς γραμμὲς τους, καθὼς τὸ φεγγάρι τὰ φώτιζε καὶ τὰ ὠραιοποιούσε. Εἶχε μιὰν ἀκαθόριστη πεθυμιά γιὰ ἕνα ἀντροϊκιο χᾶδι, μιὰ κουβέντα, ὅταν ἄκουσε τὴν ἀγνωστὴ φωνὴ πλοῦσια καὶ γιομάτη αὐτοπεποίθησι νὰ ξεκινᾷ ἀπ' τὸ μισογρομμισμένο σανιδένιο φράχτη της καὶ νόσχηται κατ' εὐθείαν σ' ἄλλωμένα πόδια της. Δὲν κουνήθηκε ἀπ' τὴ θέσι της. Ὁ ἕκατὸ τὰ ἕκατὸ Ρωμῆος τραγουδοῦσε Γαλλικὰ μὲ μιὰ ἐπιτηδευμένη προφορὰ κι' ἐπαναλάμβανε συχνὰ τὰ ρεφραίν τὸ Si vous l' avieg compris Τὰ βατοράχια τῆς γειτονικῆς στέρας δυνάμειαν τὴ μουσικὴ τους ὑπόκορουσι, τὰ παράθυρα τῆς γειτονιάς ἔτριξαν περίεργα κι' ἡ συνοδεία τῆς κιδάρας παραπονοῖταν παράφωνα.

Τὸ κορίτσι δὲν κατάλαβε πὼς μπορεῖ νάταν κείνος ὁ περαστικὸς ποὺ κατατοπίστηκε τόσο γλήγορα στὶς γειτονιὲς καὶ στοὺς φράχτες κι' ὅταν στὸ δρόμο τὴν ἄλλη μέρα τὴ σταμάτησε καὶ μὲ τὸ πρόσωπο ὅλο ἀχينوβολία τῆς εἶπε τὸ «Ἄν τὸ εἶχατε καταλάβει». Κατάλαβε πολλὰ, γέ-

λασε λίγο καὶ εἶπε πὼς ἕνας τέτοιος τύπος νὰ ξεμπαράζωρῃ κάθε τόσο δῶ πέρα, καμιά μονοτονία πιά δὲν θὰ παρουσιάσῃ τὸ βολτάρισμα στὴ χαλικοστρωμένη πλατεῖα.

Ἐγινε καὶ τὸ σχετικὸ σούσουρο στὴ γειτονιά, τὴν πείραζαν ὅλοι καὶ τὸ βούλωσαν πάλι ὁμαδικὰ ὅταν κάθε βράδυ σχεδὸν ὁ τραγουδιστὴς ἐπισκεπτόταν κι' ἀπὸ ἕνα φράχτη ποὺ φίλαγε κορίτσια καὶ βρονοτοφονούσε τὸ «si vous l' avieg compris».

Ἄν τὸν εἶχαν νοιάσει.

Ποιὸς μποροῦσε νὰ τὸν νοιώσῃ;

Χάθηκε ξαφνικὰ ὅπως εἶχε ἔρθει. Ἄφηκε πίσω του πολλὰ γέλια μερικὰ ὄνειροπολήματα σὰν αὐτὰ ποὺ κουβαλοῦσε στὴν ἀδειανὴ γυαλιστερὴ του τσάντα κι' ἕνα δροσερὸν ἀέρα ποὺ τὸν ἀνάσαιναν τὰ κορίτσια στὸ σῦος κι' ἔλα τῆς πλατείας μὲ τὴ συνοδεία τῆς Φιλαρμονικῆς τοῦ Δήμου.

Μείνανε δυὸ γνώριμοι. Ἄνταμιώθηκαν κι' ἄλλες φορὲς καὶ τὸ πάντα γελαστὸ πρόσωπό του κατάφερνε νὰ ἀνασπράωνῃ τὸ στοχασμὸ της καὶ ν' ἀκούῃ τὶς ἐκμυστηρεύσεις του γιὰ τὶς καταχτήσεις τοῦ σίμπαντος. Ἀνάμεσα στὰ πολλὰ τῆς εἶχε πῆ πὼς ἦταν ἡ μόνη γυναίκα ποὺ δὲν φίλησε καὶ ποὺ ποτὲ δὲν θὰ φιλοῦσε γιατί... ἦταν ἄμορφη μὰ ἔμοιαζε τῆς ἀδελφῆς του κι' ἤθελε νὰ τῆς λήθῃ τὶς σκέψεις του... Καλὰ, πολὺ καλά... .

Πέρασε καιρός. Ἐνα ἀπόγευμα κατὰ τὸ σούρουτο σπιναντήθηκαν στὸ πεζοδρόμιο ἐνὸς μεγάλου δρόμου. Δὲν ἦταν πιά ἡ ἐποχὴ τῆς Ἑπαρχιακῆς πλατείας. Δὲν ἦταν στὰ μέρη τους. Εἶχαν δυὸ τριὰ χρόνια νὰ ἰδωθοῦν. Ἦταν στὴ μεγάλη πολιτεία ποὺ στὴν ἀναστάσιση καὶ τὴ φουρτὰνα ἔρχονται οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ χαθοῦν γυρεύοντας τὸ γλυταμὸ τους.

Τὸ χέρι του τὴν ἔπιασε ἀπ' τὸ μπράτσο. Κύτταξε τὰ μαῦρα ποὺ φορούσε. Τὸ μαῦρο ὄφρος της. Κοντοστάθηκε. Τὸ χαμόγελο πλάτυνε στὸ πρόσωπό του. Στὰ μισόκλειστα μάτια του ἔλαμπε ἡ παλιὰ ζωγράδα.

«Καταλαβαίνω, εἶπε, μὴν μοῦ μιλάς γιὰ θάνατο. Κάποιον ἀγαπημένον ἔχασες, κι ἀπόψε θέλω κάτι ἀλλοιώτικο, κάτι μυστηριώδικο, κάτι ἔξω ἀπ' τὸ συνηθισμένον

κύκλο τῶν γνωριμιῶν μου. Φτέρωσα ὅταν σὲ εἶδα. Τὶ ἐποχή!».

«Δὲν πέτυχε φίλε μου τούτη τὴ φορὰ».

«Εἶμαι τυχερός ἐγώ. Πέτυχα καὶ τούτη τὴ φορὰ. Ἀκριβῶς ἐσένα συλλογιόμουν γιατί ξέρω πὼς μπορεῖς νὰ μ' ἀκοῦς καὶ νὰ μὲ νοιώθης».

«Si vous l' aviez compris».

«Ναὶ ἀκριβῶς... Τὸ σαλπίζω ὅπου βρεθῶ. Ἐσὺ μοῦ φαίνεται πὼς τῶνοιωσες».

«Λέγε».

«Εἶμαι λίγο πιωμένος»...

«Ἀπὸ γεννησημοῦ σου εἶσαι πιωμένος»...

«Ὅχι ἀπόψε εἶμαι λιγάκι... Ἄλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος πὸν θάθελα νὰ καθήσω στὰ φτερά ἐνὸς κύκνου, νὰ μὲ πᾶν σὲ πρωτόγνωρα μέρη πὸν νᾶναι ἀνακατεμένο τὸ βουητὸ τῆς ἀγριεμμένης θάλασσας μὲ τὴ γαλήνη μιᾶς ἐγκατάλειψης πάνω στὸ παχὺ χορτάρι ἐνὸς ἀπέραντου λιβαδιοῦ. Στὸ βάθος νὰ πλανιέται ἡ σκέψη μου μὲ τὰ φτερά ἐνὸς ἀνεμόμυλου ξυλένιου. Μὴν νομίζεις πὼς λέω κουταμάρες. Ἔχουμε παραξενειές στὴν ψυχὴ μας. Ξέρεις τί εἶπε ὁ Οὐγκώ στὸν πρόεδρο κάποιου δικαστηρίου, πὼς τὸ πλατύτερο καὶ τὸ πιὸ μυστηριώδες κί' ἀνεξερεύνητο εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐνῶ ὁ πρόεδρος ἔλεγε τὸν οὐρανὸ τὸ Χάος κλπ. Ἐγὼ τὸ πιστεύω αὐτό. Μὰ... λεφτά ἔχω πολλὰ. Ἔκανα μιὰ δουλειὰ σήμερα κί' ἔβγαλα ἕνα ἑκατομμύριο, ἔχω ἄπάνω μου 6 ἑκατομ. Τί νὰ τὰ κάνω ὅμως; Νοιώθω μοναχὰ τὸ βάρος τους ἀπόψε. Θέλω κάτι ἀλλοιώτικο κάτι ἀπαλὸ κάτι τέλειο. Θὰ μοῦ πῆς γιατί στὰ λέω αὐτὰ γιὰ τὰ λεφτά... Γιατί ξέρω πὼς μιὰ γυναίκα σάν ἐσένα, νέα, ὁμορφη, ἔξυπνη μορφωμένη, πὸν ξέρει τὴ ζωὴ μπορεῖ νάχη ὅποιον ἄντρα θέλει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ νομίση πὼς θέλω νὰ τῆς κάνω ἐντύπωση. Ἄλλωστε ποτέ μου δὲν εἶχα τέτοια πρόθεση μὲ σένα. Θὰ πάω τώρα νὰ πάρω τὴ φιλενάδα μου. Ὅχι γιὰ νὰ ξεδέρω τὰ λεφτά μου. Θέλω κάτι συντροφικό. Μιὰ γωνιά ν' ἀκουμπήσω τὸ κεφάλι μου στὴν καρδιά της, ν' ἀκούσω μουσική, νὰ τῆς μιλῶσα σιγανὰ γιὰ ὅλα ὅσα νοιώθω ἀπόψε κί' ἡ φιλενάδα μου δὲν εἶναι τὸ τέλειο... Σὲ παρακαλῶ ἂν θέλεις ἔλα νὰ περπατήσουμε κάτω ἀπ' αὐτὰ τὰ δέντρα... Μοῦ θυμίζον κί' αὐτὰ μιὰ ἀ-

γαπημένη...».

Σήκωσε τὰ γελαστά του μάτια στὸν οὐρανὸ. Δὲν ἄφηκε τὸ κορίτσι νὰ πῆ κουβέντα καὶ πιάνοντάς την ἀπὸ τὸ μπράτσο τὴν τραβήξε κάτω ἀπ' τὰ... δέντρα... Ἀπλάθῃ δυὸ τρεῖς ψυρολεῖνες μέσα στις λακκοῦδες τοῦ πεζοδρομίου... Πὼς μποροῦσε κί' ἀπομονωνόνταν κί' ἔβλεπε δέντρα κί' ἀγαπημένες κείνα τὰ κλαδιά... Μέσα στὸ θόρυβο τῆς μεγαλοπόλης; Μυστήριο! Τὸ μυστήριο τοῦ Οὐγκώ.

Τὸ κορίτσι ἀσυναίσθητα ἔριχνε γύρω του ματιές, στὸν κόσμον πὸν περνοῦσε καὶ κίτταζε κάπως παράξενα τὸ ζευγάρι τους.

«Τὶ κιντᾶζεις γύρω σου τὸν κόσμον τὴν κοινωνία; Ὅταν ξέρης νὰ σταθῆς γεφὰ καὶ ν' ἀνεζίης ὀλίγια τὸν οὐρανὸ νᾶσαι βέβαιη πὼς θὰ γίνης τὸ βᾶθρο πὸν θὰ στηριχθοῦν τὰ πόδια σου, ἀρκεῖ ἡ ψυχὴ σου νὰ σοῦ λέει ὁμορφα λόγια καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ ἑαυτοῦ σου νὰ μὴ βουβαίνεται ποτέ. Ἀλήθεια. Δὲς τί νέοι πὸν εἶμαστε καὶ πόσα πράγματα ξέρουμε. Μάθαμε ὅλη τὴ ζωὴ. Βουτηχτήκαμε στὴν κοινωνία. Πληρωθήκαμε. Σπάσαμε τὰ φτερά μας. Κί' ὅμως σ' ἄλλα μέρη οἱ νέοι τῶν εἴκοσι χρόνων δὲν ξέρουν ἀκόμα τίποτα. Λένε πὼς ποθοῦν ν' ἀνέβουν στὰ φτερά ἐνὸς κύκνου καὶ νὰ πᾶνε κάπου ἄλλοῦ καὶ δὲν γελᾶει κανεὶς ἔτσι πὸν νὰ τοὺς πληρώση. Ἐμεῖς ὅμως, ὅταν ποῦμε κάτι τέτοιο θὰ δοῦμε τὴ γρομιάσα τῆς εἰρωνείας ἀκόμα καὶ στὸ μικρὸ παιδί, ἀκόμα καὶ στὸ δίχτυ γιὰ τὰ ψῶνια μας...»

Ἐφρυγε. Κοίταξε ψηλὰ τὸν οὐρανὸ. Τοῦ πρόσφερε τὸ γελαστὸ πρόσωπό του τὰ εἴκοσι χρόνια του καθισμένα στὰ φτερά τοῦ κύκνου. Τὴν ἀπορία του ἴσως γιὰ τὴν γρομιάσα ποῦκανε κί' ὁ ἴδιος ὁ οὐρανός. Εἶπε πὼς ἦταν λίγο πιωμένος. Γεννήθηκε πιωμένος, εἶπε τὸ κορίτσι...

Τὸν παρακολοῦθοῦσε μέχρι πὸν χάθηκε... Τελευταῖα εἶδε τὴ γυαλιστερὴ του τσάντα. Ἔκανε τὸν πλασιέ. Ἦταν κυρίως ἀδέκαρος. Ἐπὶ εἶεγαν οἱ πληροφορίες. Εἶχε πάντα ἕνα εἶδος σίγουρο νὰ πιασῆρη τὸ «si vous l' aviez compris» ἀκόμα κί' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ πὸν τὰ ἑκατομμύρια ἀνακατώνονταν μὲ τὸ σάλιο καὶ τᾶρτηνε κανεὶς γιατί δὲν εἶχαν καμμιά ἀξία...

«Ὅχι. Δὲν ἦταν πιωμένος κείνο τ' ἀπόγιομα.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν «ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΟ ΜΥΘΟ»

(Λόγος τῆς Θεᾶς Δήμητρας)

— Θ —

..... Σκιρτήστε λόγγοι καὶ βουνά, πανηγυρίστε
τὸ θρίαμβό μου καὶ ὡς τὰ πέρατα τῆς γῆς
τροκνημισμένες θάλασσες ἤχηστε
ἐπὶ τῆς γιορτῆς μου τοὺς φαιδρούς παιᾶνες.
Κι ὄσες τὸν πόνο νοιώσατε τῆς ἴδιας τῆς πληγῆς,
χαροκαμένες, ἀγαλλιᾶστε, μάνες!

Χαμογελάστε καὶ εὐωδιάστε, κῆποι,
—φοβέρα δὲν σᾶς σκιάζει πιά θανάσιμη
καὶ ἐκόπη τοῦ βραχνᾶ τὸ καρδιοχτύπι,
φυσάει τῆς ἀνοιξῆς πνοὴ ἀνασπασίμη—
Πιέτε δροσιά, γλοῖστε πάλι, τόποι,
καὶ τὴν τρελλή χαρὰ μου καθορεφτίστε!
Κι ἔσεῖς, ταλαίπωροι, εὐφρανθῆτε, ἀνθρώποι,
καὶ μὲ τὸ ζεῖδωρο πιτό μεθύστε!

Μὲ φύλλα γλαροπράσινα ντυθῆτε, ὦ δέντρα,
φωλιές νὰ πλέξουν τὰ πουλιὰ ταῖρι μὲ ταῖρι.
Καὶ τὰ δαμάλια νὰ κεντᾶ ξανὰ ἢ βουκέντρα
καὶ νὰ μεστώνουν οἱ καρποὶ τὸ καλοκαίρι.
Τοῦ τούγου τὰ τραγοῦδια νὰ χυθοῦν στ' ἀμπέλια
καὶ στὸ ληνὸ νὰ γίνουν νέκταρ τὰ σταφύλια.
Καὶ παίζοντας οἱ κορασίδες μὲ ἀφέλεια
νὰ στάζουν ἔρωτα στὰ βυσινιά τους χεῖλια.

Βουνά καὶ δάση ἀσύγναστα σὺν κοιμητήρια,
τινάξτε τὴ νάρκη σας καὶ ἀχολογᾶτε
ἀπὸ γιορτάσιμους χορούς καὶ πανηγύρια.
Βοσκοί, τὰ ζωντανά σας σαλαγάτε,
μαυλᾶτε τὰ λαγωνικά σας, κνηροί!
Τὸ πέλαγο ἀντακῶστε, τρεχαντήρια
περᾶστε Συμπληγάδες καὶ ἀρμενίστε
στὸν Κόλχων τὴν ἀστεῖρευτὴ χουσοπηγή.
Σκολειά, παλαιστρος, θέατρα, ἀργαστήρια
βιῶντε σὺν μελισσῶν κυφέλες,

πολέμου σάλπιγγες ἤχηστε, τὰ ἐμβατήρια
βροντολαλάετε κι ἄς καπνίζουν οἱ θυμέλες!

Κι ἐσεῖς φιλόχορα παιδιά τῆς Ἐλευσίνας, πρώτοι
ποῦ τὰ μεγάλα, τὰ ἱερὰ τιμᾶτε Διονύσια,
ἐλάτε νὰ σᾶς μάθω ἐγὼ καὶ τῶν σεμνῶν δογίαν.
τὰ μυστικά, νὰ νοιώσετε μὲ τὴ δική μου δομήματα
τὸ παραμῦθι τῆς Ζωῆς στ' ἀπόκρυφα Ἐλευσίνια.
Λουστήτε στὸ καθαριστὸ τῆς θάλασσας τὸ κῆμα,
ἀπὸ τὸ ῥόπο τῶν παθῶν πλύνετε τὸ κορμὶ σας
καὶ τὴν Ψυχὴ μὲ προσευχῆς ἀγνίστε καὶ νηστεῖες.
Ἀραδιαστήτε στὴ σειρά, μὲ τάξη ξεκινᾶτε
κι ὀλονυχτὶς βαδίζετε πρὸς τὸ σεπτὸ ναὸ μου
καὶ φέγγετε στὸ δρόμο σας μὲ τῶν δαδιῶν τὶς φλόγες.
Ἐνθουσιασμένοι ψέλνετε, μεθᾶτε, τραγουδᾶτε:
«Εὐοῖ εὐάν! Βάαχε κι ἐὰν συγχόρευε μαζί μας!».
Στὸ Τελεστήρι μου μπροστὰ σταθήτε, προσκυνήστε.
Εὐλαβικὰ προσεύχεστε βουβοί, ὄνειροπαρμένοι.
Νὰ μὴ μολύνουν βέβηλοι τὸν ἱερὸ χορὸ μου!
Κι ὅσοι πιστοὶ τὸ μυστικὸ νογᾶτε, ἀκολουθᾶτε
τὸ μάγο δογιοφάντη μου καὶ στ' Ἄδυτό μου μπᾶτε,
νὰ ἴδῃτε τ' ἀφανέρωτο, τὸ τρισημεγάλο θάμα,
νὰ πῆτε ἀπὸ τὴ βρύση μου, νὰ σβήσετε τὴ δίψα
τοῦ νοῦ σας κι ἀπ' τὰ χοϊκὰ δεσμὰ νὰ λυτρωθῆτε,
ἀνάλαφροι σὰν πνεύματα κι ἄγνοι σὰν περιστέρια
νὰ σμιζετε, νὰ ζήσετε μὲ τὴν Ψυχὴ τοῦ Κόσμου,
μακαρισμένοι κι ἀφθαρτοὶ τὰ Ἡλύσια νὰ χαρῆτε,
κρυφὰ νὰ κοινωνήσετε τὸ πῶδ τρανὸ μυστήριο,
τὸ παραμῦθι τῆς Ζωῆς, τὸ νόμο τοῦ Θανάτου,
πῶς ἀπ' τὴ σπάχτη τῆς φθορᾶς ξαναγεννιέται ἡ φλόγα...

ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΑΓΚΟΣ

ΤΟ ΚΛΕΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΛΓΟΣ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΣΗΜ.— Ἀπὸ τὸ τεύχος Μαρτίου 1946 τοῦ γαλλικοῦ περιοδικοῦ «Ἡ Ἐπιθεώρηση τοῦ Ἄλγους» (ρεβὺ ντολρσίσι), μεταφράζουμε γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τῆς «Ἡπειρ. Ἐστίας», ἀπὸ γαλλικὴ μετάφραση, τῆς Ἄλις Ζιεδ—Ντελάιπ, τὴν ὥραϊα αὐτῆ μελέτη τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Ρούντβιν, γιὰ τὸ ἰδιαίτερο χαιροκτηριστικὸ τῆς Ρωσσικῆς Λογοτεχνίας.

Δ. Σ.

«Ἐσεῖς ποὺ μπαίνετε, ἐγκαταλείψτε κάθε ἐλπίδα». Αὐτὲς οἱ λέξεις τοῦ Νιάντε, θὰ μπορούσαν νὰ χαραχθοῦν σὰν ἐξηγηματικὸς ὑπότιτλος σὲ κάθε ρωσσικὸ βιβλίο. Ὁ ἀναγνώστης ποὺ περιδιαβάξει στὴν κοιλάδα τοῦ Ζόφου, καταπομίζεται ἀπὸ τὴν ἀφθονία τοῦ ἄλγους(1).

Ἡ Τραγωδία τῆς ρωσικῆς ζωῆς.— Ἡ ρωσσικὴ λογοτεχνία εἶναι μιὰ πιστὴ μαρτυρία τῆς ἰστορίας τῆς Ρωσσίας. Στὴ φιλολογικὴ παραγωγή, ἡ ἀνυχνία καὶ ἀδύνατη Ρωσσία ἀπομνημόνευσε τὴ θλίψη καὶ τὸ λυπημὸ τῆς. Στὸ τραγούδι τῆς καὶ τὴν ἰστορία τῆς βγάζει κραυγὲς ἀγωνίας. Ἡ ρωσσικὴ λογοτεχνικὴ δημιουργία εἶναι τὸ ἄμεσο ἀποτέλεσμα τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ λαοῦ τῆς. Οἱ δυστυχίες τῆς Ρωσσίας εἶναι περισσότερο βαθεῖς, οἱ κραυγὲς τῆς ἀγωνίας τῆς πρὸς πλατιεὲς ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη χώρα. Εἶναι ἡ λογοτεχνία μιᾶς χώρας ποὺ πάντοτε, παραπονεῖται, στενάζει, θλίβεται. Ἄν ἐκεῖ οἱ χαρὲς εἶναι σκληρὰ ἀγνωστες, εἶναι γιὰτὶ, πραγματικά, δὲν

μπορεῖ κανένας νὰ πῆ ὅτι ὑπάρχουν. Οἱ εὐτοπίελες λεπτομέρειες ποὺ μπορεῖ κανένας σ' αὐτὴ νὰ βρῆ, συχνὰ κρύβουν ἐνα τραγικὸ φόντο, ποὺ ξαφνικὰ ἐμφανίζεται στὴν ἐπιφάνεια. Εἶναι ἀληθινὰ μιὰ πιστὴ ἀπαντάλαση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρα τῆς γῆς καὶ τοῦ λαοῦ τῆς. Ὅταν ὁ Γκόγκολ διάβασε στὸν Ποῦσκιν τὸ χειρόγραφο τῆς νουβέλλας του «Πεθαμῆνες Ψυχές», αὐτὸς ἀναφώνησε: —«Θέ μου! Πόσο θλιβερὴ εἶναι ἡ Ρωσσία μας!». Ἀργότερα, μιλώντας σὲ ἄλλους γιὰ τὴ νουβέλλα αὐτῆ, ὁ Ποῦσκιν πρόσθετε: «Ὁ Γκόγκολ δὲν ἐφευρίσκει τίποτε εἶναι ἡ ἀπλὴ ἀλήθεια».

Ἡ Τραγωδία τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας.— Ἡ ἀναποδιασμένη τύχη ποὺ ἔπεφτε βαρεῖα ἀπάνου στὴ Ρωσσία, ἔχει κατὰ κάποιο τρόπο ἀμεύλικτα κνηγῆσει τοὺς συγγραφεῖς τῆς. Στους ὁσώσους ἐργάτες τοῦ πνεύματος, ἀπικαιοποιεῖσονται, ὄχι μονάχα ἡ ζωὴ καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς χώρας τους, ἀλλὰ ἐπίσης μερικὰ, καὶ ἡ ἴδια τους θλιβερὴ ζωὴ. Στὰ δημιουργήματα τῆς φαντασίας τους, ἀναπαράγουν τὰ προσωπικὰ τους βόσανα, λῦπες καὶ φρεῖες. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀφῆρουν τὴν ἐπιπόνηση ὅτι βουτῆνε τὴν πένητα τους μέσα στὸ ἴδιο τους τὸ αἷμα.

Ἡ «δυστυχία τοῦ νὰ εἶναι κανένας ποιητῆς» δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸ ἀποκλειστικὰ ρωσσικὸ. Ἡ Σαπφὸ καὶ ὁ Τάσο

1.— Ὁ σοβιετικὸς συγγραφέας Ἡλία Ἐρενμπούργκ, μᾶς ἔκανε πρόσφατα γνωστὰ ὅτι ὁ περίφημος «βασιλεὺς τοῦ παπουτσιοῦ» Τσέχος Θωμᾶς Μπάττα, δίπλα ἀπὸ γωμικὰ τοῦ εἶδους τῶν «Ἄς εἶμαστε εὐθύμοι» ἢ «Τὰ παπούτσια μας δὲν φριάνουν κάλους στὰ πόδια», ἐγκατέστησε στὶς βιτρίνες αὐτῆ τὴν προειδοποίηση: «Μὴ διαβάσετε ρωσσικὰ ρομάντσα, σὰς στεροῦν τίς χαρὲς τῆς ζωῆς...»

σος είναι κλασικά παραδείγματα. Σὲ ὅλες τὶς χώρες, οἱ συγγραφεῖς ἔπαιν τὸ πικρὸ ποιῆσι τῆς ζωῆς: Παιπὺ ἔχουν μολωπισθεῖ ἀπὸ τὶς κοφτερές τῆς γωνιές καὶ ξεσκιστεῖ ἀπὸ τὰ ἀπαιλωμένα τῆς ἀγκάθια. Ἡ παγωμένη φτώχεια, ἡ δημόσια ἀδιαφορία καὶ μιὰ κακὴ ὑγεία, εἶναι ἡ μῦσα πολλῶν συγγραφέων, ἀλλοῦ καὶ στὴ Ρωσσία. Στὴ χώρα ὅμως τῶν Τσάρων, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν προβλήματα καὶ κινδύνους ἰδιαίτερα ξεχωριστοὺς καὶ πού δὲν ἔχουν παρουσιασθεῖ σὲ κανένα ἄλλο σημεῖο τῆς ὑδρογένειου. Στὴ Ρωσσία, τὸ νάχει κανένας ταλέντο, ἦταν μιὰ μεγάλη ἀτυχία. «Στὸ Διάβολο, ἀναφωνοῦσε ὁ Πούσκιν, χρωστῶ ὅτι γεννήθηκα σ' αὐτὴ τὴ χώρα μὲ ταλέντο καὶ καρδιά». Τὸ λογοτεχνικὸ σπάδιο, ἦταν, στὴ χώρα αὐτὴ εἰδικά, γεμῆτο κινδύνους: Κάθε ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων ἦταν ὑποπίος. Ἡ Κυβέρνηση, μεταχειριζόταν κάθε συγγραφέα σὰ φυσικὸ τῆς ἐχτροῦ, καὶ συχνά τὸν ἔκανε νὰ δοκιμάζει τὸ ἄχθος τοῦ βαρειοῦ τῆς χειροῦ.

Ὁ δάφνινος στέφανος, σὲ μέωπο πολλῶν μεταβαλλόταν σὲ ἀκάνθινο στεφάνι.

Ἡ κοινωνικὴ δυσφορία στὴ ρωσικὴ λογοτεχνία.— Τὸ μῖσος πού ἐκδήλωναν οἱ ἐξουσιαστὲς αὐτῆς τῆς χώρας γιὰ τοὺς συγγραφεῖς, προσερχόταν ἀπὸ τὸ ὅτι τοὺς θεωροῦσαν σὰν «λογοτεχνικοὺς ἐκδικητές». Οἱ Ρῶσοι συγγραφεῖς ἦταν ἐνθουσιώδη σημεῖα τοῦ ὄνειρου τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Στὴν πραγματικότητα, πολεμοῦσαν σ' ἓνα πεδίο μάχης ὅπου ἡ πέννα, ἦταν τὸ σπαδί.

Τὸν τελευταῖο αἰῶνα, τὰ ἔργα τους εἶναι ἐπιρροασμένα ἀπὸ ἓνα δυνατὸ κοινωνικὸ ἔνστικτο. Περιοσσότερο ἀπ' ὅπουδῆποτε ἄλλοῦ χρησίμευσαν σὰ φορεῖς τῶν ἰδεῶν. Ἐνα ἔθνος στερομένο ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἦταν φυσικὸ νὰ λύσει τὰ κοινωνικὰ προβλήματα πού θὰ γινόταν μιὰ μέρα πραγματικότητα, στὴ λογοτεχνία του. Μιὰ νουδέλλα, μιὰ ἱστορία, ἓνα ποίημα, ἓνα δοκίμιο, διὰν εἴξερες νὰ διαβάσεις ἀνάμεσα σὲς γραμμὲς του, ἦταν ἓνα πολιτικὸ μανι-

φέσιο. Οἱ Ρῶσοι, ἔλπιζαν ὅτι θαῦρισκαν στὸ ἔργο κάθε συγγραφέα ἀξίας, ἓνα καινούργιο πρόγραμμα κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων. Τὸν θεωροῦσαν σὰν ἓνα προφήτη πού θὰ γινόταν ὁδηγὸς τοῦ λαοῦ. Καί, πραγματικά, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων σιάνηκαν, ἀπόστολοι, μάρτυρες, ἡμίθεοι, πού γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς Ἀγίας Ρωσσίας ἀπικροῦσαν θαρραλέα, τὴ φυλακὴ, τὴν ἐξορία, τὸ θάνατο.

«Ἡ λύσσα ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ νὰ εἶμαι πεινασμένος καὶ καταπινηγμένος, δὲν θὰ κατορθώσουν ποτὲ νὰ μὲ κάνουν νὰ λιποθυχήσω», γράφει ὁ Μπιελίνσκι. Κι ἀληθινά, εἶναι δύσκολο ν' ἀναφέρει κανένας, κι ἓνα μονάχα μεγάλο συγγραφέα πού ἡ ζωὴ νὰ μὴν ἦταν μιὰ σειρὰ ἀπὸ τραγωδίες, πού νὰ μὴν ἔχει καταδικασθεῖ σὲ θάνατο, σιαιεὶ στὰ δουχεῖα τῆς Σιβηρίας ἢ σὲ κάποιο πειθαρχικὸ τάγμα, ἐκποσιεῖ σὲ κάποιο μακρινὴ ἐπαρχία ἢ καταδικαστεῖ σὲ σιωπὴ ἀπὸ τὴ λογοκρισία. Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τοῦ κόσμου, οἱ Ρῶσοι ἀριθμοῦν σίγουρα τὸ μεγαλύτερο ἀριθμὸ τῶν μαρτύρων. Ὁ Ἀλέξανδρος Χέρζεν ὑπολόγισε ὅτι, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Νικόλαου II, τοῦ πιὸ μακρινῶδη ἀντίπαλου τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, πού ἔχει δεῖ ποτὲ ἡ Εὐρώπη, τοεῖς ἀπὸ τοὺς πιὸ διάσημους ποιητὲς, ἐδολοφονήθηκαν ἢ σκοτώθηκαν σὲ μονομαχία, τοεῖς ἄλλοι πέθαναν στὴν ἐξορία, δυὸ κατάντησαν τοελλοί, δυὸ ὑπόκριναν στὴν ἀθλιότητα κι ἓνας χάθηκε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ δήμου: Κι αὐτά, σὲ μιὰ περίοδο τριάντα χρόνων.

Ὅσοι εἶχαν καταφύγει σὲ ἐξωτερικό, ἦταν λεία τῆς ἀπομόνωσης καὶ τῆς νοσταλγίας. Συνήθιζαν νὰ λένε ειρωνικά, ὅτι τὴν πατρίδα τους, ἀντικείμενο τῆς σπουδῆς τους καὶ τῆς ἀγάπης τους, τὴν ἔβλεπαν πολὺ καλλίτερα ἀπὸ μακρὰ. Ὁ Χέρζεν, ὁ δημονοργὸς τοῦ λαϊκοῦ ρωσσοκαὺ αἰσθηματος, εἶχε βέβαια τὴ δυνατὴτητα, ἀπὸ τὸ Λονδῖνο σὲ ὁποῖο εἶχε καταφύγει, νὰ λέει σὲ τοὺς συμπατριῶτες του: «Ἐδῶ, στὴν ξένη γῆ, εἶμαι ὁ ἐλεύθερος λόγος σας». Ἡ φωνὴ του ὅμως, ἦταν φωνὴ ἱεροκήρυκα στὴν ἔρημο. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Γερμανοί, πού γιὰ πολιτικοὺς λόγους

είχαν εγκαταλείψει την πατρίδα τους, βροί-
σκαν μιὰ γεμάτη συμπάθεια ὑποδοχή σὴν
Ἑλβετία ἢ σὸ Βέλγιο. Δὲν ὑπῆρχε ὅμως
πουνενὰ μιὰ ἐλεύθερη ολαθικὴ χώρα ποὺ
θὰ μπορούσε νὰ δώσει ἄσυλο στοὺς ρώ-
σους ἐξόριστους καὶ σὴν ὁποία νὰ μὴν
αισθάνονται τὸν ἐαυτὸ τους ἐντελῶς ξέ-
ρο.

Γι' αὐτὸ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς
αὐτοὺς, ἐμειρίασαν τὸν ἐνθουσιασμό τους,
ἐσπασαν πρόωρα τὴν πέννα τους, ζήτησαν
τὴ λήθη σὸ πιετό, παραφρόνησαν ἢ αὐτο-
κτόνησαν κηόλας. Στὴν τελευταία γενεά,
οἱ ἀπόπειρες αὐτὲς εἶναι πολὺ συχνές. Ἄν
οἱ νέοι αὐτοὶ δὲν ἔβραζαν μόνου τους τέλος
σπὴ ζωὴ τους, γινόνταν λεία τῆς αυτοανά-
λωσης, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ στέρωση καὶ
τὴν ὑπερκόπωση, σὸ τρομῶδες παραλή-
ρημα, ποὺ ἐκδηλώνονταν σὰ συνέπεια μιᾶς
ζωῆς καταχρήσεων, ἢ ἀκόμα σὴν τρέλλα,
ἀρρώστεια τόσο συχνὴ ἀνάμεσα στοὺς ρώ-
σους λογοτέχνες. Πολλοὶ μάλιστα πέθα-
ναν, πρὶν ἀκόμα φτάσουν σὲ πλήρη ἀνά-
πτυξη τοῦ ταλέντου τους. Ἡ ἐπικῆδεια κω-
δονοκουσία κάθε φιλοδοξίας, ἤχρῳσε ὅ-
ταν οἱ ποιῆτες ἀχιτίδες τῆς δόξας ἔφτα-
ναν σὸ μέτωπο, τὸ τόσο πολὺν καιρὸ πε-
ριφρονιμένο. «Οἱ ἀγαπιμένοι τῶν Θεῶν
πεθαίνουν νέου». Ὁ θάνατος φύλαξε ἀπὸ
τὴ φυλακὴ, τὸν Πούσκιν, τὸ Γκόγκολ, τὸ
Νάτσον, τὸν Τσιέκωφ, τὸν Μπιελίνσκι.
Γιὰ τὸν πρόωρο θάνατο πολλῶν ἀπ' αὐ-
τοὺς, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἀποκλει-
στικά ὑπεύθυνες ἢ ἀθλιότητα τῆς νεότητάς
τους, οἱ στερήσεις ποὺ βασάνισαν τὸ με-
γαλύτερο μέρος ἀπ' αὐτοὺς· γιατί αὐτοὺς,
ἀφείλεται κύρια σὴν ἀπότομη ἐκείνη με-
ταπήδηση, ἀπὸ τὴ διανοητικὰ ἀκαλλιέργη-
τη κατάσταση, σὲ μιὰ φλογερὴ διανοητικὴ
δραστηριότητα. «Εἶναι πολὺ φυσικό, λέει
ὁ Μποῦνκερ, μιὰ γενιὰ ποὺ βρέθηκε τό-
σο ἀπίτομα ριγμένη σὲ ἐπαρὴ μ' ἕνα ὠ-
κεανὸ ἀπὸ νέες ἰδέες, νὰ καταληφθεῖ ἀ-
πὸ ἕλιγγο σὸ χεῖλος τῆς ἀδύσσου καὶ νὰ
χάσει τὴν ἰσορροπία».

Ἀπαισιοδοξία τῆς ρωσσι-
κῆς λογοτεχνίας.— Ἀντιμῶς, σκε-
πτικισμός, εἰρωνεία, λέει ὁ Χέρζεν, εἶναι
οἱ τρεῖς χορδὲς τῆς ρωσσικῆς λογοτεχνί-

ας». Ἀπαισιοδοξία καὶ σκεπτικισμός εἶναι
οἱ γραμμὲς τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρα. Ὁ
Ρώσος, εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀορησης γε-
νωμένο σάρκα. «Ἀληθινά, λέει ὁ Ντισο-
γιέφσκι, ἡ ρωσσικὴ ψυχὴ εἶναι ἕνας σκυ-
θροπὸς τόπος». Ἀλλοίμονο! Ἔχει πάντο-
τέ του γαλουχηθεῖ, ἀπὸ τὸ γάλα ἐκείνου,
ποὺ ὁ Νίτσιε ὀνομάζει «οἱ μαστοὶ τῆς θλί-
ψης». Ἡ βαθειὰ ἀπαισιοδοξία διακρίνει
τὴ ρωσσικὴ λογοτεχνία, κατὰ τὸν ἴδιο τρό-
πον ποὺ διακρίνει καὶ τὴ ρωσσικὴ ἰδιο-
συγκρασία. Τὶς γραμμὲς αὐτὲς τοῦ χαρα-
κτῆρα τὶς βροίσκουμε, ὁσοδήποτε μακριὰ κι
ἂν ἀνεβοῦμε σὴν ἱστορία τους. Ἡ παρα-
πονετικὴ γότα τῆς ἐθνικῆς τους μουσικῆς,
ἡ δξύιατη μελαγχολία τῶν δημοτικῶν
τους τραγουδιῶν, ἡ ἀμαυρωπὴ θλίψη τῶν
θρούλλων τους, ὁ καταθλιπτικὸς πεσομι-
σμός τῆς λογοτεχνίας τους, εἶναι χαρα-
κτηριστικὲς τους ἐκδηλώσεις. «Ὅλες οἱ
χορδὲς τῆς λύρας τους ἀποδίδουν τὸν ἴ-
διο ἦχο τῆς διανοητικῆς θλίψης τοῦ ἠθι-
κοῦ σκεπτικισμοῦ, τῆς πνευματικῆς ἀπελ-
πισίας. Ἡ μοναδικὴ Μοῦσα τὴν ὁποία ἔ-
χουν ἐπικαλεσθεῖ οἱ ποιητές, εἶναι ἡ μοῦ-
σα τῆς Ὑπογοητίας. Ἐρωσιῶ τὴν πρῶ-
τη μου ἔμπνευση, σπὴ Μοῦσα τῶν λυγμῶν,
σὸ λυπημό, σπὸν πόνο», λέει ὁ ποιητῆς Νε-
κρασόφ, κι αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθεῖ
σχεδὸν σὲ ὅλους, κρατιῶντας πάντα, ἐννο-
εῖται, σημεῖωση τῆς ἰδιαίτερης τοῦ καθέ-
να ἰδιοσυγκρασίας.

Ἀπάρονηση σὶ ἡ ρωσσικὴ
λογοτεχνία.— Τὸ ἀνώφελο τῆς πά-
λης γιὰ τὴ ζωὴ κι ἡ ἀνάγκη τῆς ὑποπα-
γῆς, αὐτὸ εἶναι τὸ κυρίαρχο θέμα τῆς λο-
γοτεχνίας ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ. Οἱ συγγρα-
φεῖς, ἐκφράζουν τὴν ἀπάρονησή τους ἀπ'
τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν κούρασή τους, ἀπὸ τὸν
κόσμο. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς, φέρουν τὴ σκέ-
ψη μας πρὸς ἕνα μοναχό, ποὺ θέλει νὰ
παρασύρει, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ν' ἀκο-
λουθήσουν τὴν δική του παραίτηση ἀπὸ
τὸν κόσμο. Ἐπειδὴ ἡ ζωὴ δὲν τοὺς ἔδωκε
ποτὲ τίποτε, δὲν μποροῦν νὰ συλλάβουν
σὸ μναλό τους ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχει
χαρίσει σὲ ἄλλους κάτι. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς
ἠρωές τους μὲ τὴ λυπητερὴ τους ταπεινω-
φροσύνη θυμίζον τοὺς παληοὺς Ἄγιους

τῆς θερησκευτικῆς εἰκονογραφίας. Ἡ πρόκληση πρὸς τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἐπανόστασιν τοῦ φυσικοῦ μας ἐγὼ, αὐτὴ πού εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα νότια τῆς προσφατοῦτερης λογοτεχνίας, εἶναι ξένα πρὸς τὴ ρωσικὴ ἰδιοσυγκρασία. Ἡ ἀτομιστικὴ αὐτὴ ἄμυνα, πού βοήθη τὴν δυνατώτερον καὶ ἐπιτέλειστέρον τῆς ἔκφραση στὴ νουδέλλα τοῦ Ἀρτζιμπασιέφ, «Σάνιν», ἔχει τὴν καταγωγὴν τῆς ἀπὸ τῆ φιλοσοφία τοῦ Μάξ Στίργερ καὶ τοῦ Νίτσιε. Εἶναι δύσκολο νὰ προΐδει κανένας πῶς θὰ μπορέσουν νὰ συμβιβαστοῦν οἱ δύο αὐτὲς διαφορητικὲς τάσεις: Αὐτό, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ μεγάλου ρωσικοῦ αἰνίγματος.

Οἱ συγγραφεῖς, δὲ θεωροῦν τὴ ζωὴ σὰν τὸ ὑπέρτατο ἀγαθὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Λερμοντόφ, τὴ χαρακτηρισίζει σὰ μιὰ κοινὴ ἀσπιόνημα. Ὁ Τσιεκόφ, ὁ Νάδσον, ὁ Ἀντρέεφ δείχνουν τὴν ἀσθενικότητά της, τὸ κενὸ της, καὶ ἀκόμα πιὸ πολὺ: τὸ ἀνόητό της. Ὁ Νάδσον μάλιστα, σκέπτεται ὅτι, ὁ μόνος σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ μηδὲν. Ὁ Τουρκένιεφ, μολονότι τὴν ἀγαπᾷ, σὰ ἔργα του τινίζει θλιβερὰ τὴν ἐφημερὴν τῆς φύση.

Ὅμως, σὲ ἀντίθεση πρὸς αὐτὸ τὸ ταῖνιουμο βίτε, οἱ Ρῶσοι αὐτοὶ φοβοῦνται τὸ θάνατον, καὶ τὸ φόβον αὐτό, πού, σὲ ἕνα τέτοιο λαό, τόσο ἔντονα διανοητικῶς, εἶναι μιὰ ἔκθεση ἰδέα, καὶ σὰ δαιμονοπληξία, τὸν βρίσκει κανένας σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα τῶν πιὸ γνωσῶν συγγραφέων. Διατρέχει τὰ κείμενα τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν ἔργων τοῦ Τολστόι. Ἐκφράζεται εὐγλωττα σὲ μερικὲς σελίδες τῶν «Πεζῶν τραγουδιῶν» τοῦ Τουρκένιεφ.

Ποίηση τοῦ ἀνθρώπινου πόνου σὲ τὴ ρωσικὴ λογοτεχνία.— Ὁ πόνος, εἶναι ἡ βάση τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας, τὸ ἴδιο ὅπως εἶναι καὶ ἡ οὐσία τῆς ζωῆς. Ἡ ποίηση τῆς ἀνθρώπινης λύπης, εἶναι τὸ λάϊν μοιρβ τόσον καὶ τόσων τραγουδιῶν, διηγῆσεων καὶ δραμάτων. Ἡ ἰκανότητα τοῦ νὰ ὑποφέρει κανένας, εἶναι τὸ κείμενον τῶν μεγάλων ἔργων. Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ παθητικότητα, ἢ ταπεινότητα καὶ ἡ ἀνεπικρίτητα (συμμεριεὶ καὶ πολυγκοτέρωτιε) τοῦ ἔθνους,

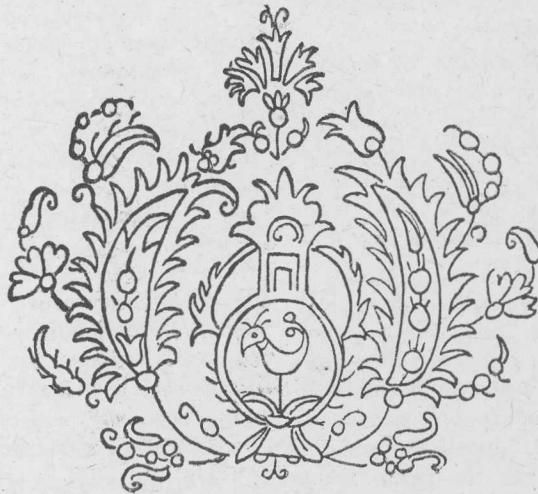
ἔχουν ἰδιαίτερα τινισθεῖ σὰ γραπτὰ ἔκθεσιν τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ρωσσίας. Ὁ Νοστογιέφσκι, πού κατάλαβε τόσο καλὰ τὴν καρδιά τῶν συμπατριωτῶν του, σὲ ἐπιτελῆ συμφωνία μετὰ τὴν ἐθνικὴ ἰδιοσυγκρασία, ἀπικρύπτει τὸν πόνον σὰ μιὰν εὐλογία, δείχνει τίς παραφορὲς τῆς κατὰπινσης καὶ τῆς ἀπελπισίας, περιγράφει τὸν καθαρμό, χάρη στὸν πόνον καὶ τὴ θλίψη.

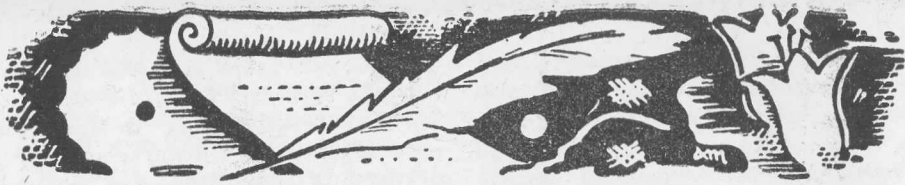
Ὁ ἴκτιος γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ὀδύνη σὲ τὴ ρωσικὴ λογοτεχνία.— Τὸ μεγάλο καὶ περίδοξο ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ πράγματος εἶναι ἡ συμπόνια γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα πού ὑποφέρει. Ὁ ἴκτιος, ὅπως ὅλοι τὸ ξέρουμε, εἶναι ἡ θεμελιωδέστερη γραμμὴ τοῦ ρωσικοῦ χαρακτῆρα εἶναι ἐπίσης τὸ κλειδί τῆς ἐθνικῆς λογοτεχνίας. Ὁ Γκόγκολ, ἦταν ὁ πρῶτος συγγραφεὺς πού ὑπόδειξε αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά: ἡ ἀνοχὴ καὶ ἡ ἐπιείκεια, ἡ καλωσύνη καὶ ἡ τρυφερότητα γιὰ τὸ φτωχό, τὸν ἀμαθῆ, τὸν ἀδύνατον καὶ γιὰ κείνους πού ἄγγιξαν τὴν ὑποστάθμη, τὴν κόλαση τῆς ζωῆς. Ἡ συμπόνια τους ἀπλώνεται καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμα τὰ ζῶα. «Ὁ θάνατος ἐνδὸς ἀλόγου, περιγραμμένος ἀπὸ ἕνα μεγάλο ρῶσον διηγηματογράφου, λέει ὁ Μπαζάν, εἶναι περισσότερο συγκινητικὸ ἀπὸ τὸ θάνατον τοῦ ὅποιου δήποτε ἀντοκράτορα». Ἡ γραμμὴ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρα βοήθη τὴν τελειότερὴν τῆς ἔκφραση σπὲς νουδέλλες τοῦ Νοστογιέφσκι. Μαθαίνουμε μέσα σ' αὐτὲς «τὴ φιλανθρωπία πού ξεπερνᾷ κάθε κατανόηση καὶ τὸν οἶκτον πού εἶναι μιὰ τρέλλα στὴ σοφία τοῦτον τοῦ κόσμου». Ἀγαπᾷ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γιὰ τὸ ὑπόφερε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Σ' αὐτόν, ὁ πόνος ἐκτοξεύεται ἕνα φαινοπέφανον, ἀκόμα καὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, ἐξαγιάζει τὴν ἔνδεια ἀκόμα καὶ τὴν πιὸ ἄθλια, τὴν ἀσκήμια, καὶ τὴν πιὸ ποδουχῆ. Στὸ ρομάντιστον «Ἐγκλημα καὶ τιμωρία», ὁ δολοφόνος, ἀγκαλιάζει τὰ πόδια τῆς ἐταίρας καὶ φωνάζει: «Δὲ γονατίζω μπροστὰ σὰς ἀτομικά, ἀλλὰ στὸ πρόσωπόν σου, μπροστὰ στὴν ἀνθρώπινη ὀδύνη». Ὁ Νοστογιέφσκι, ἀνέβασε στὸ πιὸ ψηλὸ βαθμὸν γιὰ τὴν ἔκ-

χη ἀνθρωπότητα, τὴν εὐαγγελικὴν φιλο-
 θρωπία, (τὴν εὐσεβῆ ἀπελπισίαν), ὅπως ἔ-
 γραφε ἕνας γάλλος κριτικός, ὁ νιὲ Βογ-
 κέ. Γι' αὐτὸν, ὁ Χριστιανισμὸς, εἶναι συμ-
 πικνωμένος σὺς τρεῖς παραβολές: τοῦ λη-
 σιῆ πού μετανοεῖ, τοῦ ἄσωτου γυιοῦ καὶ
 τῆς πόρνῃς. Ὁλη του ἡ θεοσεκεία ἀκου-
 πᾶει σὺ ἐξῆς μόνο ρητό: «Μὴ κρινεῖτε
 γιὰ νὰ μὴ κρινῆτε, μὴ δικάζετε γιὰ νὰ
 μὴ δικάσῃτε· συγχωρεῖσθε καὶ θὰ συγχω-
 ρηθῆτε» (Λουκ. ΙΥ 37). Στὰ γραπτὰ ἄλ-
 λων μεγάλων ρώσων, βρισκομε τὴν οὐ-
 σία τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ εἶναι περὶ το-
 γο ὅτι πιστοποιεῖται ἐκεῖ τὸ γεγονός ὅτι
 παρουσιάζουν πολλὰ ἀναλογίαι μὲ τοὺς
 πρώτους Χριστιανούς. Ὁ Τουρκένιεφ,
 ἦταν ἄθεος, ἡ ζωὴ του ὕμνος, οἴκουρα ἦ-
 ταν πῶ ἀρετὴ σὺ Θεὸ ἀπὸ τὴ ζωὴ πολ-
 λῶν ἄλλων ποιῶν. Ὁ Τολστόϊ, ἔχει ἀνα-
 θεματισθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, οἱ ἀρχές
 του ὕμνος, τοῦ δίνου τὸ δικαίωμα νὰ ἔ-
 χει τὸν τίτλο τοῦ ἀδελφοῦ Χριστιανοῦ, πε-
 ρισσότερο ἀπὸ πολλὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας.
 Ὁ Ρώσσο, δὲν ἔχει μάτια παρὰ μον-
 νάχα γιὰ τὸν πόνο. Καμμιά σκηρικὴ δημο-

φία, κανένα ὕλικὸ μεγαλεῖο δὲν τοῦ κά-
 νει τὴν ἐπιτύωσιν ὅσο ἡ ἀνθρωπινὴ ἀνάγκη.
 Τὸν ἀνθρωπο τὸν ἀναζητεῖ μονάχα
 στὴν ἀθλιότητα. Τὶ ἀναμνήσεις φέρει μα-
 ζὶ του ὁ Ντισογιέρφκι ἀπὸ τὸ Λονδίνο;
 Ὑποβλήθηκε ἀπὸ τὸ Γουσαιμίνσπερ Ἀμ-
 παί, ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸ στέλο, ἀπὸ τοὺς θε-
 σμούς; ρωτᾷει ὁ Μπροῦννερ. Ὁ! ὄχι!
 Μιὰ μικρὴ σκηρικὴ τῶν δρόμων τοῦ Λονδί-
 νου τοῦ ἄφησε μιὰν ἀνεξάλειπτη ἐντύπω-
 ση: καθὼς ἔδινε ἕνα ἀσημένιο νόμισμα
 σ' ἕνα φτωχὸ κοριτσάκι ντυμένον μὲ κοροέ-
 λια, αὐτὸ ἔφηνε βιαστικὰ μακρὰ ἀπὸ κά-
 θε μάτι, σὺν ἕνα ἀργύρι, γιὰ νὰ κρινῆ
 τὸ μικρὸ τῆς θεοσεκείας. Τὶ ἀναμνήσεις ἔ-
 χει ὁ Τολστόϊ ἀπὸ τὰ ταξείδια του στὴ
 Δυτικὴ Εὐρώπη; ἔξακολουθεῖ ὁ Μπροῦν-
 νερ. Στὰ ὄνειροπολήματά του ὁ σκεπτικὸς
 Ρώσσο, λόγιαζε τὸν ἐπαίτη μουσικὸ τῶν
 δρόμων τῆς Λουκάνης, πὺν σ' αὐτὸν κα-
 νένας δὲν ἔδινε τίποτε. «Ναί, λέει ὁ
 Μπροῦννερ, ἐπαναλαμβάνοντας τὰ λόγια
 τοῦ Ἡρόδοτου, οἱ Βάρβαροι ἔχουν μάτια
 σαύρας».

Μετάφραση: ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ο ΘΥΜΕΛΙΚΟΣ ΘΙΑΣΟΣ ΣΤΗ ΝΙΚΟΠΟΛΗ

Τὸ Σάββατο βράδυ τῆς 22ας Ἰουλίου εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσω σὶδ ἀρχαῖο θέατρο τῆς Νικόπολης τὴν παράσταση τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδη (κατὰ μετάφραση Νίκου Ποριώτη) ἀπὸ τὸν ἡμικρατικὸν ὀργανισμὸ «Θυμελικὸς Θίασος», πὸν τὸν διευθύνει ὁ κ. Λίνος Καρζῆς. Πολὺν τολμηρὴ ἦταν ἡ προτιθευλία τῆς Περιηγητικῆς Δέσχης τῆς Πρόεδεζας νὰ μετακαλέσῃ Ἀθηναῖκὸν θίασον ἀρχαίας τραγωδίας σὶδ πρόχειρα εἰτοιμασμένον θέατρο τῆς Νικόπολης, χωρὶς νὰ γίνῃ πρωτύτερα ἡ πλήρης ἀναστήλωσή του. Ἀλλὰ οἱ τεχνικὲς δυσχέρειες, διὰν ὑπάσχει ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ὀργανωτῶν καὶ τὸ ἀνώτερο ἦθος τῶν ἐρμηρευτῶν τοῦ τραγικοῦ λόγου, δὲν εἶναι ἱκανὲς νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπιτυχία τῆς παράστασης.

Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολικὸν νὰ ὑποστηρίξω, διὲ ἡ ἀναδύβαση τῶν «Φοινισσῶν» σὶδ ἐρειπωμένον θέατρο τῆς Νικόπολης, (πὸν μόλις τὸ εἶχε ξεθάψει ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη), ἔγινε μὲ τέτοια σοβαρότητα καὶ ἐπιμέλεια ἀπὸ τὸν κ. Λίνον Καρζῆ, ὥστε νὰ φτάσῃ τὸ ἐπίπεδο τῆς θεατρικῆς διδασκαλίας.

Τὸ κριτικὸν αὐτὸ σημειώμά μου δὲν πρόκειται νὰ ἀπλωθῇ σὲ λεπτομέρειες. Πάντοτε ἡ ἀναβίωση μιᾶς ἀρχαίας τραγωδίας (σὲ θέατρο μάλιστα ἀκατάλληλον καὶ μὲ πενιχρὰ σκηνοθετικὰ ἢ σκηνογραφικὰ μέσα) προκαλεῖ ζωνηρὲς συζητήσεις μεταξὺ τῶν εἰδικῶν γιὰ τὸν τρόπο ἐρμηνείας τοῦ παιζομένου ἔργου. Γιὰ ὅσους ἔχουν εἰδικὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὸ παραπάνω θέμα, εἶναι γνωστὸ εἰ ἀντιπροσωπεύει στὴν Ἑλλάδα ἡ κίνηση τοῦ Θυμελικοῦ Θίασου τοῦ κ. Καρζῆ. Εἶναι γνωστὸς οἱ

ιδέες του γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ἀρχαίου δράματος, (ἀναπτυγμένες σὲ ἄρθρα του καὶ πραγματοποιήμενες μὲ τὴ θεατρικὴν προσπάθεια). Θὰ ἦταν ἄσκοπον νὰ ἐπαναλάβω τὰ γνωστὰ (σὶδ εἰδικὸς) σημεία, σὶδ ὅποια ἡ σκηρικὴ διδασκαλία μιᾶς ἀρχαίας τραγωδίας ἀπὸ τὸν κ. Λίνον Καρζῆ (σκηνοθέτη, μεταφραστή, χορογράφον, ἠθοποιὸν) διαφέρει ἀπὸ τὴ θεατρικὴν ἐρμηνεία τῆς τραγωδίας ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν θέατρο ἢ ἄλλους ὀργανισμοὺς ἀρχαίου δράματος. Γι' αὐτὸ θὰ περιοριστῶ νὰ δώσω τὴν γενικὴν μου ἐντύπωση ἀπὸ τὸ ἔφος τῆς παράστασης, γιὰτὶ πιστεύω διὲ αὐτὸ εἶναι τὸ βασικὸν κριτήριον τῆς ἐπιτυχίας καὶ ὄχι οἱ ἀνούσιες λεπτομέρειες.

Μιὰ παράσταση σ' ἐπαρχιακὸν θέατρο, χωρὶς ἀρκετὲς δοκιμές, ὥστε νὰ γίνῃ τέλεια προσαρμογὴ τοῦ θίασου σὶς κακοτοπιὲς ἐνὸς μισοανασηλωμένου θεάτρου, εἶναι μοιραῖον νὰ παρουσιάσῃ κενά. Πάντως ὅμως ἡ διδασκαλία τῶν «Φοινισσῶν» κριτήθηκε μέσα σὲ ἀμύσφαιρα θερηκενικῆς ἔξαρσης. Εἶναι γνώρισμα τῆς ἐρμηνείας τοῦ κ. Καρζῆ νὰ μὴν κἀνῃ παραχωρήσεις σὶδ πνεῦμα τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, γιὰτὶ πιστεύει, διὲ οἱ τολμηροὶ νεωτερισμοὶ στὴ σκηνοθεσία καὶ τὴν ἐρμηνεία ποθεύουν καὶ ἀλλοιώνουν τὴ γνήσια μορφή τῆς. Γι' αὐτὸ διατηρεῖ καὶ τὴν παραδεδομένη «σκευὴ τῶν ὑποκριτῶν» (προσωπεῖα, κοθῶρονος κλπ.).

Μὲ τὰ πενιχρὰ μέσα, πὸν εἶχε σὶδ χέρια του ὁ ἐμπνευαμένος αὐτὸς ἱεροφάντης τοῦ Διονύσου στὴ Νικόπολη, κατόρθωσε νὰ δώσῃ ὅλον τὸ τραγικὸν μεγαλεῖον τοῦ Θεβαϊκοῦ μύθου, πὸν ὁ Εὐριπίδης πέτυχε νὰ τὸν πλέξῃ ἀριστοτεχνικὰ μέσα

σιὰ στενά πλαίσια μιᾶς μῆνης τραγωδίας. Μποροῦν νὰ ἀγοῦνται σὶν Εὐριπίδη μερικοὶ στενοκέφαλοι κριτικοὶ τὸ ἔπος, ἀλλὰ τὸ κατόρθωμά του σὶς «Φοίνισσες» τοὺς διαφεύδει.

Ἡ ἐρμηνεῖα τοῦ Εὐριπιδείου ἀριστουργήματος σὴν Νικόπολη, μοῦ ξαναθύμισε τὰ λόγια τοῦ Γκαῦτε:

«Ὅσοι ἀγοῦνται τὸ ἔπος σὶν Εὐριπίδη ἢ εἶναι ἀνίκανοι οἱ ἴδιοι νὰ ὑψωθοῦν ἢ εἶναι ἀγύρτες ἀδιάντροποι».

Κι ἂν ποροῦσα νὰ συνορίσω πρόχειρα τὶς ἐντυπώσεις μου ἀπὸ τὴν παράσταση, χωρὶς νὰ ἀδικήσω μὲ τὴ στενότητα τῆς κριτικῆς μου, θάλεγα: «Ὅλοι οἱ ἠθοποιοί — ἄς μὲ συγκωρῆσουν πού δὲν ἔχω πρόχειρα τὰ ὄντιά τῶν — ἐπαιξάν τὸ ρόλο τους μὲ φρυσκιάματα καὶ δεξιότητες, σὰν πειθαρχημένα μέλη πολυόργανης ὀρχήστρας, πού ἐναρμονίζουσι τὸν ἦχο τους κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνση ἐμπειροῦ μασέισου».

Ἡ Ἰοκάστη — ἂν δὲν ἦταν πάντα πειστικὴ — πάλιν εὐσυνείδητα νὰ μᾶς μεταδώσῃ ὅλη τὴ φρίκη τῶν συμφορῶν τῆς... Ὠραῖα ἐπαιξε ἢ Ἀπιγόνη μὲ τὸ σεμνὸ καὶ ἀρρενωπὸ ἦθος, ἢ στοργικὴ ἀδελφὴ πού ἀρηγεῖ τὴν προσοιγίαν τοῦ Κρόνου, γιὰ νὰ μὴν παραλείψῃ ἰσοῦ καθήκον πρὸς τὸ νεκρὸ ἀδερφό τῆς Πολυνείκῃ. Ἡ ἴδια σιάνηκε παρήγορος ἄγγελος δίπλα σὶν σφοδρασμένῳ τυφλῷ πατέρᾳ τῆς, γιὰ νὰ τοῦ γλυκάνῃ τὶς τελευταῖες μέρες τῆς ζωῆς του. Ἡ σκηνή, ὅπου ἀντιμετωπίζονται οἱ δυὸ ἀδερφοί, Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκῃς καὶ ἀνταλλάσσουν φριχτὰς ἀπειλὰς, ἀποδόθηκε δυνατὰ, μολοντί κάποιον σὴν ὑπόκριση ὑπῆρχε σιόμφος. Ὁ Οἰδίπους σὶν ὀλιγόλογο ρόλο του ἦταν ἀπόλυτα φρυσκός: Ὁ ξεπεσμένος βασιλιάς, πού σέβρει σὴν γέρινη ράχη του τὸ βάρος ἀσκήκωτης συμφορᾶς.

Ὁ Κρόων — κι διαν ἀπὸ φιλοσοφία

πρὸς τὸ γιὸ του Μενοικέα ἀρνεῖται νὰ τὸν θυσιάσῃ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς παιδείας κι διαν συντριβεται μετὰ τὴν ἀδιοκλονία τοῦ γιοῦ του (πὼς μᾶς θυμίζει αὐτὴ ἡ ἐδελουσία πορεία πρὸς τὸ θάνατο τοῦ Μενοικέα τὴν ἀδιοποροαρετὴ θυσία τῆς Ἰφιγένειας σὴν Ἀλκίδα!) — ἦταν μέσα σὶς ἀξιώσεις τοῦ ἀντιφραστικοῦ ρόλου του.

Ἀλλὰ καὶ οἱ δυὸ Ἀγγελιαφόροι μὲ πόσο παλυμῶδη καὶ ἐκφραστικὴ ἀπαγγελία παρόσησαν τὰ ἔξω τῆς σκηνῆς διαδραματισθέντα! (Τὴ μάχη τῶν ἀντιπάλων στρατῶν μπροστὰ σὶα τεῖχη τῆς Θήβας, τὴ θανάσιμη μονομαχία Ἐτεοκλῆ—Πολυνείκῃ καὶ τὸ θάνατο τῆς Ἰοκάστης πάνω σὶα κορμιὰ τῶν σκοτωμένων παιδιῶν τῆς).

Ὁ Χορὸς τέλος τῶν Φοινισσῶν, (δηλαδὴ γυναικῶν ἀπὸ τὴ Φοινίκη, πού τυχαίνει νὰ φτάνουν σὴν Θίβα τὴν ὥρα πού ἡ πόλη σφίγγεται ἀπὸ τὸν κλοιὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀργείων), κινήθηκε μὲ πειθαρχία. Βηματισμός, χειρονομία, ἐκφραση προσώπου συμπλήρωναν τὴν ἐρμηνεῖα τοῦ τραγικοῦ λόγου καὶ ἐναρμονίζονταν μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς μουσικῆς. Κι ἐδῶ πρέπει νὰ ἐξάσω, πόσο σύμφωνη πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς τραγωδίας μοῦ φάνηκε ἡ λιτὴ, δωρικὴ, μελωδικὴ γραμμὴ τῆς μουσικῆς τοῦ Ψάχου, πού χρησιμοποίησε ὁ κ. Καρζῆς. Ὅπως σὶν «Προμηθεῶν» καὶ σὶς «Ἰκέτιδες» τοῦ Αἰσχύλου, ἔτσι καὶ σὶς «Φοίνισσες» τοῦ Εὐριπίδη ὁ μακαρίτης Ψάχος ἀπόδειξε, ὅτι μόνο μὲ τὸ συνδυασμὸ τοῦ βυζαντινοῦ μέλους καὶ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ θὰ ποροῦσαμε νὰ πλησιάσωμε τὸ ἔπος τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, ἀπαραίτητο στοιχεῖο γιὰ τὴν ἀναβίωση τῆς Τραγωδίας.

Κριτολογία: Ἡ παράσταση τῆς Νικόπολης ἦταν ἕνας νέος φρεπενὸς σταθμὸς σὴν δράση τοῦ Θυμελικοῦ Θιάσου.

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΜΑΡΜΑΡΑΔΕΣ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

Στις πανάρχαιες πέτρες
που ξεθάβει ή σκαπάνη,
σκαλισμένες μ' ειλάβεια,
με τή σμίλη τής θείας ψυχής
ταπεινών λιθοξόων,
που με μέσα μικρά φανερώσαν
μυστικά τ' ούρανού
σαν βωμούς αντικρούζω
τής μεγάλης θεάς,
τής θεάς όμορφιάς.

Ἄρμονία, ρυθμός και ψυχή σās κοσμοῦν,
ὄ θάανάτες πέτρες,
που δονεῖτε βαθιά
τις χορδές τής ψυχής μου,

κι ανεβαίνει ψηλά
στ' ούρανού τους άθέατους κόσμους,
σαν ὄδη γλυκατάτη, σπονδή τρισσαγία.

Κι οι ψυχές τών άπλών λιθοξόων,
φωτισμένες με φώς θεϊκό
τής γλυκιάς άρμονίας,
σαν ὄδες τραγουδοῦσαν
πρός τ' άπέραντο Πάν.

Τά ροζάοικα χέρια σας
ταπεινοί μαρμαράδες με θέρηνη άσπάζομαι
κι ειλολῶ στοργικά
τήν άγία ψυχή σας.

I. ΓΕΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ

Δηλητήθηκε σήμερα ο όμορφος κήπος.
Μου γέμισαν τὰ χέρια με τὰ λουλούδια του.
Προαγμένη και λυπημένη για τόσους θανάτους
παρακάλεσα να σταματήσει τὸ φονικό χέρι...

“Όμως, τὸ φονικό τούτο χέρι διέγραψε
μιάν ευγενικά γεμάτη καλωσύνη καιπίλη
και μίλησεν ὁ κύριός του

“Όχι. Δέν είναι θάνατος.

Δέν είναι ποτέ θάνατος ή προσφορά.

Ὁ θάνατος θάρχονταν άπωσθήποτε άργότερα.

Θά τάβουσκε γλωμισμένα και μαραμένα
να τὸν περιμένουνε.

Τώρα είναι ή ζωή.

Θ' ανταμείψει τήν προσφορά τους ή γῆ
και θά τούς στείλλη νέον άνθό.

Μην άνησυχείτε. Θά προβάλλει νέος άνθός.

Θά λυγίσουν στο βάρος οι κλώνοι τους...

Τίποτα δέ θά χαθεῖ.

Ένας διαπλός πλοῦτος ζωής θά ξανάορει σε λίγο.

Μακάριοι οι δίνοντες.

Ἡ γῆ τους, θά τούς καρφάσει
στούς τραυματισμένους κλώνους
τὸ παράσημο τής ευφορίας...

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΣΕ ΠΑΛΗΣΣ ΑΜΑΡΤΙΕΣ

Τὸ ἑλληνικὸ τραγοῦδι βάλθηκε νὰ κυριέψῃ τὸν κόσμον. Αὐτὸ ὀφείλεται σὲ μιὰ συμ-
τροφία νέων μουσικῶν, ἰδιαίτερα ὁμῶς στὸν Χατζηδάκη. Καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ, χω-
ρὶς καιμιὰ ὑπερβολή, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος πρόσφερε δύο σημαντικὲς ὑπηρεσίες στὸν
τάπο: Πρῶτα-πρῶτα ἐπροπαγάνδισε τὴν Ἑλλάδα, μὲ τοὺς ζηηρούς ἢ τοὺς μελαγχολικοὺς,
μὰ πάντα πρωτότυπους καὶ γεμάτους ἑλληνικὸ χρῶμα ρυθμοὺς του, σὲ ὄλα τὰ γεωγρα-
φικὰ πλάτη· καὶ ὕστερον μᾶς ἀπάλλαξε, ἐμᾶς ἐδῶ, ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη τῶν μονότονων, τῶν
μονόχρωτων, τῶν ἀθηδαιστικῶν τραγουδιῶν ποὺ τὸ συχρότερο θέμα τους ἦταν ὁ ἐρωτικὸς
μαζοχισμὸς, ἡ κυριώτερή τους ρίμα: θὰ στὸ πῶ —σ' ἀγαπῶ, ἢ λέξη: καρδιά, ἢ μι-
σταγωγικὴ τους λέξη, καὶ ποὺ ἰντονάτοι βαρύνονται μᾶς ἐσέριβιραν τὰ μονότονά τους μι-
νῶρε, γιὰ νὰ κάμουν περισσότερα καταθλιπτικὴ τὴ ζωὴ μᾶς. Μὲ τὸν Χατζηδάκη καὶ τὴν
παρέα του, μπῆκαν στὸ ἑλληνικὸ τραγοῦδι κέφι ἢ λύπη ἢ φῶς ἀληθινὰ καὶ ντάπια. Γι'
αὐτὸ μᾶς ἀρέσει νὰ τὸ ἀκοῦμε. Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα: μπῆκε ἡ συνείδηση ὅτι τὸ τρα-
γοῦδι δὲν εἶναι μονάχα μελωδία, εἶναι καὶ λόγος. Αὐτὸ τὸ πρῶμα εἶχε ξεχαστή. Γιὰ νὰ
πειστήτε γι' αὐτὸ, διαβάστε τὰ τραγοῦδια τοῦ Χατζηδάκη καὶ σκεφτήτε τὸ κείμενο ἄλ-
λων μοντέρνων τραγουδιῶν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μὲ οὐτὰ μᾶς ἔτερπε ἡ ἐθνικὴ μᾶς Ραδιοφω-
νία. Νὰ μερικὰ ποὺ δηλώνουν:

Νοσταλγία: Καὶ ντο ρε μι φα σολ λα σι.

Αὐτὰ τὰ μάτια τάχεις σύ!

Καὶ ντο ρε μι φα σολ λα σι,

*Ἦρθες στὸ νοῦ μου πάλι ἐσύ.

*Ἐκδικητικότητα: Θὰ στὰ βγάλω τὰ δυὸ μᾶτια, θὰ στὰ βγάλω,

ἂν σὲ δῶ νὰ πᾶς μωρὸ μου μ' ἕναν ἄλλο

Τρα λα ρα, τρα λα ρά.

Αὐτοκριτική: Εἶσαι τὸ δρᾶμαί μου, εἶσαι τὸ νεῦρο μου, εἶσαι τὸ πάθος μου.

Τὸ τελευταῖο μου, τὸ μεγαλύτερο: εἶσαι τὸ λάθος μου

Τραλαρά, τραλαρά, τραλαρά, τραλαρά.

Αἰσιοδοξία: 'Ἡ ψυχὴ μου ποτὲ δὲ γυρνᾶ,

κι' ὁ καιρὸς ἄς περνᾶ.

'Ἡ ἀγάπη συχνὰ μᾶς χαρίζει πνοή,

Εἶναι γλυκεῖα ἢ ζωὴ. Ναι, ἢ ζωὴ!

Αἰφνιδισμὸς: 'Ἀπόταμα μοῦ τὴν κοπάνισες, ἀπόταμα... κλπ.

Μὲ τέτοιαις λογῆς λυρικά ἐπιδορίπια συμπληρώνονταν συνήθως τὰ μενοῦ τῶν νέ-
ων, τῶν ὀμιλιῶν, τῶν ξένων βιβλίων κτλ. Ὁ Χατζηδάκης, καὶ ὅσοι δουλεύουν σὰν κι' αὐ-
τόν, ἔμπαισαν ζωογόνοι ἀγέρα στοὺς κλειστοὺς χώρους, ἕναν ἀγέρα «ὑγείας ἐμπορητικῶν
καὶ νόσων ἀπελαστικῶν», ὅπως ἡ εὐχὴ τῆς *Ἐκκλησίας, ἂν μᾶς ἐπιτροπή νὰ ὀνομάσουμε
νόσους τὴν ἀτελείωτη θρηνωδία ἀπάνου σὲ θλιβερούς, σαχλοὺς ἢ γελοίους στίχους ἢ τὰ
μεσαιωνικὰ ἐρωτολογήματα, τὰ χωρὶς ἐλπίδα, ποὺ θυμίζουν στὴν ἐποχὴ μᾶς ἔρωτες εὐ-
νοῦχων.

Χάριτες όφείλονται σ' αυτούς που μάς άπάλλαξαν άπό τὰ άνούσια αυτά λάχα-
ναι και άπό νοσηρότητες άξίες τής πιό έξαλλης περιόδου που ρωμαντισμού, για να ξα-
νοδώσουν στον νεόελληνα τὸ πηγάδι του κάφι και κάποια άμειώτερη έπαφή με τήν εθνι-
κή του ψυχή.

A. Γ.

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τόσο οί προσωπικές έπαφές του διευθυν-
του μας και άλλων μελών τής έπιτροπής με
άνθρώπους τών γραμμάτων και τής τέχνης στη
Θεσσαλονίκη, όσο και γραπτές πληροφορίες—
άπλές ειδήσεις, σημειώματα, άρθρα— που
φτάνουν στα γραφεία μας, πείνουν να μάς
πείσουν, πώς τὸ κρατικό θέατρο Βοθρείου 'Ελ-
λάδος, που χαιρετίσθηκε σαν ένα μεγάλο ξε-
κίνημα για μιὰ μιὰ αὐθύπαρκτη καλλιτεχνική ζωή
τής «συμπρωτεύουσας» —όπως με τόση ευγέ-
νεια ονομάζουν τὴ Θεσσαλονίκη οί 'Αθηναίοι—
σιγά-σιγά πάει να πάρη τὴ μορφή ενός καλλι-
τεχνικοῦ παρρητηματός τής 'Αθήνας. Δηλ.,
ή 'Αθήνα ψέμματα λέει πὼς θεωρεῖ τὴ Θεσσα-
λονίκη συμπρωτεύουσα, αλλά τὴ θεωρεῖ άπλως
μιὰ κι' αὐτὴ «έπαρχία» πρὸς έκμετάλλευση
σαν όλες τῆς άλλες. Διαφορετικά δὲν θὰ έστελνε
θιαρκῶς ανθρώπους της για να έπαθρῶν-
σουν τὸν οργανισμό παραγωνρίζοντας τούς
Μακεδόνες ειδικούς, ἢ γενικώτερα πνευματι-
κούς ανθρώπους, δὲν θὰ έστελνε διαρκῶς άν-
θρώπους της μὴ ειδικούς και μὴ πνευ-
ματικούς. Αὐτὸ ακριβῶς τὸ τελευταίο άποτε-
λεῖ όχι άπλως παρογκωνισμό αλλά πρόκληση
καὶ αὐθάδεια.

Ἡ «Ἡπειρωτική Έστία», που αίσθάνεται
στενούς τούς δεμούς της με τὴ Θεσσαλονίκη,
θεωρεῖ υποχρέωση της να καταγγείλη όλα αὐ-
τά όσο είναι άκόμοι καιρός και παρακαλεῖ τὸν
 φίλο της κ. Σ. Καραντινό να ύψωση
τὸ ἀστάσημά του και να αντίσταθῆ στις διά-
φορες πιέσεις. Μπορούμε να τὸν βεβαιώσουμε
ότι ἡ Θεσσαλονίκη, τὸν περιβάλλει με έκτίμη-
ση και με αγάπη. "Ας ανταποκριθῆ στην έκ-
τίμησή της προβάλλοντας ένα δικταταρικό «Ο-
ΧΙ» στους παράσιτους τής δημοσίας κουζίνας.
Για μιὰ τέτοια άρνηση ἴσως δὲν άρκεῖ μόνο ἡ
χρυσὴ άσπίδα τής αἰσιοδοξίας, με τήν όποιαν
είναι άπλισμένος ό κ. Καραντινός. Τὰ πράγ-
ματα πείθουν, ότι επιβάλλεται νάρθῆ σε στε-
νώτερη έπαφή με τούς πνευματικούς κύκλους
τής Θεσσαλονίκης και να άντλήση άπ' αυτούς

Θεσσαλονικιαὶκή πείρα, αν θέλη να ἴδῃ τὸ
έργο του να καρποφορήσει.

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ^ῖ

"Υστερα άπ' τὸν μέτριο θεατρικό χειμῶνα
τής περιόδου 1960—61, όπου ἡ βαθύτατη έ-
σωτερική κρίση τής ελληνικής σκηνής έκιομε
σπαραδικὰ τὴν εμφάνισή της, σε πρόσωπα και
πράγματα, έχουμε τὴν καλοκαιρινὴ σαζὶν με
έκτυπα τὰ χαρακτηριστικά τής οὐσιαστικής
κάμψης όχι μονάχα ποιητικά, αλλά και έμπο-
ρικά, Τώρα πιὰ ἡ κρίση άπλώθηκε σε όλα σχε-
δὸν τὰ θεάτρα και οί άλλιαγές έργων άκολου-
θοῦν ἡ μιὰ τὴν άλλη. Μουσικαὶ και θεάτρα
πρόζας αντιμετωπίζουν τὸν ἴδιο ἐφιάλητ τής έ-
πιβίωσης. "Αλλα δουλεύουν με παθητικό, άλλα
μόλις και συντηροῦνται κι' ένα άπ' αὐτὰ έκλει-
σε, αὐτὸ ακριβῶς που ξεκίνησε να κάνει μιὰ
καλλιτεχνική προσπάθεια με τὸν μορφό και
άπαιτητικό τίτλο «Θέατρο τοῦ 61». Δύο ἢ
τρία θεάτρα τὸ πολὺ, παρουσιάζουν ικανοποιη-
τική κίνηση κι' αὐτὰ για λόγους μόδας ἢ
γιατί παρουσιάζουν θεαματικά σύνολα ξένης
προελεύσεως. Με άλλα λόγια τὸ μαχαίρι έφτα-
σε στὸ κόκκαλο.

Αὐτὸ είναι άπό πολλές πλευρές δυσάρεστο
άλλά και άπό μιὰ άλλη άποψη ευχάριστο.
Γιατί θὰ άναγκάσει καλλιτέχνες κι' έπιχειρη-
ματίες να σκεφτοῦν σοβαρότερα και να άντι-
ληφθοῦν τὴν λανθασμένη γραμμὴ που άκολου-
θοῦν. Οί βεντετισμοὶ τών καλλιτεχνῶν, ἡ δλο-
κληρωτική έμποροποίηση μιὰς τόσο καλλιτε-
χνικής λειτουργίας και ἡ δίκαιη σπὸ τέλος άν-
τίδραση τοῦ κοινού, συνθέτουν τούς τρεις βα-
σικούς παράγοντες τής κρίσης αὐτής. Καιρός
λοιπὸν είναι να άναγκαστοῦν άπ' τὰ πράγμα-
τα οί υπεύθυνοι για να αλλάξουν τακτική,

Βρισκόμαστε πέρ' άπ' τὴ μέση τοῦ καλο-
καιριοῦ και είναι νωρίς για κάθε είδους άπο-
λογισμό. Πρέπει όμως να παραδεχθοῦμε ότι ἡ
περίοδος τοῦ καλοκαιριοῦ έχει κιόλας κριθεῖ.
Κι' αν έξαιρέσουμε τὰ φεστιβάλ 'Επιδαύρου,
'Αθηνῶν κ.λ.π. που άσχολοῦνται με τούς άρ-
χαίους κλασικούς τοῦ θεάτρου μπορούμε να

παύμε άπερίφραστα όπι τó θεατρικό καλοκαίρι τού 1961 σπάθηκε τó άποκορύφωμα μιάς έσωτερικής κρίσης και δέν ξερούμε άν θά συνεχιστεί και τόν έρχόμενο χειμώνα.

Και τώρα μερικές διαπιστώσεις. Πρώτο: ή επίθεώρηση, δημιούργημα καθαρά έλληνικό και μάλιστα άθιναϊκό, που τόσες έπιτυχίες σημείωσε στο παρελθόν, έσθιση όριστικά. Οί λόγοι; "Ελλειψη καλών κειμένων, τά μεγάλα έξοδα για τó θέαμα και τή μουσική και ή μη άνανέωση τού έμφυχου ύλικού. Δεύτερο: σοβαρή κρίση στα κινηθέατρα, πάνω στα όποια στηρίχτηκαν πολλές άναγνωστικές έλπίδες τά τελευταία χρόνια. Αίτια: ή έλλειψη κατόλληλων έργων που τά άντικαθιστούν πρόχειρες διασκευές και ρηχά κατασκευάσματα, καθώς και τά μεγάλα έξοδα, που άπαιτούν τά σκηνικά, ó χορός, ή μουσική, οί πολυπρόσωποι θίξοι κλπ. Τρίτο: μεγάλη ποιοτική πτώση στα έργα τού έλληνικού μπουλβάρ και ή άπουσία κάθε ίχνους καλλιτεχνικής φιλοδοξίας.

Θά μπορούσε νά προχωρήσει καιές και σε άλλες όχι εύχαριστες άπαριθμήσεις, Στραματούμε όμως στις κυριότερες. Είναι άρκετά ένδεικτικές. Και άποκαλυπτικές. Μακάρι νά συνετίσουν τούς άσύμπετους και νά διδάξουν με τήν πικρή τους άλήθεια, όσους άσεβούν στο ύψηλό λειπούργημα τους και τó θεωρούν μέσο για γρήγορο πλουτισμό ή για τήν ίκανοποίηση άλλων εγωϊστικών επιδιώξεων.

Ολιβερή και άποκαρδιωτική είναι ή κατάσταση. Κι' ούτε επιδέχεται άναβολές ή άντιμετώπισή της. "Ισως έτσι, έστω και άρηγικά, νά όδηγηθούμε σε καλλίτερες μέρες. "Η έρχόμενη περίοδος θά δείξει.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

ΘΑ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΜΕ

"Όπως άνακοινώθηκε ήδη τó Κρατικό Θέατρο "Αθηνών καταρτίζει από τώρα ειδικό θέατρο για νά περιοδεύσει τόν χειμώνα τά μεγάλα "Επαρχιακά κέντρα τής χώρας, όπου θά παρουσιάσει τά έργα τής τελευταίας χρονιάς, καθώς και άλλα που θά παιχτούν για πρώτη φορά.

"Επίσης σε μιά σειρά άρθρων που δημασίωσε ó γενικός διευθυντής τής "Εθνικής Σκηνής κ. Αϊμ. Χουρμούζιος στην έφημερίδα «Καθημερινή» με τόν τίτλο «Περί θεάτρου» προσείγγειλε από τώρα τήν ίδρυση και λειτουργία

δευτέρας κρατικής σκηνής με πειραματικό προορισμό για τήν ένίσχυση τής ντόπιας θεατρογραφίας και ιδιαίτερα τών νέων συγγραφέων.

Πρόκειται για δυό αισιόδοξες ένδείξεις, που δέν μπορεί παρά νά ίκανοποιούν τούς θεατρόφιλους και γενικότερα όλον τόν πνευματικό κόσμο τής χώρας. Δέν θά προβούμε όμως σε κανένα σχόλιο, περιμένοντας νά πραγματοποιηθούν πρώτα οί ύποσχέσεις. Γιατί δυστυχώς, ή πικρή πείρα μιάς δίδαξε όπι, πολλά λέγονται, αλλά στο τέλος δέν γίνεται τίποτα.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

✽

ΜΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΣΣΑ

Στό βιβλίό τής κ. "Ελληνς Λαμπρίδη που τιτλοφείται «Νίκη» υπάρχει ένα ιδιαίτερα ένδιαφέρον για μιά άπόσπασμα. "Από αυτό μαθαίνουμε όπι ó πατέρας τής έξαιρετης αυτής συγγραφέας και λογοτέχνης ήταν από μητέρα "Ηπειρώτης και από πατέρα Κρητικός. "Ηταν ένας έξαιρετικός άνθρωπος ó γέρος Λαμπρίδης, θερμός πατριώτης και άσυμβίβαστος ένδεολόγος που όλες του τίς πράξεις έσημάδευε ó άνηφορικός δρόμος τής άρετής. Λοιπόν ή κ. Λαμπρίδη, τόν χαρακτήρα του αυτόν τόν άποδίδει «πήν άπόλυτη άφοσίωση και θαυμασμό που τού είχε ή μάνα του, ή άγράμματη, έξαίρητη, τετραπέρατη "Ηπειρώτισσα, που ήταν τόσο τίμια, ώστε μόνο τά δικά της σακικά δέ ζίγιαζαν οί Τούρκοι καθώς άπιστιμούσαν τή σιδεία για νά όρίσουν τó φόρο, γιατί δέν καταδεχόταν νά πεί ψέμματα και ή δήλωσή της ήταν χρυσάφι είκοσιτεσσάρων καρατιών. Αυτή έσφρηγισσε μαζί του, ένά μελετούσε τούς κλασσικούς στο φώς τού διαδίου, αυτή έδωσε κόμπο τήν καρδιά της, όταν τήν άποχαιρέτησε για νά σπουδάσει στην "Αθήνα κι όταν άργότερα, κυνηγημένος από τούς Τούρκους, πήρε τó δρόμο τής έξορίας και δέν ξαναϊδώθηκαν παρά για δυό—τρεις σύντομες μέρες μετά είκοσιτρία χρόνια, όπου άφού έδεδε τ' όνειρό του τήν "Ελληνικήν "Ηπειρο, νά γίνεται χειροπιαστή άλήθεια, γύρισε στην "Αθήνα για νά πεθάνει πάνω στο χρόνο».

Αυτό είναι τó άπόσπασμα. "Η «"Ηπειρωτισσα "Εστία» εύχαρίστως θά έδημοσίευε όποια ένδιαφέροντα πληροφορία θά είχε τήν καλωσύνη νά μιάς στείλει ή κ. Λαμπρίδη, τόσο για τόν

μητέρας της, ἄσιν καὶ γιὰ τὴν Ἑπιχρεωτισσα
μητέρα του. Π. Γ.

✱

ΤΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑ

Σ' ἄλλες τὶς Κοινοτήτες τῆς Ἑπιχρεωτισσας, ἐκτελοῦνται κάθε λογῆς μεγάλα ἢ μικρά τεχνικὰ ἔργα, ποὺ σκοπὸ ἔχουν νὰ βελτιώσουν τὶς συνθηκὲς ζωῆς στὸ χωριὸ καὶ νὰ ἀνεβάσουν τὸ πολιτιστικὸ καὶ βιωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ πληθυσμοῦ. Ὅπως ὅλα τὰ κοινοτικά ἔργα δὲν παρουσιάζουν τὴν ἴδια σπουδαιότητα καὶ δὲν ἀπαιτοῦν τὴν ἴδια πρωτεριάτητα. Λόγου χάριν, ἢ πλακόστρωση τῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ, καὶ ἢ ἐπισκευὴ τοῦ μοντρότοιχου τοῦ Νεκροταφείου ἢ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας, μποροῦν νὰ περιμενοῦν. Ἀντίθετα πρωτεριάτητα πρέπει νὰ δοθῆι στὰ παραγωγικὰ ἔργα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ δυὸ κατηγορίες ἔργα πρέπει νὰ χαρακτηρισθοῦν ἀπολύτου πρωτεριάτητος. Ἡ σύνδεση τοῦ χωριοῦ μὲ τὴ δημοσιά, ἢ κατασκευὴ δηλ. δημόσιου κανονικῆς τάξεως δρόμου (ὅπου ὁ δρόμος δὲν εἶναι ἐθνικὸς ἢ ἐπαρχιακὸς) καὶ ἢ λύση τοῦ προβλήματος τοῦ νεροῦ. Δηλ. ἡ ἱκανοποίηση τοῦ αἰτήματος τῆς ὑδρευσης κατὰ πρῶτο λόγο καὶ ἐπιτελεῖται τῆς ἀρδευσης τῶν λιγῶν ἢ πολλῶν ποτιστικῶν ἀγροτικῶν κτημάτων ποὺ ὑπάρχουν. Αὐτὰ τὰ ἔργα πρέπει νὰ προηγηθοῦν. Κι ὅταν αὐτὰ ἱκανοποιηθοῦν, ἔρχεται ἡ ὥρα καὶ τῶν ὀσίων ἔργων.

✱

ΜΙΑ ΕΞΗΓΗΣΗ

(Ἡ Β' Παρουσία τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ νῦν ὀγδοῦ αἰῶνος)

Ὁ φίλος μαθητῆς μου κ. Στέφ. Μπέτιπης (δημ.)λος, καὶ λόγιος ἐργάτης τοῦ περιοδικοῦ μας «Ἑπιχρεωτικὴ Ἑστία» στὸ τεύχος τοῦ Ἰουνίου 1961 ἔγραψε γιὰ μιὰ πολυτίμη ἀγιογραφία, ποὺ τὴν ἀνακάλυψε σπὴν ἐκκλησίᾳ «Ἀρχάγγελος» τοῦ χωριοῦ του τοῦ Γραμμμένου. Ἡ ἀγιογραφία αὐτὴ ἔχει πολλὰ εἰκόνες ἱερὰς καὶ μιὰ μὲ τὴν ἐπιγραφή «Εἰκὼν τῆς Β. Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ νῦν ὀγδοῦ αἰῶνος». Ἐπειδὴ ἡ φράσις «τοῦ νῦν ὀγδοῦ αἰῶνος»

ἔμεινε ἀνεξήγητη προσπαθῶ νὰ τῆς δώσω μιὰ ἐξήγησι. «Στὰ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια ποὺ ἀκούμε τὴ Μεγάλῃ Παράσκευῃ τὸ βράδυ καὶ τὸ Μέγα Σάββατον τὸ πρῶτὸ ποὺ ὀμιλοῦν γιὰ τὴν Ταφή καὶ τὴν Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀκούμε καὶ τὰ ἑξῆς:

α) «Καὶ συνετελέσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν. Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑκτῇ τὰ ἔργα Αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε. Καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων Αὐτοῦ ὧν ἐποίησε. Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν μέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγάσεν αὐτήν, ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων Αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι. (Γενεσ. β. 1—3)».

Σ' αὐτὸ τὸ κομμάτι ὁ Μωϋσῆς περιγράφει πῶς ὁ Θεὸς δημιουργῆσε τὸν κόσμον σὲ ἕξι ἡμέρες καὶ τὴν ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀναπαύθηκε ἀπὸ τὰ ἔργα του. Ἡ ἑβδόμῃ ἡμέρα σπὴν ἐβραϊκῇ γλώσσᾳ λέγεται Σάββατον = ἀνάπαυσις, κατάρταυσις.

Αὐτὸ τὸ κομμάτι τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου σὲ ἕξι ἡμέρες καὶ τῆς καταπαύσεως τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Θεοῦ τὴν ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, ὁ ἐκκλησιαστικὸς ποιητῆς τὸ μεταφέρει στὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦ Χριστόν, ὁ ὁποῖος πᾶν σπὴν γῆ ἐτέλεσε νέα πνευματικὴ δημιουργία καὶ τέλος ἀναπαύθηκε ἀπὸ τὸ ἔργον αὐτὸ τὴν ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ τὸ Σάββατον δίνοντας τέλος στὸ θεῖον ἔργον Του μὲ τὴν Ταφή καὶ τὴν Ἀνάστασίν Του σπὴν ἐπόμενη ἡμέρα.

Νὰ τὸ τροπάριον: «Τὴν σήμερον μυστικῶς ὁ μέγας Μωϋσῆς προδιετυποῦτο λέγων. Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ εὐλογημένον Σάββατον. Αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς κατάρταυσεως ἡμέρα, ἐν ἣ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων Αὐτοῦ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς κατὰ θάνατον οικονομίας τῆ σαρκὶ σαββατισίας (ἀφοῦ ἔτσι οικονομῆσε τὰ πράγματα νὰ μείνῃ νεκρὸς σωματικῶς καὶ νὰ ἀναπαυθῆ) καὶ εἰς ὃ ἦν πάλαι ἐπανελθὼν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἐδωρήσατο ἡμῖν ζωὴν τὴν αἰώνιον ὡς μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος» (δηλ. ἀφοῦ ἀναστήθηκε καὶ ἐπανήλθε σπὴν προηγούμενῃ θεϊκῇ Του δόξᾳ). Ὡστε ὁ Χριστὸς πᾶν σπὴν γῆ ἕξι ἡμέρας ἐτέλεσε τὸ θεῖον ἔργον του, τὴν ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀναπαύθηκε σπὸν τάφῳ καὶ τὴν ἐπόμενην ἡμέρα ἀναστήθηκε.

Ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ εἶναι, ἀφοῦ ἡ ἑβδομάδα ἔχει ἑπτὰ μέρες καὶ τὸ Σάββατον εἶναι ἡ τελευταία ἢ ἑβδόμῃ, εἶναι πάλιν ἡ Πρῶτη, ἀλλὰ δὲν λέγεται Πρῶτη, ἀλλὰ Κυριακή, ὡς ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ἐπίσης ὀνομάζεται ἡ ἡμέρα

τῆς Ἀναστάσεως καὶ ὄγδοη ἡμέρα διότι ἔγινε μετὰ τὴν ἑβδόμη ἡμέραν, τὸ Σάββατον, τὴν ἡμέραν τῆς Ταφῆς, Ἐπίσης ἡ μὲν ἐποχὴ ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ περιεχομένη σὲ ἑπτὰ ἡμέρες τὸν ἑβδομον αἰῶνα, ἡ δὲ ἐποχὴ τῆς νέας πνευματικῆς δημιουργίας περιλαμβάνουσα τὴν ὄγδοη ἡμέραν τρόπον τινα τῆς πρώτης δημιουργίας ἀρχίζει ἀπὸ τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὸν νῦν τὸν τωρινὸν ὄγδοον αἰῶνα, ὁ ὁποῖος θὰ εἶναι αἰῶν, αἰῶνιος ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ὡς τῆ Δευτέρα (Β') Παρουσία Του καὶ τὴν αἰώνια μέλλουσα ζωὴ. Ἡ ἡμέρα ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν καὶ ἡ αἰώνιος ὑστερινὴ ἐποχὴ ὁνομαστικῆ καὶ ἡ ἡμέρα «ἡ ἐπέκεινος», ἡ πέραν τῆς πρώτης ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου τοῦ δήκησε μέχρι τῆς Ἀναστάσεως, καὶ θὰ εἶναι ὡς ἡ διαρκείας σὲ ὅλη τὴν αἰώνια μέλλουσα ζωὴ.

Ἄκουσθε καὶ ἄλλα ὡσαύτα συμβολικὰ ὀνόματα «Δόξα, Χριστέ, τῆ σῆς οἰκονομία, δι' ἧς τελείσας πάντα σαββατισμὸν (=τέλος τῶν ἔργων Σου καὶ ἀνάπαυσίν Σου) ἐδωρήσω ἡμῖν τὴν πανυχίαν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν». (τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καθ' ὅλην τὴν αἰώνια ζωὴ καὶ μέλλουσα καθ' ὅλον τὸν ὄγδοον αἰῶνα τὸν αἰώνιον τὴν ἀρχὴ ἔχει τὴν ἡμέρα τῆς ἰδικῆς Σου ἀναστάσεως, τὴν ὄγδοη ἡμέρα μετὰ τὴν ἑβδομὴ τῆς δημιουργίας). Ἐπίσης «Τὶ τὸ ὀρώμενον θέριμα; Τίς ἡ παροῦσα κατάστασις; Ὁ βασιλεὺς τῶν αἰῶνων (ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς) τὴν διὰ πάθους τελείσας οἰκονομίαν ἐν τάφῳ σαββατίζει, κοινὸν ἡμῖν παρέχων σαββατισμὸν (=ὁ Χριστὸς παθὼν, σταυρωθεὶς, νεκρὸς στὸν τάφον, ἀναπαύεται καὶ παύεται στὴν ἀνθρωπότητα μία νέα ἀνάπαυση ψυχικῆ, τὴν πίστη στὴν αἰώνια ἀνάπαυση τῶν νεκρῶν καθ' ὅλον τὸν ὄγδοον τὸν αἰώνιον αἰῶνα Του, οὗ τῆς βασιλείας του οὐκ ἔσται τέλος». Ὁ Ἰησοῦς τελείσας πάντα σαββατισμὸν, ἐδωρήσατο τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν» καὶ «Ἐβδόμη σήμερον, Χριστέ, ἰγίαισας ἦν εὐλόγησας πρὶν καταπαύσει τῶν ἔργων. Πράξεις γὰρ τὰ σύμπαντα καὶ καινοποιεῖς σαββατίζων Σωτήρ μου, καὶ ἀνακτῶμενος (=ὁ Χριστὸς δημιουργεῖ νέα δημιουργία καὶ ἀναστὰς ἀνακτᾷ τὴν αἰώνια θεία του δόξα). Τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ θὰ τὴν ἴδου πάντες στὴ γῆ οἱ ἄνθρωποι τὴν ἡμέρα τῆς ἐνδόξου δευτέρας Αὐτοῦ παρουσίας καὶ μιὰ

ἡμέρα αἰώνιου νέου ὄγδου αἰῶνος.

ΓΕΩΡΓ. Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

✠

ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ

Ἡ περυσινὴ ἐπιτυχία τῶν ἑορτῶν τῆς Δωδώνης εἶχεν ὡς συνέπεια νὰ ἀναλωθῆ ἀπὸ ἐφέτος τὶς παραιστώσεις στὸ χάρις τῆς Δωδώνης τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο καὶ ἡ ὅλη προσπάθεια τῶν ἑορτῶν νὰ περιληφθῆ στὸ πρόγραμμα τοῦ Ε.Ο.Τ. Ἐπειδὴ κλείνομε τὴ σελιδοποίησιν τοῦ τεύχους πρὶν ἀπὸ τὶς παραιστώσεις, κατ' ἀνάγκην ἡ γνώμη τῆς «Ἡπ. Ἐστίας» σχετικὰ μ' αὐτὴς θὰ ἀκουσθῆ στὸ ἐπόμενο τεύχος.

Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο διευθύνεται ἀπὸ εἰδικευμένους στὰ θεατρικὰ ζητήματα ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ἀφιερῶσει τὴ ζωὴ τους στὴν ἰδέα τοῦ θεάτρου καὶ ὡς ἐκ τούτου κάθε ἀπόπειρα ὑποτιμῆσεως καὶ τῆς ἀξίας των καὶ τῆς σοβαρότητος τῆς ἐργασίας των θὰ ἦταν καὶ μάταιη καὶ ἀνάητη. Σὰ νοικακουραῖοι στὸ σπῆτι μᾶς ὅμως ἔχομε κι' ἐμεῖς τὸ λόγο μας. Δηλ. θέλομε τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο νὰ μὴ σταματήσῃ τὸ ζῆλο του γιὰ τὴ Δωδώνη — τὸ ἴδιο καὶ ὁ Ε.Ο.Τ. — καὶ θέλομε ἀκόμα, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ παραιστώσεων ἀρχαίων ἔργων, νὰ μὴ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ἀρχαίων παραιστώσεων, ὅπως ἡ παρὰδοσις τῶν κειμένων τὸ ἀποκατεῖ καὶ οἱ γραπτὲς μαρτυρίαι τῶν τεχνικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν τοῦ θεάτρου, παλαιῶν καὶ νέων, βεβαιώνουν. Καὶ ὅς μὴ μᾶς ποῦν, ὅτι ζητᾶμε τὴν ἐφαρμογὴ τῆς παροιμίας «θέλοντας ὁ βλάχος μὴ θέλοντας ὁ ζωγράφος, φάρα κ' ἐσύ, Χριστέ, κόκκινα τσαρούχια».

Αὐτὸ θὰ συνέβαιεν ἂν ἐμεῖς οἱ ἐπαρχιώτες ζητούσαμε τὴν ἐπιβολὴ τοῦ ἐπαρχιωτισμοῦ μας, δηλαδὴ αὐθαίρετες μεταβολὲς καὶ μοντερνισμούς, ποὺ δὲν τοὺς σηκώνει τὸ ἀρχαῖο θέατρο, (τὰ κόκκινα τσαρούχια τοῦ Χριστοῦ). Ἄλλα τὰ λέμε αὐτὰ γιὰτὶ βλέπομε πολλὰ πράγματα ποὺ γίνονται ἢ ἀπειλοῦνται νὰ γίνουσι καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ καιλιτέχνες, σοβαροὺς πολὺ συχνὰ, ποὺ ὁμως δὲν σέβονται τὴν παρὰδοσις τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Κι' ἐμεῖς, φτωχοὶ ἐπαρχιώτες, θέλομε κάτι βαρύτερο καὶ θρησκευτικώτερο ἀπὸ τὶς παντομίμες τοῦ χοροῦ π. χ., ποὺ νὰ πληροῖσῃ περισσότερο καὶ στὴν παρὰδοσις καὶ στὴν πνοὴ τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Τὸ κλείσιμο τοῦ τεύχους ποὺ γίνεται πρὸ καιρὸς δὲν ἐπιτρέπει καιμιὰ κριτικὴ γιὰ τὶς πα-

ρασιάσεις που προσκωμίζονται ότι θα έχουν μεγάλη επιτυχία όχι μόνο για την προσέλευση του κοινού, αλλά και για τις παραστάσεις ως καλλιτεχνικά επιτεύγματα. Οι υποψίες μας τώρα και οι κρίσεις μας αργότερα — αν θα υπάσχον — θα σχετίζονται με την τήρηση του πνεύματος της παραδόσεως, αυτού του πνεύματος, που ανέβησε ύστερα από 2.000 χρόνια της γιορτής της Δωδώνης.

*
#

Η ΕΚΘΕΣΗ ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Πρέπει να συγχαρούμε το Σωματείο «Φίλοι των Ίωαννίνων» για την έκθεση των αντίγραφων υδατογραφιών (άκουαρέλλα) από έργα μεγάλων ζωγράφων που, με πρωτοβουλία του και μέσα στα πλαίσια της Πινακοθήκης Ίωαννίνων, έφερε και στην πόλη μας η ΟΥΝΕΣΚΟ. Την ανάγκη ν' αναπτύξει η Πινακοθήκη μας μια προγραμματισμένη δραστηριότητα για την δημιουργία ενδιαφέροντος και για την άμεσώτερη άπαφή του κοινού με την ζωγραφική την τονίσαμε κατ' επανάληψη από τη στήλη τούτη («Ήπειρ. Έστία» τεύχη 99—100 και 108), κάνοντας μάλιστα και συγκεκριμένες υποδείξεις. Και τώρα, που ήδη έγινε η αρχή — αρχή σοβαρή και οργανωμένη τόσο καλά — μπορούμε να πούμε, ότι οι «Φίλοι των Ίωαννίνων» και την ανάγκη αυτή έχουν συνειδητοποιήσει και σωστά αρχίζουν να την αντιμετωπίζουν. Έν τούτοις, υπολείπονται ακόμα πολλές τέτοιες εκδηλώσεις, για να μπορούσε να πάρει κι' η Πινακοθήκη Ίωαννίνων τη θέση που πρέπει στην γενικότερη πνευματική και καλλιτεχνική ζωή του τόπου. Βέβαια, δεν γίνονται αυτά όλα από την μια μέρα στην άλλη. Άλλά, οι «Φ. Ι.» να είναι βέβαιοι πως, στην προσπάθειά τους αυτή, θα βρουν απ' όλους πλήρη και ανεπιφύλακτη την συμπαράσταση για την επιτυχία ενός τόσο υψηλού σκοπού. Και επ' ευκαιρία, θα θέλαμε δώ να διατυπώσουμε μερικές σκέψεις και να κάνουμε μερικές παρατηρήσεις: Πολλά απ' τ' αντίγραφα της εκθέσεως αυτής όχι μονάχα δεν είναι γνωστά και καταχωρημένα στην ιστορία της νεότερης τέχνης, αλλά και δεν είναι τουλάχιστο αντιπροσωπευτικά της τέχνης των ζωγράφων που τα υπογράφουν (παράδειγμα οι άκουαρέλλες των Σεζάν, Γκογκέν, Μονέ). Γιατί η ΟΥΝΕΣΚΟ (που είναι φυσικά μια έγγυση αναμφισβητήτου και παγκοσμίου κύρους) δεν τὸ πρόσεξε στην επιλογή αυτή; Δεν θα ήταν και

λύτερο αν, αντί της υδατογραφίας — που οι μεγάλοι ζωγράφοι δεν την χρησιμοποίησαν για τὰ σοβαρὰ έργα τους —, ἡ έκθεση αὐτὴ γίνονταν με ἀντίγραφα ἀπὸ ἐλαιογραφίες; Σήμερα, δόξα τῷ Θεῷ, ἡ μηχανικὴ—τεχνικὴ παραγωγή ἀντιγράφων πινάκων (ρεπροντιξιόν) ἔχει ἐκδόσει κοπῆ ἐκατομμύρια τέτοια ἀντίγραφα ποῦ κυκλοφοροῦν ἀκόμα καὶ στὶς πικρὲς ἐπορχιακὲς πόλεις. Οἱ «Φίλοι τῶν Ίωαννίνων» ἄς κρατήσουν τὴν παρατήρησή μας τούτη ὑπὸ σημείωσιν γιὰ νὰ τὴν θέσουν ὑπ' ὄψιν τοῦ κ. Μαιτούδη. Μπορεῖ —νομίζομε— νὰ γίνει κι' ἄλλη τέτοια έκθεση, εἴτε με τὴν συμπαράσταση τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ, εἴτε καὶ χωρὶς αὐτὴν. Ἴσως δὲν θὰ εἶπαν δύσκολο νὰ ἐξοικονομοῦνται, ὑπὸ τύπον δωρεῖου, τ' ἀναγκαῖα ἀντίγραφα ἀπ' τοὺς εἰσαγωγεῖς στὸν τόπο μας τῶν ἀντιγράφων αὐτῶν.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✠

H. X. E. N.

Ἴσως δὲν εἶναι εὐρύτερα γνωστὴ στὸν τόπο μας ἡ ὑπηρετὴ καὶ ἡ δραστηριότητα τῆς Χ. Ε. Ν. (Χριστιανικὴ Ἐνωσις Νεανίδων). Ὑπάρχουν, ἄλλωστε, καὶ ἄλλες δύο - τρεῖς ἀκόμα σχεδὸν ὁμότιπλες Χριστιανικὲς Ὄργανώσεις (Χ. Α. Ν., Χ. Ε. Ν., Χ. Φ. Ε.) ποῦ δυσκολεύουν κάπως τὴν διάκριση. Ἡ ΧΕΝ εἶναι παγκόσμια ὄργανωση, ποῦ ἔχει ὅμως αὐτονομία διοίκησης στὴν κάθε χώρα. Στὴν Ἑλλάδα, ἰδρύθηκε τὸ 1948 καὶ, ἀπὸ τότε, ἐγκατέστησε καὶ τὴν μοναδικὴ στὸν τόπο μας Ἀνωτέρα Σχολὴ Στελεχῶν Κοινωνικῆς Προοίας. Καί, σὸ μετοξὺ, ἐφάρμοξαν ἕνα ἐκτεταμένο κοινωνικὸ — ἐκπαιδευτικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἔργο, ποῦ συνιστᾷ πολυπλήθυστο δυναμικὸ γιὰ τὴν κοινωνία καὶ γιὰ τὴν προαγωγή τῆς γυναίκας στὴν Ἑλλάδα. Ἐξω ἀπὸ παρερμηνείες τοῦ Χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ πέρα στὴν ὀρθολογιστικὴ θεώρηση τῶν πραγμάτων, ἡ Χ. Ε. Ν. ἐπιδιώκει νὰ βοηθήσει τὴν γυναῖκα γενικὰ νὰ χειρηφετηθεῖ οἰκονομικὰ κι' ἐπαγγελματικὰ καί, ταυτόχρονα, νὰ τῆς δώσει τὸν ὀπλισμὸ ἐκεῖνο, ποῦ θὰ τῆς ἐπιστρέψει νὰ βάλει περιεχόμενον στὴν κοινωνικὴ τῆς ἀποκατάσταση, ὥστε νὰ μὴν λυγίσει κάτω ἀπ' τὸ βάρος τῶν ἀξιώσεων ποῦ θὰ προκύψουν ἀπὸ μιὰ τέτοια θέση εὐθύνης. Ἔτσι, ἐκτὸς ἀπ' τὴν Σχολή, ποῦ εἶναι κατὰ παραρτήματα μὲ μιὰ παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία κοινωνικῆς ἀποστολῆς, ἴδρυσεν καὶ σὲ πολλὰς πόλεις (Θεσσαλονικὴ, Πάτρα, Κέρκυρα κ.ά.) Μορφωτικὰ Κέντρα καὶ Οἰκοτροφεία, δημιουργώντας ἕναν εὐρὺ κύκλον ἀγωγῆς καὶ ἀλληλε-

γύης, που τόσο χρειάζεται στην εποχή μας.

Στόν τόπο μας, ιδιαίτερα, ή οργανωμένη μορφή άγωγής και συμπαράστασης, είναι ζωτικής σημασίας, γιατί ή πρόνοια για την επαγγελματική άποκατάσταση και ή έλλειψη κέντρων ομαδικής ζωής στέκονται φοβερά εμπόδια για την προκοπή και την αξιοποίηση των όποιων προσόντων μιας γυναικείας, Παράλληλα, μέσα στο κλίμα αυτής της άτμόσφαιρας, ή Σχολή της Χ. Ε. Ν. δίνει συνεχώς στελέχη, που καλύπτουν ένα χρόνοιο κενό ειδικευμένων και μορφωμένου προσωπικού στις υπηρεσίες του υπουργείου Πρόνοιας και στους παρόμοιους οργανισμούς (ή «Βασιλική Πρόνοια», τó «ΠΙΚΠΑ», οί Παιδικόί Σταθμοί, Παιδικά Δικαστήρια, Αναμορφωτικά Κοπαστήματα κ. λ.). Όλ' αυτά, μέσα σ' ένα πνεύμα οίκογενειακού περιβάλλοντος, γίνονται μια συνείδηση κοινότητας, που παίρνει τώρια έπιτιμοφόρες διοιστάσεις, στην διαιμόρφωση της μεταπολεμικής ζωής μας. Είναι άξιο θαυμασμού και καθολικής συμπαράστασης τó έργο της Χ. Ε. Ν. στην χώρα μας. Πρέπει ν' άποκτήσουμε δικές μας πηγές δυναπότητας προσαρμογής στις άπαιτήσεις που έχει ή σύγχρονη πραγματικότητα. Κι' ή προσπάθεια τούτη, ή τόσο έπιτυχημένη, είναι μια υπηρεσία ύψιστης σπουδαιότητας και τιμάει ξεχωριστά τó Διοικητ. Συμβούλιο, που την έπωμιζέται με πλήρη συνείδηση της άποστολής του 'Ιδρύματος.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Η "ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΗΜΕΡΑ", ΤΗΣ Α.Τ.Ε.

'Αθούρδη και σεμνή ή γιορτή της «Πνευματικής Ημέρας της Αγροτικής Τραπεζής 'Ελλάδος» έγινε πριν από καιρό στην Θεσσαλονίκη, στην αίθουσα της «Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών». Κι' άλλη φορά ξαναγράψαμε για την πρωτοβουλία αυτή της Α.Τ.Ε. που εξέλιχθηκε πιά σέ θεσμό—και τής τονίσαμε σάν παραδείγματα και για τ' άλλα τραπεζιτικά και πιστωτικά 'Ιδρύματα της χώρας μας. Στους πρώτους χρόνους της ίδρύσεώς των, οί τράπεζες και οί διάφοροι πιστωτικοί οργανισμοί δέν περιορίζονταν μόνο σ'ό άντικείμενο της οικονομικής συν.αλλαγής, αλλά θεωρούσαν υποχρέωση, ανάγκη έθνική νά βοηθήσουν εξέισου και την πολιτιστική και πνευματική ανάπτυξη της χώρας των. Έτσι θεμελιώθηκε μια ελγενική παράδοση και, μαζί, προωθήθηκαν και οί ήθικες άξίες στα κρίσιμα εκείνα χρόνια για την συγκρότηση της νεοελληνικής μας ένότητας. Και τήν παράδοση αυτή αν δέν την κράτησαν σήμερα σπής διαστάσεις της εποχής μας, φαίνεται πως εύτυχώς δέν την έχουν λησιμονή-

σει οί οικονομικοί τούτοι οργανισμοί, που σπηρίζουν και την δημοσιονομική φυσιογνωμία του τόπου μας. Όμως, ή διαφύλαξη μιας παραιομένης ιστορίας, είναι ανάγκη όχι μονάχα νά έχει κάποις συνέχεια, αλλά και νά ξεπερνιέται, Κι' ή Α.Τ.Ε., ξεκινώντας άπ' αυτά τά κίνητρα, προσπαθεί νά δώσει κι' ένα εύρτερο περιεχόμενο της «Πνευματικής Ημέρας» που καθιέρωσε. Στόν έφετεινόν άπολογισμό, άναφέρονται 5 βραβεία, με σύνολον έπάθλων, 10,000 δρχ. καθώς κι' ή προκήρυξη, για τó 1962, ένός ειδικού βραβείου άπό 10.000 δρχ. για ένα σύγγραμμα, που νά γραφεί από Βορειοελλαδίτην, σχετικό με την γεωργοοικονομικήν πρόδοον. Παράδειγμα που θά πρέπει νά γίνει άρχή σέ όλους τους οικονομικούς τομείς του βίου μας. Σήμερα, ό άνθρωπος πάσχει περισσότερο άπό κάθε άλλη φορά άπ' την οικονομική πίεση, πράγμα που δέν τον άφήνει νά ολοκληρώσει μιάν έξοδο χωρίς την συμπαράσταση τέτοιων οργανισμών. Ύστερα, πώς θ' άναισυγκροτηθούμε υλικώς χωρίς την πνευματική και ήθική μας αναγέννηση;

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✱

"ΔΩΔΩΝΑΙΟΝ ΦΩΣ",

'Ο Διδασκαλικός Σύλλογος 'Ιωαννίνων, που τόση δραστηριότητα έχει αναπτύξει και σάν συνδικαλιστικόν όργανο και σάν πνευματική—πολιτιστική όργάνωση, εξέδοκε τώρα κι' ένα σοβαρό περιοδικό—σύγγραμμα, τó «Δωδωνάιον Φώς», άπ' τά όγκωδέστερα και άπ' τά καλύτερα σ'ό είδος του, που έχομε στόν τόπο μας. Αν κρίνουμε άπ' τó πρώτο τεύχος που κυκλοφόρησε, θά διαπιστώσουμε πως ό Διδασκαλικός Σύλλογος 'Ιωαννίνων ξεκινάει τώρα για μια πολύ μεγάλη διεύρυνση της άποστολής του και πως οί προθέσεις του εκτείνονται και πέρ' άκόμ' άπ' την καταστατική του ύπόσταση. Αυτό είναι πού, ταυτόχρονα, δίνει σ'ό ξεκίνημα τούτο και βαρύτερες εύθνες. Γιατί ένα πνευματικόν όργανο καθώς τó περιοδικό είναι κι' ένας χώρος όπου όχι μονάχα εκφράζεται ό κόσμος που εκπροσωπεί, αλλά και που κρίνει και κρίνεται μαζί αύτ'ός ό κόσμος, χωρίς εξαιρέσεις. Και την εύθύνη αυτή, φαίνεται καθαρά πως ό Δ.Σ. τήν έχει συνειδητοποιήσει άπ' την άρχή, γιατί άκριδώς τó θέμα της εύθύνης είναι και τó πρώτο άρθρο σ'ό περιοδικό, που τó ύπογράφει ή Διοίκηση του Συλλόγου. Συχαίσαμε, λοιπόν, τους Διδασκαλικούς αυτούς που ανέλαβαν έτσι θαρραλέα μια τόσο μεγάλη προσπάθεια για μιάν οργανωμένη εκπαιδευτική επικοινωνία μεταξύ των και για μια συμ-

βολή τους στην γενικότερη πνευματική ζωή της χώρας μας και τους εύχόμαστε να πραγματοποιήσουν απόλυτα τον Μεγάλο Σκοπό που έταξαν με την έκδοση του περιοδικού τους. Και να είναι βέβαιαι, πως η δικαίωση στους ευγενικούς αγώνες, είναι ο κότινος που δεν αγοράζεται και που δεν χάνεται ποτέ,

Δ. Κ.

«ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜ. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ»,

Το «Πρακτορείο Πνευματικής Συνεργασίας», που κρατεί και που διευθύνει ο γνωστός λόγιος Μάριος Βαγιάνος, εγκαίνιασεν έφέτος μια σειρά από εκθέσεις ζωγραφικής, που καλύπτουν ολόκληρη την θερινή περίοδο. Είναι εύκολο ν' αντιληφθεί κανείς την μεγάλη αυτή οργανωμένη προσφορά καλλιτεχνικής κινήσεως, που και' αυτόν τον τρόπο κάνει ο κ. Μ. Βαγιάνος στη ζωική πρωτεύουσας, και να εκτιμήσει την ωραία και ώφέλιμη σύλληψη της πρωτότυπης ιδέας του. 'Απ' ό,τι πληροφορούμασπε, οι εκθέσεις αυτές, ομαδικής παρουσίας έκθετών, γίνονται μ' ένα θαυμαστό πρόγραμμα ένδοξης και ως προς την θεματογραφία και ως προς την εκπαιδευτική προέλευση των καλλιτεχνών, "Ετσι, όχι μονάχα δίνεται στο κοινό η ευχέρεια να πλησιάζει πιο γρήγορα και πιο ολοκληρωμένα μια τέτοια ομαδική έκθεση, αλλά βοηθάει κιόλα και αυτήν την ίδια την πορεία της τέχνης, δίνοντάς της ένα πλαίσιο οικείο στην κάθε περίπτωση. 'Αξιζει, λοιπόν, να συγχροούμε ιδιαίτερα τον κ. Βαγιάνο και να ευχηθούμε για την διεύρυνση της πνευματικής του δραστηριότητας, τώρα που πρόκειται να επαναλάβει και την έκδοση του περιοδικού «ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ», που τόση απήχηση είχε όταν έβγαίνε, στην πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση του τόπου μας.

Δ. Κ.

ΜΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑΕΤΙΑ

«Θρακικά» και «Θρακικόν Κέντρον»

Είναι τώρα τριάντα περίπου χρόνια, απ' όταν ιδρύθηκε στην 'Αθήνα μια «'Αδελφότητα Θρακικῶν ἐπιστημόνων», που «ψυχή και συνισταμένη» της ήταν — κι' εξακολουθεί ακόμα να είναι — ο τ. Βουλευτής και ύπουργός κ. Φιλίππος Μανουηλίδης.

Το έτσι ιδρυμένο Θρακικό αυτό Κέντρο, έχει έκδοσει, μέχρι σήμερα, περισσότερους από τριανταπέντε τόμους του περιοδικού «Θρακικά», πολυσέλιδου και μεγάλου σχήματος, με θέματα ιστορικά, ιστοριοεκκλησιαστικά

και λαογραφικά, που μαζί με το «'Αρχαίον Γλωσσικόν και Λαογραφικόν Θησαυρόν», ασχολούνται στην περίπτωση του αντίστοιχου υλικού.

Κατά τον ίδιο τρόπο και για τον ίδιο σκοπό εκδίδονται και πολλά άλλα έπαρχιακά περιοδικά, όπως π. χ. τα «Μακεδονικά» της 'Εταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν (Θεσσαλονίκη), τα «Σερροϊκά Χρονικά» (Σέρρες), ο 'Αριστοτέλης» (Φλώρινα), τα «Κρητικά Χρονικά», τα «Κερκυραϊκά Χρονικά» κ. ά.

Δ. Σ.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τάκη Π. Γκοσιόπουλου (Στ. Χρυσού): «'Ο γυμνός της νύχτας» (ποίηματα), Θεσσαλονίκη, 1961.

Τρυφερή και ήσυχη ευαισθησία, άνακατωμένη με κάποια φρονιμάδα ώριμότητας, ή ποίηση του Τάκη Γκοσιόπουλου (που είναι έξ' ίσου γνωστός και ως Στέφανος Χρυσός στη φιλολογική σελίδα της εφημερίδος «'Ελλην. Βορράς» της Θεσσαλονίκης) φέρνει στις μέρες μας μιάν ήρεμη άνοπνη λυρικού στοχασμού. 'Η προσφορά του Θεσσαλονικιώτη αυτού ποιητή και κριτικού, είναι από χρόνια γνωστή γενικότερα στα 'Ελληνικά Γράμματα. Τώρα, με την παραπάνω συλλογή, δίνει μια ολοκληρωμένη προσωπική ποίηση, που βγήκε από καθαρό προβληματισμό για την μορφή και πού, γι' αυτό ακριβώς, ο Τ. Γκοσιόπουλος πρέπει να σταματήσει ιδιαίτερα την κριτική. Τα θέματα κι οι νυγμοί του ποιητή είναι τραβηγμένα απ' όλον σχεδόν τον χώρο της ψυχικής ζωής των ανθρώπων, Στέκεται πάντα ευαίσθητος, κρατημένος άπόνα γνωστικό άλγος και μαζί απ' την χαρά, για να τραγουδήσει, να οργανώσει σ' έκφραση την ροή αυτής της ακριβής ζωής, όπως υπάρχει στην αντίληψη των μεταπολεμικών χρόνων μας. Περισσότερο προσωπικός, μ' επίκεντρο τη δική του αίσθηση, άνοπνέει πάντα μέσα σ' ένα κλίμα λυρικής οδοιπορίας, χωρίς άνατινάξεις. Και, τὸ ἴδιο φρόνιμα, οικοδομεί τις βιωμένες αυτές καταστάσεις, πάνω σ' ένα σχήμα μορφής μοντέρνο, ελεύθερο, αλλά που δεν άπομακρύνεται αυθαίρετα κι' απ' τις παραδομένες κατακτήσεις του στίχου.

... ..
'Η ποιητική συνείδηση με είχε όριστικά έγκα-

(ταλείψει

οί άχτίδες τής όρασίης μου είχαν τόσον άμ-
(δλυθη
που τον κόσμο έβλεπα γύρω μου συγκεχυμέ-
(νον πολτό.

Και ήθελε ή νυχτερίδα να με φιλήση και να
(μιλήση,
παραμορφωμένο πνεύμα τής σύγχρονης ζωής
άρρωστης φαντασίας, παράλογης άφάιρεσης
(καρπός,
πνευματικής κι' αίσθησιακής άσελγείας πνεύ-
(μα!

... Τά βλέφαρα τών ώραίων κοριτσιών
κοίμισαν τς χιμοιρές μου

Στου Λεχόβου τά ειρηνικά μονοπάτια
μανουσαίκια κι' ήρόαθεμα
τά κλεισιτά παράθυρα
τής ψυχής σου άνοιξαν...

Και με την βαθειά χωμένη πληγή, που έ-
χουν οί ευαίσθητοι ειρηνικοί άνθρωποι, ό ποιη-
τής άγγίζει, τό ίδιο άπαλόφωνος, και τς με-
γάλες ώρες τής κατοχής:

..... και κάτω στη, άθισμένη μυγδαλιά
έπεφτε άφήνοντας μιá ρόδινη
γραμμή στο χώμα, ό μαχητής...

Είναι φανερή ή ψυχική εύφορία, που συνέ-
χει την εσωτερη ζωή και τό καθαρό τάλαντο
του Τ. Γκοσιόπουλου. Γι' αυτό, πιστεύομε
πως, πολύ σύντομα, θα έχουμε και κάποιο και-
νούργιο του βιβλίο, Και, παρ' όλο που οί
στίχοι του έχουν μιάν άταμική διαμόρφωση
και πληρότητα αισθητικής, πιστεύομε πως μιá
άφάιρηση θα έδινε μεγαλύτερη πεκνότητα στις
κορυφώσεις τής ποιήσης του, όπως και κά-
ποια αντίσπαση ακόμα στην έννοιολογική έρ-
θρωση τών εικόνων, που, σε λίγα σημεία, πα-
ρασιύρουν και πέρ' άπ' τό άπολύτως μη περιτ-
τό.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

Άγαπητή «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

Άν και σάς γράφω άργά, παρακαλώ σημεώστε τς παρακάτω διορθώσεις στη
μελέτη μου «ΛΑΟΓΝΩΣΤΙΚΑ» που δημοσιεύτηκε στο τεύχος του Ίανουαρίου. Πρόκειται
για τά σπουδαιότερα μόνο τυπογραφικά λάθη και παραλήψεις.

Στη σελ. 22 στην άρχή τής 2ης στήλης του κειμένου να προστεθεί ή λέξη «παρ».

Στη σελ. 23, σειρά 12, άπό τά κάτω προς τ' άπάνω, στήλη 1η ή λέξη να δια-
βαστεί: «καταλέγουσιν».

Στη σελ. 28 στη στήλη 1η, έπειτα άπό την 8η να προστεθούν: «κίνηση στο λαο-
γνωσικό ύλικό, συντελούν και στη ζωή του. Είναι, για να μιλήσουμε με μιá» παραστα-
τική εικόνα κλπ.

Στην ίδια σελ., στήλη 2η, σειρά 26 άπό πάνω προς τά κάτω, στη φράση: «ώς
να προσέλθεισαν νέαν μορφήν» να προστεθεί: «και άκμήν».

Στη σελ. 31 στήλη 2η σειρά 13 άπό τά πάνω προς τά κάτω, να διαβαστεί: «ό-
ταν τά διαβάσαμε». Και συνέχεια παρακάτω στη σειρά 31 «έστω τό διαισθάνεται».

Στη σελ. 32, στήλη 2η, σειρά 12 «πασχιζεί να μάσει».

Στη σελ. 33, στήλη 1η, σειρά 2η άπό τά κάτω προς τά πάνω: «χασκογελού».

Στη σελ. 36, σειρά 23 άπό κάτω προς τά πάνω: «σπής Θεσσαλονίκης τακτική».
(Στήλη 1η).

Στη σελ. 37, στήλη 2η, σειρά 23 άπό τά πάνω προς τά κάτω «Έλλην. Έγκυκλ.
Πυρσού τόμ. Κ'».

Στη σελ. 38, στήλη 1η, σειρά 18 άπό τά πάνω προς τά κάτω, να προστεθεί:
«θα κάμει να μη χασουμεράει καθόλου, πωρά να μου πεί έαι παραιμύθι». Να σβύσει
δηλαδή όλο αυτό: «έαι παραιμύθι, γιατί μανία τόχω ν' άκούσω μου πεί έαι παραιμύθι».

Στην ίδια σελίδα, στήλη 2η, σειρά 12 άπό τά πάνω προς τά κάτω: «έχι σοφών

κοιτηγῶν πού πασχίζουν νὰ ρίξουν». Συνέχεια, σειρά 16: «τὸ λόγο πὼς ἄν»
 Τὰ ἄλλα δὲν ἀλλάζουν τὰ γραφόμενά μου.
 Με πολλές εὐχαριστίες, ΛΑΟΙΓΝΩΣΙΚΟΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Συναυλία στὴ «Λιμνοπούλα»

Κατὰ τὸ δέμηνο Ἰουλίου—Αὐγούστου (πιὸ σωστά ὡς τὶς 10 Αὐγούστου πού ολοκληρώνεται ἡ ἐκτίπωση τοῦ παρόντος τεύχους), τὰ Γιάννινα ἔγιναν ἓνα ἐνδιαφέρον κέντρον πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν γεγονότων. Πολὺ εὐχάριστο, πολὺ ἐνθαρρυντικὸ καί, πρὸ παντός, αὐτὸ εἶναι μιὰ καπάκιση, ἓνα προηγούμενο ἐγγύησης γιὰ τὸ μέλλον. Ἡ πρώτη ἐκδήλωση, ἔγινε τὴν Κυριακῇ, στὶς 2 Ἰουλίου μετὸν «Ὀρφέα» τοῦ Γκλόκ, πού τὴν ὀργάνωσε ἡ Περιηγητικὴ Λέσχη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὑπουργοῦ κ. Ε. Ἀβέρωφ. Συνέπρασεν ἡ Χορωδία Ἀθηνῶν καὶ ἡ Συμφωνικὴ Ὀρχήστρα Θεσσαλονίκης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Μ. Παλλάντιου (160 ἐκτελεστοὶ μὲ 3 σολίστ). Ἡ συναυλία αὕτη δόθηκε στὸ ὑπαίθρο, σπὴν πλατὺς τοῦ Ναυτικοῦ Ὁμιλίου Ἰωαννίνων (Λιμνοπούλα), νύχτα, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν προβολέων. Ἡ ὀργάνωση ἔγινε μ' ἐντατικὴ κοίτη πλάσσεια προετοιμασίας, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν προσέχθησαν ἀρκετὰ τόσο ἡ διάταξις τῶν θέσεων (σπενάμοακρη, ὀρθογώνια πλατεία μὲ 3—4 πυκνοὺς στίχους ὑπερχιλίων καθισμάτων), ὅσο καὶ ὁ φωτισμὸς, πού εἶπαν σκληρὸς καὶ ὄχι ἔμμεσος, ἐμείωσαν πάρα πολὺ τὴν ἀπόδοσι. Πέρ' ἀπ' τὶς πρώτες προνομιοῦχες σειρές, στὸ ἀκροατήριον δὲν ἔφτανε εἰ μὴ διάχυτη καὶ πολλὰς φορὲς, μ' ἓνα σωρὸ ρήγματα ἢ ὠραία τούτη δυσδιηκτικὴ ἐρμηνεία τῆς συμφωνίας τοῦ Γκλόκ.

Συναυλία τοῦ Ὁδείου

Τὴν Κυριακῇ, στὶς 9 Ἰουλίου, τὸ Ὁδεῖον Ἰωαννίνων πού ἔχει τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων, ἔδωκε μὲ πολλὴ ἐπιτυχία τὴν ἐτήσια Συναυλία (ἐπίδειξις) τῶν τάξεων Ο. Μέντζου (Βιολί), Ε. Παπαπέτρου (Πιάνο), Α. Βούλγαρη (ἀκκορντεόν) καὶ Ε. Ἀράπη (ρυθμικῇ). Ὅπως καθὲς χρόνο, ἔτσι καὶ φέτος, ἡ πόλις μοῖς εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτιμῆσει τὴν προσφορὰ πού κάνει σπὸν τόπον μας ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Ὁδείου αὐτοῦ καὶ τὴν χρησιμότητα ἑνὸς τέτοιου

Ἰδρύματος. Στὴν συναυλία πήραν μέρος ὅλοι οἱ μαθηταί (εἶτε μεμονωμένοι εἶτε ἐν συμπράξει) καὶ ἐκτελέσθηκεν ἓνα ποικίλον μουσικὸ πρόγραμμα, χωρισμένον σὲ δύο μέρη.

Ἐκθεσὴ Ζωγραφικῆς

Ἀπ' τὶς 4 ἕως τὶς 11 Ἰουλίου, στὶς αἴθουσες τῆς Λέσχης Ἰωαννίνων ἐξέθεσεν ἔργα ζωγραφικῆς ὁ Βορειοελλαδίτης ζωγράφος κ. Πάνος Κουσουτζίδης. Οἱ πίνακες χωρὶς ἐνιαῖον ὄφους καὶ μὲ κάποια τολμηρὰ ποικιλία θεμάτων, ἔδειξαν πῶς ὁ κ. Κουσουτζίδης, παρὰ τὴν ἀσκησὴν του σπὸ σχέδιο, εἶεν ολοκληρῶσε ἀκόμα τὴν πορεία τῆς διαμόρφωσης τόσο τῶν ζωγραφικῶν κριτηρίων του, ὅσο καὶ τῆς παιλίας του. Ἔτσι, σπὸ περισσώτερον μέρος, ἡ ἐκθεσὴ φανέρωσε κάποια ἔλλειψη ὠριμότητος καὶ κάποια ἴσως ἀβασάνιστη πρόοδος, πού ὡς εἶταν ἐπόμενο, τῆς σπέρσαν τὴν καλὴ ἐπιτυχία. Ὡστόσο, ἡ παρουσία τῆς σπὴν πόλις μας, ὑπῆρξε μιὰ καλλιτεχνικὴ προσφορὰ.

«Οἱ μικροὶ τραγουδισταὶ τῶν Παρισίων»

Ἡ «Ἐταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν» ἐπέτυχεν νὰ φέρει σπὶς 23 Ἰουλίου, τὴν διεθνῶς γνωστὴ καὶ φημισμένη Χορωδία τῶν «Μικρῶν Τραγουδιστῶν» τῶν Παρισίων. Τὸ χορωδιακὸ αὐτὸ συγκρότημα τῶν παιδιῶν, πού, κατὰ τὶς πιὸ ἐγκυρίους κριτικὰς τῆς Εὐρώπης, καταπλήσσει μὲ τὴν ἔντονη χρησιμοποίησιν τῶν φωνῶν, ἐξετέλεσεν ἓνα μουσικὸν χορωδιακὸν πρόγραμμα ἀπὸ 13 συθέσεις, χωρισμένον σὲ 2 μέρη καὶ ἄφισε ἀριστερὰ ἐντυπώσεις. Ἡ ἐκτέλεσις ἔγινε σπὸ θερινὸν κινηματοθέατρο «Ὀρφεὺς», νύχτα (8,30 μ.μ.) ὑπὸ τὸ φῶς τῶν προβολέων καὶ ἀπετέλεσε καλλιτεχνικὸν γεγονὸς γιὰ τὰ Γιάννινα.

Ἐκθεσὴ ἀντιγράφων

Οἱ «Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων», μέσα σπὸ πλαιῖον δραστηριότητος τῆς Πινakoθήκης Ἰωαννίνων, ὀργάνωσαν μιὰν ἀξιόλογη ἐκθεσὴ ὕδατο-

γραφιών (άκουσθάλια σε αντίγραφα) διασήμων ξένων ζωγράφων. Η συλλογή αυτή, που αποτελείται από 72 πίνακες, είναι της ΟΥΝΕΣΚΟ κι' εκτίθεται (4—12 Αυγούστου) στην αίθουσα της Στρατηγικής Λέσχης. Κατά τα έγκαιρία, που έγιναν την 4η Αυγούστου, ο Γραμματέας της ΟΥΝΕΣΚΟ στην 'Αθήνα κ. Μαν τούδης μίλησε σχετικά με το έργο και τους σκοπούς της ΟΥΝΕΣΚΟ. Ο πρόεδρος των «Φίλων των 'Ιωαννίνων» κ. Γ. Βηλαράς, που είχε την εθύνη της έκθεσης, ήρθε ο ίδιος στα Γιάννινα και παρουσίασε τον όμιλήτη.

Ἐκθεση Δαϊκής Ἡπειρω. Τέχνης

Ἡ «Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν» καὶ τὸ Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἡπείρου (Χειροτεχνικὸν Κέντρον Ἰωαννίνων) ὀργάνωσαν ἀπὸ κοινοῦ Ἐκθεσὶν Λαϊκῆς Ἡπειρωτικῆς Τέχνης, ποῦ ἔγινε στὸ χῶρο τῆς οἰκίας Ἰωαννίδη (ὄπου καὶ τὰ γραφεῖα τῆς «Ε. Η. Μ.» διαρκείας 4—21 Αυγούστου. Ἡ ἔκθεσις αὐτῆ, βραβισμένη πᾶνω σὲ ὑπεύθυνη ἐργασία εἰδικῶν (ξένων καὶ δικῶν μας), παρουσιάζει ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον καί, ὡς ἐκ τούτου, θὰ πρέπει νὰ τὴν ἰδεῖ καὶ νὰ τὴν ἐξετάσει κανεὶς κάτω ἀπὸναι πρῶσιμα εὐρύτερης προοπτικῆς καὶ εἰδικῶν καλλιτεχνικῶν κριτηρίων. Σχετικὰ ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστις» θὰ δημοσιεύσει ἰδιαίτερο σημεῖωμα εἰδικοῦ συνεργάτου τῆς.

Ἐδῶ τονίζουμε μονάχα πὼς εἶναι πολυσήμαντη τόσο γιὰ τὴν ἐπίβωσι τῶν χαρακτῆρων τῆς Λαϊκῆς Τέχνης μας στὸν σύγχρονο βίω, ὅσο καὶ γιὰ τὴν οἰκονομία καὶ τὴν προβολὴ τῆς χώρας μας στὴ διεθνή ζωῆ. Τὴν εθύνη, ἀπὸ μέρους τοῦ Προγράμματος Ἀναπτύξεως Ἡπείρου, στὴν ἔκθεσις ἔχουν ο κ.κ. Ι. Ἐξάρχος καὶ κ. Α. Γιαννῆς.

Δ Ι Α Φ Ο Ρ Α

Ντόρα Μπακοπούλου

Στὴ συμπατριωτισσά μας (ἐγγονὴ τοῦ μακαρίτη Χρηστοβασίλη) Ντόρα Μπακοπούλου, ἡλικίας μόλις εἴκοσι δύο ἐτῶν, δόθηκε κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου ἐ. ἔ. ἀπὸ τὸ Κοσσερβαπου-ἀρ τῆς Γενεύης, τάξι τῆς βιτρουσιτέ, τὸ πρῶτο βραβεῖο καὶ τὸ μετᾶλλιο τῆς ἐμπροβιζισι-ὸν στὸ πιάνο. Ἡ ἀπονομή τῶν σχετικῶν δι-πλωμάτων, ἔγινε σὲ εἰδικὴ τιμητικὴ τελετὴ στὸ Βικτόρια — Χῶλ τῆς Γενεύης. Μὲ τὴν τι-

μητικὴ αὐτὴ διάκρισις ἀπασχολήθηκαν καὶ οἱ ἐφημερίδες τῆς πόλης αὐτῆς Λὰ Σουίς, Ρόττερ καὶ Τριμπτόν γτὲ Σουίς, μὲ πολὺ κολακευτικὰ γιὰ τὴν τιμηθεῖσα Ἑλληνίδα λόγια. Μεταφέρουμε ἐδῶ ἀπόσπασμα ἀπ' ὅσα σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἔγραψε «ὁ κορυφαῖος Ἑλβετὸς μουσικὸς» κριτικὸς Ἐντουάραντ Μουέλλερ — μουρί : Μιλῶντας γιὰ τὴν ἀξίωσημειωτῆ τεχνικῆ τῆς καὶ τὴν ἐμπνευσμένη σὸ παίξιμό τῆς πνοῆ, πρόσθεσε ὅτι, ἡ Ντόρα Μπακοπούλου «εἶναι ἔνα καθαρὸ ταλέντο στὸ ὅποιο τὸ πνεῦμα, εἶναι ἐνωμένο μὲ τὴ ζωρότερη καὶ πιὸ συναρπαστικὴ εὐαισθησίς».

Ἡ Ντόρα Μπακοπούλου γενήθηκε στὰ 1939. Στὰ 1957, σὲ ἡλικία μόλις 15 ἐτῶν, πῆρε παμψηφεί ἀπὸ τὸ Ὄδαιο Ἀθηνῶν, τὸ ἀβραβεῖο δεξιολογίας, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ ἀπενεμήθηκε σὲ τόσο νεαρὸ μαθητῆ του. Στὸ διαγωνισμὸ ὑποτροφίῶν τοῦ Γ.Κ.Υ. ἐπρῶτευσε, στὰ 1958. Μελέτησε τὸ πιάνο στὴ Μουσικὴ Ἀκαδημία τῆς Βιέννης, ὑπὸ τὸν Σάιντ-λχάφερ, καὶ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1961 ἐφοίτησε στὸ Ὄδαιο Γενεύης ὑπὸ τὸν Καθηγητὴ Χιλνμπράντ.

Ὁ κριτικὸς ὄλων τῶν πιὸ πάνω ἐφημερίδων ὀμιλοῦν, καὶ ἀνυπόκριτα σχολιάζουν πολὺ ἐπαινετικὰ τὸ παίξιμό τῆς.

Δ. Σ.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Β Ι Β Λ Ι Α

Ἐκτελ. Ἐπιτροπῆς Προγρ. Ἀναπτ. Ἡπείρου : «ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΗΠΕΙΡΟΥ» (Τόμοι Α' καὶ Β'), σχ. 8ον, σελ. 232, Ἰωάννινα 1960.

Ἐκδοσις «Βιβλιοθήκης Ἡπειρ. Ἐταιρείας Ἀθηνῶν» (ἀρ. ἐκ. 2, 3) : 1) «ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ — Ο ΑΠΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ» (μνημόσυνοι λόγοι Σπ. Μ. Καλλιγά, Ἀλεξ. Βαμβέτσου, Διονυσίου Ψαριανοῦ — Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης, Γεωργίου Βαβαρέτου), σχ. 8ον, σελ. 72. (εἰκόνες ἐκτὸς ἀριθμ.), Ἀθῆναι 1961. 2) «ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΣ» (μνημόσυνοι λόγοι Σπ. Μ. Καλλιγά καὶ Ε. Π. Φωτιάδου), σχ. 8ον, σελ. 32, Ἀθῆναι.

Ἀνδρέα Μπολινῆ : «ΑΝΘΡΩΠΙΑ ΚΑΙ ΠΙΚΡΑ» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 64, Θεσσαλονίκη 1961.

Γεωργίου Χ. Χιονίδη: «ΕΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ» (τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς— Τόμος Α΄), σχ. 8ον μεγ., σελ. 244, Βέροια, 1960.

Γεωργίου Χ. Χιονίδη: «ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ» σχ. 8ον μεγ., σελ. 72, Βέροια, 1961.

Παν. Χρονοπούλου — Πάλλα: ΡΩΣΣΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ» (Πούσκιν, Λερμοντόβ, Μερσεκόδοκη, Ἀπούχτιν, Μπέλιμοντ — Ρωσικὰ τραγούδια — Ἀνάμικτοι ρυθμοί), σχ. 8ον, σελ. 88, Ἀθήναι, 1961.

Θεόκλητου Καριπίδη: «ΠΙΝΑΚΕΣ» (ποιήματα) σχ. 8ον, Θεσσαλονίκη, 1961.

Τάκη Π. Γκασσιόπουλου (Στέφ. Χρυσού): «Ο ΓΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 32, Θεσ)κη, 1961.

Γ. Θ. Σούλου: «Η ΜΠΑΝΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 32, Πάτραι, 1961.

Μιχαήλ Ν. Μπάη: «ΣΠΗΛΑΙΟ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ» ("Εκδόσεις «Εταιρείας Ἱερωτικῶν Μελετῶν»), σχ. 8όν, Ἰωάννινα, 1961.

Δημ. Στ. Σαλαμάγκα: «ΕΛΕΝΗ ΑΓΓΕΛΙΝΑ ΔΟΥΚΑΙΝΑ», Ἰωάννινα, 1961.

Α Ν Α Τ Υ Π Α

Ἰωάννου Ὁρ. Καλογήρου: «ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩ ΤΟΥ ΒΟΣΣΕΎ» (ἐκ τοῦ περιοδ. «Γρηγόριος Παλαμάς» — ἔτος ΚΓ΄ 1960, τ. θ΄-ι΄), σχ. 8ον, Θεσσαλονίκη, 1960.

Σοφοκλέους Δ. Λάλη: «ΘΥΡΑΘΕΝ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ» (ἀπὸ τοῦ περιοδ. «Δωδωναῖον Φῶς», τ. Α΄, 1961), σχ. 8ον, Ἰωάννινα, 1961.

Διονυσίου Λ. Ψαριανοῦ (Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης): «Η ΑΡΧΑΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΟΥ ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ ΥΜΝΟΥ» (ἐκ τοῦ τιμητικοῦ τόμου ἐπὶ τῷ Ἰωηλαίῳ τοῦ Σ] τοῦ Μητροπολίτου Φιλίππων — Νεαπόλεως — Θάσου Χρυσοστόμου), σχ. 8ον, Ἀθήναι, 1961.

Στεφάνου Ι. Μακρυμάχου: «ΤΟ ΣΠΗΤΙ ΤΟΥ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ» (ἐκ τοῦ 18ου τεύχους τοῦ περιοδ. «Ἀθηναϊκά»), σχ. 8ον, Ἀθήναι, 1961.

Κων)νου Ι. Κίτσου: «Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ» (ἀπὸ τοῦ περιοδ. «Δωδωναῖον Φῶς», τ. Α΄, 1961), σχ. 8ον, Ἰωάννινα, 1961.

Δ Ι Α Φ Ο Ρ Α

Ἐκδόσεις «Πρωτότυπ, Φιλολ. Ἐπιθεωρήσεως»: «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ» (1960—1961), σχ. 8ον, σελ. 420, Ἀθήναι, 1961.
Ἀγγέλου Κασσιόδη: «ΕΡΕΥΝΑ», Ἀθήναι, 1961.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«ΖΥΓΟΣ», τ. 66-67, Ὁθήναι «ΝΕΙΑ ΠΟΡΕΙΑ», τ. 77-78, Θεσσαλονίκη, «ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΧΝΗΣ» τ. 78-79 Ἀθήναι, «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» τ. 8, 9, Λευκωσία «ΚΡΙΚΟΣ» τ. 126, 127 - 128' Λονδίνον. «ΑΚΤΙΝΕΣ» τ. 123, Ἀθήναι. «ΚΡΙΤΙΚΗ» τ. 15, Θεσσαλονίκη. «ΔΩΔΩΝΑΙΟΝ ΦῶΣ» (Διδασκαλικὸν Συλλόγου Ἰωαννίνων) τ. 1, Ἰωάννινα. «ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» τ. 43-44, Σέρραι, «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» τόμ. Γ)2 Ἀθήναι, «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ» τ. 9, 10, 11, Λευκωσία. «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» τόμ. ΛΒ΄ — τ. Α΄, Ἀθήναι. «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ» τ. 319, 320, 321, Ἀθήναι. «ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» τ. 107, Χανιά. «ΔΙΑΛΕΞΗ» τ. 2, Ἀθήναι. «ΙΛΙΣΟΣ» τ. 22, Ἀθήναι. «ΣΤΕΡΕΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» τ. 8, Λαμία, «ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ» τ. 137 - 138 - 139, Θεσσαλονίκη. «ΙΩΛΚΟΣ» τ. 5, 6-7, Ἀθήναι, «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ» τ. 25, Φλώρινα. «ΠΥΡΣΟΣ» τ. 78, 79, Κων)λις. «ΦΙΛΙΑΤΡΑ» τ. 19, Ἀθήναι, «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ» τ. 81, Ἀθήναι. «ΙΚΑΡΙΑΚΑ» τ. 19, Ἀθήναι. «Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ» τ. 111, Θεσσαλονίκη. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ» τ. 66, Ἀθήναι. «ΧΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ» τ. 13, Ἀθήναι. «ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ» τ. 120, 121, Ἀθήναι. «ΠΥΡΣΟΣ» (Α΄ Περιοδ. Γυμνασίου Ἀρρένων Πειραιώς) τ. 15, Πειραιεύς. «Ο ΑΓΩΝ ΜΑΣ» τ. 3-9)1961, Ἀθήναι. «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ» τ. 2) 1961, Πάτραι «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» τ. 132, Ἀθήναι. «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» τ. 464, Ἀθήναι. «ΣΚΟΠΙΑ» τ. 12)1961, Ἀθήναι. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΕΑ» Βρυξέλλαι. «The illustrated London News» «Life» «Efta Bulletin»—Commonwealth».